การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการไกล่เกลี่ยมาใช้ในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล : ศึกษากรณีความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา

กรกนก นวมงาม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2556

DPU

APPLICATION OF RESTORATIVE JUSTICE IN A FORM OF VICTIM-OFFENDER MEDIATION BY PUBLIC PROSECUTORS AND JUDGES: A CASE STUDY OF THE ACT BY NEGLIGENCE CAUSING THE OTHER PERSON TO DEATH OR BODILY HARM UNDER THE PENAL CODE

KORNKANOK NUAMNGAM

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2013

DPU

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาและความอนุเคราะห์จากท่านรองศาสตราจารย์อัจฉรียา ชูตินันทน์ ที่ท่านกรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการช่วยชี้แนะ แลกเปลี่ยนและให้ความรู้ คำแนะนำ ข้อสังเกต รวมทั้งตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูงที่ให้ความกรุณาดังกล่าวแก่ผู้เขียน

ในโอกาสนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล ที่ให้เกียรติเป็นประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ประธาน วัฒนวาณิชย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์ ที่สละเวลารับเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ คำแนะนำ พร้อมทั้งเอื้อเฟื้อข้อมูลและเอกสารต่างๆ ทางวิชาการ อันเป็นแนวทางแก่ผู้เขียนในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

เหนือสิ่งอื่นใดผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาและครูบาอาจารย์ทั้งหลายในสาขานิติศาสตร์ของผู้เขียน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการช่วยผลักดันให้ผู้เขียนศึกษาและทำงานด้านนิติศาสตร์ รวมตลอดจนถึงครอบครัวอันเป็นที่รักยิ่งของผู้เขียนที่คอยเป็นกำลังใจและคอยสนับสนุน จนทำให้ผู้เขียนมีวันนี้ขึ้นมาได้

ผู้เขียนหวังว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาค้นคว้าต่อ ๆ มา และผู้เขียนขอมอบคุณความดีทั้งหมดให้แก่บุคคลดังกล่าวข้างต้นทุกคน ส่วนความผิดพลาดบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

กรกนก นวมงาม

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ฆ

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... จ

กิตติกรรมประกาศ ..... ช

บทที่

1. บทนำ 1

1.1 ความเป็นมาและสภาพสำคัญของปัญหา 1

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา 11

1.3 สมมติฐานของการศึกษา 11

1.4 ขอบเขตของการศึกษา 12

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา 13

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 13

2. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทในคดีอาญา กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และมาตรการทางกฎหมาย ในความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญา 14

2.1 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทในคดีอาญา 15

2.1.1 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทในคดีอาญา 15

2.1.2 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล 19

2.2 แนวความคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 25

2.2.1 ความเป็นมาของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 25

2.2.2 ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 28

2.2.3 แนวคิดและหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 31

2.2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 36

2.2.5 รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 39

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ **หน้า**

2.2.6 สาระสำคัญของหลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาขององค์การสหประชาชาติ 42

2.3 มาตรการทางกฎหมายในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ 46

2.3.1 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ 46

2.3.2 หลักการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ 52

2.3.3 การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลตามระเบียบที่เกี่ยวข้องของไทยในปัจจุบัน 53

2.4 มาตรการทางกฎหมายและการดำเนินคดีในความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา 83

2.4.1 เหตุผลในการลงโทษความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา 83

2.4.2 มาตรการทางกฎหมายในความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา 85

2.4.3 การดำเนินคดีอาญาในความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา 88

2.4.4 ดุลพินิจของศาลตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาของประเทศไทย 96

3. การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายของต่างประเทศ 101

3.1. ประเทศเยอรมัน 102

3.2. ประเทศสหรัฐอเมริกา 110

3.3. ประเทศแคนาดา 116

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. วิเคราะห์การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาในประเทศไทย	126
4.1 วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีอาญาและข้อจำกัดทางกฎหมายของความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย	126
4.1.1 วิเคราะห์การใช้ดุลพินิจสั่งคดีของพนักงานอัยการ	128
4.1.2 วิเคราะห์การใช้ดุลพินิจในการลงโทษของศาลไทย	130
4.2 วิเคราะห์การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลตามระเบียบที่เกี่ยวข้องของไทยในปัจจุบัน	134
4.2.1 การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นพนักงานอัยการ	134
4.2.2 การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาล	135
4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกาย และการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ของไทยกับต่างประเทศ	142
4.3.1 ประเทศเยอรมัน	142
4.3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา	145
4.3.3 ประเทศแคนาดา	146
4.4 เหตุผลและความจำเป็นในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา	149

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4.5 วิเคราะห์ผลจากการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย	152
4.6 การกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาในประเทศไทย	156
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	165
5.1 บทสรุป	165
5.2 ข้อเสนอแนะ	172
บรรณานุกรม	176
ภาคผนวก	183
ก ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555	183
ข ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550	191
ค ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555	199
ง ระเบียบศาลอาญาธนบุรีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551	206
จ ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2551	215
ฉ ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555	222
ประวัติผู้เขียน	230

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการไกล่เกลี่ยมาใช้ในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล : ศึกษากรณีความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา
ชื่อผู้เขียน กรกนก นวมงาม
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์อัจฉรียา ชูตินันทน์
สาขาวิชา นิติศาสตร์
ปีการศึกษา 2555

บทคัดย่อ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามมาตรา 291 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย) มาตรา 300 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส) และมาตรา 390 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ในปัจจุบันยังไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากมีลักษณะที่เป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้นทดแทน โดยจะมีโทษในรูปแบบของการปรับและการจำคุกอย่างเดียวกันกับการกระทำความผิดที่เป็นอาชญากรรมทั่วไป นอกจากนี้ แม้คดีในลักษณะดังกล่าวศาลอาจใช้ดุลพินิจรอการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดก็ตามแต่ก็มิได้ช่วยทำให้ผู้กระทำความผิดสำนึกในการกระทำของตนประกอบกับเหยื่อหรือผู้เสียหาย หรือชุมชนก็มิได้มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมแต่อย่างใด ส่งผลให้เกิดปัญหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่างๆ ตามมามากมาย ประกอบกับในปัจจุบันแม้จะมีแนวความคิดในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกิดขึ้น แต่ปัจจุบันก็ยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่ชัดเจนและเหมาะสมในการให้อำนาจเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยโดยเฉพาะในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลในการที่จะนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้เสริมหรือควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยสำหรับคดีอาญาในลักษณะดังกล่าว และในกรณีของชั้นพนักงานอัยการนั้นแม้ในปัจจุบันจะได้มีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นอัยการ พ.ศ. 2555 ขึ้นใช้บังคับ แต่ผลจากการดำเนินการตามระเบียบดังกล่าวก็มิได้เป็นการช่วยลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลแต่อย่างใด จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นจึงส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยสำหรับความผิดลักษณะดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการไกล่เกลี่ยมาใช้ในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล โดยศึกษาเฉพาะกรณีความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกาย ตามมาตรา 291 มาตรา 300 และมาตรา 390 แห่งประมวลกฎหมายอาญา จากการศึกษาพบว่า ในต่างประเทศทั้งประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา และเยอรมัน ได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยเฉพาะวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ดังนั้น หากมีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบดังกล่าวมาปรับใช้เสริมหรือควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยสำหรับคดีความผิดดังกล่าวโดยการกำหนดหรือแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจแก่พนักงานอัยการและศาลที่ชัดเจนและเหมาะสมแล้ว จึงย่อมเป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสม อันจะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย คือ ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และชุมชนได้มีส่วนร่วมโดยตรงในการทบทวนปัญหาตลอดจนกำหนดแนวทางและมาตรการในการแก้ไขผู้กระทำความผิด และให้การเยียวยาเพื่อบรรเทาความเสียหายให้ตรงตามความต้องการของผู้เสียหายอย่างแท้จริงอันนำมาซึ่งความพึงพอใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งช่วยยับยั้งไม่ให้มีการกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งส่งผลลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความสมานฉันท์ในสังคม และยังเป็นการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเสนอให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นชะลอการฟ้องของพนักงานอัยการ โดยการบัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีโดยใช้มาตรการชะลอการฟ้องในความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา และให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำความผิดมาใช้ประกอบดุลพินิจของอัยการในการสั่งคดีที่ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาแล้ว ส่วนในชั้นศาลนั้นเสนอให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์หรือระเบียบกลางในการไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์และสันติวิธีเพื่อให้ศาลยุติธรรมทุกศาลใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์และสันติวิธี ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อความเป็นเอกภาพและความชัดเจนในการปฏิบัติงานของศาลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายอาญา โดยให้ศาลมีอำนาจที่จะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ในคดีที่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษไว้ตามมาตราดังกล่าว และให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการรับรองข้อตกลงระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติมาตรา 56 (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา

Thesis Title	Application of restorative justice in a form of victim-offender mediation by public prosecutors and judges: a case study of the act by negligence causing the other person to death or bodily harm under the Penal Code
Author	Kornkanok Nuamngam
Thesis Advisor	Assoc. Prof. Achariya Chutinun
Department	Law
Academic Year	2012

ABSTRACT

Thai criminal justice system concerning punishment an offender committing the act by negligence and that act causing the other person to death or bodily harm is prescribed under section 291 of the Penal Code, doing the act by negligence and that act causing the other person to death; section 300 thereof, committing the act by negligence and such act to cause the grievous bodily harm to the other person and section 390 thereof, causing bodily or mental harm to the other person by negligence. At present these sentences are inappropriate because of their retributive justice character. Their sentences are both fine and imprisonment which are similar to other general criminal offences. Moreover, in a case in such character, the court may exercise discretion to suspend punishment. This, however, does not create an offender's acceptance of mistake. A victim, an injured person or a community fails to participate in this justice system. This causes many problems. Even though there is a concept of restorative justice to solve this problem, there is no clear written law concerning power of officers in criminal justice system particularly in a public prosecutor and a judge level. Regarding a public prosecutor level, there is the Office of the Attorney General Regulation on Mediation and Resolution in Criminal Case at the Public Prosecutor Level B.E. 2555 (2012). Nevertheless, operation under such regulation does not decrease a number of cases presented to the court. From this abovementioned problem, the Thai criminal justice system on such offences is inefficient.

This thesis, hence, aims to study application of restorative justice in a form of victim-offender mediation by public prosecutors and judges. It particularly studies a case study of the act by negligence causing the other person to death or bodily harm under sections 291, 300 and 390 of the Penal Code. The study finds that foreign countries such as the United States, Canada and German apply restorative justice in a form of victim-offender mediation in a criminal case. Therefore, if there is such restorative justice in the Thai criminal justice system as a supporting tool, it will be another channel for Thai criminal justice system. This can be done by amending Thai law to prescribe power to a public prosecutor or a judge. Hence, every related sector, namely, an offender, an injured person and a community can directly participate in reviewing this problem as well as setting a solution measure. This will create satisfaction to everyone. Plus, it will suppress repetition of this offence. As a result, a number of cases presented to the court will be reduced. This will definitely develop the Thai criminal justice system.

This thesis hence recommends applying restorative justice to suspend prosecution in the public prosecutor level. This can be done by stipulating a law to allow the public prosecutor to exercise discretion to suspend prosecution concerning the act by negligence causing the other person to death or bodily harm under the Penal Code. The restorative justice in a form of victim-offender mediation will be used together with the public prosecutor's discretion. In the court level, this thesis suggests prescribing central rules or regulations concerning mediation, restoration and peaceful means. In order to perform this matter in the same way, section 56 of the Penal Code should be amended. The court should have a power to apply restorative justice in a form of victim-offender mediation in a case which such court will suspend the infliction of punishment or the punishment under such section. The court shall have an authority to affirm an agreement between an injured person and an offender under section 56 (5) of the Penal Code.

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและสภาพสำคัญของปัญหา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกระบวนการที่มุ่งดำเนินการกับตัวผู้กระทำความผิด โดยให้ความสำคัญกับการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามหลักการแก้แค้น และใช้โทษจำคุกเป็นหลัก กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นก็มักจะดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดในคดีทุกประเภทไม่ว่าจะมีอัตราโทษสูงหรือต่ำ คดีที่มีอัตราโทษเล็กน้อย คดีที่เกิดจากการกระทำความผิดโดยประมาท อันเป็นผลให้มีปริมาณคดีเข้าสู่ระบบเป็นจำนวนมาก ย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาคดีล้นศาล นักโทษล้นเรือนจำ นอกจากนั้น ยังทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยประสบปัญหาในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เพราะโดยหลักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาแล้ว โทษจำคุกมิได้เหมาะสมกับความผิดทุกประเภทแต่เหมาะสมสำหรับการกระทำความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงและเป็นภัยต่อสังคมเท่านั้น ส่งผลให้การที่รัฐนำตัวผู้กระทำความผิดที่กระทำความผิดเพียงเล็กน้อยซึ่งมีอัตราโทษจำคุกเพียงระยะสั้นหรือผู้กระทำความผิดที่ไม่ได้เป็นผู้ที่มีเจตนาและจิตใจชั่วร้าย (Mens Rea) ในการกระทำมาอยู่ร่วมกันกับผู้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงที่มีจิตใจชั่วร้าย จึงย่อมก่อให้เกิดการถ่ายทอดลอกเลียนแบบพฤติกรรมอาชญากร ส่งผลให้ผู้กระทำความผิดถูกตีตราตราหน้าว่าเป็นผู้ต้องขังมาแล้ว ทำให้มีมลทินติดตัว อันเป็นอุปสรรคต่อการปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานของสังคมผู้กระทำความผิดอาจหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก เพราะผู้กระทำความผิดขาดความสำนึก แสดงว่าการดำเนินคดีโดยรัฐในการฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดมีประสิทธิภาพอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น นอกจากนี้ เหยื่ออาชญากรรมเป็นบุคคลที่ถูกละเลยไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการของตน และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดไม่ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นรวมทั้งชุมชนหรือประชาคมสังคมที่ได้รับผลกระทบโดยอ้อมไม่มีบทบาทในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด

สำหรับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นจากความประมาท โดยเฉพาะความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาไม่ว่าจะเป็นกรณีมาตรา 291 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย) มาตรา 300 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส) หรือมาตรา 390 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ) เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของความผิดและตัวของผู้กระทำ

ความผิดแล้ว จะเห็นได้ว่า การกระทำความผิดในลักษณะดังกล่าวผู้กระทำความผิดมิได้เป็นผู้ที่มีเจตนาและจิตใจชั่วร้าย (Mens Rea) ในการกระทำความผิดแต่อย่างใด นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงโทษจำคุกที่ใช้สำหรับความผิดดังกล่าวแล้วยังเห็นได้ว่ากฎหมายมักจะกำหนดอัตราโทษจำคุกไว้ในระยะเวลาที่สั้น[1] ดังนั้น การนำโทษจำคุกมาใช้กับการกระทำความผิดในลักษณะดังกล่าวจึงย่อมไม่เหมาะสม และการให้ผู้กระทำความผิดที่เกิดขึ้นจากความประมาทต้องอยู่ร่วมกับผู้กระทำความผิดที่มีเจตนาชั่วร้ายและความผิดที่มีลักษณะร้ายแรงแล้วย่อมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น และยังอาจก่อให้เกิดการถ่ายทอดนิสัยการเรียนรู้และเกิดรอยมลทินขึ้นได้ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

นอกจากนี้ ในการพิจารณาคดีของศาลนั้น แม้ว่าศาลจะได้ใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุกแก่ผู้กระทำความผิดที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยความประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา เช่น วิธีรอการลงโทษ การคุมประพฤติ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ก็ตาม แต่การใช้ดุลพินิจของศาลในการลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีนั้นๆ ก็ไม่ได้เป็นบรรทัดฐาน อีกทั้งมิได้เป็นการทำให้ผู้กระทำความผิดได้ตระหนักหรือรู้สำนึกในผลร้ายจากการกระทำความผิดของตน อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้กระทำความผิดกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกได้ ประกอบกับเมื่อพิจารณากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยแล้วก็มิได้ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายในคดีที่ทำผิดโดยประมาทมากนัก ทำให้ผู้เสียหายมิได้รับการชดใช้หรือการบรรเทาความเสียหายตามความเป็นจริง ซึ่งการชดใช้ความเสียหายนี้ต้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่ผู้เสียหายไปฟ้องร้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาด้วยตนเอง เป็นเหตุให้ผู้กระทำผิดมิได้ใส่ใจในความรู้สึกของผู้เสียหายที่บางครั้งอาจต้องสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักไป หรือในบางครั้งผู้เสียหายก็ต้องมาทนรับกับสภาพร่างกายที่พิกลพิการไม่สามารถดำเนินชีวิตได้เป็นปกติเหมือนเช่นเดิม หรือต้องทนทุกข์ทรมานกับความเจ็บปวดทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังนั้น การที่ศาลมักใช้ดุลพินิจในการรอการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาจึงอาจทำให้ผู้เสียหายรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรม และอาจเป็นสาเหตุให้เกิดการแก้แค้นกันเอง ส่งผลให้สังคมไม่มีความสงบสุข อันแสดงให้เห็นถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกิดขึ้นสำหรับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

---

[1] ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) จึงเป็นแนวความคิดที่ต้องการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้น เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะเห็นว่า[2] อาชญากรรมเป็นเรื่องการที่บุคคลหนึ่งกระทำต่ออีกบุคคลหนึ่ง ดังนั้น บุคคลที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมมากที่สุด จึงควรจะได้รับโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาจากการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นมากที่สุด และให้ผู้เสียหายได้รับการบรรเทาความสูญเสีย โดยให้ผู้กระทำผิดชดใช้ในสิ่งที่ตนเองได้ทำลงไป เพื่อให้โอกาสที่จะได้รับการอภัยจากผู้เสียหายและชุมชน และสร้างความสำนึกแก่ผู้กระทำผิดที่จะไม่ไปประพฤติตัวแบบเดิมๆ อันจะกลับมากระทำผิดที่จะต้องรับโทษหนักขึ้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายยิ่งกว่าการเน้นย้ำข้อบกพร่องของผู้กระทำความผิดโดยการประณาม กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้เน้นถึงความสำคัญในการปฏิบัติดีต่อผู้กระทำความผิด และช่วยให้คนเหล่านั้นสามารถปรับตัวเข้ากับชุมชนเพื่อกลับไปทำสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมายต่อไป

แนวคิดนี้จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดกระบวนการยุติธรรมแบบเดิมซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้นทดแทนเพื่อให้เกิดความเข็ด หลาบจำ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะเป็นแนวคิดและกลวิธีในการเยียวยาสร้างความสมัครสมานสามัคคีปรองดองระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความสำนึกผิดและรับผิดชอบในผลของการกระทำโดยการชดใช้แก่เหยื่อโดยตรงนอกเหนือจากการถูกลงโทษโดยรัฐ เป็นช่องทางนำไปสู่การให้อภัยและการแก้ปัญหาแบบบูรณาการอย่างแท้จริง อันทำให้เกิดความสันติสุขและการให้อภัยกันในชุมชน ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชน จึงต้องเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อสร้างสรรค์ความสันติและความสมานฉันท์ให้กลับคืนสู่ครอบครัวและสังคมอีกครั้ง ดังนั้น จึงเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ได้ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญามากขึ้น และยังเป็นกระบวนการที่ทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำผิดสามารถกำหนดมาตรการที่ใช้ในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้เอง อันเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง อีกทั้ง ยังเป็นกระบวนการที่มีรูปแบบของการดำเนินการที่หลากหลาย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น สามารถใช้ได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และยังเป็นวิธีการที่สามารถลดปริมาณคดีที่ค้างพิจารณาของศาลได้อีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้น หากมีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เสริมหรือควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยสำหรับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นจากความประมาทโดยเฉพาะความผิดฐานกระทำ

[2] ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. (2550). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ*. หน้า 10.

โดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาแล้ว จึงย่อมส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยสำหรับคดีในลักษณะดังกล่าวมีประสิทธิภาพมากขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจนและเหมาะสมในการให้อำนาจเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยโดยเฉพาะในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลในการที่จะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เสริมหรือควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยสำหรับคดีอาญาลักษณะดังกล่าว กล่าวคือ ในชั้นพนักงานอัยการนั้น ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าสำหรับประเทศไทยนั้นหลักการฟ้องคดีของอัยการเป็นหลักการฟ้องคดีตามดุลพินิจ (Opportunity Principle) กล่าวคือ อัยการมีอำนาจที่จะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีได้ตามอิสระ แม้เมื่ออัยการพิจารณาหลักฐานการสอบสวนแล้วมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหากระทำผิด แต่หากคำนึงถึงผลได้เสียที่สังคมจะได้รับหรือประโยชน์สาธารณะแล้วมีเพียงเล็กน้อยไม่ได้สัดส่วนกับผลร้ายที่เกิดแก่ผู้กระทำผิดจากการฟ้องคดี รวมถึงเหตุอื่นๆ ด้วย อัยการอาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีได้เสมอและหากเมื่อฟ้องคดีแล้วภายหลังเห็นว่ามีเหตุอันควรก็อาจยุติคดีได้ กรณีการใช้ดุลพินิจของอัยการนี้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 141 มาตรา142 และมาตรา 143 ที่ให้อำนาจอัยการมีอำนาจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องได้ แม้ความเห็นนั้นจะขัดกับพนักงานสอบสวนก็ตาม นอกจากนี้ ยังให้อัยการมีอำนาจถอนฟ้องคดีได้ก่อนมีคำพิพากษา ตามมาตรา 35 หากอัยการเห็นว่ามีเหตุอันควร ซึ่งต่างจากการฟ้องคดีตามหลักกฎหมาย (Legality Principle) คือ หากอัยการเห็นว่ามีการกระทำความผิดและเชื่อว่าผู้ต้องหาผิดจริง อัยการมีหน้าที่ต้องฟ้องคดีต่อศาลเสมอ และเมื่อฟ้องคดีแล้วจะยุติคดีด้วยการถอนฟ้องไม่ได้อย่างไรก็ตาม ความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายกรณีมาตรา 291 และมาตรา 300 ซึ่งอยู่ในลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หรือกรณีมาตรา 390 ซึ่งเป็นความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญา ล้วนแต่เป็นความผิดอาญาต่อแผ่นดิน ซึ่งอัยการมักใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีดังกล่าว ทั้งที่อัยการสามารถใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีได้ หากปรากฏว่าการฟ้องคดีไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน ส่งผลให้กระบวนการกลั่นกรองคดีดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้ปริมาณคดีดังกล่าวขึ้นสู่ศาลมากกว่าที่ควรจะเป็นกลายเป็นปัญหาคดีล้นศาลอยู่ขณะนี้ และยังส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยไม่มีประสิทธิภาพดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

นอกจากนี้ แม้ในปัจจุบันจะได้มีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นอัยการ พ.ศ. 2555 ขึ้นใช้บังคับ โดยระเบียบดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการโดยมีเป้าหมายที่จะนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้เพื่อสร้างความสมานฉันท์ในสังคมและลดภาระในการดำเนินคดีทั้งของรัฐและของประชาชน โดยกำหนดให้มีการนำวิธีการไกล่เกลี่ย

และประนอมข้อพิพาทคดีอาญามาใช้ ทั้งในความผิดต่อส่วนตัวและคดีอาญาที่ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวก็ตามแต่ระเบียบดังกล่าวก็ยังไม่มีผลเป็นการลดจำนวนปริมาณคดีอาญาที่จะขึ้นสู่ศาลแต่อย่างใดกล่าวคือในส่วนของความผิดต่อส่วนตัวนั้นแม้ระเบียบจะกำหนดให้มีการนำวิธีการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญามาใช้แต่ระเบียบดังกล่าวก็กำหนดให้พนักงานอัยการผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาพิจารณาสั่งคดีนั้นต่อไป ตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการโดยไม่ต้องรอผลการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ทั้งนี้ ตามข้อ 8 วรรคสี่ ของระเบียบข้างต้น กรณีจึงไม่มีผลเป็นการลดจำนวนปริมาณคดีอาญาที่จะขึ้นสู่ศาลแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ดีสำหรับคดีอาญาที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวนั้น ระเบียบดังกล่าวยังมีผลในแง่ดี กล่าวคือ หากคู่กรณีสามารถตกลงประนอมข้อพิพาทกันได้ก็อาจมีผลให้มีการยอมความกันตามกฎหมายต่อไป ส่งผลให้สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องในความผิดดังกล่าวระงับไป สำหรับคดีอาญาที่ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวนั้น ระเบียบดังกล่าวเพียงแต่กำหนดให้กรณีที่การไกล่เกลี่ยสามารถตกลงกันได้แล้ว ให้พนักงานอัยการที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาแถลงถึงผลการไกล่เกลี่ยนั้นต่อศาลเท่านั้น ทั้งนี้ ตามข้อ 24 ของระเบียบข้างต้น กรณีจึงไม่มีผลเป็นการลดจำนวนปริมาณคดีอาญาที่จะขึ้นสู่ศาลเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม ผลของการดำเนินการดังกล่าวก็อาจยังถือเป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดีของศาลต่อไป

สำหรับในชั้นศาลนั้น ปัจจุบันศาลยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี ได้มีการนำแนวคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา โดยได้วางระเบียบว่าด้วยการไกล่เกลี่ยของแต่ละศาลไว้ เพื่อรองรับระบบการไกล่เกลี่ยและเป็นแนวทางในการดำเนินการภายในศาลนั้นๆ โดยกำหนดรูปแบบ แนวทาง วิธีการปฏิบัติ และขั้นตอนการทำงานตามระบบไกล่เกลี่ย รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยกับเจ้าหน้าที่ธุรการงานไกล่เกลี่ย อันเป็นการรองรับอำนาจกระทำการของผู้ไกล่เกลี่ยและเจ้าหน้าที่ธุรการงานไกล่เกลี่ย ซึ่งแต่ละศาลจะวางระเบียบเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยตามสภาพและความเหมาะสมของศาลนั้น ๆ กล่าวคือ ศาลอาญามีระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550 ศาลอาญากรุงเทพใต้มีระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555 และศาลอาญาธนบุรีมีระเบียบศาลอาญาธนบุรีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551 ขึ้นใช้บังคับ โดยระเบียบข้างต้นได้มีการกำหนดประเภทคดีที่ให้ศาลนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยไว้ ซึ่งความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ไม่ว่าจะเป็นกรณีมาตรา 291 มาตรา 300 หรือมาตรา 390 นั้น ถือเป็นคดีความผิดที่กระทำโดยประมาทสามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยของศาลอาญาธนบุรี และศาลอาญากรุงเทพใต้ได้ ตามข้อ 19 (5) ของระเบียบศาลอาญาธนบุรีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551 และ ข้อ 14 (5) ของระเบียบ

ศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555 ตามลำดับ แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับศาลอาญานั้น เนื่องจากระเบียบศาลอาญามิได้กำหนดประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทไว้ แต่กำหนดให้เป็นดุลพินิจของศาลในการกำหนดประเภทคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท แต่หากพิจารณาประกอบกับระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 ข้อ 8 (1) ที่กำหนดว่า คดีที่เข้าสู่ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีมี 3 ประเภท คือ (1) คดีอาญาทุกประเภท เว้นแต่คดีอาญาที่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลอาญา เช่น คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ คดีอาญาสินไหมทดแทน คดีที่จำเลยและผู้เสียหายมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และคดีอาญาสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาท ฯลฯ แล้ว จึงเห็นได้ว่าระเบียบดังกล่าวได้กำหนดตัวอย่างประเภทคดีที่เข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลอาญาไว้ เช่น คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ คดีอาญาสินไหมทดแทน คดีที่จำเลยและผู้เสียหายมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และคดีอาญาสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาท เป็นต้น ดังนั้น ความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ไม่ว่าจะเป็นกรณีมาตรา 291 มาตรา 300 หรือมาตรา 390 ซึ่งเป็นความผิดที่กระทำโดยประมาท จึงเป็นความผิดที่สามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยของศาลอาญาได้เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การที่ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550 มิได้กำหนดประเภทคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาทไว้ชัดเจน จึงส่งผลให้การพิจารณาว่าคดีประเภทใดจะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยของศาลอาญาหรือไม่จึงต้องพิจารณาประกอบกับระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 รวมทั้งการนำคดีเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท สำหรับคดีประเภทอื่น ๆ ที่มิได้กำหนดไว้ในข้อ 8 (1) ของระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 จึงยังคงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

สำหรับศาลยุติธรรมอื่น ๆ นั้น บางศาลก็ได้มีการได้วางระเบียบหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยไว้ตามสภาพและความเหมาะสมของศาลนั้น ๆ โดยได้กำหนดประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยไว้เช่นเดียวกัน เช่น ศาลจังหวัดนนทบุรี เป็นต้น ในขณะที่บางศาลยังไม่มีการออกระเบียบหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลไว้ จึงต้องนำระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 หรือข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 มาเป็นแนวทางในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาแทน เช่น ศาลจังหวัดตลิ่งชัน ศาลจังหวัดมีนบุรี และศาลจังหวัดพระโขนง เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมและทิศทางการบริหารของศาลแต่ละแห่งในการนำกระบวนการไกล่เกลี่ย

คดีอาญามาใช้ในชั้นศาล[3] กรณีดังกล่าวจึงส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาค เกิดความลักลั่นกัน และขาดความเป็นเอกภาพในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาล

นอกจากนี้ ปัจจุบันศาลอาญากรุงเทพใต้ยังได้ออกระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีขึ้นมาใช้บังคับ เนื่องจากเห็นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยังมีข้อจำกัดว่าสามารถดำเนินการได้เฉพาะคดีแพ่งกับคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ และคดีอาญาความผิดเล็กน้อยเท่านั้น แต่คดีอาญาส่วนใหญ่มักเป็นคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน ซึ่งคดีเหล่านี้ไม่สามารถที่จะนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลได้ เนื่องจากบางคดีเป็นคดีความผิดร้ายแรงและไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะนำเข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาล ศาลอาญากรุงเทพใต้จึงเห็นเป็นการสมควรให้มีระบบการสมานฉันท์และสันติวิธีขึ้นในศาลอาญากรุงเทพใต้ เพื่อให้การบริหารจัดการคดีเป็นไปอย่างมีระบบตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ และเพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลอาญากรุงเทพใต้ โดยได้ดำเนินการจัดตั้ง “ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี” ขึ้น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนระงับข้อพิพาทด้วยหลักสมานฉันท์และสันติวิธี โดยให้ความรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามกฎหมาย ขั้นตอนการดำเนินคดีของศาลตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการตลอดจนผลดีผลเสียของการดำเนินคดีในศาล และการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการกระทำของคู่ความอันมีต่อสังคมส่วนรวม โดยมุ่งเน้นให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิดำเนินการดังกล่าวแก่คู่ความเป็นรายคดี ตลอดจนวิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดโดยการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและชุมชน รวมทั้งตอบปัญหาข้อสงสัยต่าง ๆ แก่คู่ความ อีกทั้งยังทำให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปโดยรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้ในคดีอาญาเกือบทุกประเภทคดีรวมถึงคดีอาญาแผ่นดิน ทำให้ข้อพิพาทระงับลงได้ด้วยหลักสมานฉันท์ควบคู่ไปกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาและการพิจารณาคดีของศาล โดยมีเป้าหมายลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่การพิจารณาสืบพยาน อันจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการคดีของศาลเป็นไปโดยความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม ตามนโยบายของประธานศาลฎีกาและสำนักงานศาลยุติธรรม และปัจจุบันศาลอาญาก็ได้มีการออกระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 ขึ้นมาใช้โดยมีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน ซึ่งในส่วนของการกำหนดประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีนั้น ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการ

---

[3] สมรพรรณ ทองนาค. (2552). *การไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาล*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 109-110.

สมานฉันท์และสันติวิธี และระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้เช่นเดียวกัน คือ (1) คดีอาญาทุกประเภท เว้นแต่คดีอาญาที่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลอาญากรุงเทพใต้หรือศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลอาญา เช่น คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ คดีอาญาสินไหมทดแทน คดีที่จำเลยและผู้เสียหายมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และคดีอาญาสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาท (2) คดีที่ผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จและคู่ความมีความประสงค์ขอให้ผู้พิพากษาประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีดำเนินการต่อไป โดยให้อยู่ในดุลพินิจของผู้พิพากษาประจำศูนย์ว่าจะดำเนินการต่อไปหรือไม่ เว้นแต่คู่ความมีพฤติการณ์ในการประวิงคดี และ (3) คดีที่ศาลเห็นสมควร ทั้งนี้ ตามข้อ 8 ของระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี และระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 ตามลำดับ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ไม่ว่าจะเป็นกรณีมาตรา 291 มาตรา 300 หรือมาตรา 390 ซึ่งเป็นความผิดที่กระทำโดยประมาทและเป็นความผิดที่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลอาญากรุงเทพใต้และศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลอาญา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงมิใช่คดีที่จะเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี ทั้งนี้ ตามข้อ 8 (1) ของระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี และระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 ตามลำดับ

แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับศาลอาญานั้นเมื่อพิจารณาระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 ประกอบกับดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550 มิได้กำหนดประเภทคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทไว้ แต่ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลว่าจะให้คดีดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทหรือไม่แล้ว จึงเห็นได้ว่าการพิจารณาว่าคดีประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะประเภทคดีที่มิได้กำหนดไว้ในข้อ 8 (1) ของระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 จะเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีได้หรือไม่นั้น จึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่ว่าจะให้คดีดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทหรือไม่ โดยหากคดีใดศาลเห็นว่าเป็นคดีที่ควรเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทแล้ว คดีดังกล่าวก็ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีได้ เนื่องจากเป็นคดีอาญาที่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลอาญา ทั้งนี้ ตามข้อ 8 (1) ของระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555

นอกจากนี้ สำหรับศาลยุติธรรมอื่น ๆ นั้น ก็เริ่มมีการนำกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีมาใช้โดยจัดตั้งศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีขึ้นเช่นเดียวกัน ซึ่งบางศาลก็ได้มีการออกระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์ของศาลนั้นเองขึ้นมาใช้บังคับ เช่น ศาลจังหวัดตลิ่งชัน ศาลจังหวัดปัตตานี ศาลจังหวัดสุราษฎร์ธานี ศาลจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นต้น ในขณะที่บางศาลยังไม่มีการออกระเบียบขึ้นมาใช้บังคับ แต่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ทางปฏิบัติหรือคู่มือการปฏิบัติงานในกรณีดังกล่าวไว้ เช่น ศาลจังหวัดขอนแก่น เป็นต้น ซึ่งในส่วนของการกำหนดประเภทคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการนั้นก็ยังคงมีความแตกต่างกันอยู่

จากกรณีกรณีที่ศาลแต่ละศาลได้กำหนดประเภทคดีที่แตกต่างกันในเรื่องของการนำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและกระบวนการสมานฉันท์และสันติ จึงส่งผลให้การนำคดีขึ้นสู่ศาลที่แตกต่างกันเกิดการการลักลั่นหรือไม่เสมอภาคกันในการดำเนินคดี กรณีดังกล่าวจึงควรกำหนดให้มีหลักเกณฑ์หรือระเบียบกลางในการไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์และสันติวิธีขึ้น เพื่อให้ทุกศาลใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์และสันติวิธี ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อความเป็นเอกภาพและความชัดเจนในการปฏิบัติงานของศาลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าแม้ศาลมักใช้ดุลพินิจในการรอการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา อันเป็นการให้โอกาสในการแก้ไขปรับปรุงฟื้นฟูผู้กระทำผิดก็ตาม แต่ก็ไม่มีกระบวนการในการบรรเทาหรือเยียวยาความเสียหายให้แก่เหยื่อหรือผู้เสียหายแต่อย่างใด นอกจากนี้ การที่ศาลใช้ดุลพินิจดังกล่าว ผู้กระทำผิดเองก็ไม่ได้ตระหนักในความผิดที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้กระทำผิดไม่ได้สำนึกในความผิดของตน อาจก่อให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำอีกได้ อย่างไรก็ตาม แม้ศาลจะสามารถใช้ดุลพินิจในการลงโทษโดยการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 56 (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญาก็ตาม แต่ปัจจุบันก็ยังไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดให้ศาลสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ก่อนที่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการรอการลงโทษผู้กระทำความผิดตามมาตรา 56 (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญาไว้อย่างชัดเจน

จากปัญหาดังกล่าวตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้น หากได้มีการบัญญัติกฎหมายหรือแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายให้ชัดเจนและเหมาะสมโดยนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบของการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายมาใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาล กล่าวคือ ในชั้นพนักงานอัยการ หากมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้อำนาจแก่

พนักงานอัยการนำมาตรการชะลอการฟ้องมาใช้ควบคู่กับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบของการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย หรือในชั้นศาล หากกำหนดให้มีหลักเกณฑ์หรือระเบียบกลางในการไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์และสันติวิธีขึ้น เพื่อให้ทุกศาลใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์และสันติวิธี เพื่อให้การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อความเป็นเอกภาพและความชัดเจนในการปฏิบัติงานของศาลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หรือในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลหากมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายอาญา โดยให้อำนาจศาลในการดำเนินการจัดให้มีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายก่อนที่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการรอการลงโทษแล้ว กรณีจึงย่อมเป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสม อันจะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และชุมชน ได้มีส่วนร่วมโดยตรงในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ช่วยบรรเทาความเสียหาย แก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ ช่วยลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล อันนำมาซึ่งความพึงพอใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความสมานฉันท์ในสังคม และยังเป็นการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยให้มีประสิทธิภาพต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ในการดำเนินคดีอาญาสำหรับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญานั้น จำต้องมีการพิจารณาหลายด้าน และมีขอบเขตการใช้อย่างจำกัด เนื่องจากความผิดดังกล่าวเกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัย และผลของการกระทำความผิดดังกล่าวก็เป็นการล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลอื่น ดังนั้น ในการดำเนินการดังกล่าวจึงต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ ด้วย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบของการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายมาปรับใช้กับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยประมาท โดยจะมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะกรณีความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ตามมาตรา 291 มาตรา 300 และมาตรา 390 โดยศึกษารูปแบบและการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายสำหรับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบของการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายมาปรับใช้กับคดีความผิดลักษณะดังกล่าวในประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยสำหรับความผิดลักษณะข้างต้นให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สร้างความสมดุลระหว่างการรักษาอำนาจรัฐและความเด็ดขาดของกฎหมายอาญาเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมกับการเยียวยาและดูแลสิทธิของผู้เสียหายซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และการฟื้นฟูดูแลผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตที่ปกติในสังคมดังเดิม อีกทั้ง ยังเป็น

การประสานความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ดียิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้เกิดความสันติสุขและความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม และยังเป็นการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทในคดีอาญาที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

2. เพื่อศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายและการดำเนินคดีในความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย

3. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและแนวทางปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่นำมาใช้กับความผิดอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลตามระเบียบที่เกี่ยวข้องของไทยในปัจจุบัน

4. เพื่อศึกษาถึงการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ในการระงับข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลในคดีอาญาของต่างประเทศ

5. เพื่อศึกษาถึงแนวทางในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบที่เหมาะสมและเป็นธรรมกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมาปรับใช้ในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลกับความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามมาตรา 291 มาตรา 300 และมาตรา 390 แห่งประมวลกฎหมายอาญายังไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากเป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้นทดแทนโดยมีโทษปรับและการจำคุกอย่างเดียวกันกับอาชญากรรมทั่วไป แม้คดีดังกล่าวศาลอาจใช้ดุลพินิจรอการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ได้ แต่ก็มิได้ช่วยทำให้ผู้กระทำความผิดสำนึกในการกระทำของตนประกอบกับเหยื่อหรือผู้เสียหาย หรือชุมชนก็มิได้มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมแต่อย่างใด ประกอบกับปัจจุบันก็ยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่ชัดเจนและเหมาะสมในการให้อำนาจเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยโดยเฉพาะในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลในการที่จะนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้เสริมหรือควบคู่กับ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยสำหรับคดีอาญาในลักษณะดังกล่าว และในกรณีของชั้นพนักงานอัยการนั้น แม้ปัจจุบันมีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นอัยการ พ.ศ. 2555 ขึ้นใช้บังคับ แต่ผลจากการดำเนินการตามระเบียบดังกล่าวมิได้เป็นการช่วยลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลแต่อย่างใด จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นจึงส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยสำหรับความผิดลักษณะดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

จากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่า ในต่างประเทศทั้งประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา และเยอรมันได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยเฉพาะวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ในการระงับข้อพิพาทและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ดังนั้นการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบดังกล่าวมาปรับใช้เสริมหรือควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยสำหรับคดีความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ย่อมเป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสมและสันติวิธี จึงสมควรกำหนดมาตรการทางกฎหมายแทนการฟ้องคดีอาญาโดยให้อำนาจแก่พนักงานอัยการนำมาตรการชะลอการฟ้องมาใช้ควบคู่กับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบของการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย รวมทั้งแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญาโดยให้อำนาจศาลสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ก่อนที่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการรอการลงโทษผู้กระทำความผิดตามมาตรา 56 (5) ทั้งนี้เพื่อความเป็นเอกภาพและความชัดเจนในการปฏิบัติงานให้เป็นแนวทางเดียวกันตลอดจนเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมโดยตรงในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ลดการกระทำผิดซ้ำ และลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล อันนำมาซึ่งความพึงพอใจของทุกฝ่าย ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความสมานฉันท์ในสังคม และยังเป็นการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

1.4 วิธีการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาโดยวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการค้นคว้าจากหนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความ เอกสารต่าง ๆ รวมทั้งบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นหลักทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

1.5 ขอบเขตการศึกษา

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทในคดีอาญาที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาตรการทางกฎหมายและการดำเนินคดีในความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกาย ตามมาตรา 291 (ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย) มาตรา 300 (ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส) และมาตรา 390 (ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย รวมถึงการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยเฉพาะวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ในการระงับข้อพิพาทในคดีอาญาของต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปและแนวทางในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทในคดีอาญาที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

2. ทำให้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายและการดำเนินคดีในความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย

3. ทำให้ทราบถึงรูปแบบและแนวทางปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่นำมาใช้กับความผิดอาญาในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลตามระเบียบที่เกี่ยวข้องของไทยในปัจจุบัน

4. ทำให้ทราบถึงการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ในการระงับข้อพิพาทในคดีอาญาของต่างประเทศ

5. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบที่เหมาะสมและเป็นธรรมกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมาปรับใช้ในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลกับความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย

บทที่ 2
แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทในคดีอาญา กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และมาตรการทางกฎหมายในความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญา

ในสังคมโลกไม่ว่าจะมีขนาดเล็กเพียงประกอบด้วยคนไม่กี่คน หรือประกอบด้วยคนจำนวนมากที่อยู่ร่วมกัน ไม่ว่าสมาชิกในสังคมเหล่านั้นจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะใด สมาชิกของสังคมก็มีโอกาสจะเกิดข้อพิพาท ความขัดแย้งได้ตลอดเวลา โดยข้อพิพาทมีหลายลักษณะและรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป และอาจนำไปสู่ผลกระทบที่เกิดขึ้นในลักษณะที่สร้างความแตกแยกในสังคม จนทำให้สมาชิกในสังคมไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข[1]

เมื่อเกิดข้อพิพาทแล้ว การจัดการความขัดแย้งมีหลายรูปแบบด้วยกัน ทางหนึ่งคือใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice Process) หรือระบบงานยุติธรรม (Criminal Justice System) ซึ่งเป็นกระบวนการดำเนินคดีโดยรัฐ อันประกอบด้วยองค์กร ตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล และราชทัณฑ์ โดยองค์กรดังกล่าวเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมายอาญา และมุ่งเน้นในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเป็นสำคัญ เพื่อควบคุมสังคมให้เกิดความสงบเรียบร้อย อันเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งเป็นหลักประกันความเสมอภาคของบุคคลภายใต้บังคับของกฎหมายอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเดียวไม่สามารถแก้ไขปัญหาข้อพิพาทได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนั้น ในบทนี้จะได้นำเสนอถึงแนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญา และการระงับข้อพิพาทในคดีอาญาก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล และมาตรการทางกฎหมายและการดำเนินคดีในความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ตามมาตรา 291 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย) มาตรา 300 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส) และมาตรา 390 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ) เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัย

---

[1] ศูนย์วิทยาการระงับข้อพิพาททางเลือก สำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. (2550). *การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท: การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.* หน้า 133.

กฎหมายอันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบที่เหมาะสมมาใช้ในการระงับข้อพิพาททางอาญาในคดีความผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ตามมาตรา 291 มาตรา 300 และมาตรา 390 ดังกล่าวต่อไป

2.1 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทในคดีอาญา

เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมมีพัฒนาการมาเป็นเวลาช้านาน การดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมในแต่ละยุคสมัยจึงมีความแตกต่างกันกันออกไปตามแต่ละท้องที่ หรือช่วงเวลาในยุคนั้น ๆ การคิดค้นมาตรการใดๆ ขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นย่อมต้องคำนึงถึงปัจจัยที่แวดล้อมประกอบด้วย ดังเช่นกรณีของมาตรการทางเลือกในการระงับข้อพิพาทก็เช่นกัน การระงับข้อพิพาทในคดีอาญาได้ถือกำเนิดจากแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทหลายประการ โดยพิจารณาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านสังคม กฎหมาย แนวคิดอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในการศึกษาเรื่องการระงับข้อพิพาทจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงแนวคิดอันเป็นที่มาของการระงับข้อพิพาทในคดีอาญา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทในคดีอาญา

2.1.1.1 แนวความคิดและทฤษฎีว่าด้วยความยุติธรรม

ความยุติธรรม คืออะไรนั้นยังคงเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันอย่างไม่รู้จบ ความจริงการถกเถียงเรื่องความยุติธรรมนั้นปรากฏในเรื่องของปรัชญาตะวันตกมาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่ในสมัยกรีกโบราณในลักษณะของแนวความคิด หรือหลักอุดมคติ หรือหลักคุณธรรมสูงสุดในทางศีลธรรมของมนุษย์ หรือเป็นเป้าหมายของอุดมคติของกฎหมาย แต่สุดท้ายก็ยังไม่ได้มีการให้นิยามคำจำกัดความไว้อย่างแน่นอน[2] แต่ปัญหาเรื่องความยุติธรรมนั้นไม่ได้ดำรงอยู่โดดเดี่ยว หากแต่เกิดเงื่อนไขที่สำคัญบางประการ ความยุติธรรมจึงเป็นเรื่องของคุณธรรมอย่างหนึ่งที่ไม่ได้ปรากฏขึ้นเองโดยธรรมชาติ แต่เป็นผลจากการมีความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ โดยความยุติธรรมจะปรากฏตัวขึ้นในสังคมที่มีความขัดแย้งหรือมีข้อจำกัด และหากเมื่อใดสังคมมีความเจริญสมบูรณ์เต็มที่แล้วปัญหาเรื่องความยุติธรรมก้จะไม่ปรากฏ การเรียกร้องเรื่องความยุติธรรมจึงขึ้นอยู่กับเหตุแวดล้อมความยุติธรรม (Cricumstance of Justice)[3]

แม้การถกเถียงเรื่องความยุติธรรมจะยังไม่เป็นที่ยุติ แต่ถ้อยคำอุดมคตินี้ก็มีบทบาทสำคัญในการใช้เป็นหลักคุณธรรมพื้นฐานที่ถูกอ้างอิงเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในด้านต่าง ๆ ของ

---

[2] จรัญ โฆษณานันท์.(2537). *นิติปรัชญา*. หน้า 336.

[3] เดวิด ฮูม (David Hume) ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับความยุติธรรมไว้ในผลงานเขียนสำคัญสองชิ้น คือ “A Treatise of Human Nature” และ “An Enquiry Concerning the Principle of Morals”

กระบวนการยุติธรรม ด้วยเหตุผลที่ความยุติธรรมนั้นมีมานานตั้งแต่ในอดีต และได้มีการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัย ความยุติธรรมจึงมีหลายชนิด ดังนี้[4]

1) ความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice) เป็นผลของการแบ่งปันสิ่งที่ถือว่ามีคุณค่าทางสังคม (Social Goods) ซึ่งอาจจะไม่ใช่ของมีคุณค่าทางวัตถุ แต่หมายถึงประโยชน์ซึ่งเป็นนามธรรม เช่น ความสุข อิสรภาพ การได้รับความเคารพนับถือ หรือการแบ่งปันทรัพย์สิน ให้แก่สมาชิกอย่างถูกต้องเหมาะสม และเป็นธรรมตามผลประโยชน์และภาระหน้าที่ของสมาชิกทั่วทั้งสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายในการคงไว้ซึ่งความสมานฉันท์กลมกลืนของสังคมโดยรวม[5]

2) ความยุติธรรมในการแบ่งสันปันส่วน (Distributive Justice) เป็นความยุติธรรมที่เป็นผลของการแบ่งชนชั้นและการแบ่งหน้าที่ หรืออีกนัยหนึ่งคือ ทรัพย์สิน สิทธิหน้าที่ เกียรติยศ หรืออำนาจในสังคมตามส่วนที่จะได้รับ โดยความเสมอภาค แต่ไม่ได้หมายความว่าต้องกระทำต่อทุกคนเสมอกันหมด หากแต่ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละคนตามหน้าที่ คุณสมบัติ หรือความเหมาะสมอื่น[6]

3) ความยุติธรรมของชาวชุมชน (Communitarian Justice) เป็นความยุติธรรมที่เกิดขึ้นจากผลของการระงับข้อพิพาทในรูปของอนุญาโตตุลาการ หรือการไกล่เกลี่ยประนีประนอมโดยผู้คนในชุมชนที่มีความสัมพันธ์ของชีวิตแบบชนบท ที่เห็นว่าการแก้ไขปัญหาโดยใช้กฎหมายมีแต่จะสร้างปัญหาสังคมที่ตามมา ผลของการตัดสินข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยชาวชุมชนหรือการยอมรับข้อยุติที่เกิดขึ้นเท่านั้น คือ ความยุติธรรม แสดงว่าความยุติธรรมเป็นลักษณะที่ปราศจากกฎหมายที่เป็นทางการ[7]

4) ความยุติธรรมทางสังคมเชิงเสรีนิยม เป็นความยุติธรรมในฐานะที่เป็นความเที่ยงตรง (Justice as Fairness) ซึ่งเป็นผลลัพธ์จากขั้นตอน และกระบวนการที่แสวงหาข้อยุติของปัญหาที่เที่ยงธรรม โดยปราศจากอคติของมนุษย์ หากมนุษย์ตกลงทำสัญญาประชาคมร่วมกันโดยกำหนดหลักความยุติธรรมอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดความยุติธรรมทางสังคม[8]

5) ความยุติธรรมตามรูปแบบ (Formal Justice) เป็นความยุติธรรมที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหรือการวินิจฉัยคดีที่เกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมกัน (Equality of treatment) ทำให้การบังคับใช้กฎหมายต้องปราศจากอคติ ความลำเอียง แสดงว่าการปรับใช้กฎหมายต้องใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม[9]

---

[4] จรัญ โฆษณานันท์. เล่มเดิม. หน้า 336.

[5] David Miller. (1985). **"**Social Justice**"**. *Clarendon Press,Oxford*. p. 22.

[6] Edgar Bodenheimer. (1981). "Jurisprudence". *Harvard University Press.* p. 7.

[7] Jerold S. Auerbach. (1983). "Justice without Law?". *Oxford University press.* p. 4.

[8] John Rawls. "A Theory of Justice**".** Op.cit. p. 26.

[9] Lard Lloyd of Hampstead. "Introduction to Jurisprudence"**.** Op.cit. p. 94.

6) ความยุติธรรมตามเนื้อหา (Substantial/Concrete Justice) เป็นความยุติธรรมที่เกิดขึ้นจากการที่กฎหมายมีเนื้อหาสอดคล้องกับหลักคุณค่าพื้นฐานทางสังคม ความยุติธรรมตามทฤษฎีนี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากการปรับใช้กฎหมาย หากแต่อยู่ที่เนื้อหาสาระของกฎหมายเป็นสำคัญ แสดงว่าความยุติธรรมจึงเกิดขึ้นจากการที่มีกฎหมายที่เหมาะสมกับแต่ละยุคสมัยและประโยชน์สุขของส่วนรวม

7) ความยุติธรรมตามกฎหมาย (Legal Justice) เป็นความยุติธรรมที่เกิดขึ้นจากกฎหมาย โดยเห็นว่าความยุติธรรมกับกฎหมายเป็นสิ่งเดียวกัน บุคคลทุกคนจึงควรเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย[10] เนื่องจากการดำเนินตามกฎหมายเป็นสิ่งที่ถูกต้องและยุติธรรม ทำให้กฎหมายที่ไม่ยุติธรรมไม่อาจเกิดขึ้นได้[11]

2.1.1.2 แนวความคิดและทฤษฎีพื้นฐานทางสังคมวิทยา

แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมวิทยาเป็นแนวความคิดของสำนักความคิดกฎหมายทางสังคมวิทยา (The Socialogical School of Law) ที่เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นยุคที่สำนักกฎหมายบ้านเมือง (Positivism) ได้ครอบงำความคิดของโลก โดยถือว่ากฎหมายที่มีอยู่สมบูรณ์แล้ว ด้วยเห็นว่ากฎหมายนั้นสามารถให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคม[12] รวมทั้งในสังคมตะวันตกในช่วงเวลานั้นมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคม วิถีชีวิต และระเบียบทางสังคม โดยแปรเปลี่ยนจากสังคมขนาดเล็กไม่มีความซับซ้อนเป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่[13] ทำให้ระเบียบกฎเกณฑ์ที่มีอยู่เดิมไม่ทันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นักกฎหมายที่ยังยึดติดกับแนวความคิดเดิม ๆ กลายเป็นคนที่มีแนวความคิดล้าหลังและไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ทำให้นักกฎหมายมีแนวความคิดโน้มเอียงจากสำนักกฎหมายบ้านเมืองไปศึกษาสังคมวิทยาแทน กล่าวคือ มีความเห็นว่าการศึกษากฎหมายมิเพียงแต่พิจารณาแค่ระบบกฎหมายเท่านั้น แต่ควรพิจารณาบริบททางสังคม อันได้แก่ สภาพแวดล้อม ประวัติศาสตร์ สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ[14] ด้วยเหตุผลที่สังคมและกฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาทางสังคมวิทยาที่เรียกว่า “นิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยา” (Socialogical Jurisprudence) การศึกษากฎหมายจึงจำต้องศึกษาให้เข้าใจถึง

---

[10] Julius Stone. “Human Law and Human Justice”. Op.cit. p. 22.

[11] Lord Llozd of Hampstead. “Introduction of Jurisprudence”. Op.cit. p. 228.

[12] สมยศ เชื้อไทย. (2538,มกราคม).*ความรู้นิติปรัชญาเบื้องต้น*. หน้า 131.

[13] รองพล เจริญพันธ์. *นิติปัชญา*. หน้า 105.

[14] สมยศ เชื้อไทย.เล่มเดิม. หน้า 132.

ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายและสังคม ในฐานะที่กฎหมายเป็นเครื่องมือในการมุ่งให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม กฎหมายจึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกด้าน[15]

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าแนวความคิดดังกล่าวเป็นที่มาของทฤษฎีเชิงสังคมวิทยาที่ให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ของกฎหมายในการจัดระเบียบผลประโยชน์ในสังคม การตรากฎหมายเพื่อแก้ปัญหาสังคมและปกป้องประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าการพิเคราะห์ถึงเนื้อหากฎหมาย[16] โดยแนวความคิดนี้เป็นความพยายามที่จะแก้ไขข้อบกพร่องของกฎหมายหรือปรับปรุงสถาบันต่าง ๆ ในสังคมให้เป็นธรรมขึ้นโดยผ่านกระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งเปลี่ยนจากการเน้นเรื่องสิทธิของปัจเจกชนมาเป็นเรื่องหน้าที่ทางสังคม (Social Duties) แทน เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวม (Collectivist Legislation)[17]

ดังนั้น ทฤษฎีนิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาเป็นการมองกฎหมายในแง่มุมมองที่แตกต่างไปจากเดิม และมีแนวความคิดตามทฤษฎีดังกล่าว ดังนี้

1) กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปกป้องผลประโยชน์ของสังคม เพื่อตอบสนองความสมานฉันท์ของสังคม โดยมีคำกล่าวที่ว่า สิทธิตามกฎหมายเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏอยู่เป็นธรรมดากับความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ทางสังคม เมื่อทุกคนมีความร่วมมือกันในการดำเนินชีวิตเพื่อความมุ่งหมายให้เกิดความสมานฉันท์ของสังคมแล้ว สิทธิส่วนตัวจึงไม่มี

2) กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยวัตถุประสงค์ทั้งหลายเกิดจากการแสดงเจตนาของมนุษย์ กล่าวคือ กฎหมายจึงเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำของมนุษย์เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม

3) กฎหมายเป็นเครื่องมือที่ทำให้สังคมมีความน่าอยู่มากขึ้น โดยการนำความรู้ทางด้านกฎหมายและด้านอื่นมาปรับใช้ให้เกิดความกลมกลืนกัน ไม่ให้เกิดความขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ระหว่างเอกชนด้วยกัน ให้กฎหมายมีหน้าที่ปรับผลประโยชน์ที่ขัดกันในสังคมให้ลงรอยอยู่ด้วยกันได้ โดยให้แต่ละฝ่ายไม่เสียประโยชน์นัก ให้รักษาผลประโยชน์ของแต่ละบุคคลไว้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือ

กฎหมายจึงมีลักษณะเป็นเหมือนเครื่องจักรมาปรับผลประโยชน์ของมนุษย์ให้มีความกลมกลืน ซึ่งถ้าเปรียบสังคมเป็นเครื่องจักรและนักกฎหมายเป็นวิศวกร นักกฎหมายก็จำต้องปรับเครื่องสังคม โดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการสร้างโครงสร้างทางสังคมใหม่ให้มีประสิทธิภาพในการตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างสูงสุด เพื่อให้เกิดความร้าวฉานในสังคม

---

[15] วิชา มหาคุณ.(2526,มิถุนายน). "กฎหมายและสังคม: ในสังคมวิทยา". *วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์,8,7.* หน้า 25.

[16] Roscoe Pound.(1911). "The Scope and Purpose of Sociological Jurisprudence". *25 Harvard Law Review.* p. 489.

[17] จรัญ โฆษณานันท์. เล่มเดิม. หน้า 231.

น้อยที่สุด[18] ซึ่งการที่จะเป็นนักวิศวกรสังคม (Social Engineer) ที่ดีนั้นจะเรียนแต่นิติศาสตร์โดยแท้อย่างเดียวไม่ได้ จำเป็นต้องศึกษาในแง่ประวัติศาสตร์และแง่กฎหมายเปรียบเทียบมาช่วยด้วย กล่าวคือ นิติศาสตร์เชิงสังคมวิทยาเป็นการศึกษากฎหมายเพื่อทำให้มีทัศนคติที่กว้างขึ้น[19] และมีบทบาทในการระงับข้อพิพาทในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่มุ่งให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้กฎหมายมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์อีกด้วย[20]

2.1.2 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล

ตามปกติเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นระบบกฎหมายของประเทศใด เช่น ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ หรือระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ต่างมีขั้นตอนในการดำเนินคดีที่คล้ายกันคือ ต้องผ่านการแจ้งความร้องทุกข์โดยผู้เสียหาย ผ่านขั้นตอนการจับกุมและสอบสวนผู้กระทำผิดโดยตำรวจ ขั้นตอนการฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการหรือผู้เสียหาย ขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาโดยศาล และขั้นตอนการลงโทษโดยกรมราชทัณฑ์ ซึ่งขั้นตอนต่างๆ เหล่านี้เรียกว่า “กระบวนการยุติธรรมตามแบบแผน” (Traditional or Typical Justice System) แต่การดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมตามแบบแผนเพียงอย่างเดียวนั้นไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาของกระบวนการยุติธรรมที่เกิดขึ้นได้ จึงได้มีการคิดวิธีการดำเนินคดีที่สามารถระงับคดีลงด้วยความรวดเร็ว ไม่ผ่านขั้นตอนของกระบวนการตามแบบพิธี ซึ่งวิธีการที่เกิดขึ้นนั้นเรียกว่า “มาตรการแทนการดำเนินคดีอาญา” หรือ “มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท”[21] อันได้แก่

2.1.2.1 การใช้ดุลพินิจระงับคดีของตำรวจ

เป็นการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมในฐานะที่ตำรวจเป็นองค์กรแรกของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการป้องกันความสงบเรียบร้อยของสังคม และจับกุมผู้กระทำผิดมาลงโทษ เพื่อแก้ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้น แม้ว่ากระบวนการยุติธรรมจะได้พยายามแก้ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นอย่างเต็มที่ แต่ก็ไม่สามารถขจัดปัญหาได้หมด[22] การดำเนินการของตำรวจในการจับกุมผู้กระทำผิดในทุกคดีมาฟ้องต่อศาลจึงไม่สามารถแก้ปัญหาได้ และอาจกระทบต่อผู้กระทำผิดในคดีบางประเภทที่ไม่สมควรนำเข้าสู่ระบบเพราะอาจเกิดผลร้าย

---

[18] Roscoe Pound. (1923).”Interpretations of Legal History”. *New York 1923. p. 156.*

[19] ปรีดี เกษมทรัพย์. (2543).*นิติปรัชญา.* หน้า 260.

[20] วิชา มหาคุณ. เล่มเดิม**.** หน้า 1.

[21] ศิริศักดิ์ ติยะพรรณ. (2534,สิงหาคม). “มาตรการแทนการดำเนินคดีอาญา”. *วารสารอัยการ,14,162.* หน้า 67-73.

[22] หยุด แสงอุทัย.(2523**).** *กฎหมายอาญา ภาค 1.* หน้า 235.

มากกว่า[23] ดังนั้น เพื่อประโยชน์ของรัฐในการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย และเพื่อประโยชน์แก่ตัวผู้กระทำผิดที่จะไม่ต้องมีมลทินติดตัว รัฐจึงให้อำนาจแก่ตำรวจในการใช้ดุลพินิจระงับคดีนั้นได้

"ดุลพินิจ" (Discretion) หมายถึง การกระทำใด ๆ ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม โดยอาศัยการตัดสินใจส่วนตัวเกี่ยวกับการดำเนินการที่เหมาะสมที่สุด[24] โดยสาเหตุของการให้อำนาจแก่ตำรวจเพื่อใช้ดุลพินิจนั้น มีสาเหตุหลายประการ เช่น กฎหมายบัญญัติออกมามากเกินไป การบังคับใช้ไม่สามารถบังคับได้ทั้งหมด และในส่วนของจำนวนเจ้าหน้าที่ตำรวจมีจำนวนจำกัดไม่เพียงพอแก่การปฏิบัติงาน บางกรณีไม่อาจบังคับใช้กฎหมายได้ เมื่อไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้ในทุกคดี จึงให้อำนาจตัดสินในแก่ตำรวจได้เอง[25] หรือกรณีที่กฎหมายมีความล้าหลัง หากบังคับตามกฎหมายอาจจะสร้างความไม่พอใจแก่ประชาชน หรืออาจเกิดจากข้อจำกัดทางกฎหมายในด้านอื่น ๆ

การใช้ดุลพินิจของตำรวจในการดำเนินคดีนั้น สามารถใช้ดุลพินิจได้ 2 แบบ คือ แบบเป็นทางการ คือ ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำผิด หรือใช้วิธีที่ไม่เป็นทางการ อันได้แก่ การตักเตือนด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร หรือการภาคทัณฑ์ ดังเช่น ในคดีจราจรจะใช้วิธีนำตัวผู้กระทำผิดเข้ารับการศึกษาอบรมในโรงเรียนจราจร ในคดีที่ผู้กระทำผิดเป็นเยาวชน จะใช้วิธีตักเตือนด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรแทนการจับกุม หรือให้ทำสัญญาให้ปรับปรุงตัว ในคดีเกี่ยวกับทรัพย์ จะใช้วิธีให้ผู้กระทำผิดคืนทรัพย์ของกลางหรือชดใช้ราคาแก่ผู้เสียหาย ในคดีคนเมาสุรา จะใช้วิธีตักเตือนหรือส่งตัวให้บุคคลทางบ้านเป็นผู้ควบคุม หรือคุมตัวไว้ในสถานีตำรวจเมื่อหายเมาจึงปล่อยตัวไป ในคดีการพนัน จะใช้วิธีสั่งให้หยุดเล่น หากเป็นการพนันเล็กน้อย เว้นแต่จะมีการพนันเป็นจำนวนมากจะต้องดำเนินการจับกุม ในคดีความผิดในครอบครัว จะใช้วิธีแนะนำให้ปรองดองกัน[26]

การดำเนินการตามที่ตำรวจใช้ดุพินิจนั้น หากมีการปฏิบัติตามที่ตำรวจสั่งให้ปฏิบัติตามแล้ว ความผิดที่เกิดขึ้นถือว่าเป็นอันระงับลงโดยไม่ต้องดำเนินการทางศาลอีกต่อไป การใช้ดุลพินิจของตำรวจจึงถือได้ว่าเป็นมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีหนึ่ง

2.1.2.2 การใช้ดุลพินิจระงับคดีหรือการสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ

โดยปกติการสั่งฟ้องเป็นหัวใจในการดำเนินคดีของอัยการ การใช้ดุลพินิจระงับคดีเป็นขั้นตอนการดำเนินการของอัยการตามหลักการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจ[27] ที่ให้อำนาจอัยการมีดุลพินิจกว้างขวางในการที่จะตัดสินใจว่าจะนำข้อหาใดมาฟ้อง ซึ่งการใช้ดุลพินิจนี้ไม่จำกัดอยู่ใน

---

[23] ชัยวัฒน์ หิรัญวัฒนะ. (2545).*บทบาทของพนักงานสอบสวนในการกันคดีไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

[24] Samuel Walker. (1999).*The police in America: An Introduction.* p. 190.

[25] Sue Titus Reid. (1991). *Crime and Criminology.* p. 438.

[26] ชัยวัฒน์ หิรัญวัฒนะ. เล่มเดิม. หน้า 1.

[27] "ชะลอฟ้อง". (2520).*วารสารนิติศาสตร์,9,2.*

ข้อความของตัวบทกฎหมายเท่านั้น หากยังต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอื่นในการใช้ดุลพินิจด้วย[28] อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแนวความคิดจากเดิมที่ว่าพนักงานอัยการเป็นฝ่ายตรงข้ามกับจำเลย มาเป็นว่าพนักงานอัยการมีหน้าที่คุ้มครองดูแลผลประโยชน์ของสังคมและของผู้กระทำผิดพร้อม ๆ กัน โดยมองว่าผู้กระทำผิดมีฐานะเป็นมนุษย์คนหนึ่ง มีศักดิ์ศรี มีสิทธิตามกฎหมาย การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดจึงต้องเหมาะสมแก่แต่ละบุคคล โดยพิจารณาถึงผลร้ายที่จะเกิดขึ้นแก่ชีวิตและอนาคตของผู้กระทำผิดกับสัดส่วนความผิดที่ได้กระทำลง และเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิด ซึ่งหากอัยการเชื่อว่าสามารถอำนวยความยุติธรรมได้โดยไม่ต้องใช้กระบวนการยุติธรรมตามแบบพิธี อัยการอาจสั่งไม่ฟ้องคดีเสียก็ได้[29]

การสั่งไม่ฟ้องคดีถือเป็นข้อยกเว้นของการดำเนินคดีอาญา กล่าวคือ อัยการอาจเลือกที่จะสั่งไม่ฟ้องคดี แม้จะเห็นว่าการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดอาญา หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แต่เนื่องจากความเล็กน้อยของคดี หรือความชั่วของผู้ต้องหามีน้อย และการดำเนินคดีนั้นไม่มีประโยชน์ต่อสาธารณะ

ซึ่งขั้นตอนในการใช้ดุลพินิจของอัยการเพื่อสั่งไม่ฟ้องคดีนั้น อาจกระทำได้ 2 วิธี คือ

(1) วิธีไม่มีเงื่อนไข คือ เป็นกรณีที่อัยการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้อง โดยไม่มีเงื่อนไขใดที่ผู้กระทำผิดต้องปฏิบัติตาม คดีระงับลงโดยไม่สามารถจะดำเนินคดีใดได้อีก

(2) วิธีที่มีเงื่อนไข หรือการสั่งชะลอฟ้องไว้ก่อนแล้วกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำผิดปฏิบัติตามภายในเวลาที่กำหนด และหากผู้กระทำผิดได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว หรือถ้าพฤติกรรมในการกระทำผิดได้หมดไป อัยการจึงมีคำสั่งไม่ฟ้องคดี แต่หากพบว่าพฤติกรรมนั้นยังคงอยู่ ก็จะมีคำสั่งฟ้อง

แต่การที่อัยการจะชะลอฟ้องไว้ก่อน ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขดังนี้

(1) ต้องเป็นความผิดตามที่กำหนดไว้ในบัญชีเท่านั้น เช่น ความผิดที่กระทำโดยประมาท บันดาลโทสะ

(2) ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวนว่าได้กระทำผิดจริง

(3) ผู้ต้องหาได้ยื่นคำร้องตามแบบที่กำหนด ขอให้พนักงานอัยการชะลอฟ้องโดยรับว่าจะปฏิบัติตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการคุมประพฤติ

---

[28] ชนิญญา (รัชนี) ชัยสุวรรณ. (2526).*การใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีของอัยการ*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[29] ชัยวัฒน์ หิรัญวัฒนะ. เล่มเดิม. หน้า 1-50.

(4) พนักงานอัยการรับคำร้องแล้วเห็นว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง และปรากฏว่าไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือเคยได้รับโทษจำคุกแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท เมื่อคำนึงถึงอายุ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต และปัจจัยอื่น ๆ ประกอบแล้วเห็นว่ามีเหตุอันควรปราณี หากยื่นฟ้องจะเป็นผลร้ายต่อชีวิตในอนาคตของผู้กระทำผิด ก็จะสั่งให้ชะลอฟ้องไว้เพื่อรอการสอบสวนเพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติของผู้ต้องหา

(5) การรอฟังรายงานความประพฤติมีกำหนดไม่น้อยกว่าหกเดือนแต่ไม่เกินหนึ่งปี ระหว่างนี้จะกำหนดให้ผู้กระทำความผิดมาพบเป็นครั้งคราวก็ได้

(6) เมื่อฟังผลเกี่ยวกับความประพฤติแล้วไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดอีกหรือไม่ประพฤติผิดเงื่อนไขที่กำหนดไว้ พนักงานอัยการจะออกคำสั่งไม่ฟ้องแล้วดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต่อไป ซึ่งมีผลให้คดีระงับลง

(7) หากระหว่างรอฟังผลความประพฤติ ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดอีก หรือฝ่าฝืนเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ก็จะระงับการชะลอฟ้อง แล้วออกคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาทั้งความผิดที่ชะลอไว้และความผิดที่ได้กระทำขึ้นใหม่'[30]

การใช้ดุลพินิจระงับคดีของอัยการ โดยการสั่งไม่ฟ้องคดีจึงมีผลเป็นการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีหนึ่ง ถือได้ว่าเป็นมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท เพราะการดำเนินการมีผลตามกฎหมายที่ทำให้คดีระงับลง โดยไม่ต้องมีการนำคดีเข้าสู่ระบบกระบวนการยุติธรรมตามแบบพิธี ซึ่งเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี และช่วยให้คดียุติลงด้วยความรวดเร็ว

2.1.2.3 การต่อรองคำรับสารภาพ

การต่อรองคำรับสารภาพ (Plea bargaining) หมายถึง การเจรจาต่อรองระหว่างอัยการผู้ต้องหา เพื่อให้ผู้ต้องหารับสารภาพในข้อหาใดข้อหาหนึ่งที่มีโทษน้อยกว่าข้อหาใดในหลายข้อหา เพื่อแลกเปลี่ยนกับการได้รับโทษน้อยลง หรือเพื่อการไม่ฟ้องในข้อหาอื่น การต่อรองคำรับสารภาพนี้ถือเป็นกระบวนการทางอาญาที่ไม่มีรูปแบบที่แน่นอน ซึ่งกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างอัยการ ทนายจำเลย ผู้ต้องหา และบางครั้งอาจมีผู้พิพากษาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย มีผลทำให้คดีเสร็จสิ้นไปอย่างรวดเร็วโดยไม่มีการพิจารณาคดีอย่างเต็มรูปแบบ

ขั้นตอนการดำเนินการเกิดจากความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องในคดี โดยอัยการจะเป็นผู้เสนอข้อตกลงกับจำเลยหรือทนายจำเลย เพื่อให้จำเลยรับสารภาพ โดยแลกเปลี่ยนกับการลดข้อหา

[30] กุลพล พลวัน. (2521). "การชะลอฟ้อง". *วารสารนิติศาสตร์,2,10.*

หรือแลกเปลี่ยนกับโอกาสที่ศาลจะลงโทษสถานเบา[31] เช่น กรณีที่จำเลยรับสารภาพในข้อหาใหม่เพื่อลดข้อหาจากความผิดอันมีลักษณะฉกรรจ์เป็นความผิดธรรมดา[32]

โดยที่มาของการต่อรองคำรับสารภาพ เป็นผลมาจากการที่มีปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเป็นอย่างมาก ประกอบกับวิธีดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมไม่มีความยืดหยุ่น ทำให้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการดำเนินคดี การต่อรองคำรับสารภาพจึงเป็นมาตรการที่ถูกนำมาใช้ในการลดภาระของศาล และประหยัดค่าใช้จ่าย

การต่อรองคำรับสารภาพจึงเป็นมาตรการที่มีผลทำให้คดียุติลงด้วยการยินยอมโดยสมัครใจของจำเลยที่จะรับสารภาพในข้อหานั้นๆ โดยถือเป็นการดำเนินคดีให้เสร็จสิ้นไปโดยไม่ผ่านการพิจารณาพิพากษาอย่างเต็มรูปแบบของศาล อันเป็นการเปิดโอกาสให้อัยการสามารถใช้ดุลพินิจพิจารณาถึงผลดีผลเสียที่จะเกิดแก่ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และสังคมได้อย่างเต็มที่ โดยพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่มิได้มุ่งแต่ปราบปรามอาชญากรรมแต่เพียงอย่างเดียว แต่มุ่งให้ผู้กระทำผิดได้รู้สำนึกถึงการกระทำและช่วยให้การพิจารณาคดีเสร็จลงด้วยความรวดเร็ว ไม่ถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นคนขี้คุก อันจะส่งผลให้มีโอกาสกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ[33]

2.1.2.4 การเปรียบเทียบคดี

เป็นการดำเนินการตามขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งผู้ที่มีอำนาจเปรียบเทียบคดีจะต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจปรับบทลงโทษอาญาได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยทั่วไปนั้นหมายถึงพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมืองตามกฎหมายพิเศษ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด อธิบดี หรือตำแหน่งอื่นอันเทียบเท่า หรือคณะกรรมการ[34] กรณีที่จะทำการเปรียบเทียบคดีได้นั้นต้องเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาได้ยินยอมให้ทำการเปรียบเทียบ เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันได้มีแนวคิดที่เปลี่ยนไปโดยยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหา (ผู้ต้องหาและจำเลย) ขึ้นเป็น “ประธานแห่งคดี”[35] ผู้ถูกกล่าวหามีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย และมีสิทธิอื่นตามกฎหมายที่ดีขึ้นกว่าเดิม แต่บรรดาสิทธิดังกล่าวของผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าว ผู้ถูกกล่าวหาสามารถจะสละสิทธิ์นั้นเสียได้ ด้วยการแสดงเจตนาโดยชัดแจ้งปราศจากการขู่เข็ญหรือบังคับ จึงจะมีผลสมบูรณ์[36] หากในคดีใดที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ยินยอมหรือให้การปฏิเสธ

---

[31] Milton Heumann. (1975).”A Not on plea bargaining and case pressure”. *Law&Society eview.*

[32] Kirkham and Wollan. *Introduction to Law Enforcement*. p. 141.

[33] นิจจรินทร์ องค์พิสุทธิ์. (2527).*การต่อรองคำรับสารภาพ.* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[34] คมกฤช เทียนทัด. (2531,เมษายน). “ผู้มีอำนาจเปรียบเทียบคดี”. *วารสารกฎหมายปกครอง,7.* หน้า 131.

[35] คณิต ณ นคร. (2538). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* .หน้า 65.

[36] William J. Stuntz. (1989). “Waiving Right in Criminal Procedure”. **V**irginia L. Rev. p. 772.

การเปรียบเทียบคดีก็จะไม่สามารถกระทำได้ สิ่งสำคัญในการเปรียบเทียบคดีจึงได้แก่ การที่ผู้ต้องหาให้การยินยอม หรือให้การรับสารภาพ[37]

ในส่วนความผิดที่สามารถทำการเปรียบเทียบได้นั้นจำเป็นต้องพิจารณาจากหลักเกณฑ์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ

(1) เกณฑ์ความผิดเล็กน้อย ซึ่งพิจารณาข้อควรตำหนิทางสังคมและภยันตรายที่เกิดขึ้น โดยมองว่าความผิดอาญาเป็นการกระทำที่มีข้อควรตำหนิในทางศีลธรรมอย่างรุนแรงกระทบต่อความรู้สึกของสาธารณชน และถือว่าเป็นภยันตรายที่คุกคามต่อประโยชน์อันสำคัญของสังคมเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นต้องนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ[38] ส่วนความผิดเล็กน้อยเป็นความผิดที่ไม่มีข้อตำหนิทางสังคมมากนัก และภยันตรายที่เกิดจากการกระทำไม่ได้กระทบต่อประโยชน์อันสำคัญของสังคม แต่เป็นการกระทำที่มีผลกระทบเฉพาะบุคคล หรือหากเกิดแก่ส่วนรวมก็จะมีลักษณะไม่ร้ายแรง[39]

(2) เกณฑ์โทษสถานเบา เป็นการพิจารณาในส่วนของอัตราโทษในคดีทั่วไปที่อาจทำการเปรียบเทียบคดีได้ โดยแยกพิจารณาได้ดังนี้ เกณฑ์ตามประมวลกฎหมายอาญา เป็นวิธีในชั้นศาลเพื่อหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้น เนื่องจากการจำคุกในระยะสั้นไม่ทำให้ผู้ต้องโทษรู้สึกเจ็บปวดและคิดสำนึก แต่กลับทำให้ถูกตราหน้าเป็นคนต้องโทษจำคุกมาแล้ว[40] ความผิดที่ศาลสามารถใช้วิธีการยกโทษให้ได้ หรือความผิดที่ศาลกำหนดวิธีการรอการลงโทษ หรือรอการลงโทษได้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์โทษสถานเบาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ก็อยู่ในเกณฑ์ที่อาจเปรียบเทียบได้[41]

(3) เกณฑ์ความรู้สึกทางสังคม เป็นการพิจารณาถึงมูลคดีที่ผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องหาไม่ควรรับโทษถึงจำคุก หรือไม่ควรถูกฟ้องคดีต่อศาล โดยพิจารณาจากเสียงส่วนใหญ่ของสมาชิกในชุมชนด้วย หากสมาชิกในสังคมเห็นควรว่าไม่ควรต้องรับโทษจำคุก ชุมชนสามารถช่วยแก้ไขผู้กระทำผิดได้ จึงส่งผลให้ลดปริมาณคดีเข้าสู่ศาลให้น้อยลง เป็นการช่วยป้องกันไม่ให้ผู้กระทำผิดมีมลทินติดตัว และไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ

---

[37] อาทร เพชรรักษ์. (2526). *เทคนิคการสอบสวนและการเปรียบเทียบคดีอาญา.* หน้า 172.

[38] Herbert L. Packer. (1969). "The Limit of the Criminal Sanction". *Standford, CA: Standford University Press.* p. 262.

[39] Richard S. Frase. (1983). "Criminalization and Decriminalization". *Encyclopedia of Crime and Justice.*

[40] หยุด แสงอุทัย. (2537). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. หน้า 178.

[41] ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56

ผลของการเปรียบเทียบที่เกิดขึ้นนั้น ถือเป็นการเลิกคดีในชั้นพนักงานเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมืองก่อนที่จะมีการนำคดีไปฟ้องศาล จึงยังไม่มีการทำทะเบียนประวัติอาชญากรและไม่มีลักษณะที่ก่อให้เกิดมลทิน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับการลงโทษปรับแม้จะเป็นโทษสถานเบา แต่ผู้ต้องโทษปรับก็ตกเป็นผู้มีมลทินจนกว่าจะมีการล้างมลทิน อันเป็นผลให้ทะเบียนประวัติอาชญากรของผู้กระทำผิดถูกลบไปด้วย[42] และหากเปรียบเทียบกับเรื่องการยอมความเป็นกรณีที่ผู้เสียหายในความผิดอาญาอันยอมความได้ ได้ตกลงยินยอมความ ซึ่งโดยปกติจะสามารถกระทำได้เฉพาะในความผิดอาญาอันยอมความได้เท่านั้น แต่หากเป็นกรณีความผิดอาญาอื่นซึ่งมีโทษไม่สูงหรืออาจเป็นเพียงโทษปรับ ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายไม่สามารถที่จะตกลงกันเองเพื่อให้สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับลงได้ แต่สิทธิฟ้องคดีอาญานั้นอาจระงับไปได้โดยเหตุที่ผู้เสียหายและผู้ต้องหาตกลงให้มีการเปรียบเทียบคดี และเจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการเปรียบเทียบคดีแล้ว ผู้ต้องหาได้ชำระเงินค่าปรับภายในกำหนด

2.2 แนวความคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ถือได้ว่าเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นแต่ขณะนี้นานาประเทศกำลังให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในการนำมาใช้กับการกระทำความผิดอาญา ในบทนี้จะศึกษาถึงรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการดังกล่าวว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร มีรูปแบบลักษณะอย่างไร และสามารถนำมาปรับใช้ได้อย่างไรบ้างให้เกิดความเหมาะสม ซึ่งจะได้นำเสนอตามลำดับต่อไป

2.2.1 ความเป็นมาของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นแนวคิดใหม่ที่มีการเคลื่อนไหวผลักดันให้มีการนำมาใช้กันทั้งในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และนอกกระบวนการยุติธรรม ผู้สนับสนุนกระบวนทัศน์ใหม่ในกระบวนการยุติธรรมแนวใหม่นี้ต่างสนับสนุนให้กรอบความคิดใหม่นี้เป็นรูปแบบใหม่ที่จะนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะการตั้งคำถามจากสังคมอย่างมากมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมหลักในรูปแบบเก่า (Retributive Justice) ในเชิงแก้แค้นทดแทนที่ไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดอย่างได้ผล ในขณะเดียวกันก็มีผลการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างแนวคิด Retributive Justice กับ Restorative Justice ของ Howard Zehr ที่ Zehr มีความเห็นว่า[43] ระบบกระบวนการยุติธรรมแบบเก่ายังมีการฝ่าฝืนกฎหมายมีการ

---

[42] ศิรสา พูลสนอง. (2543). *การล้างมลทินในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 34-42.

[43] จำรัส รุ่งเรือง. (2547). *การนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก: ศึกษากรณีการประชุมกลุ่มครอบครัว*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. หน้า 54.

กระทำผิดซ้ำอยู่อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น เป็นแนวคิดที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้ที่กระทำผิดในสังคมโดยไม่มองเพียงแต่ว่าอาชญากรคือผู้ที่กระทำผิดต่อรัฐเท่านั้น แต่อาชญากรนั้นกระทำผิดแล้วเกิดผลกระทบต่อสังคม สังคมต้องร่วมรับผิดชอบต่อผลอันนั้น ดังนั้น Zehr จึงพยายามคิดแสวงหาวิธีที่จะนำกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูโดยคำนึงถึงเหยื่ออาชญากรรม จำเลย และชุมชน ที่จะหาทางออกร่วมกันทั้งการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด การไกล่เกลี่ย และการเยียวยา

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เกิดขึ้นครั้งแรกที่ประเทศแคนาดาในช่วงปี ค.ศ. 1970 เป็นแนวคิดที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิด[44] โดยผู้กระทำผิดจะถูกนำมาที่บ้านของเหยื่อเพื่อให้เห็นว่าผลของการกระทำของตนเองทำให้เหยื่อรวมทั้งครอบครัว และชุมชนที่เหยื่อเป็นสมาชิกได้รับความเดือดร้อนเพียงใด ถือได้ว่าโบสถ์เป็นผู้นำในการเคลื่อนไหวในการนำระบบนี้มาใช้เป็นครั้งแรก โดยเน้นหลักคำสอนของชาวคริสเตียนที่เน้นการเลื่อมใสในศาสนาเพื่อช่วยให้ตนเองพ้นจากทุกข์เพื่อให้เกิดความสันติสุขเป็นหลัก แม้ว่าช่วงปี ค.ศ. 1980 – 1990 แนวคิดดังกล่าวจะเปลี่ยนไปเป็นหลักในทางโลกมากกว่าทางศาสนาก็ตาม แต่หลักดังกล่าวยังคงเป็นพื้นฐานความเชื่อของศาสนาคริสต์ในเรื่องการให้อภัยและการเยียวยารักษา

Restorative Justice เริ่มจากในช่วงปี ค.ศ. 1970 ในประเทศแคนาดานั้นได้มีโครงการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิด ถูกเริ่มนำมาใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้เยาว์ และขยายไปเป็นโครงการสำหรับผู้ต้องหาที่รอลงอาญา โดยให้เหยื่อและผู้กระทำผิดร่วมกันกำหนดโทษเพื่อนำเสนอต่อผู้พิพากษาเพื่อพิจารณา ซึ่งวิธีการนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้กระทำความผิดในลักษณะที่เป็นไปตามความต้องการของเหยื่อ และจะช่วยลดอัตราการกระทำความผิดซ้ำซ้อน และเป็นการชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสิ่งที่คาดไม่ถึงอีกประการหนึ่งก็คือประโยชน์ที่เหยื่อจะได้รับกล่าวคือ เหยื่อมีความพอใจต่อการตัดสินคดีโดยวิธีการนี้มากกว่าการใช้กระบวนการทางศาลที่ใช้ในปัจจุบัน

ช่วง 20 ปีที่ผ่านมา Restorative Justice ได้เริ่มมีอิทธิพลในหลายประเทศ Michael Tony ทำการวิจัยเกี่ยวกับนโยบายการตัดสินคดีของสหรัฐอเมริกา[45] ว่ามีแนวคิดหลักๆ อยู่ 4 แนวคิด คือ การตัดสินที่ไม่ได้กำหนดตายตัว การตัดสินตามมาตรฐานหรือแนวทางที่วางไว้ การตัดสินแบบเสี่ยง และ Restorative Justice เหตุที่ Tony นำแนวคิด Restorative Justice รวมไว้ด้วยกับแนวคิด 3 ประการแรก เนื่องจากเขามีความคิดว่ามีมีแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งที่สมบูรณ์ ซึ่ง Restorative Justice ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในคดีที่มีความรุนแรง โดยถูกนำมาปรับประยุกต์ใช้ในทุกขั้นตอนของการ

---

[44] Howard Zehr. (1990). *Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice.* p. 2.

[45] จำรัส รุ่งเรือง. เล่มเดิม. หน้า 55.

พิจารณาคดี และ Restorative Justice ได้รับความนิยมอย่างรวดเร็วในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน และการเน้นความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด การมีส่วนร่วมของเหยื่อ การรอมชอม การฟื้นฟู การรักษา บรรเทา การทำให้ดีเหมือนเดิม ซึ่งเป็นเป้าหมายหลัก หรืออีกนัยหนึ่งนั้น Restorative Justice มีบทบาทสำคัญต่อการอภิปราย การจัดทำนโยบายการตัดสินคดีของสหรัฐอเมริกา เพราะเป็นวิธีการที่สามารถนำไปใช้ได้ในทุกขั้นตอนของการพิจารณาคดี และมีความเกี่ยวข้องทั้งการกระทำความผิดและผู้กระทำความผิดด้วย นอกจากนี้ยังมีบทบาทที่สำคัญต่อระบบกระบวนการยุติธรรมในประเทศอื่นๆ ด้วย

Restorative Justice มีแนวโน้มที่พัฒนามาจากการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิด หรือลักษณะการประนีประนอมซึ่งเริ่มต้นมีขึ้นในแคนาดาและสหรัฐอเมริกาในช่วงต้นทศวรรษที่1970 ผู้เขียนเกี่ยวกับกระบวนการดังกล่าวหลายคนใช้คำว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิดทดแทนกัน คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องรวมไปถึงกระบวนการที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์และวิธีการที่เรียกว่าการทำให้รู้สึกละอายใจ

Restorative Justice พยายามที่จะให้คำจำกัดความของอาชญากรรมเสียใหม่ โดยการให้ความหมายของคำนี้ในแนวคิดใหม่ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงขั้นการฝ่าฝืนกฎหมายหรือการกระทำผิดต่อรัฐ แต่เป็นแค่เพียงการทำร้ายหรือกระทำผิดต่อผู้อื่น และกระตุ้นให้เหยื่อและผู้กระทำผิดที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการแก้ไขข้อขัดแย้งผ่านทางคำพูดและการเจรจา ดังนั้น เหยื่อและผู้กระทำผิดจึงกลายเป็นศูนย์กลางของกระบวนการ ซึ่งทั้งรัฐและผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายจะกลายเป็นผู้อำนวยความสะดวกและสนับสนุนระบบซึ่งมุ่งเน้นที่การมีความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด การร่วมมือกันของเหยื่อและผู้กระทำผิดที่จะสำนึกในการกระทำของตน และแก้ไขเยียวยาสิ่งที่ตนได้กระทำลงไป เพื่อให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดได้รับการชดใช้ และผู้กระทำผิดเองก็ได้ทำงานให้สังคมเป็นการทดแทนซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งของการฟื้นฟูนิสัย

ขณะที่ Susan Sharpe ชาวแคนาดา ได้นำเสนอหลักการ 5 ประการของ Restorative Justice เพื่อสนับสนุนแนวคิด Restorative Justice ที่จะนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ[46]

(1) Restorative Justice เชิญชวนให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และความเห็นที่เป็นเอกฉันท์ หมายความว่า ทั้งเหยื่อและผู้กระทำความผิดจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม และในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้คนอื่นๆ ที่ได้รับผลกระทบต่อการกระทำความผิดเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

[46] Susan Sharpe. (1998). *Restorative Justice: A Vision for Healing and Change*. p. 7-12.

(2) Restorative Justice ต้องช่วยในการเยียวยาสิ่งที่เสียหายไปซึ่งมักจะมีคำถามถามเข้ามาเหยื่อต้องการได้รับการเยียวยาหรือบรรเทาในเรื่องใด หรือต้องการได้รับความรู้สึกปลอดภัยกลับคืนมา เหยื่ออาจจะต้องการข้อเท็จจริงหรือต้องการแสดงต่อผู้ที่ทำร้ายตนเองให้รู้ว่าตนเองโกรธหรือต้องการได้รับการแก้ไข ส่วนผู้กระทำความผิดเองก็จะได้รับการเยียวยาเช่นเดียวกัน คือผ่อนคลายจากความกลัวหรือรู้สึกว่าโทษที่ต้องได้รับเบาบางลงไป หรือได้รับการแก้ไขปัญหาที่ถูกจุด หรือได้รับโอกาสในการกลับตัวเป็นคนดี

(3) Restorative Justice ต้องการก่อให้เกิดความรับผิดชอบที่สมบูรณ์ ความรับผิดชอบต่อการกระทำไม่ได้หมายถึงเฉพาะการที่ผู้กระทำความผิดต้องรับสภาพที่ตนเองละเมิดกฎหมาย แต่เขาต้องเผชิญหน้ากับเหยื่อที่ถูกเขากระทำ และผลที่เกิดจากการกระทำของเขาเอง ผู้กระทำผิดจะต้องหาคำอธิบายให้เหยื่อและชุมชนเข้าใจได้ว่าทำไมตนถึงต้องกระทำเช่นนั้น และจะต้องรับผิดชอบในการแก้ปัญหาที่ตนเองกระทำขึ้นมา

(4) Restorative Justice ต้องการเสริมสร้างให้คนกลับมาสามัคคีกัน ประสานรอยร้าวเพราะอาชญากรรมที่เกิดขึ้นสร้างความแตกแยกในชุมชนซึ่งเป็นผลกระทบต่อด้านจิตใจของผู้คนในชุมชน ดังนั้น Restorative Justice ช่วยในการรอมชอม ประนีประนอมระหว่างเหยื่อ ผู้กระทำความผิดและชุมชน

(5) Restorative Justice ต้องการทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งเพื่อช่วยกันป้องกันปัญหาความเสียหายในอนาคต อาชญากรรมเป็นภัยแต่อาจแสดงให้เห็นถึงความอยุติธรรมที่ปรากฏอยู่ของกระบวนการพิจารณาคดีได่ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการจัดรูปแบบเพื่อทำให้ชุมชนน่าอยู่และเต็มไปด้วยความเท่าเทียมกัน

กล่าวโดยสรุป กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) คือกระบวนการที่คู่ความ (ผู้กระทำผิดและเหยื่อ) และชุมชนเป็นตัวหลักในการร่วมกันแก้ไขปัญหาโดยดูว่าจะทำอย่างไรกับผลที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม และการดำเนินการต่อไปในอนาคตเป็นการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกมากกว่าการลงโทษเพื่อให้เกิดความทุกข์ทรมานอย่างเดียว

2.2.2 ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

West Encyclopedia of American Law ได้ให้ความหมาย Restorative Justice ไว้ดังนี้ Restorative Justice : กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกรอบแนวคิดเชิงปรัชญาและโครงการต่างๆ ที่ใช้ในระบบการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งมุ่งเน้นการบรรเทาความเสียหายที่ผู้ถูกกระทำหรือเหยื่อได้รับผ่านการใช้กระบวนการเจรจา การประนีประนอม รวมไปถึงการชดใช้ค่าเสียหายในอดีตที่ผ่านมา ระบบการพิจารณาคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกาใช้รูปแบบวิธีพิจารณาคดี 2 รูปแบบด้วยกัน คือ ระบบการลงโทษ (Retributive) ซึ่งเน้นการลงโทษเพื่อตอบโต้ต่อการกระทำ

ความผิด และระบบการฟื้นฟู (Rehabilitation) ที่มุ่งให้สังคมช่วยเหลือผู้กระทำความผิดในการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม และต่อมาในช่วงศตวรรษที่ 70 ได้มีการนำระบบที่สามมาใช้ที่เรียกกันว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ซึ่งได้รับการยอมรับกันอย่างกว้างขวางในสหรัฐอเมริกา Restorative Justice เป็นระบบการพิจารณาคดีอาญามุ่งเน้นให้ความสำคัญที่ตัวเหยื่อและผู้กระทำผิดอย่างเท่าเทียมกัน โดยลดบทบาทการบังคับขู่เข็ญให้น้อยลง นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นไปที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อเหยื่อ และความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีมากกว่าการมองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย นอกเหนือไปจากกรอบแนวคิดดังกล่าวแล้วยังรวมไปถึงโครงการต่างๆ ที่ทั้งเหยื่อ ผู้กระทำความผิด และชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา โดยใช้ในการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อและผู้กระทำความผิด ที่เน้นการเลื่อมใสในศาสนาเพื่อช่วยให้ตนเองพ้นจากทุกข์เพื่อให้เกิดความสันติสุขเป็นหลัก แม้ว่าในช่วงทศวรรษที่ 80-90 Restorative Justice จะเปลี่ยนไปเป็นหลักการทางโลกมากขึ้นก็ตาม แต่ก็ได้รับความนิยมและให้การยอมรับมากขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 90 เนื่องจากวิธีการลงโทษสิ้นเปลืองและไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะจัดการกับปัญหาอาชญากรรมของสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ มีโครงการและแนวคิดต่างๆ ที่หลากหลายที่เกี่ยวเนื่องกับ Restorative Justice หลายร้อยชุมชนนำโครงการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิด (Victim Offender Reconciliation Program: VORP) ซึ่งนำเหยื่อและผู้กระทำผิดมาพบเพื่อพูดคุยกันเกี่ยวกับการกระทำความผิด และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเหยื่อ รวมถึงการใช้วิธีการแก้ไขปัญหาแบบประนีประนอม ซึ่งเป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่าย สำหรับโครงการ VORP ผู้กระทำความผิดจะตระหนักในความผิดของตนที่ตนได้กระทำ และจะร่วมเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาและบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเหยื่อ ทั้งยังเป็นการจัดหาแหล่งเงินช่วยเหลือเพื่อชดใช้ความเสียหายให้แก่เหยื่อ ซึ่งโครงการ VORP มุ่งเน้นความพยายามในการเยียวยารักษาบาดแผลทางจิตใจของเหยื่อ รวมทั้งความพยายามที่จะให้ผู้กระทำความผิดเกิดความสำนึกในผลของการกระทำของตน และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนด้วย

นักวิชาการไทยก็ได้ให้ความหมายกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในลักษณะทำนองเดียวกันว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาจากคำในภาษาอังกฤษ Restorative Justice ซึ่ง Restorative แปลว่าการฟื้นฟู การซ่อมแซม การทำกลับให้คืนดีดังเดิม หรือการปฏิสังขรณ์ ซึ่งหากจะแปลตรงตัวตามศัพท์ก็อาจจะแปลได้ว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงปฏิสังขรณ์แต่อาจจะมีการเข้าใจผิดไปอีกแบบหนึ่ง ซึ่งความจริงแล้วเคยมีการใช้คำว่า การฟื้นฟูความยุติธรรมความยุติธรรมเชิงสร้างสรรค์ ความยุติธรรมแบบบูรณาการ แต่ในที่สุดก็ได้มีการใช้คำว่า การอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพราะมองว่าเป้าหมายสุดท้ายของ Restorative Justice นั้น คือ ต้องการ

ทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิมอันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม[47]

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นกระบวนการหรือแนวทางที่เป็นทางเลือก ในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลักที่จะเสริมให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีแนวทางปฏิบัติที่เป็นการประนีประนอม เน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัย และคืนคนดีสู่สังคมมากกว่าที่จะเน้นการลงโทษ ในบางครั้งการลงโทษในระบบคดีอาญาปกติอาจจะเกิดผลร้ายมากกว่าผลดี โดยเฉพาะคดีที่เป็นการกระทำความผิดอาญาระหว่างสามีภริยา ซึ่งการนำแนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์(Restorative Justice) มาใช้นั้นจะทำให้เกิดความสมานฉันท์แก่ทุกฝ่าย ไม่ว่าผู้ที่ได้รับความเสียหาย เหยื่อ ผู้กระทำความผิด รวมทั้งชุมชนที่ผู้กระทำผิดนั้นเป็นสมาชิกที่จะมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง และวิธีการแก้ไขฟื้นฟูสมาชิกของชุมชนที่กระทำความผิด

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นแนวความคิดด้านงานยุติธรรม (Criminal Justice) ที่ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาครั้งสำคัญในด้านอาชญาวิทยาและงานยุติธรรมในปัจจุบัน ความยุติธรรมในแนวทางดังกล่าวนี้มีรากฐานการพัฒนามาจากระบบงานยุติธรรมที่เก่าแก่ที่ปรากฏอยู่ในหลาย ๆ ระบบด้วยกัน แต่ละระบบจะมีพัฒนาการที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ในปัจจุบันรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ปรากฏในรูปแบบของการปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมของประเทศต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป เช่น ในอเมริกาเหนือ มีแนวทางปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมที่เข้าข่ายกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ถึง 300 รูปแบบ และในยุโรปพบว่ามีแนวทางปฏิบัติงานในลักษณะเช่นเดียวกันนี้มากกว่า 500 รูปแบบ ดังนั้น รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงได้รับความสนใจจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานในกระบวนการยุติธรรมทั่วโลก จนกล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะเป็นแนวทางหนึ่งของการปฏิรูประบบงานยุติธรรมของประเทศต่าง ๆ เป็นกระบวนการยุติธรรมแห่งศตวรรษที่ 21[48] ในฐานะกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่จะนำมาใช้เสริมกระบวนการยุติธรรมหลักให้คล่องตัวยิ่งขึ้น

---

[47] กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ก (2545). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย*. หน้า 12.

[48] เดชา สังขวรรณ. (2545). *ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับกระบวนการยุติธรรม* (ในเอกสารประกอบโครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย). หน้า 1.

2.2.3 แนวคิดและหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

1) แนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท

Retributive Justice เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นเพื่อเรียกกระบวนการพิจารณาคดีอาญารูปแบบใหม่ แนวความคิดใหม่ หรือกระบวนทัศน์ใหม่ (Paradigm Shift) ที่ตั้งคำถามเกี่ยวกับอาชญากรรมให้สังคมได้ตอบ โดยได้มีการอภิปรายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมรูปแบบใหม่ โดยเปรียบเทียบรูปแบบที่มีอยู่ในปัจจุบัน ในความเห็นของ Howard Zehr นั้น รูปแบบของกระบวนการลงโทษเป็นการตอบสนองความผิดที่กระทำ (Retributive Justice) ยึดแนวคิดที่ว่าอาชญากรรม กฎระเบียบของรัฐ หรือเรียกว่าการละเมิดกฎและการกระทำความผิด ส่วนกระบวนการยุติธรรม คือ การลงโทษและจัดการหรือตัดสินการกระทำความผิด และบรรเทาความเสียหายระหว่างคู่กรณีคือรัฐและผู้กระทำผิด โดยการใช้กฎระเบียบที่วางไว้[49]

สำหรับ Retributive Justice นั้น มีลักษณะที่แตกต่างออกไป คืออาชญากรรมเป็นการฝ่าฝืนหรือเป็นการละเมิดต่อบุคคลและความสัมพันธ์ของบุคคล ซึ่งกระบวนการยุติธรรมแบบ Retributive Justice มีพันธะผูกพันที่จะต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นหรือทำให้ถูกต้อง กระบวนการยุติธรรมดังกล่าวจะต้องได้รับความร่วมมือจากเหยื่อ ผู้กระทำผิด และชุมชน เพื่อที่จะร่วมกันหาแนวทางแก้ไขในลักษณะฟื้นฟู การประนีประนอมหรือการรอมชอม และสร้างความมั่นใจในระหว่างกันและกัน

โดยทั่วไปปรัชญาของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อ 3 ประการ ได้แก่[50]

(1) อาชญากรรมมีผลร้ายต่อเหยื่อ ผู้กระทำผิด และชุมชน

(2) ไม่เพียงแต่รัฐบาลเท่านั้น เหยื่อ ผู้กระทำผิด และชุมชนควรมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และ

(3) ในการสนับสนุนกระบวนการยุติธรรม รัฐบาลควรมีหน้าที่รับผิดชอบต่อระเบียบการคุ้มครอง และชุมชนควรมีหน้าที่รับผิดชอบต่อการสร้างความสงบเรียบร้อย

Marshall พิจารณาว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรจะมุ่งที่จะก่อให้เกิดผลลัพธ์ 6 ประการ ซึ่งได้แก่

---

[49] อมร เจริญเกษ. (2546). *ทัศนะของประชาชนต่อการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมไทย*. หน้า 11.

[50] เอกธิชัย สอดศรี. (2547). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับงานคุมประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่*. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .หน้า 14.

(1) การกล่าวโทษทางอาชญากรรม การกระทำที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมจะกำหนดขอบเขตของพฤติกรรมซึ่งประชาชนไม่ควรจะเบี่ยงเบนไป การแสดงออกของการกล่าวโทษจะอยู่ในรูปแบบของการลงโทษ หรือภาระบางอย่างที่ผู้กระทำผิดจะต้องรับผิดชอบ

(2) การกลับตัวกลับใจของผู้กระทำผิด

(3) การป้องกันอาชญากรรมโดยทั่วไป หลักของการฟื้นฟูจะสนับสนุนบทบาทของชุมชนในการควบคุม และลดจำนวนอาชญากรรม การแทรกแซงเกี่ยวกับการฟื้นฟูจะมีจุดมุ่งหมายที่จะเพิ่มพูนความสามารถของชุมชน ที่จะรับบทบาทนี้หรือขยายศักยภาพของตน

(4) การช่วยเหลือเหยื่อ

(5) การแก้ไขความเจ็บปวดที่มีสาเหตุมาจากอาชญากรรม

(6) การควบคุมค่าใช้จ่ายในการจัดการด้านกฎหมายให้น้อยที่สุด เงินที่จ่ายในเรื่องของอาชญากรรมไม่มีเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการศึกษา สาธารณสุข หรือการบริการด้านความเป็นอยู่ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม ทั้งด้านการเงินและสังคมจะไม่มีมากไปกว่าผลจากการที่ไม่ทำอะไรเลย[51]

ความสำคัญของ Retributive Justice คือ อาชญากรรมเป็นการทำร้ายบุคคลหรือกลุ่มบุคคลโดยบุคคลอื่นมากกว่าที่จะเป็นการกระทำความผิดของรัฐ ในอนาคตการแก้ไขปัญหาจะเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าการกล่าวโทษพฤติกรรมในอดีต[52]

Zehr เสนอแนะว่าควรถามคำถาม 3 ข้อ ต่อไปนี้

(1) ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดคืออะไร

(2) การแก้ไขความเสียหายสามารถทำได้อย่างไร

(3) ใครคือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนั้น

ผลที่ตามมาคือการหาหนทางแก้ไขปัญหาไม่ได้เกิดขึ้นมาจากความรับผิดชอบทุกอย่างที่ตกอยู่กับผู้กระทำผิดภายใต้กฎหมายทั่วไป หน้าที่รับผิดชอบต่ออาชญากรรมจะตกอยู่กับผู้กระทำผิดในส่วนที่เขาถูกกล่าวหา อย่างไรก็ตามในทางตรงกันข้ามผู้กระทำผิดมีทรัพยากรเพียงเล็กน้อยที่จะชดเชยความเสียหาย หรือจะเปลี่ยนนิสัยของตนเองจึงควรมีมุมมองและความรู้ที่จะทำให้เรื่องนี้เสร็จสิ้น

Retributive Justice พิจารณาเรื่องของความมีอคติ ความไม่ยุติธรรมของสังคม และความไม่เท่าเทียมกันว่าสนับสนุนสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมและการตกเป็นเหยื่อ[53] Zehr และ Marshall เสนอว่าการให้ความเคารพเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของอาชญากรรม การกระทำผิด

---

[51] แหล่งเดิม. หน้า 16.

[52] แหล่งเดิม. หน้า 18.

[53] กระทรวงยุติธรรม. (2550). *ยุติธรรมชุมชน รวมงานวิจัย บทความ*. หน้า 47.

เกิดขึ้นมาจากการขาดความเคารพในผู้อื่น และคุณค่าของสังคม การไม่ให้ความเคารพนี้ส่วนมากเกิดมาจากคนที่แตกแยกออกจากผลประโยชน์ของสมาชิกในชุมชน หรือคนที่ขาดการให้ความเคารพเนื่องมาจากความมีอคติ ตัวอย่างเช่น การคำนึงถึงเรื่องชนชาติ สีผิว หรือระดับการศึกษา บุคคลที่รู้สึกว่าถูกลดค่าอย่างไม่ยุติธรรมและขาดความเคารพ บุคคลที่มีความรู้สึกว่าถูกตัดออกจากสังคมจะเป็นคนที่ให้ความเคารพต่อสังคม กฎหมาย และคุณค่าของสังคมน้อยกว่าคนอื่นๆ ถ้าชุมชนไม่ขยายไปสู่ประชาชน ดังนั้น การควบคุมอย่างไม่เป็นทางการจะไม่มีผลต่อพวกเขาและผลลัพธ์ของการฟื้นฟูจะไม่มีทางเป็นไปได้ การเริ่มต้นของการฟื้นฟูในทางปฏิบัติจะเกิดขึ้นได้ถ้ามีความพยายามที่จะต่อสู้กับความไม่ยุติธรรมเกี่ยวกับระบบสถาบันไปพร้อมๆ กัน ถ้าปราศจากสิ่งนี้ การริเริ่มสิ่งใหม่จะมีผลเพียงเล็กน้อยต่อปัญหาโดยรวมของอาชญากรรม[54]

การเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ต้องการจะให้การดำเนินคดีภายในระบบกฎหมายอาญามีแนวโน้มที่จะนำเอาวิธีการที่ไม่เป็นทางการมาใช้ด้วย โดยได้รับความเห็นชอบจากผู้พิพากษา ทนายความ และผู้จัดการทัณฑ์บน โครงการเหล่านี้มีระบบและกระบวนการที่เกี่ยวเนื่องกับโครงสร้างของระบบกฎหมายอาญาหลัก จุดมุ่งหมายของโครงการเหล่านี้จะรวมถึงจุดมุ่งหมายโดยทั่วไปของระบบกฎหมายอาญา และจุดมุ่งหมายเฉพาะของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีขั้นตอนอยู่ 3 ขั้นตอน ซึ่งโครงการของกระบวนการนี้เป็นแบบที่ทางการนำไปใช้ ซึ่งได้แก่

(1) ก่อนการตัดสินใจ (Pre-Conviction) โครงการเหล่านี้ดำเนินการเมื่อจำเลยไม่ปฏิเสธข้อกล่าวหา หรือแจ้งว่าเขาไม่มีความประสงค์จะต่อสู้คดีตามขั้นตอนการคุ้มครอง มีการคาดหวังว่าตัวแทนการดำเนินคดีแสดงความประสงค์ที่จะดำเนินคดีโดยอาจมีทั้งการให้คำแนะนำหรือรายงานต่อศาล หรือคดีจะยุติลงโดยข้อตกลงระหว่างเหยื่อ ผู้กระทำผิด และตัวแทนดำเนินคดีโดยไม่นำคดีเข้ามาสู่กระบวนการศาล

(2) ก่อนการลงโทษ (Pre-Sentence) เมื่อได้มีการยอมรับหรือพิสูจน์ความผิดแล้วศาลอาจจะพิจารณาให้เป็นการไกล่เกลี่ยกันระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิด

(3) หลังการลงโทษ (Post-Sentence) โครงการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อกับผู้กระทำผิดบางโครงการ ดำเนินการกับผู้กระทำผิดที่ถูกลงโทษตามบทลงโทษของชุมชน หรือการจำคุก โครงการเหล่านี้อาจจะดำเนินการระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิด ซึ่งมีความสัมพันธ์กันโดยตรงหรือระหว่างกลุ่มของเหยื่อและกลุ่มผู้กระทำผิดซึ่งไม่เกี่ยวข้องกันเลย การไกล่เกลี่ยระหว่างผู้ที่อยู่ในคุกกับชุมชน ซึ่งเขาจะได้รับการปล่อยตัวได้ถูกนำมาใช้ช่วยเหลือการประสานชุมชน[55]

---

[54] จำรัส รุ่งเรือง. เล่มเดิม. หน้า 43.

[55] แหล่งเดิม. หน้า 52.

2) หลักการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเสริมระบบกระบวนการยุติธรรมปกตินั้น มาจากการอำนวยความยุติธรรมเชิงแก้แค้นทดแทน หรือ Retributive Justice ที่มองว่ารัฐเป็นผู้เสียหายอาชญากรรมเป็นเรื่องที่กระทำต่อรัฐ จึงมีการนำคดีเข้าสู่ระบบมากจนเกิดคดีล้นคุก รัฐไม่สามารถดูแลแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเพื่อคืนคนดีสู่สังคมได้ ผู้ต้องขังใหม่จะเข้าไปอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังเก่าที่เป็นอาชญากรทำให้มีโอกาสที่จะได้รับการถ่ายทอดพฤติกรรมนิสัยอาชญากร และมีโอกาสที่จะกระทำผิดซ้ำได้มาก กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูจึงล้มเหลว ซึ่งประการหนึ่งที่กล่าวมาแล้วก็คือการมองว่ารัฐเป็นผู้ถูกกระทำจึงมองข้ามสังคมหรือชุมชนในการร่วมกันดูแลแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ดังนั้น จึงต้องปรับกระบวนทัศน์การมองใหม่ว่าอาชญากรรมนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องที่กระทบต่อรัฐต่อความสงบเรียบร้อยของรัฐเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่กระทบต่อความสัมพันธ์ส่วนบุคคลระหว่างผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และชุมชนที่อาชญากรรมได้เกิดขึ้น ดังนั้น ภายใต้กระบวนทัศน์การมองอาชญากรรมตามแนวคิดใหม่นี้ ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม ไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย หรือชุมชน ควรจะมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการแก้ไขปัญหา[56] เพื่อที่จะให้สังคมมีความสงบสุขไม่เสี่ยงภัยต่อการประกอบอาชญากร โดยชุมชนนั้นเองมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูนิสัยของผู้กระทำผิดจนมีความเชื่อมั่นได้ว่าผู้นั้นได้รับการฟื้นฟูนิสัยจนสามารถเข้ามาอยู่เป็นคนดีในชุมชนนั้นได้อย่างสงบสุข

นักวิชาการไทยได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ภายใต้กระบวนทัศน์การมองปัญหาอาชญากรรม ดังนี้[57]

(1) อาชญากรรมไม่เพียงแต่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งจะต้องนำเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษให้ได้เท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วอาชญากรรมทำให้เกิดความเสียหายด้วย และความเสียหายนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแท้จริงและส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายด้วย

(2) กระบวนการยุติธรรมไม่ควรจะมุ่งเพียงแต่จับตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่ควรจะเน้นการบรรเทาความเสียหายให้ทุกฝ่ายกลับคืนสู่สภาพดีดังเดิมด้วย

(3) เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว รัฐจึงไม่ควรผูกขาดการดำเนินการที่มุ่งเน้นการลงโทษเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยเพียงอย่างเดียว แต่ควรเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือเหยื่อผู้กระทำความผิด และชุมชนได้มีโอกาสร่วมกันหาทางออกในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้

---

[56] จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ก (2548). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การคืนอำนาจแก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน*. หน้า 23.

[57] กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. เล่มเดิม. หน้า 8-9.

ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจปรัชญา วิธีการคิด และการมองปัญหาภายใต้กระบวนทัศน์การมองอาชญากรรมแนวใหม่นี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จะต้องมองปัญหาในลักษณะเทียบเคียงกับแนวคิดเก่าในลักษณะการลงโทษเชิงแก้แค้นทดแทนด้วย ดังนี้[58]

ประเด็นที่หนึ่ง แนวคิดดั้งเดิมจะมองว่าการกระทำความผิดอาญา ถือว่าเป็นการกระทำละเมิดต่อรัฐ คือ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากเรื่องส่วนบุคคล และเป็นเรื่องที่กระทำผิดต่อรัฐ ดังนั้นรัฐจึงต้องเข้ามามีบทบาท แต่แนวความคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นมองว่าการกระทำความผิดทางอาญาเป็นการทำลายสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล และความสมานฉันท์ในสังคม ดังนั้น เป้าหมายการมองจะแตกต่างกันระหว่างการมองที่รัฐกับการมองที่ตัวบุคคลที่ได้รับผลกระทบเป็นสำคัญ

ประเด็นที่สอง แนวคิดดั้งเดิมมองว่าการกระทำความผิดอาญา เป็นการละเมิดต่อกฎหมาย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้เพื่อให้เกิดความหลาบจำ แต่แนวคิดเชิงสมานฉันท์มองว่าการกระทำความผิดอาญาก่อให้เกิดผลกระทบหรือความเสียหาย เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องมีการเยียวยาหรือฟื้นฟู (Restoration)

ประเด็นที่สาม แนวคิดดั้งเดิมในประเด็นนี้ทำให้เกิดวัตถุประสงค์หลักของการลงโทษว่าต้องนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษโดยมุ่งผลในเชิงของการแก้แค้นทดแทน (Retribution) ต้องการจะสร้างความข่มขู่ยับยั้ง (Deterrent) และต้องการจะตัดโอกาสไม่ให้เขากระทำความผิดอีก (Incapacitation) แต่วัตถุประสงค์หลักของแนวคิด Restorative Justice ก็คือต้องการที่จะฟื้นฟูความเสียหายหรือผลกระทบจากการกระทำความผิด (Restoration) ให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลร้าย ซึ่งรวมทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และชุมชนเพื่อให้มีการชดใช้ (Restitution) เพื่อให้มีการแก้ไขฟื้นฟู(Rehabilitation) และเพื่อให้มีการกลับคืนสู่สังคม (Reintegration) ซึ่งประเด็นนี้เป็นปรัชญาสำคัญซึ่งทำให้กระบวนทัศน์การมองปัญหาเปลี่ยนไปจากเดิม

ประเด็นที่สี่ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมมองอาชญากรรมด้วยกระบวนทัศน์การมองภายใต้แนวคิดเก่า จึงมีคำถามพื้นฐานที่ว่าการกระทำเป็นความผิดเรื่องใด มาตราใด ใครเป็นผู้กระทำความผิด และจะนำตัวผู้กระทำผิดนั้นมาลงโทษได้อย่างไร แต่แนวคิดแบบ Restorative Justice คำถามพื้นฐานจะเป็นความเสียหายและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดเรื่องนี้คืออะไร จะเยียวยาแก้ไขให้ทุกคนกลับคืนสู่สภาพเดิมได้อย่างไร และใครจะเป็นผู้เยียวยาแก้ไขด้วยวิธีการอย่างไร การมองปัญหาพื้นฐานจึงแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดจึงแตกต่างกันไปด้วย โดยแนวคิดเก่าแนวคิด Retributive Justice นั้นมุ่งที่จะนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ

[58] แหล่งเดิม. หน้า 10.

เป็นหลักเน้นการลงโทษเชิงแก้แค้นทดแทนสิ่งที่กระทำผิด ไม่ได้มองเรื่องการแก้ไขฟื้นฟูและเยียวยาตามแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

2.2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ต้นกำเนิดทางทฤษฎีของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาจากความคิดของนักวิชาการในยุโรป แต่ต่อมาแนวความคิดนี้ก็ได้มีการแพร่หลายไปในนานาประเทศ เช่น ในสหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย จะกล่าวถึงทฤษฎีเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ 3 ทฤษฎี[59] ทฤษฎีแรกเป็นเรื่องกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการของ Nils Christie ชาวนอร์เวย์ ทฤษฎีที่สองเป็นเรื่องรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของ Howard Zehr ชาวอเมริกัน และทฤษฎีสุดท้ายแนวความคิดเรื่องการตำหนิเพื่อการมีความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกัน (Reintegrative Shaming) ของ John Braithwaite ชาวออสเตรเลีย

1) ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Justice)

กระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการ เป็นทฤษฎีที่ถือกันว่าเป็นจุดเริ่มต้นของแนวความคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทฤษฎีนี้ได้เกิดขึ้นในนอร์เวย์ ในทศวรรษที่ 1970 ตามความคิดที่ว่าโดยทั่วไปแล้วกฎหมายและวิธีคิดทางกฎหมายจะมีข้อจำกัดตามปัจจัยของเวลาและสถานที่ ดังนั้น จึงควรมีกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการควบคู่ไปกับกระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการ และหากการนำกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายมาใช้ไม่ได้ผล ก็ควรจะนำระบบของกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการมาใช้ในฐานะที่เป็นทางเลือก เพื่อลดการต่อสู้คดีที่อิงอยู่กับความสามารถของนักกฎหมาย กระจายอำนาจ ลดการประทับตราบาป และลดการใช้มาตรการบังคับขู่เข็ญแก่ผู้กระทำความผิด บุคคลผู้เริ่มกล่าวถึง แนวความคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการนี้คือ Nils Christie โดยในปี 1977 Christie ได้เขียนบทความเรื่อง Conflict as Property ซึ่งกล่าวว่าที่จริงแล้วความขัดแย้งไม่ใช่เรื่องเลวร้ายอันจะต้องทำให้หมดไป หากแต่เป็นสิ่งที่อาจจะนำมาใช้ประโยชน์ได้และอธิบายว่าการขัดแย้งเรื่องคดีความก็ถือเป็นประโยชน์อย่างหนึ่ง การที่รัฐเข้ามาจัดการระบบกระบวนการยุติธรรมจึงถือว่ารัฐได้แย่งเอาประโยชน์จากความขัดแย้งของผู้เสียหายและชุมชนไป เช่น ทำให้ผู้เสียหายสูญเสีย โอกาสที่จะมีการปรับความเข้าใจกับผู้กระทำผิด ชุมชนเสียโอกาสที่จะได้เข้ามาทบทวนกฎหมายซึ่งเป็นกติกาของชุมชนว่ากฎหมายนั้นมีจุดประสงค์อย่างไร และตรงตามความต้องการของคนในชุมชนหรือไม่ เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ในความรู้สึกของชุมชนคืออะไร แค่ไหนจึงควรถือว่าผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบและควรมีการลงโทษผู้กระทำผิดเพียงใด ระบบกระบวนการยุติธรรมไม่ได้เอื้อที่จะให้คนในชุมชนแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจในเรื่องเหล่านี้ หากแต่จะมุ่งถึงผลคดีโดยใช้นักกฎหมายที่ได้รับ

[59] ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. (2550). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ*. หน้า 17.

การฝึกฝนมาให้ทำหน้าที่ดำเนินการแทนคู่กรณีในศาล ทำให้แม้แต่คู่ความก็ไม่ได้โอกาสที่จะร่วมคิดว่าควรจะจัดการกับคดีที่เกิดขึ้นกับตนเองอย่างไร แนวความคิดของ Christie มีอิทธิพลอย่างมากต่อทฤษฎีเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทั้งในยุโรปและสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนอร์เวย์ซึ่งเป็นบ้านเกิดของเขา ซึ่งต่อมามีการจัดตั้งคณะกรรมการระงับข้อพิพาทท้องถิ่นที่ถือเป็นต้นแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แบบหนึ่ง

2) ทฤษฎีรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Pattern of Restorative Justice)

นับแต่ทศวรรษที่ 19 นักวิชาการจากสหรัฐอเมริกาได้แสดงการตอบรับต่อหลักการเรื่องระบบการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Justice) ของทางยุโรปและได้มีการผลิตผลงานทางวิชาการในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จำนวนมากจึงทำให้แนวความคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของสหรัฐอเมริกาเจริญรุดหน้ากว่าที่อื่นๆ ในบรรดานักวิชาการที่มีแนวความคิดสนับสนุนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้มีการยอมรับ Howard Zehr ในฐานะผู้ริเริ่มคิดในเรื่องรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แนวความคิดของ Zehr ปรากฏในหนังสือเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้นตอบแทน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Retributive Justice, Restorative Justice) และเรื่อง Changing Lenses Zehr ได้กล่าวถึงกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในฐานะที่เป็นทางเลือกในกระบวนการยุติธรรม และเป็นหลักการที่ตรงกันข้ามกับหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้นตอบแทน เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้เน้นถึงประโยชน์ที่ผู้เสียหายจะได้รับ และให้โอกาสผู้กระทำผิดที่จะแสดงความรับผิดชอบด้วยการทำความดีชดใช้ให้แก่ผู้เสียหาย โดยเชื่อว่าวิธีการนี้จะกระตุ้นจิตสำนึกของผู้กระทำผิดยิ่งกว่าการรับโทษจากศาล และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิด และผู้เสียหายจะเป็นเรื่องของการประนอมข้อพิพาท การชดเชย และการให้อภัย

ผลงานของ Zehr ได้มีอิทธิพลต่อนักวิชาการเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปทั่วโลกดังเช่น Mark Umbreit ชาวอเมริกัน Martin Wright และ John Harding ชาวอังกฤษ นักวิชาการเหล่านี้โดยเฉพาะ Umbreit และ Wright ได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในรูปแบบของการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด โดยเน้นถึงการเจรจาระหว่างบุคคลสองฝ่ายเพื่อหาข้อยุติที่เหมาะสมของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น ในปี 1987 นักวิชาการในสหรัฐอเมริกาที่ชื่อว่า Shonholtz ได้นำแนวคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้ในรูปแบบของยุติธรรมชุมชน (Community-Based Justice) โดยผนวกแนวความคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการเลิกทาสหรือ Ablitionism ของทางยุโรป ซึ่งทำให้เกิด

รูปแบบการประบอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดผสมผสานไปกับการนำคุณค่าของวัฒนธรรมของชุมชนมาใช้

3) ทฤษฎีมุมมองทางสังคมของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Social Dimension of Restorative Justice)

แนวความคิดเรื่องมุมมองทางสังคมของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมของชนเผ่าพื้นเมือง เช่น เรื่องการขออภัยและการให้อภัยในญี่ปุ่น แม้หนังสือเรื่องยุติธรรมชุมชนส่วนใหญ่จะออกโดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนในหมู่เพื่อนบ้าน (Neighbourhood Justice Centers) ในสหรัฐอเมริกา แต่เมื่อไม่นานมานี้แนวความคิดในเรื่องยุติธรรมชุมชนได้เป็นที่นิยมในออสเตรเลีย โดย John Braithwaite ได้เสนอแนวความคิดเรื่องการตำหนิเพื่อให้มีความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกัน (Reintegrative Shaming) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการควบคุมโดยชุมชนที่ให้ชุมชนตำหนิการกระทำความผิดในกระบวนการที่จัดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการนัก อันจะทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องรู้สึกว่าได้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดแล้ว กระบวนการตำหนินี้จะทำให้ผู้มีส่วนร่วมให้อภัยและยอมรับผู้กระทำความผิดกลับเข้าสู่ชุมชน Braithwaite ได้อธิบายว่าชุมชนที่มีความร่วมมือร่วมใจกันจะมีการกระทำความผิดไม่มากนัก และชุมชนโดนภาพรวมก็จะดีขึ้น Gerry Johnstone ได้สนับสนุนความคิดเห็นของ Braithwaite ว่ากระบวนการที่พูดถึงการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นตามที่ Braithwaite เสนอสามารถนำมาใช้ร่วมกับระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการตำหนิดังกล่าวจะเป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบและควบคุมของชุมชน ซึ่งจะทำให้ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประเด็นเรื่องกระบวนการกลับคืนสู่ชุมชนอย่างมีความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกันBraithwaite ได้กล่าวว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ในทำนองเดียวกันกับที่ผู้กระทำผิดที่เข้าสู่กระบวนการจะมีความประพฤติดีขึ้น ทั้งนี้เพราะผู้กระทำผิดในความผิดบางประเภท เช่น ความรุนแรงในครอบครัว และอาชญากรรมเศรษฐกิจถือว่าเป็นบุคคลพิเศษที่ปกติแล้วจะไม่ถูกดำเนินคดี เนื่องจากชุมชนไม่ได้ให้ความสนใจกับความผิดประเภทนี้ ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงไม่อาจเอาผิดและลงโทษกับบุคคลเหล่านี้ หากมีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ก็จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย พฤติกรรมการไม่ยอมรับอย่างยิ่งต่อการกระทำความผิดของคนในชุมชนจะมีผลทำให้ผู้ที่เคยกระทำผิดตลอดจนคนอื่น ๆ ในชุมชนนั้นไม่กล้าไปกระทำผิด การนำเรื่องการตำหนิเพื่อสร้างสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกันจึงเป็นมาตรการในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำอย่างดี ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีกระบวนการกระตุ้นให้คนในชุมชนได้แสดงความรู้สึกร่วมกันเพื่อแสดงว่ายอมรับ

หรือไม่ยอมรับพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด Braithwaite เห็นว่าการตำหนิเพื่อสร้างสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกันเป็นเรื่องทางปฏิบัติของชุมชนเพื่อการลงโทษ อย่างไรก็ตามการดำเนินการดังกล่าวควรจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้อง และหากจะนำมาประยุกต์กับวัฒนธรรมตะวันตกจะต้องสร้างสภาพของการรวมตัวกันของคนในชุมชน และความเต็มใจที่จะทำงานในกระบวนการตำหนิเพื่อสร้างสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกันดังกล่าว นอกจากนี้แล้วควรมีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อช่วยเหลือทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด

2.2.5 รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ด้วยรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น มีอยู่ 4 วิธี คือ การไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหายในคดีอาญา (Victim-Offender Mediation) การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) การล้อมวงพิจารณาความ (Circle Sentencing) และการประชุมปรึกษาหารือในชุมชน (Community Conference) ซึ่งแต่ละรูปแบบก็มีความเหมาะสมในการนำมาใช้กับข้อพิพาททางอาญาที่แตกต่างกันไป ดังนี้

1) การไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิด (Victim-Offender Mediation)

วิธีการไกล่เกลี่ยเหยื่ออาชญากรรม-ผู้กระทำผิด ประกอบด้วย “การเผชิญหน้า” ระหว่างเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำผิด ซึ่งเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมและอาสาสมัครอาจทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน และมีข้อสังเกตสำคัญที่ว่าทั้งเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดต้องพูดคุยทำความเข้าใจกันในโลกของความเป็นจริงและบนฐานของความสมเหตุสมผลของสองฝ่ายโดยความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น ในอนาคตต่อไปจะต้องไม่เป็นผลจากการไกล่เกลี่ย เป้าหมายของการไกล่เกลี่ยรวมถึงการสนับสนุนให้มีการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรม โดยการจัดเวทีที่ปลอดภัยและควบคุมได้ให้พวกเขาได้พบปะพูดคุยกับผู้กระทำผิดบนพื้นฐานของความสมัครใจ การยอมให้ผู้กระทำผิดได้เรียนรู้ผลกระทบของอาชญากรรมที่มีต่อเหยื่ออาชญากรรม และเข้ามาแสดงความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของเขาที่กระทำไป จัดหาโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดได้ร่วมกันพัฒนาและยอมรับแผนการเยียวยาชดใช้ความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมนั้น Victim-Offender Mediation เป็นวิธีการที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในทวีปยุโรป เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน สหราชอาณาจักร ทวีปอเมริกาเหนือ และออสเตรเลีย

การไกล่เกลี่ยนี้ใช้กับความผิดหลากหลาย เป็นกระบวนการที่ให้ประโยชน์แก่เหยื่ออาชญากรรม ในเบื้องต้นเหมาะกับคดีที่ควรหันเหออกมา เช่น ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดโดยประมาท ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ในกรณีที่เหยื่ออาชญากรรมร้องขอ การหน่วงเหนี่ยวกักขัง

และการหย่าร้าง ข้อพิพาทในชุมชนในทางการพาณิชย์และข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับคดีแพ่ง บางเขตใช้กับข้อพิพาทที่รุนแรง[60]

2) การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing)

การประชุมกลุ่มครอบครัวอาจใช้ในโรงเรียน โบสถ์ หรือกลุ่มสมาชิกอื่น ๆ โดยกระบวนการนี้มีการย้ำถึงความเอาจริงเอาจังของชุมชนต่ออาชญากรรมและความเต็มใจของชุมชนที่จะยอมรับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชนอีกครั้ง

การประชุมกลุ่มครอบครัว หรือ Conference programmers เริ่มขึ้นในประเทศนิวซีแลนด์และได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นในอเมริกาและแคนาดา ตัวอย่างเช่น ที่เมนิโซต้า เพนซิเวเนีย และมอนทานา รัฐอื่นๆ ก็ให้ความสนใจมากขึ้น ในประเทศนิวซีแลนด์และออสเตรเลีย การประชุมเป็นนโยบายรัฐที่มีการยอมรับ เช่น โครงการแว็กก้า แว็กก้า (Wagga Wagga project) ที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ โดยใช้การประชุมเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับคดีเด็กและเยาวชน แต่บางครั้งก็ใช้หลังมีคำสั่งศาลแล้ว การประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบด้วยเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำผิด และสมาชิกครอบครัวผู้มีความสำคัญหรือเพื่อนของทั้งสองฝ่าย เช่นเดียวกับการไกล่เกลี่ยที่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการในขณะนี้โดยส่วนใหญ่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) เป็นกระบวนการที่ใช้กับคดีเกือบทุกประเภทที่ผู้กระทำผิดเป็นเด็กและเยาวชนที่ทำผิดกฎหมาย ยกเว้น ในความผิดฐานฆาตรกรรมและความผิดฐานทำร้ายร่างกายอันตรายสาหัส (ประเทศออสเตรเลียให้เป็นดุลพินิจของตำรวจหรือของศูนย์เพื่อการหันเหคดี)[61] มีเป้าหมายดังนี้

(1) เป็นการให้โอกาสเหยื่อให้เข้ามามีบทบาทโดยตรงในการอภิปรายถึงการกระทำผิดและพิจารณาตัดสินคดีเกี่ยวกับการลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำผิด

(2) ให้ผู้กระทำได้รับรู้ถึงผลกระทบจากการกระทำผิดของเขามากขึ้น และให้โอกาสผู้กระทำผิดในการแสดงความรับผิดชอบ

(3) เป็นการผูกมัดระบบการให้ความช่วยเหลือผู้กระทำผิดเพื่อแก้ไขและจัดระเบียบพฤติกรรมในอนาคตของผู้กระทำผิด

(4) อนุญาตให้ทั้งเหยื่อและผู้กระทำผิดได้ติดต่อกับระบบการให้ความช่วยเหลือในชุมชน

---

[60] Bazemore, Gordon and Mark Umbreit, A Comparison of Four Restorative Conferencing Models (Office Of Justice U.S. Department of Justice, 2001) p. 40-41.

[61] Ibid.

3) การล้อมวงพิจารณาความ (Circle Sentencing)

การพิจารณาแบบล้อมวงเป็นที่รู้จักกันว่าเป็น “วงกลมแห่งสันติวิธี” ใช้กันอย่างแพ่หลายในกลุ่มชาวพื้นเมืองของทวีปอเมริกาเหนือโบราณ โดยเฉพาะชาวอะบอริจิ้นแคนาเดียนและประชากรทางตะวันตกเฉียงใต้ของอเมริกา โดยผู้เข้าร่วมในการพิจารณาแบบล้อมวง ได้แก่ สมาชิกของชุมชนเป็นผู้ที่เคยทำงานเป็นผู้พิพากษา ตำรวจ และอื่น ๆ มาแล้ว เป็นเวลาหลายปีในแคนาดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ยูคอนและเมนิโซตา รวมทั้งที่เคยรับผิดชอบงานการพิจารณาคดีและการควบคุมสอดส่องมาแล้ว

การล้อมวงมีลักษณะพิเศษ คือ ใช้ขนนกเป็นสัญลักษณ์ส่งผ่านไปรอบ ๆ วง ผู้ที่ถือขนนก คือ ผู้ที่ได้รับโอกาสเป็นผู้พูดในขณะนั้นโดยไม่มีการขัดจังหวะ กระบวนการนี้อาจมีการล้อมวงเพียงวงเดียวหรือหลายวงซึ่งแต่ละคนมีโอกาสนำเสนอเรื่องราวของตนแตกต่างกันไป

การล้อมวงพิจารณาความ (Circle Sentencing) มีเป้าหมาย ดังนี้

(1) ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความปรองดองแก่ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิด

(2) ให้โอกาสผู้กระทำผิดในการขออภัยและชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น

(3) สร้างพลังให้ผู้เสียหาย สมาชิกในชุมชน ครอบครัว และผู้กระทำผิดให้เขาเรียกร้องและแสดงความรับผิดชอบร่วมกันในการหาทางแก้ปัญหา

(4) ให้ความสนใจกับสาเหตุที่แท้จริงของพฤติกรรมการกระทำผิด

(5) สร้างจิตสำนึกและศักยภาพของชุมชนในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

(6) ส่งเสริม สนับสนุน และมีส่วนร่วมในค่านิยมของชุมชน

ความผิดที่เหมาะสมกับวิธีการนี้จะเป็นความผิดที่ร้ายแรง จะไม่ใช้ในความผิดเล็กน้อย เนื่องจากกระบวนการล้อมวงเป็นกระบวนการที่เข้มงวดและใช้เวลาที่ยาวนาน เป็นกระบวนการที่ต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่าย ใช้ได้กับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ แต่วัตถุประสงค์เบื้องต้น คือ ต้องการใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นชนพื้นเมือง และที่สำคัญที่สุดการล้อมวงไม่ใช่การหันเหคดี[62]

4) การประชุมปรึกษาหารือในชุมชน (Community Conference)

การประชุมปรึกษาหารือในชุมชน (Community Conference) ความผิดที่กำหนดเป็นหลัก คือ ความผิดฐานขับขี่ขณะมึนเมาและความผิดอื่น ๆ เช่น บุกรุก รับของโจร ครอบครองกัญชา จำหน่ายสุราแก่เด็ก ปลอมเช็ค และความผิดเล็กน้อยอื่น ๆ ที่ไม่มีลักษณะที่จะก่อความรุนแรง ผู้กระทำผิดที่ศาลพิพากษาให้คุมความประพฤติและกำหนดเงื่อนไข Reparative Board Condition ผู้กระทำผิดจะถูกประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) โดยทีมงานคุมประพฤติ (Reparative Probation Unit) แม้จะเป็นความผิดที่เข้าเกณฑ์ หากประเมินแล้วเข้าเกณฑ์ที่จะใช้ความรุนแรงหรือ

---

[62] Ibid.

ความผิดเกี่ยวกับเพศก็ไม่เหมาะสมกับโปรแกรม แม้บางครั้งศาลจะส่งคดีที่นอกเหนือจากประเภทคดีดังกล่าวซึ่งคณะกรรมการก็สามารถทำได้ก็ตาม[63]

2.2.6 สาระสำคัญของหลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญาขององค์การสหประชาชาติ

ปัจจุบันได้มีปฏิญญาขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยหลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา ซึ่งเรื่องนี้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วมาก โดยพันธมิตรซึ่งเป็นองค์กรเอกชนทั่วโลกดิมีการนำเสนอคู่มือในการดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักการความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งจะได้ทำการศึกษาดังนี้

สาระสำคัญของหลักการพื้นฐานว่าด้วยการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในคดีอาญา[64]

1) คำจำกัดความ

(1) “โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” หมายถึงโครงการใดๆ ซึ่งใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์หรือมุ่งหมายที่จะให้บรรลุในทางสมานฉันท์

(2) “ผลในทางสมานฉันท์” หมายถึง ข้อตกลงที่บรรลุผลของวิธีการเชิงสมานฉันท์ ตัวอย่างผลในทางสมานฉันท์ได้แก่ การฟื้นฟูเยียวยา การทำงานบริการสังคม และโครงการหรือการตอบสนองอื่นใดที่ออกแบบมาเพื่อให้บรรลุถึงการเยียวยาชดใช้แก่ผู้เสียหายและชุมชน และการทำให้ผู้เสียหายและ/หรือผู้กระทำความผิดได้กลับคืนมามีความสัมพันธ์ใหม่ที่ดีต่อกัน

(3) “วิธีการเชิงสมานฉันท์” หมายถึง วิธีการใดๆ ซึ่งผิเสียหายผิกระทำความผิด และ/หรือบุคคลอื่น ๆ หรือสมาชิกคนอื่น ๆ ของชุมชนที่ดิรับผลกระทบจากอาชญากรรมนั้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม โดยอาจมีบุคคลที่สามที่มีความยุติธรรมและเป็นกลางเข้ามาช่วยเหลือ

ตัวอย่างของวิธีการเชิงสมานฉันท์ได้แก่ การประนอมข้อพิพาท การประชุม กลุ่มการพิพากษาโดยการประชุมล้อมวง

---

[63] Ibid.

[64] กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2547). *มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว□าด□วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* . หน้า 261-267.

(4) “คู่กรณี” หมายถึง ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และบุคคลอื่น ๆ หรือสมาชิกคนอื่น ๆ ของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม ซึ่งอาจมีส่วนร่วมในโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น

(5) “ผู้ช่วยเหลือสนับสนุน” หมายถึง บุคคลที่สามที่มีความยุติธรรมและเป็นกลาง ซึ่งมีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนการมีส่วนรวมของผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดในการเข้าสู่โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น

2) การดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

(1) โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรมีได้ทั่วไปในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเชิงทางอาญา

(2) วิธีการเชิงสมานฉันท์ควรใช้เฉพาะกรณีที่คู่กรณีให้ความยินยอมโดยอิสระและสมัครใจ คู่กรณีควรที่จะสามารถยกเลิกเพิกถอนความสมัครใจดังกล่าวในเวลาใดๆ ก็ได้ในระหว่างการใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์นั้น ข้อตกลงควรเป็นไปโดยความสมัครใจของคู่กรณีและประกอบด้วยภาระหน้าที่ที่ชอบด้วยเหตุผลและพอเหมาะพอดีเท่านั้น

(3) คู่กรณีทุกฝ่ายควรได้รับรู้ถึงข้อเท็จจริงพื้นฐานแห่งคดีนั้น โดยถือเป็นพื้นฐานของการเข้าร่วมในวิธีการเชิงสมานฉันท์ การเข้าร่วมของคู่กรณีไม่ควรถูกใช้เป็นพยานหลักฐานสำหรับการดำเนินคดีอาญาในภายหลังว่าได้มีการยอมรับผิด

(4) ช่องว่างที่เห็นได้ชัดเกี่ยวด้วยปัจจัยต่าง ๆ เช่น อำนาจต่อรองที่ไม่เท่ากัน และอายุวุฒิภาวะ หรือความสามารถทางสติปัญญาของคู่กรณี ตลอดจนภัยคุกคามที่มีต่อความปลอดภัยของคู่กรณีฝ่ายใด ควรเป็นข้อที่นำมาพิจารณาในคดีและในการดำเนินการตามวิธีการเชิงสมานฉันท์นั้น นอกจากนี้ ความเห็นของคู่กรณีเองเกี่ยวกับความเหมาะสมของวิธีการเชิงสมานฉันท์หรือผลในทางสมานฉันท์ ก็ควรถือเป็นข้อสำคัญที่จะนำมาพิจารณาด้วย

(5) ในกรณีที่วิธีการเชิงสมานฉันท์หรือผลในทางเชิงสมานฉันท์เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาควรดำเนินการทุกวิถีทางเท่าที่จะกระทำได้เพื่อสนับสนุนให้ผู้กระทำความผิดได้แสดงความรับผิดชอบที่มีต่อผู้เสียหายและต่อชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ตลอดจนหาทางทำให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดสามารถที่จะกลับคืนไปใช้ชีวิตในชุมชนได้อย่างปกติ

3) การจัดการของโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

(1) แนวทางและมาตรฐานเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรมีการกำหนดขึ้นโดยทางนิติบัญญัติหากจำเป็น เพื่อที่จะเป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แนวทางและมาตรฐานดังกล่าวควรระบุถึง

ก. เงื่อนไข ซึ่งกำหนดลักษณะของคดีที่ดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้

ข. การจัดการทางคดีหลังจากที่มีการใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์แล้ว

ค. คุณสมบัติ การฝึกอบรมและการประเมินผลผู้ช่วยเหลือสนับสนุน

ง. การบริหารจัดการในโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

จ. มาตรฐานของกฎข้อบังคับว่าด้วยอำนาจหน้าที่และจริยธรรมในการจัดการโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

(2) มาตรการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานในทางวิธีพิจารณาความควรมีการนำมาใช้ในโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิธีการเชิงสมานฉันท์

ก. คู่กรณีควรมีสิทธิที่จะได้รับคำปรึกษาแนะนำทางกฎหมายทั้งก่อนและหลังการใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์ และในกรณีที่จำเป็นควรจัดให้มีล่ามและการแปลความให้แก่คู่กรณีนั้น นอกจากนี้ กรณีผู้เยาว์พึงมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากพ่อแม่ของตนด้วย

ข. ก่อนที่จะมีการตกลงเข้าร่วมในวิธีการเชิงสมานฉันท์ คู่กรณีควรได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของสิทธิของคู่กรณี ลักษณะของวิธีการเชิงสมานฉันท์และผลที่จะเป็นไปได้จากการตัดสินใจของตนนั้น

ค. ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดไม่ควรถูกชักจูงด้วยวิธีการอันไม่ชอบธรรมใด ๆ เพื่อให้เข้าร่วมในวิธีการเชิงสมานฉันท์หรือผลในทางสมานฉันท์นั้น

(3) การถกปัญหากันในระหว่างการใช้วิธีการสมานฉันท์ควรเป็นความลับและไม่ควรที่จะเปิดเผยในเวลาต่อมา เว้นแต่จะเป็นไปโดยความยินยอมของคู่กรณี

(4) การยุติคดีอันเนื่องมาจากข้อตกลงที่จัดทำขึ้นในโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรมีสถานะเช่นเดียวกันกับคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล และควรทำให้สิทธิในการฟ้องคดีอาญาในเรื่องเดียวกันนั้นเป็นอันระงับไป (ตามหลักที่ว่าบุคคลไม่ควรถูกดำเนินคดีอาญาซ้ำในความผิดเดียวกัน)

(5) ในกรณีที่คู่กรณีไม่อาจตกลงกันได้ คดีนั้นควรที่จะกลับเข้าสู่การดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ และควรมีการดำเนินการทางคดีโดยไม่ชักช้า แต่การที่คู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้นี้ไม่อาจนำมาเป็นข้อพิจารณาสำหรับกำหนดโทษให้หนักขึ้นแก่ผู้กระทำความผิดในกรณีมีการดำเนินคดีอาญานั้น

(6) กรณีที่มีการไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงที่จัดทำขึ้นในวิธีการเชิงสมานฉันท์ เรื่องนั้นควรที่จะกลับเข้าสู่รายการของวิธีการเชิงสมานฉันท์นั้นใหม่หรือเข้าสู่การดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ และควรมีการดำเนินการต่อไปโดยไม่ชักช้า แต่การที่มีการไม่ปฏิบัติตาม

ข้อตกลงดังกล่าวนี้ไม่อาจนำมาเป็นข้อพิจารณาสำหรับกำหนดโทษให้หนักขึ้นแก่ผู้กระทำความผิดในกรณีมีการดำเนินคดีอาญานั้น

4) ผู้ช่วยเหลือสนับสนุน

(1) ผู้ช่วยเหลือสนับสนุนควรคัดสรรมาจากทุก ๆ ส่วนในสังคมและควรจะเป็นผู้ที่มีความเข้าใจเป็นอย่างดีโดยทั่วไปเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและชุมชน ควรมีความสามารถในการแสดงออกถึงการตัดสินใจและทักษะที่จำเป็นในการประสานบุคคลต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินวิธีการเชิงสมานฉันท์

(2) ผู้ช่วยเหลือสนับสนุนควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรมบนฐานแห่งข้อเท็จจริงของคดี ความจำเป็นและความต้องการของคู่กรณี ผู้ช่วยเหลือสนับสนุนพึงเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคู่กรณีอยู่เสมอ และพึงดำเนินการส่งเสริมให้คู่กรณีได้ปฏิบัติด้วยการให้เกียรติซึ่งกันและกัน

(3) ผู้ช่วยเหลือสนับสนุนควรรับผิดชอบในการจัดให้เกิดบรรยากาศที่ปลอดภัยและเหมาะสมต่อการดำเนินวิธีการเชิงสมานฉันท์ ทั้งนี้ ผู้ช่วยเหลือสนับสนุนควรตระหนักด้วยความเอาใจใส่ต่อประเด็นที่เป็นเรื่องเปราะบางสำหรับคู่กรณีด้วย

(4) ผู้ช่วยเหลือสนับสนุนควรได้รับการฝึกอบรมตั้งแต่เบื้องต้นก่อนที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุน อีกทั้งควรได้รับการฝึกอบรมในการปฏิบัติหน้าที่ต่อไปด้วย การฝึกอบรมควรมุ่งหมายเพื่อเพิ่มพูนทักษะในการแก้ไขข้อขัดแย้ง เสริมสร้างความตระหนักถึงความต้องการโดยเฉพาะของผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและความรู้โดยละเอียดเกี่ยวกับการจัดการของโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่

5) การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

(1) ควรมีการปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับผู้ที่มีหน้าที่บริหารจัดการโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อที่จะพัฒนาความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับวิธีการเชิงสมานฉันท์และผลในทางสมานฉันท์ เพื่อที่จะขยายขอบเขตการดำเนินโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และแสวงหาหนทางที่จะทำให้รูปแบบเชิงสมานฉันท์เข้าไปอยู่ในการปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

(2) ประเทศสมาชิกควรส่งเสริมการศึกษาวิจัยและการประเมินผลโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อประเมินว่าผลในทางสมานฉันท์อันเกิดจากการดำเนินการนั้นอยู่ในระดับใด และสามารถใช้เป็นทางเลือกแทนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติได้เพียงใด และนำเสนอผลในเชิงบวกต่อคู่กรณีที่เกี่ยวข้องในคดีทั้งหลาย

(3) วิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อาจจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเมื่อเวลาผ่านไป ประเทศสมาชิกจึงควรส่งเสริมการประเมินและปรับปรุงโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังกล่าวอย่างจริงจังและเป็นกิจจะลักษณะ เพื่อให้สอดคล้องกับคำนิยามดังกล่าวข้างต้นนั้น

แม้ว่ามาตรฐานองค์การสหประชาชาติ โดยทั่วไปแล้วจะไม่มีผลผูกพันให้ประเทศต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตาม แต่การปฏิบัติตามโดยคำนึงถึงมาตรฐานที่ดีอันเป็นที่ยอมรับของประชาคมโลกก็ย่อมมีผลในทางส่งเสริมการพัฒนากระบวนการยุติธรรมของประเทศนั้น ๆ เองในที่สุด

2.3 มาตรการทางกฎหมายในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้

2.3.1 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้

2.3.1.1 กฎหมายอาญา

กฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่กำหนดความผิดพลาดทางอาญาพื้นฐานที่สังคมเห็นว่าเป็นการกระทำที่ต้องลงโทษ[65]

ความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาและตามกฎหมายอื่นตามพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาต่าง ๆ สามารถแบ่งออกได้เป็น

1) ความผิดต่อส่วนตัว

ความผิดต่อส่วนตัว เป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งความผิดอันยอมความได้กฎหมายจะบัญญัติไว้ ส่วนที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้นั้นไม่สามารถยอมความได้ เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ผลของการที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น เจ้าพนักงานจะดำเนินการความผิดต่อส่วนตัวได้นั้นต่อเมื่อมีการร้องทุกข์โดยผู้เสียหายแล้ว[66] และหากผู้เสียหายถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ หรือยอมความ เป็นเหตุให้คดีอาญาระงับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) ทั้งการร้องทุกข์ต้องกระทำภายในสามเดือนนับแต่วันรู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิด[67] โดยสรุป เมื่อทราบว่าเป็นความผิดต่อส่วนตัวแล้ว ทำให้สามารถทราบได้ว่ามีเงื่อนไขแห่งการระงับคดีตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

---

[65] มานิตย์ จุมปา. (2544). *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย.* หน้า 126.

[66] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121.

[67] ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96.

2) ความผิดอาญาแผ่นดิน

ความผิดอาญาแผ่นดินเป็นความผิดอันยอมความไม่ได้ ดังนั้น จึงไม่มีเงื่อนไขแห่งการระงับคดีไว้โดยเด็ดขาด การดำเนินคดีตามความผิดประเภทนี้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนความผิดประเภทนี้ได้ โดยไม่จำเป็นว่าผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ก่อน[68] แต่พนักงานอัยการจะฟ้องคดีประเภทนี้ได้ต้องผ่านการสอบสวนก่อน[69] ความผิดประเภทนี้นอกจากที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ยังมีอยู่ในพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาด้วย เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 เป็นต้น

2.3.1.2 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

1) หลักการดำเนินคดีอาญา

ในปัจจุบันระบบการดำนินคดีอาญาของประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย ไม่มีประเทศใดจะใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาแบบหนึ่งแบบใด ดังที่ปรากฏในระบบการฟ้องคดีอาญาของทั้งระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์แบบตายตัวโดยเฉพาะ แต่มักจะใช้หลักการดำเนินคดีแบบผสม ไม่ว่าจะเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน นั่นเป็นเพราะหลักการดำเนินคดีอาญาของแต่ละหลักการนั้น จะมีข้อดีข้อเสียในตัวของมันเอง ดังนั้น ในส่วนนี้จะขอชี้ให้เห็นถึงหลักการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบันดังนี้[70]

ในสังคมดั้งเดิมนั้น การระงับข้อพิพาทมิได้แยกออกเป็นทางแพ่งหรือทางอาญา และจะดำเนินการโดยเอกชนด้วยกันเอง ซึ่งมีลักษณะเป็นการแก้แค้นระหว่างบุคคลกลุ่มหรือเผ่าพันธุ์ ซึ่งข้อพิพาทดังกล่าวจะไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอนตายตัว และอาจไม่ยุติธรรมโดยการกระทำตอบแทนที่ได้สัดส่วนต่อความเสียหายที่ผู้นั้นได้รับ ต่อมาเมื่อสังคมมีความเจริญขึ้น อำนาจในการลงโทษผู้กระทำผิดต่อกฎหมายอาญาและการตัดสินข้อพิพาทเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการแก้แค้นหรือข้อพิพาทที่ขยายขอบเขตจากการที่เอกชนระงับข้อพิพาทด้วยกันเอง

หลักการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบัน รัฐจะเป็นผู้มีหน้าที่ชี้ขาดตัดสินโดยอำนาจตุลาการ แต่ก็มีหลักที่แตกต่างกันในระบบกฎหมายว่าใครจะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการนำเสนอคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ตุลาการพิพากษาตัดสิน ซึ่งอาจแยกออกได้เป็น 2 หลัก คือ

---

[68] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121.

[69] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120.

[70] ณรงค์ ใจหาญ.(2545). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1.* หน้า 33.

(1) หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนนี้ เป็นหลักการที่เกิดขึ้นก่อนหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ และมีใช้ในกฎหมายอังกฤษซึ่งถือว่า ประชาชนทุกคนมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้เสียหายในความผิดนั้นหรือไม่ ทั้งนี้ เพราะประชาชนมีหน้าที่ที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม เมื่อคดีอาญาเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อส่วนรวม จึงเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะมีหน้าที่ป้องกัน และปราบปรามการกระทำความผิดอาญาในทุกขั้นตอนของกระบวนการ ซึ่งได้แก่ ขั้นตอนการสืบสวน ฟ้องร้อง การชี้ขาดตัดสิน ซึ่งจะเห็นได้ว่าพัฒนาการของตำรวจ ศาล คณะลูกขุนที่ตัดสินว่าจำเลยผิดหรือไม่ มาจากองค์กรของประชาชนและของท้องถิ่นมากกว่ามาจากส่วนกลางของรัฐ[71]

ประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ได้แก่ประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ เช่น ประเทศอังกฤษ และยังใช้อยู่จนถึงปัจจุบันนี้

นอกจากนี้ ประเทศที่ใช้หลักการฟ้องคดีโดยประชาชนนั้น ประชาชนผู้เสียหายสามารถตรวจสอบคำสั่งการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการได้ โดยกฎหมายให้สิทธิแก่ประชาชนในการฟ้องคดีได้เองอย่างกว้างขวาง ถึงแม้อัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องก็ไม่ตัดสิทธิประชาชนผู้เสียหายจะฟ้องคดีเองได้

(2) หลักการดำนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)

เป็นหลักการที่เกิดขึ้นมาโดยมีหลักการว่า รัฐเป็นผู้เสียหายต่อการที่มีผู้กระทำผิดทุกคดี และมีหน้าที่ดำเนินคดีอาญาโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ เพราะการกระทำความผิดเป็นการกระทำความเสียหายต่อสังคม และทำลายความสงบสุขของส่วนรวม ซึ่งรัฐมีหน้าที่ปกปักษ์รักษา ดังนั้นรัฐจึงต้องเป้นผู้ดำเนินการในความผิดนั้น

เจ้าพนักงานของรัฐซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดี คือ พนักงานอัยการซึ่งทำหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้อง ส่วนตำรวจเป็นผู้มีหน้าที่ในการช่วยพนักงานอัยการในการดำเนินการดังกล่าว ประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนี้ ได้แก่ ประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน ญี่ปุ่น สวิสเซอร์แลนด์ เป็นต้น

ในประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐบางประเทศได้เปิดโอกาสให้เอกชนสามารถดำเนินคดีได้ ซึ่งได้แก่ กฎหมายของเยอรมัน โดยอนุญาตให้เอกชนฟ้องได้เพียงที่กฎหมายกำหนดฐานความผิดไว้ แต่ในบางประเทศ เช่น กฎหมายฝรั่งเศส นั้น ไม่เปิดโอกาสให้เอกชนฟ้องอาญาได้เอง แต่ผู้เสียหายอาจฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาเพื่อบังคับให้พนักงานอัยการฟ้องคดีอาญาได้

---

[71] แหล่งเดิม. หน้า 33.

สำหรับการดำเนินคดีอาญาของไทยนั้น เห็นได้ว่า กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้ดำเนินการตลอดกระบวนการพิจารณาคดี ประชาชนจะเข้ามีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการดำเนินคดี คงมีแต่เพียงการร้องทุกข์ กล่าวโทษ และการฟ้องคดีต่อศาล ประชาชนที่มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลนั้น จะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญา หรือเป็นผู้ที่กฎหมายให้มีอำนาจดำเนินการแทนผู้เสียหายเท่านั้น ประชาชนโดยทั่วไปไม่มีอำนาจเข้าไปฟ้องร้องดำเนินคดี จึงถือได้ว่าการดำเนินคดีของไทยเป็นการดำเนินคดีโดยรัฐ[72] แต่ก็ยังมีข้อยกเว้นให้เอกชนมีสิทธิฟ้องคดีได้[73] โดยมีข้อจำกัดว่าจะต้องได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้น[74]

2) การถอนคำร้องทุกข์และผลของการถอนคำร้องทุกข์

หลักเกณฑ์การถอนคำร้องทุกข์[75] โดยถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งมีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) มีดังนี้[76]

1) ต้องเป็นการถอนคำร้องทุกข์ในคดีความผิดต่อส่วนตัว

2) ผู้เสียหายเท่านั้น จึงจะมีอำนาจถอนคำร้องทุกข์

3) ถอนคำร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลก็ได้

4) ต้องถอนคำร้องทุกข์โดยมีเจตนาจะไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

5) ผู้เสียหายจะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้

แต่ทั้งนี้ การถอนคำร้องทุกข์สำหรับความผิดอาญาแผ่นดินนั้น มิได้มีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป และไม่เป็นการตัดอำนาจพนักงานสอบสวนที่จะสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่จะฟ้องคดีนั้น[77]

3) การถอนฟ้องและผลของการถอนฟ้อง

การถอนฟ้องต้องทำก่อนคดีถึงที่สุด และคำว่า “คดีถึงที่สุด” คือ ไม่สามารถจะอุทธรณ์หรือฎีกาได้ เพราะเลยเวลาอุทธรณ์หรือฎีกา แต่ถ้ายังอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา คู่ความก็ยังถอนฟ้องได้ เพราะถือว่ายังอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล เมื่อโจทก์ไม่ว่าจะเป็นพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องผู้กระทำผิดไว้แล้ว ต่อมาโจทก์ถอนฟ้อง การถอนฟ้องจะทำให้คดีสิ้นสุดหรือไม่ขึ้นอยู่กับคดีว่าเป็นความผิดอาญาแผ่นดินหรือเป็นความผิดอัน

---

[72] แหล่งเดิม. หน้า 34.

[73] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28

[74] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4)

[75] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 126.

[76] ธานิศ เกศวพิทักษ์. (2549). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 4). หน้า 359.

[77] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 126 วรรคสอง.

ยอมความได้ ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 และมาตรา 36 บัญญัติไว้[78]

1) ความผิดอาญาแผ่นดิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 วรรคแรก โจทก์ยื่นถอนฟ้องเวลาใดก็ได้ ก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ถอนก็ได้ แล้วแต่ศาลเห็นสมควรประการใด หากยื่นเมื่อจำเลยให้การแก้คดีแล้ว ศาลต้องถามจำเลย หากจำเลยคัดค้าน ศาลต้องยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย

ผลของการถอนฟ้องความผิดอาญาแผ่นดิน

(1) อัยการยื่นฟ้องไว้แล้ว ต่อมาถอนฟ้องคดีนั้น อัยการฟ้องจำเลยคนเดียวกันอีกไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 วรรคแรก แต่ผู้เสียหายยื่นฟ้องได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 อนุมาตรา 1

(2) ผู้เสียหายยื่นฟ้องไว้แล้ว ต่อมาถอนฟ้องคดีนั้น ผู้เสียหายคนเดิมนั้นหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายจะฟ้องจำเลยคนเดียวกันอีก เพราะการกระทำอันเดียวกันอีกไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นข้อหาเดิมหรือข้อหาใหม่ เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 วรรคแรก วางหลักห้ามไว้ แต่อัยการยื่นฟ้องได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 อนุมาตรา 3

2) ความผิดอันยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 วรรคแรก โจทก์ยื่นถอนฟ้องเมื่อใดก็ได้ก่อนคดีถึงที่สุด

ผลของการถอนฟ้องความผิดอันยอมความได้

(1) อัยการยื่นฟ้องไว้แล้ว ต่อมาถอนฟ้อง อัยการจะฟ้องอีกไม่ได้ แต่ผู้เสียหายยื่นฟ้องอีกได้ เว้นแต่ผู้เสียหายจะยินยอมเป็นหนังสือให้อัยการถอนฟ้องผู้เสียหายก็จะฟ้องอีกไม่ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 อนุมาตรา 2 กรณีเช่นนี้ ไม่มีผู้ใดจะฟ้องผู้กระทำผิดนั้นได้อีกเลย ไม่ว่าอัยการที่ถอนฟ้องนั้นไปแล้วหรือผู้เสียหายที่ยินยอม และสอดคล้องกับมาตรา 39 ที่ว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับเมื่อ “ถอนฟ้อง” โดยถูกต้องตามกฎหมายตามอนุมาตรา 2 ของมาตรา 39

(2) ผู้เสียหายยื่นฟ้องไว้แล้ว ต่อมาถอนฟ้อง ผู้เสียหายจะฟ้องอีกไม่ได้และอัยการก็จะฟ้องไม่ได้เช่นกัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 อนุมาตรา 3 ซึ่งตรงตามหลักมาตรา 39 (2) ด้วย

---

[78] เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว□าด□วย การดำเนินคดีในขั้นตอนก□อนการพิจารณา*(พิมพ□ครั้งที่ 5). หน้า 117-118.

4) การยอมความและผลของการยอมความ

คดีอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้นั้น มีบัญญัติไว้ทั้งในประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่น โดยการพิจารณาว่าความผิดใดเป็นความผิดอันยอมความได้หรือยอมความไม่ได้นั้น จะมีบทบัญญัติในเรื่องนั้นระบุไว้

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) ซึ่งบัญญัติว่า "ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว . . ." คำว่า "ยอมความกัน" นี้ ย่อมต้องเข้าใจว่าต้องเป็นการกระทำของทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำผิดทั้งสองฝ่ายตกลงยอมความกันเพื่อเลิกคดี ถ้าไม่มีความตกลงของทั้งสองฝ่ายเพื่อเลิกคดีก็เรียกว่า "ยอมความกัน" ไม่ได้ และกรณีจะถือว่าการทำสัญญาประนีประนอมยอมความทางแพ่งเป็นการยอมความในคดีอาญาด้วย จะต้องกล่าวไว้โดยชัดแจ้ง ซึ่งคำว่า "ยอมความโดยถูกต้องตามกฎหมาย" ก็คือ การทำสัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 850 อันเป็นสัญญาไม่มีแบบ ด้วยเหตุนี้ การตกลงประนีประนอมยอมความแม้จะไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ ก็ถือว่าเป็นสัญญาที่ชอบและทำให้คดีอาญาระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) และจะต้องเป็นกรณีที่โจทก์หรือผู้เสียหายตกลงสละสิทธิ์ในการดำเนินคดีอาญาต่อจำเลยด้วย มิฉะนั้น จะถือว่าเป็นการยอมความเฉพาะในส่วนแพ่งเท่านั้น

การยอมความในความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 วรรคสอง และมาตรา 39 (2) นั้น เป็นการกระทำภายหลังที่ความผิดได้เกิดขึ้นแล้ว มิใช่กระทำไว้ล่วงหน้าก่อนมีการกระทำผิด ข้อตกลงล่วงหน้าก่อนมีการกระทำผิดจะถือว่าเป็นการยอมความตามกฎหมายดังกล่าวแล้วไม่ได้ และการที่บุคคลจะตกลงกันไว้ก่อนว่าจะไม่ฟ้องคดีอาญาถ้าหากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นต่อไปข้างหน้านั้น ข้อตกลงดังกล่าวก็หามีผลก่อให้เกิดหนี้ที่จะผูกพันคู่กรณีให้จำต้องงดเว้นไม่ฟ้องคดีอาญาแต่ประการใดไม่ เพราะอำนาจฟ้องคดีอาญาจะมีอยู่หรือไม่ มิใช่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมายลักษณะหนี้ในทางแพ่ง หากอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาอีกส่วนหนึ่ง แต่อย่างไรก็ดี ข้อตกลงว่าจะไม่ฟ้องคดีอาญานั้นอาจถือเป็นความยินยอมให้กระทำการตามที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดได้ ซึ่งจะมีผลให้การกระทำนั้นไม่เป็นความผิด[79]

[79] แหล่งเดิม. หน้า 104.

2.3.2 หลักการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ

"หลักการดำเนินคดีอาญา" เป็นกรอบแนวความคิดว่าด้วยการสอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาของเจ้าพนักงาน กล่าวคือ เป็นปัญหาว่าเมื่อมีข้อสงสัยอันควรว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องสอบสวนดำเนินคดีหรือไม่ และถ้าฟังได้ว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นจริงเจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องฟ้องร้องคดีนั้นต่อไปหรือไม่ โดยนัยดังกล่าวนี้จะมีหลักการดำเนินคดีอาญาจึงมีอยู่ 2 หลัก คือ หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย หลักการดำเนินคดีอาญาตามหลักดุลพินิจ

หลักการฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการที่นานาประเทศใช้อยู่ในปัจจุบันอาจแบ่งได้เป็น 2 ระบบ คือ หลักการฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality principles) กับหลักการฟ้องคดีอาญาตามดุลพินิจ (opportunity principles) ดังนี้

2.3.2.1 หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality Principle)

ในการดำเนินคดีอาญาตามหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องดำเนินคดีขึ้นเองโดยลำพังเมื่อทราบว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยมิพักต้องคำนึงว่าจะได้มีผู้ใดร้องทุกข์หรือกล่าวโทษเกี่ยวกับการกระทำนั้นแล้วหรือไม่ และเมื่อได้สอบสวนเสร็จสิ้นแล้วเห็นว่าบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาได้กระทำผิดจริง เจ้าพนักงานก็มีหน้าที่ดำเนินการฟ้องร้องผู้นั้นเป็นคดีต่อศาลในทุกกรณีหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายนี้ สอดคล้องกับทฤษฎีการลงโทษที่มุ่งเน้นต่อการแก้แค้นทดแทน

โดยที่หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายกำหนดหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องคดีดังกล่าวมาแล้ว หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายจึงเป็นหลักประกันความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย[80] ในขณะเดียวกันก็เป็นเกราะคุ้มครองเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอีกด้วย กล่าวคือ ป้องกันมิให้มีการใช้อิทธิพลที่มิชอบต่อเจ้าหน้าที่นั้น[81]

ประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายนั้น จะมีบทบัญญัติกำหนดหน้าที่ของพนักงานอัยการไว้ชัดแจ้งว่า ในกรณีที่มีพยานหลักฐานแสดงว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นอัยการมีหน้าที่ที่ต้องเข้าดำเนินคดี จากการกำหนดหน้าที่ของอัยการดังกล่าวนั้นเอง เป็นเหตุให้เกิดหลักเกณฑ์ในวิธีพิจารณาความอาญาขึ้นประการหนึ่งคือ "หลักการเปลี่ยนแปลงไม่ได้" กล่าวคือ อัยการจะถอนฟ้องคดีไม่ได้ หลักการเปลี่ยนแปลงไม่ได้นี้จึงถือว่าเป็นหลักการประกัน

---

[80] คณิต ณ นคร. (2546). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 7). หน้า 402.

[81] ดุษฎีห์ ลีละเมียร. (2541, มกราคม - มิถุนายน). "เหตุผลและความจำเป็นในการยกฐานะสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชนขึ้นเป็นสำนักพินิจและคุ้มครองเยาวชนและครอบครัวในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม". *ดุลพาห, 45, 1*. หน้า 62.

ของหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย[82] ประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย ยกตัวอย่าง เช่น เยอรมนี อิตาลี สเปน กรีซ รวมทั้งกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ด้วย[83]

อย่างไรก็ตาม พัฒนาการในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา จะเห็นความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับแนวคดีในเรื่องนี้อย่างชัดเจน โดยปัจจุบันแม้แต่ประเทศเยอรมนีซึ่งเป็นต้นแบบทฤษฎีการฟ้องคดีตามหลักการดำเนินตามกฎหมาย ก็ได้มีการแก้กฎหมายให้อัยการสามารถใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องคดีบางประเภทโดยคำนึงประโยชน์สาธารณะได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 นอกจากนั้นประเทศอื่นๆ ในภาคพื้นทวีปยุโรปก็ได้มีการนำเอาหลักการฟ้องคดีโดยดุลพินิจ (Opportunity Principle) มาใช้เพิ่มมากขึ้น[84]

2.3.2.2 หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ (Opportunity Principle)

หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ คือ หลักการดำเนินคดีอาญาที่ตรงกันข้ามกับหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย เป็นหลักการลดความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้เจ้าพนักงานของรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งอัยการ มีโอกาสพิจารณาถึงพฤติการณ์พิเศษและนำเอานโยบายทางสังคมใหม่ ๆ มาใช้ได้ ทั้งนี้เพราะการดำเนินคดีอาญาจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่สังคมจะได้รับด้วย เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น และลดความไม่สมเหตุสมผลของกฎหมายไปได้ในตัว กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น เจ้าพนักงานอาจไม่ดำเนินการสอบสวนได้ หรือเมื่อได้สอบสวนแล้วเห็นว่าผู้ต้องหากระทำผิดจริง แต่เมื่อคำนึงถึงผลได้ผลเสียที่สังคมจะได้รับจากการดำเนินคดี และคำนึงถึงผลร้ายที่เกิดแก่ผู้กระทำผิดเนื่องจากการฟ้องคดีแล้วเห็นว่าไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดของเขา เจ้าพนักงานก็อาจไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้ด้วย และในกรณีฟ้องคดีไปแล้ว หากมีเหตุมีผลสมควรอัยการก็อาจร้องขอให้ศาลยุติคดีก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุผลของแต่ละคดี

2.3.3 การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลตามระเบียบที่เกี่ยวข้องของไทยในปัจจุบัน

2.3.3.1 การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นพนักงานอัยการ

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นพนักงานอัยการนั้น ปัจจุบันประเทศไทยกำลังมีร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... ซึ่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้เป็นการนำร่างพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน พ.ศ. ...

---

[82] คณิต ณ นคร. เล่มเดิม. หน้า 303.

[83] กุลพล พลวัน. (2529, พฤษภาคม). "ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยอัยการในประเทศไทย". *วารสารอัยการ, 9, 101.* หน้า 97.

[84] กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2539, ธันวาคม). "อัยการกับกระบวนการยุติธรรม." *บทบัณฑิตย์, 52 ตอน 4.* หน้า 146.

มารวมกับร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. ... และกำหนดให้มีกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยใช้แนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ในชั้นไกล่เกลี่ยและการชะลอการฟ้อง ซึ่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมีหลักการที่จะให้มีกฎหมายว่าด้วยมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา โดยเหตุผลของร่างพระราชบัญญัตินั้นเห็นว่า คดีอาญาที่มีลักษณะของการกระทำเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรงที่ผู้ต้องหาอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควรนั้น หากมีการสนับสนุนให้ผู้ต้องหาและผู้เสียหายมีโอกาสไกล่เกลี่ยคดีอาญา เพื่อแสดงความสำนึกในการกระทำและพยายามบรรเทาผลร้ายแห่งความผิดนั้น จะนำไปสู่การยอมความและการยุติคดีด้วยความสมานฉันท์ และในคดีบางลักษณะหากนำวิธีคุมความประพฤติมาใช้เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสแก้ไขความผิดของตนโดยไม่มีมลทินติดตัวแล้ว ย่อมเป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และสังคม มากกว่าการพิจารณาลงโทษ ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวจึงเห็นสมควรนำมาตรการชะลอการฟ้องคดีมาใช้แทนการฟ้องคดีอาญา ทำให้คดีอาญาดังกล่าวระงับลง

สำหรับการนำเสนอในครั้งนี้จะขอนำเสนอเฉพาะในชั้นอัยการ อันเป็นกรณีของการนำมาตรการชะลอการฟ้องคดีมาใช้แทนการฟ้องคดีอาญาเท่านั้น ซึ่งร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... ได้กำหนดรายละเอียดไว้ ดังนี้

1) นิยาม

ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ...ได้กำหนดนิยามของคำว่า “การชะลอการฟ้อง” ไว้ หมายความว่า การที่พนักงานอัยการพิจารณาสำนวนการสอบสวนแล้วเห็นควรสั่งฟ้องคดี แต่มีเหตุที่จะไม่ออกคำสั่งฟ้อง โดยอาจกำหนดเงื่อนไขการคุมความประพฤติหรือเงื่อนไขอื่นให้ผู้ต้องหาปฏิบัติเพื่อระงับคดีอาญา (มาตรา 3)

2) ผลต่ออายุความในการดำเนินคดีอาญา

ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ...ได้กำหนดไว้ว่า เมื่อพนักงานอัยการได้มีคำสั่งให้ชะลอการฟ้องตามมาตรา 42 แล้ว ให้อายุความในการดำเนินคดีอาญานั้นสะดุดหยุดอยู่ และเมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไปตามมาตรา 46 และมาตรา 50 ให้นับอายุความในการดำเนินคดีต่อจากเวลาที่อาจฟ้องคดีนั้นได้ (มาตรา 7 วรรคสอง)

3) การรับฟังพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นจากกระบวนการ

ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ...ได้กำหนดไว้ว่า ห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐาน คำรับสารภาพ หรือข้อเท็จจริงอย่างใดๆ ที่เกิดจากกระบวนการสมานฉันท์ในชั้นชะลอการฟ้องเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีทั้งปวง

4) ประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการ

ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจชะลอการฟ้องคดีอาญาสำหรับความผิดดังต่อไปนี้ (มาตรา 41)

(1) ความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียว

(2) ความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี

(3) ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท

นอกจากนี้ แม้จะเข้ากรณีความผิดที่พนักงานอัยการอาจชะลอการฟ้องได้ก็ตาม แต่อย่างไรก็ตาม ความผิดดังกล่าวก็ต้องปรากฏเงื่อนไขดังต่อไปนี้

(1) ผู้ต้องหาไม่เคยได้รับการชะลอการฟ้อง เว้นแต่เคยได้รับการชะลอการฟ้องในคดีความผิดที่กระทำโดยประมาท ความผิดอันยอมความได้ หรือความผิดลหุโทษ หรือพ้นระยะเวลาการชะลอการฟ้องมาแล้วเกินห้าปีนับแต่วันที่พนักงานอัยการมีคำสั่งยุติการดำเนินคดีตามมาตรา 51

(2) ผู้ต้องหาไม่เคยได้รับโทษจำคุก เว้นแต่เป็นความผิดที่กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ หรือพ้นระยะเวลาที่ได้รับโทษจำคุกมาแล้วเกินห้าปี

(3) ผู้ต้องหาไม่เคยได้รับการรอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ หรือพ้นระยะเวลารอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษมาแล้วเกินห้าปี

(4)ในคดีที่ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญา ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายให้ชะลอการฟ้องด้วย

(5) ผู้ต้องหายินยอมให้ชะลอการฟ้อง

5) กระบวนการและขั้นตอนก่อนมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้อง

สำหรับกระบวนการและขั้นตอนในการที่พนักงานอัยการจะสั่งชะลอการฟ้องนั้น ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดว่าเมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนและเห็นควรสั่งฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว แต่เป็นกรณีที่อาจมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้องได้ตามมาตรา 41 พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินการตามที่เห็นสมควร ดังต่อไปนี้ (มาตรา 42)

(1) สั่งให้พนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ สิ่งแวดล้อมของผู้ต้องหา พฤติการณ์แห่งคดี การบรรเทาผลร้ายแห่งคดี การรู้สำนึกในความผิดและการชดใช้เยียวยาความเสียหาย ความยินยอมของผู้เสียหาย และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการต้องหาคดีอาญาหรือถูกดำเนิคดีอาญา

ในความผิดอื่นพร้อมทำความเห็นในการชะลอการฟ้อง เสนอต่อพนักงานอัยการเพื่อประกอบการพิจารณา

(2) จัดให้มีกระบวนการเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ ซึ่งรวมถึงการให้ผู้กระทำผิดชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหาย การขอโทษผู้เสียหายหรือการกระทำอื่นที่เหมาะสม ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์

(3) มีคำสั่งให้ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือส่งหรือจัดการส่งเอกสารหรือหลักฐานใดมาเพื่อประกอบการพิจารณา

(4) เชิญผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านต่างๆ ตามความเหมาะสมแก่รูปคดีหรือบุคคลที่เป็นที่ยอมรับจากผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือชุมชน มาหารือร่มกันในประเด็นต่างๆ ตามที่ได้กำหนดไว้

หากพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า การชะลอการฟ้องเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และสังคม ให้พนักงานอัยการมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้อง และส่งคำสั่งดังกล่าวไปยังอัยการสูงสุดโดยไม่ชักช้า

แต่ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าไม่ควรชะลอการฟ้อง ให้พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ชะลอการฟ้องและดำเนินคดีต่อไป และให้พนักงานอัยการมีหนังสือแจ้งคำสั่งดังกล่าวไปยังผู้ต้องหาและผู้เสียหายทราบภายในเจ็ดวัน คำสั่งดังกล่าวให้เป็นที่สุด

6) กระบวนการและขั้นตอนภายหลังจากการมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้อง

ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นควรมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้องแล้ว พนักงานอัยการอาจกำหนดให้ผู้ต้องหาอยู่ภายใต้เงื่อนไขและระยะเวลาการคุมประพฤติของพนักงานคุมประพฤติตามที่เห็นสมควร ดังต่อไปนี้ (มาตรา 43)

(1) ให้ไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติหรืออาสาสมัครคุมประพฤติเป็นครั้งคราวเพื่อบุคคลดังกล่าวจะได้สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือ หรือตักเตือนตามที่เห็นสมควร

(2) จัดให้ทำกิจกรรมบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ตามที่พนักงานคุมประพฤติและผู้ต้องหาเห็นสมควร

(3) ให้ฝึกหัดหรือทำงานอาชีพอันเป็นกิจจะลักษณะ

(4) ให้ละเว้นการคบหาสมาคมหรือการประพฤติใด อันอาจนำไปสู่การกระทำผิดในทำนองเดียวกันอีก

(5) ให้ไปรับการบำบัดรักษาความบกพร่องของร่างกายหรือจิตใจหรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น

(6) ให้ไปรับการอบรมในหลักสูตรที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพฤติกรรมหรือพัฒนานิสัย ณ สถานที่และตามระยะเวลาที่กำหนด

(7) ให้แสดงความสำนึกผิดหรือรับผิดชอบในการกระทำของตนโดยการชดใช้ค่าเสียหายหรือการกระทำอื่นใดตามความเหมาะสม

(8) เงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควรเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหากระทำหรือมีโอกาสกระทำความผิดในทำนองเดียวกันขึ้นอีก

การคุมประพฤติตามวรรคหนึ่งต้องมีกำหนดระยะเวลาไม่เกินสามปีแต่ต้องไม่เกินกำหนดอายุความสำหรับความผิดนั้น

ถ้าภายหลังปรากฏแก่พนักงานอัยการเอง หรือปรากฏจากรายงานของพนักงานคุมประพฤติว่าข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เกี่ยวแก่การกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤตินั้นได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อพนักงานอัยการเห็นสมควรอาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิกถอนข้อหนึ่งข้อใดหรือทุกข้อก็ได้ หรือจะกำหนดเงื่อนไขอื่นเพิ่มเติมก็ได้

7) การตรวจสอบคำสั่งให้ชะลอการฟ้องของพนักงานอัยการ

สำหรับการตรวจสอบคำสั่งให้ชะลอการฟ้องของพนักงานอัยการนั้น ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... ได้กำหนดให้เป็นอำนาจของอัยการสูงสุด โดยในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้อง ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้ส่งคำสั่งดังกล่าวไปยังอัยการสูงสุดโดยไม่ชักช้า (มาตรา 42 วรรคสอง) ซึ่งเมื่ออัยการสูงสุดได้รับคำสั่งให้ชะลอการฟ้องจากพนักงานอัยการแล้ว อัยการสูงสุดมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) กรณีที่อัยการสุงสุดเห็นว่าคำสั่งชะลอการฟ้องของพนักงานอัยการเป็นไปตามมาตรา 41 และการชะลอการฟ้องเป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และสังคม ให้อัยการสูงสุดมีคำสั่งเห็นชอบและแจ้งให้พนักงานอัยการทราบโดยไม่ชักช้า (มาตรา 44 วรรคหนึ่ง)

เมื่อพนักงานอัยการได้รับแจ้งคำสั่งตามวรรคหนึ่ง ให้มีหนังสือแจ้งคำสั่งชะลอการฟ้องและเงื่อนไขการคุมประพฤติไปยังผู้ต้องหาและผู้เสียหายภายในเจ็ดวัน (มาตรา 44 วรรคสอง)

(2) กรณีที่อัยการสุงสุดเห็นว่าเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในคำสั่งชะลอการฟ้องตามมาตรา 43 ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องหา ให้อัยการสูงสุดมีคำสั่งให้พนักงานอัยการแก้ไขคำสั่งดังกล่าว และมีหนังสือแจ้งคำสั่งที่แก้ไขแล้วไปยังผู้ต้องหาและผู้เสียหายทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่มีคำสั่ง ให้คำสั่งนั้นเป็นที่สุด (มาตรา 45)

(3) กรณีที่อัยการสุงสุดเห็นว่าการชะลอการฟ้องไม่เป็นไปตามมาตรา 41 หรือการชะลอการฟ้องนั้นไม่เป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และสังคม ให้อัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่เห็นชอบและส่งเรื่องกลับไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้มีคำสั่งไม่ชะลอการฟ้องและดำเนินคดีต่อไป ให้คำสั่ง

ไม่ชะลอการฟ้องนั้นเป็นที่สุด และให้พนักงานอัยการมีหนังสือแจ้งคำสั่งดังกล่าวไปยังผู้ต้องหาและผู้เสียหายทราบภายในเจ็ดวัน (มาตรา 46)

8) ผลของคำสั่งชะลอการฟ้อง

สำหรับผลของคำสั่งชะลอการฟ้องนั้น ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... ได้กำหนดรายละเอียดไว้ ดังนี้

(1) กรณีที่ผู้ต้องหาถูกขังอยู่โดยคำสั่งศาล

เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้องแล้ว ถ้าผู้ต้องหาถูกขังอยู่โดยคำสั่งศาล ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหา แต่ถ้าผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราวโดยมีสัญญาประกัน ให้สัญญาประกันสิ้นสุดลง (มาตรา 48)

(2) สิทธิการฟ้องคดีของผู้เสียหาย พนักงานอัยการ

ภายหลังจากพนักงานอัยการมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้องแล้ว ผู้เสียหายจะฟ้องคดีมิได้ จนกว่าพนักงานอัยการจะมีคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไปตามมาตรา 50 แต่ถ้าผู้เสียหายนั้นฟ้องคดีอยู่ก่อนแล้ว ให้ศาลรอการพิจารณาคดีนั้นไว้ (มาตรา 49 วรรคหนึ่ง)

ในคดีที่มีผู้เสียหายหลายคน และผู้เสียหายบางคนไม่ปรากฏตัวในขณะที่พนักงานอัยการออกคำสั่งชะลอการฟ้อง หากต่อมาผู้เสียหายปรากฏตัวขึ้นภายในสามปีนับแต่พนักงานอัยการมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้อง และไม่ยินยอมให้ชะลอการฟ้อง ผู้เสียหายนั้นมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลได้ ในกรณีเช่นว่านี้ไม่ให้นำมาตรา 7 วรรคสองมาใช้บังคับ (มาตรา 49 วรรคสอง)

(3) กรณีไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติหรือเงื่อนไขอื่นที่พนักงานอัยการกำหนด หรือพฤติการณ์ที่เกี่ยวกับการคุมความประพฤติหรือเงื่อนไขอื่นที่พนักงานอัยการกำหนดเปลี่ยนแปลงไป

ถ้าความปรากฏแก่พนักงานอัยการว่าผู้ต้องหาจงใจไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติหรือเงื่อนไขอื่นที่พนักงานอัยการกำหนด หรือพฤติการณ์ที่เกี่ยวกับการคุมความประพฤติหรือเงื่อนไขอื่นที่พนักงานอัยการกำหนดเปลี่ยนแปลงไป ให้พนักงานอัยการเรียกผู้ต้องหามาชี้แจง หากผู้ต้องหาไม่มาชี้แจงหรือพนักงานอัยการเห็นว่าผู้ต้องหาจงใจไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวโดยไม่มีเหตุผลอันควร หรือพฤติการณ์ที่เกี่ยวกับการคุมความประพฤติหรือเงื่อนไขอื่นที่พนักงานอัยการกำหนดเปลี่ยนแปลงไปจนไม่อาจแก้ไขได้อันเกิดจากความผิดของผู้ต้องหา ให้พนักงานอัยการมีคำสั่งดำเนินคดีต่อไปและแจ้งคำสั่งให้ผู้ต้องหาและผู้เสียหายทราบภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่มีคำสั่ง ทั้งนี้ สิทธิฟ้องคดีของผู้เสียหายให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (มาตรา 50 วรรคหนึ่ง)

ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้ต้องหาทราบคำสั่งตามวรรคหนึ่ง ถ้าผู้ต้องหาเห็นว่าคำสั่งของพนักงานอัยการไม่เป็นไปตามกฎหมาย ผู้ต้องหาอาจยื่นคำร้องคัดค้านต่ออัยการสูงสุดให้เปลี่ยนแปลงคำสั่งของพนักงานอัยการได้ คำวินิจฉัยของอัยการสูงสุดให้เป็นที่สุด (มาตรา 50 วรรคสอง)

การดำเนินคดีของพนักงานอัยการหรือของผู้เสียหายตามวรรคหนึ่งจะกระทำได้ต่อเมื่อพ้นระยะเวลาตามวรรคสอง หากมีการคัดค้านต่ออัยการสูงสุด การดำเนินคดีดังกล่าวจะกระทำได้เมื่ออัยการสูงสุดมีคำวินิจฉัยเห็นด้วยกับคำสั่งของพนักงานอัยการ (มาตรา 50 วรรคสาม)

(4) กรณีที่ผู้ต้องหาได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขคุมความประพฤติหรือเงื่อนไขอื่นที่พนักงานอัยการกำหนดครบถ้วน

กรณีที่ผู้ต้องหาได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขคุมความประพฤติหรือเงื่อนไขอื่นที่พนักงานอัยการกำหนดครบถ้วนหรือมีเหตุขัดข้องจนไม่อาจปฏิบัติตามเงื่อนไขได้อันมิใช่เกิดจากความผิดของผู้ต้องหา ให้พนักงานอัยการจะมีคำสั่งยุติการดำเนินคดี และแจ้งคำสั่งให้ผู้เสียหายทราบ (มาตรา 51)

(5) ผลของคำสั่งยุติคดีของพนักงานอัยการ

เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งยุติการดำเนินคดีแล้ว สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ (มาตรา 52)

แต่อย่างไรก็ตาม สิทธินำคดีอาญามาฟ้องไม่ระงับ ในกรณีที่ผู้เสียหายเห็นว่าคำสั่งชะลอการฟ้องของพนักงานอัยการเกิดจากการกระทำโดยฉ้อฉล และผู้เสียหายยื่นคำฟ้องคดีอาญาพร้อมแสดงเหตุผลนั้นต่อศาลภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ผู้เสียหายทราบคำสั่งยุติการดำเนินคดี (มาตรา 52 วรรคสอง)

เมื่อศาลได้รับคำฟ้องตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลไต่สวนว่าคำสั่งชะลอการฟ้องเกิดจากการฉ้อฉลหรือไม่ หากคำสั่งนั้นมิได้เกิดจากการฉ้อฉลให้ศาลพิพากษายกฟ้อง คำพิพากษาของศาลให้ถึงที่สุด หากคำสั่งชะลอการฟ้องเกิดจากการฉ้อฉลให้ศาลดำเนินกระบวนพิจารณาคดีต่อไป (มาตรา 52 วรรคสาม)

นอกจากนี้ ปัจจุบันมีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ โดยมีเป้าหมายที่จะนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้เพื่อสร้างความสมานฉันท์ในสังคม และลดภาระในการดำเนินคดีทั้งของรัฐและของประชาชน โดยกำหนดให้มีการนำวิธีการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญามาใช้

ทั้งในความผิดต่อส่วนตัวและคดีอาญาที่ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งระเบียบดังกล่าวได้กำหนดรายละเอียดและสาระสำคัญไว้ สรุปได้ดังนี้

1) คดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัว

การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555 กำหนดว่า เมื่อสำนักงานอัยการพิเศษฝ่าย หรือสำนักงานอัยการจังหวัด ได้รับสำนวนการสอบสวนคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวจากพนักงานสอบสวน และคดีไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ 9 ให้มีหนังสือแจ้ง สคช. (สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน) หรือ อจ.สคช. (อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด รับผิดชอบงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนประจำสำนักงานอัยการจังหวัด) แล้วแต่กรณีโดยเร็ว เพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทโดยไม่ต้องส่งสำนวนไปด้วย (ข้อ 8 วรรคหนึ่ง)

กรณีสำนักงานอัยการจังหวัดใดไม่มี อจ.สคช. ประจำอยู่ ให้อัยการจังหวัดนั้นมอบหมายพนักงานอัยการซึ่งมิใช่ผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาเรื่องนั้น เป็นพนักงานอัยการเจ้าของเรื่อง (ข้อ 8 วรรคสอง)

เมื่อสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย สคช. หรือ อจ.สคช. ได้รับหนังสือตามข้อ 8 วรรคหนึ่งแล้ว ให้ลงสารบบประนอมข้อพิพาท และดำเนินการมอบหมายพนักงานอัยการคนหนึ่งหรือหลายคนที่รับผิดชอบงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนเป็นเจ้าของเรื่องผู้รับผิดชอบ (ข้อ 10 วรรคหนึ่ง)

ผลต่อการพิจารณาสั่งคดีของพนักงานอัยการ

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555 กำหนดว่า ภายหลังดำเนินการตามข้อ 8 วรรคหนึ่งแล้ว ให้พนักงานอัยการผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาพิจารณาสั่งคดีนั้นต่อไปตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ โดยไม่ต้องรอผลการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท และเมื่อมีคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ให้มีหนังสือแจ้ง สคช. หรือ อจ.สคช. แล้วแต่กรณี ทราบทันที (ข้อ 8 วรรคสี่)

ลักษณะของคดีที่ห้ามเข้าสู่กระบวนการ (ข้อ 9)

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555 กำหนดว่า คดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวที่พนักงานอัยการจะดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทต้องไม่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) คดีที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าการกระทำความผิดของผู้ต้องหาเป็นการประกอบอาชญากรรมเป็นอาชีพ หรือเป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัย

(2) คดีที่มีข้อเท็จจริงเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าพนักงานอัยการจะต้องมีคำสั่งยุติการดำเนินคดีเพราะเหตุอื่น

ผลของการดำเนินการ

สำหรับผลของการดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทนั้น ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555 กำหนดไว้ ดังนี้

(1) กรณีที่คู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้

ในกรณีที่คู่กรณีไม่สามารถตกลงประนอมข้อพิพาทกันได้ ให้พนักงานอัยการทำบันทึกตามแบบ ปน.5 ท้ายระเบียบ แล้วให้คู่กรณีลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน หากคู่กรณีไม่ยินยอมลงลายมือชื่อให้พนักงานอัยการบันทึกไว้ด้วย และให้พนักงานอัยการเสนออัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือ อจ.สคช. เพื่อเสนออัยการจังหวัด แล้วแต่กรณีเพื่อพิจารณาสั่งยุติและเสนออธิบดีอัยการ สคช. หรืออธิบดีอัยการภาค เพื่อทราบ (ข้อ 19)

(2) กรณีที่คู่กรณีสามารถตกลงกันได้

เมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงประนอมข้อพิพาทกันได้และประสงค์จะยอมความกันตามกฎหมาย ให้พนักงานอัยการทำบันทึกยอมความกันไว้เป็นหลักฐานตามแบบ ปน.6 ท้ายระเบียบ

ในกรณีตกลงประนอมข้อพิพาทโดยมีเงื่อนไขหรือข้อเรียกร้องให้คู่กรณีต้องปฏิบัติ ให้พนักงานอัยการทำบันทึกข้อตกลงและความประสงค์ของคู่กรณีตามแบบ ปน.7 ท้ายระเบียบ (ข้อ 20)

นอกจากนี้ ให้พนักงานอัยการเจ้าของเรื่องแจ้งผลการดำเนินการตามระเบียบนี้ให้พนักงานอัยการผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาทราบ เพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป (ข้อ 21)

2) คดีอาญาที่ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัว

การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555 กำหนดว่า ในสำนวนคดีอาญาที่ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัว หรือในสำนวนคดีอาญาที่มีความผิดต่อส่วนตัวและไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวรวมกัน ถ้าผู้เสียหายและผู้ต้องหามีความประสงค์จะให้ไกล่เกลี่ย เพื่อบรรเทาความเสียหายและเป็นประโยชน์

ในการพิจารณาคดีของศาล สำนักงานอัยการตามข้อ 8 ที่ได้รับสำนวนคดีอาญา อาจพิจารณาแจ้งให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ (ข้อ 23)

ผลของการดำเนินการ

สำหรับผลของการดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทนั้น ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555 กำหนดว่า เมื่อพนักงานอัยการเจ้าของเรื่องได้แจ้งผลการไกล่เกลี่ยแล้ว และเป็นกรณีที่การไกล่เกลี่ยสามารถตกลงกันได้ ให้พนักงานอัยการที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาแถลงถึงผลการไกล่เกลี่ยนั้นต่อศาลด้วย (ข้อ 24)

2.3.3.2 การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาล

ในปัจจุบันศาลยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ หรือศาลอาญาธนบุรี ได้วางระเบียบว่าด้วยการไกล่เกลี่ยไว้ ซึ่งเป็นการกำหนดแนวทางหรือทิศทางการบริหารของศาลนั้นๆ ไว้ โดยจะกำหนดรูปแบบ แนวทาง วิธีการปฏิบัติ และขั้นตอนการทำงานตามระบบไกล่เกลี่ย รวมทั้งกำหนดอำนาจและหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยกับเจ้าหน้าที่ธุรการงานไกล่เกลี่ย เป็นการรองรับอำนาจกระทำการของผู้ไกล่เกลี่ยและเจ้าหน้าที่ธุรการงานไกล่เกลี่ย ซึ่งแต่ละศาลจะวางระเบียบว่าด้วยการไกล่เกลี่ยตามสภาพและความเหมาะสมของศาลนั้นๆ จากการศึกษาระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550 ระเบียบศาลอาญาธนบุรีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551 และระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555 นั้น สามารถสรุปรายละเอียดและสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1) ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550

ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550 ได้ออกมาเพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา และเพื่อเป็นช่องทางในการแสวงหาวิธีการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดแก่ผู้เสียหาย รวมทั้งมาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลย ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดและสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

ผู้ทำหน้าที่ในการประนอมข้อพิพาท

ตามระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550 กำหนดให้มีผู้ประนอมข้อพิพาทประจำศาลอาญา ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา (ข้อ 6) เพื่อทำหน้าที่ในการประนอมข้อพิพาทในคดีที่เข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท ซึ่งบุคคลที่จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนอมข้อพิพาทนี้ จะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เช่น แพทยศาสตร์ เภสัชศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ บริหารธุรกิจ บัญชี เศรษฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปะศาสตร์ จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ นิติศาสตร์ หรือรัฐศาสตร์ เป็นต้น และจะต้อง

มีคุณสมบัติตามที่ระเบียบดังกล่าวกำหนดไว้ (ข้อ 7)

ประเภทคดีอาญาที่เข้าสู่กระบวนการ

ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550 ได้กำหนดถึงวิธีการเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท โดยเมื่อศาลมีคำสั่งให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท ให้ศูนย์ประนอมข้อพิพาทกำหนดวันนัดประนอมข้อพิพาทและแจ้งให้คู่ความที่เกี่ยวข้องทราบเท่านั้น โดยระเบียบดังกล่าวมิได้กำหนดถึงประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแต่อย่างใด (ข้อ 12)

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่อธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายเห็นว่าคดีใดไม่สมควรดำเนินการประนอมข้อพิพาท หรือการประนอมข้อพิพาทเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีล่าช้าจนส่งผลกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรมก็ให้ส่งสำนวนคดีดังกล่าวคืนให้องค์คณะผู้พิพากษาทำการพิจารณาพิพากษาต่อไป (ข้อ 13)

ผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาของศาล

กระบวนการประนอมข้อพิพาทย่อมไม่กระทบต่อการดำเนินกระบวนพิจารณาและอำนาจในการประนอมข้อพิพาทของศาล แต่ให้คำนึงประโยชน์ของคู่ความกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีและความเป็นธรรมเป็นสำคัญ (ข้อ 14)

การดำเนินการประนอมข้อพิพาท

(1) ศูนย์ประนอมข้อพิพาทเสนอสำนวนคดีอาญาต่อผู้ประนอมข้อพิพาท เพื่อให้ผู้ประนอมข้อพิพาทได้ศึกษารายละเอียดของคดีก่อนที่จะเริ่มดำเนินการประนอมข้อพิพาท (ข้อ 15)

(2) ผู้ประนอมข้อพิพาทอาจให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการนัดหมายให้คู่ความ บุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือพนักงานคุมประพฤติมาศาล ณ วันเวลาใดตามที่เห็นสมควร เพื่อสอบถามข้อมูลความคิดเห็น หรือเพื่อดำเนินการอย่างอื่นอันเป็นประโยชน์ต่อการประนอมข้อพิพาทก็ได้ (ข้อ 16)

(3) การประนอมข้อพิพาทต้องดำเนินการต่อหน้าคู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้อง แต่ถ้าผู้ประนอมข้อพิพาทเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการประนอมข้อพิพาท อาจดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยจะให้ทนายความหรือบุคคลอื่นอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ (ข้อ 19)

(4) ผู้ประนอมข้อพิพาทอาจขอให้อธิบดีหรือรองอธิบดีหรือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการประนอมข้อพิพาทก็ได้ (ข้อ 20)

ความลับของการดำเนินการ

ก่อนเริ่มการประนอมข้อพิพาท ให้ผู้ประนอมข้อพิพาทแจ้งแก่คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ทราบว่าข้อเท็จจริงที่เจรจาในการประนอมข้อพิพาทจะไม่นำไปใช้ในการพิจารณาคดี และการดำเนินการประนอมข้อพิพาทไม่ผูกพันองค์คณะผู้พิพากษา หรือคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือพิพากษาคดี (ข้อ 18)

ระยะเวลาในการดำเนินการ

ผู้ประนอมข้อพิพาทต้องดำเนินการประนอมข้อพิพาทให้แล้วเสร็จก่อนวันนัดตรวจสอบความพร้อมในการสืบพยาน (ถ้ามี) หรือวันนัดสืบพยาน แต่ถ้าเห็นว่าไม่สามารถดำเนินการได้ทันก็ให้รายงานให้ศาลทราบเสียแต่เนิ่นๆ เพื่อให้ศาลมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรต่อไป (ข้อ 21)

การดำเนินการภายหลังกระบวนการสิ้นสุดลง

เมื่อการประนอมข้อพิพาทเสร็จสิ้นลง ให้ผู้ประนอมข้อพิพาทรายงานผลการประนอมข้อพิพาทต่อศาล และถ้าผู้เสียหายกับจำเลยได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ก็ให้เสนอไปพร้อมกับรายงานดังกล่าวด้วย (ข้อ 22)

ในกรณีที่ผู้ประนอมข้อพิพาทเห็นว่าจำเลยได้สำนึกในความผิด โดยได้พยายามแก้ไขเยียวยาความเสียหายหรือบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมแล้ว หรือมีเหตุบรรเทาโทษประการอื่นในการรายงานผลการประนอมข้อพิพาทให้ผู้ประนอมข้อพิพาทเสนอมาตรการที่สมควรนำมาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลยหรือเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายหรือสังคมต่อศาลด้วย เช่น การรอการกำหนดโทษ การรอการลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือการลงโทษในสถานเบา พร้อมทั้งเงื่อนไขต่างๆ ที่ควรกำหนดให้จำเลยปฏิบัติ เช่น (ข้อ 23)

(1) การรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่

(2) การทำงานบริการสังคม

(3) การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย

(4) การห้ามประกอบกิจการบางอย่างอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดอีก

(5) การเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนหรือสถานศึกษาอื่น

(6) การห้ามเสพสุราหรือสิ่งเสพติดอย่างอื่นหรือให้เข้ารับการบำบัดรักษาการติดสุราหรือสิ่งเสพติด

(7) การห้ามเที่ยวเตร่หรือออกนอกสถานที่อยู่ในเวลากลางคืนหรือช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่งหรือ

(8) การปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้กับผู้เสียหายอันเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีกเป็นต้น

การสิ้นสุดกระบวนการประนอมข้อพิพาท

ในกรณีต่อไปนี้ให้ถือว่ากระบวนการประนอมข้อพิพาทสิ้นสุดลง (ข้อ 24)

(1) คดีสามารถตกลงกันได้

(2) ศาลมีคำสั่งให้ยุติการประนอมข้อพิพาท

(3) อธิบดีหรือรองอธิบดีมีคำสั่งให้ส่งสำนวนคืนเพื่อพิจารณาพิพากษาต่อไปตามข้อ 10

(4) ผู้ประนอมข้อพิพาทเห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลงได้ด้วยวิธีการประนอมข้อพิพาท หรือการประนอมข้อพิพาทไม่เป็นประโยชน์แก่คดีอีกต่อไป

(5) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถอนตัวจากการประนอมข้อพิพาท

(6) คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทได้โดยวิธีอื่น

นอกจากนี้ เมื่อกระบวนการประนอมข้อพิพาทสิ้นสุดลง ให้ผู้ประนอมข้อพิพาทส่งสำนวนคดีคืน เพื่อให้ผู้พิพากษาในคณะกรรมการเป็นเจ้าของสำนวนดำเนินการมอบหมายให้ผู้พิพากษาท่านใดท่านหนึ่งเป็นองค์คณะพิจารณาและพิพากษาคดีต่อไป (ข้อ 25)

2) ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555

ก่อนหน้าที่จะมีการออกระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555 นั้น ศาลอาญากรุงเทพใต้ได้เคยออกระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2549 มาใช้ แต่เนื่องจากในปัจจุบันศาลอาญากรุงเทพใต้ได้มีการปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และประธานศาลฎีกาได้ออกข้อกำหนดว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทประจำศาลอาญากรุงเทพใต้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับข้อกำหนดว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 ศาลอาญากรุงเทพใต้จึงได้ออกระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555 มาใช้บังคับ ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดและสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

ผู้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ตามระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555 กำหนดให้มีผู้ประนีประนอมเพื่อทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งระเบียบดังกล่าวกำหนดให้บุคคลดังต่อไปนี้เป็นผู้ประนีประนอม คือ

(1) อธิบดี รองอธิบดี ผู้พิพากษาอาวุโส และผู้พิพากษาในศาลอาญากรุงเทพใต้ (ข้อ 5)

อย่างไรก็ตาม บุคคลใน (1) นี้ จะพิจารณาคดีที่ตนไกล่เกลี่ยอีกไม่ได้ (ข้อ 11) และหากคู่ความสามารถตกลงกันได้ด้วยการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ ยอมความ หรือให้รอฟังคำพิพากษา ให้ถือว่าผู้ประนีประนอมท่านนั้นเป็นเจ้าของสำนวนและมีอำนาจสั่งคดีจนเสร็จสิ้น (ข้อ 12)

(2) บุคคลที่ได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการที่อธิบดีศาลอาญากรุงเทพใต้แต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการเพื่อดำเนินการคัดเลือกผู้ประนีประนอม (ข้อ 7 และข้อ 6)

บุคคลใน (2) นี้จะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในศาสตร์ต่างๆ เช่น แพทยศาสตร์ จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ นิติศาสตร์ หรือรัฐศาสตร์ และ 1) เป็นผู้ประนีประนอมที่ขึ้นทะเบียนไว้ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2555 หรือ 2) เป็นบุคคลอื่นซึ่งอธิบดีเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นอย่างดี (ข้อ 7) และหากคู่ความสามารถตกลงกันได้ด้วยการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ ยอมความ หรือให้รอฟังคำพิพากษา ให้ผู้พิพากษาเวรชี้หรือคณะไกล่เกลี่ย หรือตามที่อธิบดีเห็นสมควร เป็นเจ้าของสำนวนและเป็นผู้พิจารณาจนเสร็จสิ้น (ข้อ 13)

ประเภทคดีอาญาที่เข้าสู่กระบวนการ

ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555 กำหนดให้คดีที่เข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทประจำศาลอาญากรุงเทพใต้ มี 6 ประเภท คือ (ข้อ 14)

(1) คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องกันเอง

(2) คดีความผิดต่อส่วนตัว

(3) คดีที่ผู้เสียหายร้องขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

(4) คดีที่เกี่ยวพันทางญาติ

(5) คดีความผิดที่กระทำโดยประมาท

(6) คดีที่ศาลเห็นสมควร

การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

เมื่อมีคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลตามข้อ 14 (1)-(5) ให้งานรับฟ้องนัดคู่ความไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อน 1 นัด ไม่น้อยกว่า 45 วันนับแต่วันรับฟ้อง (ข้อ 15)

ให้งานเก็บสำนวนก่อนคำพิพากษาคัดแยกคดีไกล่เกลี่ยให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทประจำศาลอาญากรุงเทพใต้เตรียมความพร้อมล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 1 เดือนก่อนถึงวันนัด (ข้อ 16 วรรคหนึ่ง) และให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยทำสำนวนไกล่เกลี่ยแยกต่างหากจากสำนวนคดีอาญา

และออกหมายเลขดำไกล่เกลี่ยรวมทั้งลงสารบบรับ แล้วเสนออธิบดีหรือรองอธิบดีสั่งจ่ายสำนวน (ข้อ 16 วรรคสอง)

ในกรณีที่อธิบดีหรือรองอธิบดีเห็นว่าคดีใดไม่สมควรดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือการไกล่เกลี่ยอาจเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีล่าช้าจนส่งผลกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรมก็ให้ส่งสำนวนคดีดังกล่าวคืนให้องค์คณะผู้พิพากษาทำการพิจารณาพิพากษาต่อไป (ข้อ 17)

ผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาของศาล

กระบวนการไกล่เกลี่ยย่อมไม่กระทบต่อการดำเนินกระบวนพิจารณาและอำนาจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาล แต่ให้คำนึงประโยชน์ของคู่ความกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีและความเป็นธรรมเป็นสำคัญ (ข้อ 14)

การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยเสนอสำนวนคดีอาญาต่อผู้ประนีประนอมเพื่อให้ผู้ประนีประนอมได้ศึกษารายละเอียดของคดีดังกล่าวก่อนที่จะเริ่มดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ข้อ 19)

ผู้ประนีประนอมอาจให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการนัดหมายให้คู่ความ บุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือพนักงานคุมประพฤติมาศาล ณ วันเวลาใดตามที่เห็นสมควร เพื่อสอบถามข้อมูลความคิดเห็นหรือเพื่อดำเนินการอย่างอื่นอันเป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ (ข้อ 20)

การแจ้งวันนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือการติดต่อสื่อสารระหว่างศูนย์ไกล่เกลี่ยกับคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอาจกระทำโดยทางโทรศัพท์ โทรสาร หรือทางไปรษณีย์ก็ได้ (ข้อ 21)

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องดำเนินการต่อหน้าคู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้อง แต่ถ้าผู้ประนีประนอมเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ก็อาจดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยจะให้มีทนายความหรือบุคคลอื่นอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ (ข้อ 23)

ผู้ประนีประนอมอาจขอให้อธิบดี หรือรองอธิบดี หรือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ได้ (ข้อ 24)

ความลับของกระบวนการไกล่เกลี่ย

ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555 กำหนดให้เอกสารและข้อเท็จจริงที่ปรากฏในชั้นไกล่เกลี่ยข้อพิพาทถือเป็นความลับคู่ความจะขอคัดถ่ายหรืออ้างเป็นพยานเอกสารหรือพยานบุคคลไปใช้ในชั้นพิจารณาไม่ได้ (ข้อ 18)

นอกจากนี้ ระเบียบดังกล่าวยังกำหนดให้ก่อนเริ่มการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้ผู้ประนีประนอมแจ้งแก่คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบว่าข้อเท็จจริงที่เจรจาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็น

ความลับจะนำไปใช้ในการพิจารณาคดีและการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ผูกพันองค์คณะผู้พิพากษาหรือคู่ความในการดำเนินการกระบวนการพิจารณาหรือพิพากษาคดี ทั้งจะขอคัดถ่ายอ้างอิงเอกสารหรือข้อเท็จจริงและบุคคลไปใช้ในการพิจารณาคดีหรือการอื่นใดไม่ได้ เว้นแต่คู่ความจะตกลงกันหรืออธิบดีหรือรองอธิบดีเห็นสมควร (ข้อ 22)

ระยะเวลาในการดำเนินการ

ผู้ประนีประนอมต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แล้วเสร็จก่อนวันนัดตรวจสอบความพร้อมในการสืบพยาน (ถ้ามี) หรือวันนัดสืบพยาน แต่ถ้าเห็นว่าไม่สามารถดำเนินการได้ทันก็ให้รายงานให้ศาลทราบเสียแต่เนิ่นๆ เพื่อให้ศาลมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรต่อไป (ข้อ 24)

การดำเนินการภายหลังกระบวนการสิ้นสุดลง

เมื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเสร็จสิ้นลง ให้ผู้ประนีประนอมรายงานผลการไกล่เกลี่ยต่อศาล และถ้าผู้เสียหายกับจำเลยได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ก็ให้เสนอไปพร้อมกับรายงานดังกล่าวด้วย (ข้อ 26)

ในกรณีที่ผู้ประนีประนอมข้อพิพาทเห็นว่าจำเลยได้สำนึกในความผิด โดยได้พยายามแก้ไขเยียวยาความเสียหายหรือบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมแล้ว หรือมีเหตุบรรเทาโทษประการอื่น ในการรายงานผลการประนอมข้อพิพาทให้ผู้ประนอมข้อพิพาทเสนอมาตรการที่สมควรนำมาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลยหรือเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายหรือสังคมต่อศาลด้วย เช่น การรอการกำหนดโทษ การรอการลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือการลงโทษในสถานเบา พร้อมทั้งเงื่อนไขต่างๆ ที่ควรกำหนดให้จำเลยปฏิบัติก็ได้ (ข้อ 27)

การสิ้นสุดกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ในกรณีต่อไปนี้ให้ถือว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสิ้นสุดลง (ข้อ 28)

(1) คดีสามารถตกลงกันได้

(2) ศาลมีคำสั่งให้ยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

(3) อธิบดีหรือรองอธิบดีมีคำสั่งให้ส่งสำนวนคืนเพื่อพิจารณาพิพากษาต่อไปตามข้อ 17

(4) ผู้ประนอมข้อพิพาทเห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลงได้ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยหรือการไกล่เกลี่ยไม่เป็นประโยชน์แก่คดีอีกต่อไป

(5) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถอนตัวจากการไกล่เกลี่ย

(6) คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทได้โดยวิธีอื่น

นอกจากนี้ เมื่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสิ้นสุดลง ให้ผู้ประนีประนอมแจ้งผลการไกล่เกลี่ยให้ศาลทราบเพื่อดำเนินการต่อไปโดยเร็ว (ข้อ 29)

3) ระเบียบศาลอาญาธนบุรีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551

ระเบียบศาลอาญาธนบุรีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551 ได้ออกมาใช้บังคับเนื่องจากศาลอาญาธนบุรีเห็นเป็นการสมควรให้มีระบบการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ขึ้นในศาลอาญาธนบุรีเพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาและเพื่อเป็นช่องทางในการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย รวมทั้งมาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลย ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดและสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

ผู้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ตามระเบียบศาลอาญาธนบุรีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้อธิบดีแต่งตั้งผู้พิพากษาในศาลอาญาธนบุรีเป็นคณะไกล่เกลี่ย โดยให้มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ประจำศาลอาญาธนบุรี (ข้อ 7 วรรคหนึ่ง) และให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอก โดยการแต่งตั้งจากอธิบดี (ข้อ 7 วรรคสอง) ซึ่งบุคคลภายนอกที่จะได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตามข้อ 7 วรรคสอง จะต้องเป็นผู้ประนีประนอมที่ขึ้นทะเบียนไว้ตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 หรือเป็นบุคคลอื่นซึ่งอธิบดีเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์เป็นอย่างดี ทั้งยังต้องมีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ เช่น แพทยศาสตร์ เภสัชศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปศาสตร์ บัญชีหรือบริหารธุรกิจ เป็นต้น และจะต้องมีคุณสมบัติตามที่ระเบียบดังกล่าวกำหนดไว้ (ข้อ 9)

ผู้พิพากษาที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จะพิจารณาคดีที่ตนไกล่เกลี่ยอีกไม่ได้ (ข้อ 14)

หากผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยจนคู่ความสามารถตกลงกันได้ด้วยการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ ยอมความ หรือให้รอฟังคำพิพากษา ให้ถือว่าผู้พิพากษาท่านนั้นเป็นเจ้าของสำนวนและมีอำนาจพิจารณาสั่งคดีจนเสร็จสิ้น (ข้อ 15)

กรณีผู้ทรงคุณวุฒิตามข้อ 7 วรรคสอง เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและคู่ความสามารถตกลงกันได้ด้วยการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ ยอมความ หรือให้รอฟังคำพิพากษา ให้ผู้พิพากษา คณะไกล่เกลี่ย หรือผู้พิพากษาที่อธิบดีหรือรองอธิบดีมอบหมาย เป็นเจ้าของสำนวนและเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีจนเสร็จสิ้น (ข้อ 16)

คดีที่มีเจ้าของสำนวนเมื่อส่งเข้าศูนย์ไกล่เกลี่ยและการไกล่เกลี่ยเป็นผลให้คู่ความตกลงกันได้ด้วยการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ ยอมความ หรือขอให้ศาลพิพากษาให้คดีเสร็จเด็ดขาด ให้ถือว่าเจ้าของสำนวนเดิมยินยอมคืนสำนวนให้อธิบดีหรือรองอธิบดีพิจารณาจ่ายสำนวนใหม่แก่คณะไกล่เกลี่ยหรือผู้พิพากษาที่เห็นสมควรได้ (ข้อ 17)

ประเภทคดีอาญาที่เข้าสู่กระบวนการ

ระเบียบศาลอาญาธนบุรีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551 กำหนดให้คดีที่เข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ย โดยมุ่งเน้นความสมานฉันท์และการเยียวยาแก่ผู้เสียหาย รวมทั้งระงับข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นภายหลัง มี 8 ประเภท ได้แก่ (ข้อ 19)

(1) คดีราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องกันเอง

(2) คดีความผิดต่อส่วนตัว

(3) คดีที่ผู้เสียหายร้องขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 44/1

(4) คดีที่มีความเกี่ยวพันทางญาติ

(5) คดีความผิดที่กระทำโดยประมาท

(6) คดีที่คู่ความร้องขอ

(7) คดีที่ราษฎรเป็นผู้เสียหายหรือร่วมเป็นผู้เสียหายที่จำเลยให้การรับสารภาพต่อศาลและศาลสั่งสืบเสาะ

(8) คดีที่ศาลหรืออธิบดีหรือรองอธิบดีเห็นสมควร

การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

เมื่อมีคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลตามข้อ 19 (1) (3) และ (6) ให้งานรับฟ้องนัดคู่ความไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ก่อนหนึ่งนัด โดยกำหนดวันนัดไม่น้อยกว่า 45 วัน นับแต่วันรับฟ้อง (ข้อ 20 วรรคหนึ่ง)

เมื่อมีคดีตามข้อ 19 (2) (4) (5) และ (7) ให้งานหน้าบัลลังก์เวรชี้นัดคู่ความไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ก่อนหนึ่งนัดภายในช่วงเวลาก่อนวันที่ศาลนัดฟังคำพิพากษา ทั้งนี้ให้งานหน้าบัลลังก์ประสานกับศูนย์ไกล่เกลี่ยเพื่อหาวันนัดไกล่เกลี่ย (ข้อ 20 วรรคสอง)

เมื่อมีคดีตามข้อ 19 (7) อยู่ในระหว่างชั้นพิจารณา ให้งานหน้าบัลลังก์นัดคู่ความไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ก่อนหนึ่งนัดภายในช่วงเวลาก่อนที่ศาลนัดฟังคำพิพากษา ทั้งนี้ ให้งานหน้าบัลลังก์ประสานกับศูนย์ไกล่เกลี่ยเพื่อหาวันนัดไกล่เกลี่ย (ข้อ 20 วรรคสาม)

ให้งานเก็บสำนวนก่อนมีคำพิพากษาคัดแยกคดีไกล่เกลี่ยให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ประจำศาลอาญาธนบุรีเตรียมความพร้อมล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 1 เดือนก่อนถึงวันนัด (ข้อ 21 วรรคหนึ่ง)

ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยทำสำนวนไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์แยกต่างหากจากสำนวนคดีอาญา และออกหมายเลขดำไกล่เกลี่ยรวมทั้งลงสารบบ แล้วเสนออธิบดีหรือรองอธิบดีพิจารณาสั่งจ่ายสำนวน (ข้อ 21 วรรคสอง)

ก่อนถึงวันนัดให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยจัดทำบัญชีนัดความไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ปิดประกาศให้คู่ความตรวจดูที่หน้าศูนย์ไกล่เกลี่ย ณ บริเวณที่แลเห็นได้ง่าย (ข้อ 21 วรรคสาม)

ในกรณีที่อธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายเห็นว่าคดีใดไม่สมควรดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือการไกล่เกลี่ยอาจเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีล่าช้าจนส่งผลกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรม ก็ให้ส่งสำนวนคดีดังกล่าวคืนแก่องค์คณะผู้พิพากษาทำการพิจารณาพิพากษาต่อไป (ข้อ 22)

ผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาของศาล

กระบวนการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ย่อมไม่กระทบถึงการดำเนินกระบวนพิจารณาและอำนาจในการไกล่เกลี่ยของศาล โดยให้คำนึงถึงประโยชน์ของคู่ความกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีและความเป็นธรรมเป็นสำคัญ (ข้อ 23)

การดำเนินการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์

ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยเสนอสำนวนคดีอาญาต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ศึกษารายละเอียดของคดีดังกล่าวก่อนที่จะเริ่มดำเนินการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ (ข้อ 24)

ผู้ทรงคุณวุฒิในการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์อาจให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการนัดหมายให้คู่ความ บุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือพนักงานคุมประพฤติมาศาลในวันและเวลาตามที่เห็นสมควรเพื่อสอบถามข้อมูล ความคิดเห็น หรือเพื่อดำเนินการอย่างอื่นอันเป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ก็ได้ (ข้อ 25)

การไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ต้องดำเนินการต่อหน้าคู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้อง แต่ถ้าผู้ทรงคุณวุฒิเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย ก็อาจดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยจะให้มีทนายความหรือบุคคลอื่นอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ (ข้อ 28)

ผู้ทรงคุณวุฒิอาจขอให้อธิบดี หรือรองอธิบดี หรือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยก็ได้ (ข้อ 29)

ความลับของกระบวนการไกล่เกลี่ย

ระเบียบศาลอาญาธนบุรีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551 กำหนดให้เอกสารและข้อเท็จจริงที่ปรากฏในชั้นไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ถือเป็นความลับ คู่ความจะใช้อ้างเป็นพยานเอกสารหรือพยานบุคคลในชั้นพิจารณาไม่ได้ (ข้อ 23)

นอกจากนี้ ก่อนเริ่มไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิแจ้งให้คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบว่าข้อเท็จจริงที่เจรจาในการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์จะไม่ถูกนำไปใช้ในการพิจารณาคดีและการดำเนินการไกล่เกลี่ยไม่ผูกพันองค์คณะผู้พิพากษาหรือคู่ความในการดำเนินกระบวนพิจารณาและพิพากษาคดี ทั้งจะขอคัดถ่าย อ้างอิงข้อเท็จจริง เอกสารหรือบุคคลเพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาคดีหรือการอื่นใดไม่ได้ เว้นแต่คู่ความจะตกลงกันหรืออธิบดีหรือรองอธิบดีเห็นสมควร (ข้อ 27)

ระยะเวลาในการดำเนินการ

ผู้ทรงคุณวุฒิต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยให้แล้วเสร็จก่อนวันนัดสืบพยาน แต่ถ้าเห็นว่าไม่สามารถดำเนินการได้ทัน ก็ให้รายงานให้ศาลทราบเพื่อให้ศาลมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรต่อไป (ข้อ 30)

การดำเนินการภายหลังกระบวนการสิ้นสุดลง

เมื่อการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์เสร็จสิ้นลง ให้ผู้ทรงคุณวุฒิรายงานผลการไกล่เกลี่ยต่อศาล และหากผู้เสียหายกับจำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ก็ให้เสนอสัญญาประนีประนอมยอมความไปพร้อมกับรายงานดังกล่าวด้วย (ข้อ 31)

ในกรณีที่ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าจำเลยได้สำนึกในความผิดโดยได้พยายามแก้ไขเยียวยาความเสียหาย หรือบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมแล้ว หรือมีเหตุบรรเทาโทษ ประการอื่นในการรายงานผลการไกล่เกลี่ย ให้ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอมาตรการที่สมควรนำมาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลยหรือเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายหรือสังคมต่อศาลด้วย อาทิ การรอการกำหนดโทษ การรอการลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือการลงโทษในสถานเบา พร้อมทั้งเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ควรกำหนดให้จำเลยปฏิบัติ เช่น (ข้อ 32)

(1) การรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ

(2) การทำงานบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์

(3) การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย

(4) การห้ามประกอบกิจกรรมบางอย่างอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดอีก

(5) การเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนหรือสถานศึกษาอื่น

(6) การห้ามเสพสุรา หรือสิ่งเสพติดอย่างอื่น หรือให้เข้ารับการบำบัดรักษาการติดสุรา หรือสิ่งเสพติด

(7) การห้ามเที่ยวเตร่ หรือออกนอกสถานที่อยู่ในเวลากลางคืนหรือช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่ง หรือ

(8) การปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้กับผู้เสียหายอันเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขฟื้นฟู หรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีก เป็นต้น

การสิ้นสุดกระบวนการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์

ในกรณีต่อไปนี้ให้ถือว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์สิ้นสุดลง (ข้อ 33)

(1) คดีสามารถตกลงกันได้

(2) ศาลมีคำสั่งให้ยุติการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์

(3) อธิบดีหรือรองอธิบดีมีคำสั่งให้ส่งสำนวนคืนเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป

(4) ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลงได้ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์หรือการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ไม่เป็นประโยชน์แก่คดีอีกต่อไป

(5) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถอนตัวจากการไกล่เกลี่ย

(6) คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทได้โดยวิธีอื่น

เมื่อกระบวนการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์สิ้นสุดลง ให้ผู้ทรงคุณวุฒิส่งสำนวนคดีคืนอธิบดีเพื่อมอบหมายให้ผู้พิพากษาท่านใดท่านหนึ่งเป็นองค์คณะพิจารณาและพิพากษาคดีต่อไป (ข้อ 34)

ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2551

แม้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการยุติข้อพิพาทอีกวิธีการหนึ่งที่ศาลนำมาเป็นทางเลือกให้แก่ประชาชน เนื่องจากเป็นวิธีการที่สะดวก รวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม โดยคู่ความสามารถที่จะเจรจายุติข้อพิพาทได้ด้วยความพึงพอใจร่วมกัน และเป็นแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพิจารณาคดีของศาล อย่างไรก็ตาม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ยังมีข้อจำกัดว่าสามารถดำเนินการได้เฉพาะคดีแพ่งกับคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ และคดีอาญาความผิดเล็กน้อยเท่านั้น แต่คดีอาญาส่วนใหญ่มักเป็นคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน โดยมีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดี เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ และความผิดต่อชีวิตร่างกาย เป็นต้น คดีเหล่านี้ไม่สามารถที่จะนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลได้ เนื่องจากเป็นคดีความผิดร้ายแรงและไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะนำเข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาล ทำให้คู่ความในคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดินเหล่านี้ไม่มีทางเลือกที่จะทำให้คดีของตนเสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็ว ทั้งไม่มีผู้ที่คอย

ให้ความช่วยเหลือและผู้แนะนำให้ความรู้ถึงทางเลือกในการดำเนินคดีว่าควรจะดำเนินการอย่างไรต่อไปจึงจะเป็นประโยชน์สูงสุดตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยเฉพาะจำเลยและผู้เสียหายในคดีดังกล่าวส่วนใหญ่มักไม่ทราบถึงสิทธิ หน้าที่และขั้นตอนการดำเนินคดีในศาล ซึ่งแตกต่างจากคดีที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ที่จะมีผู้ประนีประนอมหรือผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคอยแนะนำหาทางเลือกและทางออกที่ดีให้แก่คู่ความ

นอกจากนี้ประธานศาลฎีกาได้มีนโยบายที่จะเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนและสังคมด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และทั่วถึง โดยมุ่งสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ในสังคมด้วยการเคารพสิทธิของปัจเจกชน สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางเลือก รวมถึงการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่มีผลกระทบต่อประชาชน และสนับสนุนให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ประกอบกับในปัจจุบันสืบเนื่องจากสำนักงานศาลยุติธรรมได้กำหนดนโยบายให้ศาลยุติธรรมทั่วประเทศนำกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีมาใช้ในคดีอาญา เพื่อนำสู่การวางระบบและพัฒนาการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอื่น รวมทั้งการให้บริการประชาชนและสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน อันเป็นพันธกิจหนึ่งในการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2553-2556 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การรักษาความเข้มเข็งและมุ่งสู่ความเป็นเลิศในการอำนวยความยุติธรรม และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ด้วยความเสมอภาคเพื่อประโยชน์ของประชาชน ตลอดทั้งยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาศักยภาพการอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชนผู้มาติดต่อราชการ และบริการชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ศาลอาญากรุงเทพใต้จึงได้ออกระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีขึ้นใช้บังคับ เนื่องจากศาลอาญากรุงเทพใต้เห็นเป็นการสมควรให้มีระบบการสมานฉันท์และสันติวิธีขึ้นในศาลอาญากรุงเทพใต้ เพื่อให้การบริหารจัดการคดีเป็นไปอย่างมีระบบตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ และเพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลอาญากรุงเทพใต้ และดำเนินการจัดตั้ง “ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี” ขึ้น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนระงับข้อพิพาทด้วยหลักสมานฉันท์และสันติวิธี โดยให้ความรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ตามกฎหมาย ขั้นตอนการดำเนินคดีของศาลตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ตลอดจนผลดีผลเสียของการดำเนินคดีในศาล และการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการกระทำของคู่ความอันมีต่อสังคมส่วนรวม โดยมุ่งเน้นให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิดำเนินการดังกล่าวแก่คู่ความเป็นรายคดี ตลอดจนวิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดโดยการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและชุมชน

รวมทั้งตอบปัญหาข้อสงสัยต่าง ๆ แก่คู่ความ ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดและสาระสำคัญของระเบียบดังกล่าวได้ ดังนี้

รูปแบบกระบวนการสร้างความสมานฉันท์

การจัดตั้งศูนย์สมานฉันท์ต้องแยกต่างหากจากงานอื่น โดยมีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์สมานฉันท์ฯ รับผิดชอบงานดังกล่าวเป็นการเฉพาะ ซึ่งมีแนวทางการปฏิบัติดังนี้

แยกคน คือ การแยกผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่สมานฉันท์ฯ ออกจากผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีดังกล่าว กล่าวคือ ผู้พิพากษากับผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่สมานฉันท์ฯ จะต้องเป็นคนละคนกัน ซึ่งจะทำให้คู่ความมั่นใจว่าผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีไม่รู้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่จำเลยพูดคุยกับผู้พิพากษาในห้องสมานฉันท์ฯ

แยกสำนวน คือ จัดให้มีการแยกสำนวนสมานฉันท์ออกจากสำนวนเดิม ข้อเท็จจริงที่เกิดจากกระบวนการสมานฉันท์ถือเป็นความลับ ไม่สามารถใช้อ้างอิงเป็นพยานในการพิจารณาคดี เว้นแต่คู่ความยินยอมให้บันทึกไว้เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาต่อไปได้ จึงทำให้คู่ความกล้าพูดและสอบถามผู้พิพากษาได้โดยตรง

แยกห้อง คือ โดยจัดให้มีห้องสมานฉันท์แยกต่างหากจากห้องพิจารณาคดี มีลักษณะเป็นห้องประชุม มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกและมีเจ้าหน้าที่คอยบริการตลอดเวลา ผู้พิพากษาและทนายความในห้องนี้จะไม่สวมชุดครุย

การแต่งตั้งผู้พิพากษาและผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์และสันติวิธี

ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีกำหนดให้มีการคัดเลือกผู้พิพากษาศาลอาญากรุงเทพใต้เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สามานฉันท์และสันติวิธี โดยให้อธิบดีหรือรองอธิบดีเป็นผู้แต่งตั้ง (ข้อ 4 วรรคหนึ่ง)

นอกจากนี้ ยังให้มีการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการสมานฉันท์และสันติวิธี โดยให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีศาลอาญากรุงเทพใต้มีหน้าที่จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเสนอให้อธิบดีเป็นผู้แต่งตั้ง (ข้อ 4 วรรคสอง)

ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีศาลอาญากรุงเทพใต้มีหน้าที่ประสานงาน อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการปฏิบัติหน้าที่ และจัดเตรียมเอกสารสำนวนความต่าง ๆ ตลอดจนดำเนินการอย่างอื่นที่จำเป็นเพื่อให้การสมานฉันท์และสันติวิธีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (ข้อ 4 วรรคสาม)

ผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ดำเนินกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีในคดีเรื่องใดแล้วจะพิจารณาคดีเรื่องนั้นอีกไม่ได้ เว้นแต่คู่ความไม่คัดค้าน (ข้อ 6)

กรณีผู้พิพากษาเป็นผู้ดำเนินการสมานฉันท์และสันติวิธี และคู่ความตกลงกันได้ด้วยการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ ยอมความ หรือจำเลยให้การรับสารภาพ ให้ถือว่าผู้พิพากษาท่านนั้นเป็นเจ้าของสำนวนมีอำนาจสั่งคดีและพิพากษาคดีจนเสร็จสิ้น (ข้อ 7)

ประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการ

คดีที่เข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีมี 3 ประเภท คือ (ข้อ 8)

(1) คดีอาญาทุกประเภท เว้นแต่คดีอาญาที่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลอาญากรุงเทพใต้

(2) คดีที่ผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จและคู่ความมีความประสงค์ขอให้ผู้พิพากษาประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีดำเนินการต่อไป โดยให้อยู่ในดุลพินิจของผู้พิพากษาประจำศูนย์ว่าจะดำเนินการต่อไปหรือไม่ เว้นแต่คู่ความมีพฤติการณ์ในการประวิงคดี

(3) คดีที่ศาลเห็นสมควร

การเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี

เมื่อมีคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลตามข้อ 8 (1) และ (3) ให้งานรับฟ้องส่งสำนวนไปยังเวรชี้ หากจำเลยให้การปฏิเสธและเป็นคดีที่ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลอาญากรุงเทพใต้ ให้ส่งสำนวนไปยังศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีเพื่อดำเนินการตามกระบวนการของศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีต่อไปโดยเร็ว (ข้อ 9 วรรคหนึ่ง)

กรณีที่อธิบดีหรือรองอธิบดีเห็นว่าคดีใดไม่สมควรดำเนินการสมานฉันท์ฯ หรือการดำเนินกระบวนการดังกล่าวอาจเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีล่าช้าจนส่งผลกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรม ก็ให้ส่งสำนวนคดีดังกล่าวคืนให้องค์คณะผู้พิพากษาทำการพิจารณาพิพากษาต่อไป (ข้อ 10)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าการนำคดีเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีในศาลอาญากรุงเทพใต้ อาจสรุปได้ ดังนี้[85]

1. กรณีการเข้าศูนย์สมานฉันท์ฯ ก่อนฟ้องคดี (ชั้นฝากขัง)

1.1 การประชาสัมพันธ์แนะนำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีให้ผู้ต้องหาและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบถึงกระบวนการสมานฉันท์ ตลอดจนให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และขั้นตอนการดำเนินคดีในศาลยุติธรรม โดยการแจกแผ่นพับประชาสัมพันธ์และเปิดวีดีทัศน์ให้

---

[85] สมศักดิ์ เลิศนิมิตกิจ. (2554). *แนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีศึกษาเปรียบเทียบกับแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท.* รายงานผลงานส่วนบุคคลหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 9 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. หน้า 16.

ผู้ต้องหาทุกคนที่พนักงานสอบสวนนำตัวมาฝากขังต่อศาลในชมครั้งแรก

1.2 ผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายอาจยื่นคำร้องขอแสดงความประสงค์ต่อศาลให้นำคดีของตนเข้าสู่ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีได้ตั้งแต่ชั้นฝากขัง

2. กรณีเข้าสู่ศูนย์สมานฉันท์ฯ หลังจากโจทก์ฟ้องคดีแล้ว (ในวันนัดสอบคำให้การนัดแรก)

เมื่อโจทก์นำตัวจำเลยมายื่นฟ้องต่อศาลแล้วและในชั้นสอบคำให้การจำเลยให้การปฏิเสธ หากคดีอยู่ในหลักเกณฑ์ที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ก็จะนำเข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทประจำศาลอาญากรุงเทพใต้ แต่ถ้าเป็นคดีที่ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่ไกล่เกลี่ยได้ ก็จะนำเข้าสู่ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป

3. กรณีการเข้าศูนย์สมานฉันท์ฯ ขณะคดีอยู่ระหว่างพิจารณา

บรรดาคดีที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาสืบพยานโจทก์หรือจำเลย คู่ความอาจร้องขอให้ส่งสำนวนคดีเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์ฯได้ หากอธิบดีหรือรองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญากรุงเทพใต้เห็นสมควรอนุญาต ก็ให้นำคดีเข้าสู่ศูนย์สมานฉันท์ฯ เพื่อดำเนินการต่อไป

การแยกสำนวน

เอกสารที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการของศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีรวบรวมตั้งเป็นสำนวนแยกต่างหากจากสำนวนคดีอาญา (ข้อ 9 วรรคสาม)

ผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาของศาล

กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีย่อมไม่กระทบต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล แต่ให้คำนึงถึงประโยชน์ของคู่ความกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีและความเป็นธรรมเป็นสำคัญ (ข้อ 11)

การดำเนินการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์

ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี เสนอสำนวนคดีอาญาต่อผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ เพื่อให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิได้ศึกษารายละเอียดในคดีดังกล่าวก่อนที่จะเริ่มดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ฯ (ข้อ 13)

กระบวนการสมานฉันท์ฯ ต้องดำเนินการต่อหน้าคู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้อง แต่ถ้าผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการสมานฉันท์ฯ ก็ให้มีอำนาจดำเนินการเป็นการลับต่อหน้าคู่ความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยจะให้มีทนายความหรือบุคคลอื่นอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ (ข้อ 15)

ผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ อาจขอให้อธิบดี หรือรองอธิบดี หรือผู้พิพากษาประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการสมานฉันท์ก็ได้ (ข้อ 16)

ความลับของกระบวนการไกล่เกลี่ย

ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีกำหนดให้เอกสารและข้อเท็จจริงที่ปรากฏในการดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ฯ ถือเป็นความลับ คู่ความจะขอคัดถ่ายหรืออ้างเป็นพยานเอกสารหรือพยานบุคคลในชั้นพิจารณาไม่ได้ เว้นแต่คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องยินยอม (ข้อ 11)

นอกจากนี้ ก่อนเริ่มการสมานฉันท์ฯ ให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิแจ้งแก่คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องและคู่ความทราบว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าวไม่สามารถนำไปใช้ในการพิจารณาคดีและการดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ไม่ผูกพันองค์คณะผู้พิพากษาหรือคู่ความในการดำเนินกระบวนพิจารณาหรือพิพากษาคดี ทั้งจะขอคัดถ่าย อ้างอิงเอกสารหรือข้อเท็จจริง เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาคดีหรือการอื่นใดไม่ได้ เว้นแต่คู่ความและผู้เกี่ยวข้องตกลงยินยอมกัน หรืออธิบดีหรือรองอธิบดีเห็นสมควร (ข้อ 14)

ระยะเวลาในการดำเนินการ

ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ ต้องดำเนินกระบวนการดังกล่าวให้แล้วเสร็จก่อนวันนัดหรือในวันนัดตรวจความพร้อมในการสืบพยาน (ถ้ามี) หรือวันนัดสืบพยาน แต่ถ้าเห็นว่าไม่สามารถดำเนินการได้ทัน ให้รายงานอธิบดีหรือรองอธิบดีทราบเสียแต่เนิ่นๆ เพื่อให้มีคำสั่งตามที่เห็นสมควรต่อไป (ข้อ 18)

การดำเนินการภายหลังกระบวนการสิ้นสุดลง

เมื่อการสมานฉันท์ฯ เสร็จสิ้นลง ให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิรายงานผลการดำเนินการตามแบบพิมพ์ต่อรองอธิบดี (ข้อ 19)

ในกรณีที่ผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ เห็นว่าจำเลยได้สำนึกในความผิดโดยให้การรับสารภาพและได้พยายามแก้ไขเยียวยาความเสียหาย หรือบรรเทาผลร้ายอย่างเหมาะสมแล้ว หรือมีเหตุบรรเทาโทษประการอื่น ให้ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอมาตรการที่สมควรนำมาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลย หรือเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายหรือสังคมต่อศาลด้วย เช่น การรอการกำหนดโทษ การรอการลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือการลงโทษในสถานเบา พร้อมทั้งเงื่อนไขต่างๆ ที่ควรกำหนดให้จำเลยปฏิบัติ เช่น (ข้อ 17)

(1) การรายงานตัวต่อเจ้าพนักงาน

(2) การทำงานบริการสังคม

(3) การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย

(4) การห้ามประกอบกิจกรรมบางอย่างอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดอีก

(5) การเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนหรือสถานศึกษาอื่น

(6) การห้ามเสพสุรา หรือสิ่งเสพติดอย่างอื่น หรือให้เข้ารับการบำบัดรักษาการติดสุรา หรือสิ่งเสพติด

(7) การห้ามเที่ยวเตร่ หรือออกนอกสถานที่อยู่ในเวลากลางคืนหรือช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือ

(8) การปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้กับผู้เสียหายอันเป็นส่วนหนึ่งของการบรรเทาผลร้าย แก้ไขฟื้นฟู หรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีก เป็นต้น

การสิ้นสุดกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี

ในกรณีต่อไปนี้ให้ถือว่ากระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีสิ้นสุดลง (ข้อ 20)

(1) จำเลยให้การรับสารภาพและศาลมีคำพิพากษา

(2) อธิบดีหรือรองอธิบดีมีคำสั่งให้ส่งสำนวนคืนเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีต่อไปตามข้อ 10

(3) ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ เห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลงได้ด้วยกระบวนการดังกล่าว หรือกระบวนการสมานฉันท์ฯ ไม่เป็นประโยชน์แก่คดีอีกต่อไป

(4) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถอนตัวจากกระบวนการสมานฉันท์ฯ

(5) คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทได้โดยวิธีอื่น

ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555

การแต่งตั้งผู้พิพากษาและผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์และสันติวิธี

ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 กำหนดให้มีการคัดเลือกคณะผู้พิพากษาศาลอาญาเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ประจำศูนย์สามานฉันท์และสันติวิธี โดยให้อธิบดีเป็นผู้คัดเลือกและแต่งตั้ง (ข้อ 4 วรรคหนึ่ง)

นอกจากนี้ ยังให้มีการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี โดยให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีศาลอาญามีหน้าที่จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเสนอให้อธิบดีเป็นผู้คัดเลือกแต่งตั้ง (ข้อ 4 วรรคสอง)

ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีศาลอาญามีหน้าที่ประสานงาน อำนวยความสะดวกให้แก่คณะผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการปฏิบัติหน้าที่ และจัดเตรียมเอกสารสำนวนความต่าง ๆ

ตลอดจนดำเนินการอย่างอื่นที่จำเป็นเพื่อให้การสมานฉันท์และสันติวิธีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (ข้อ 4 วรรคสาม)

ผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ดำเนินกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีในคดีเรื่องใดแล้วจะพิจารณาคดีเรื่องนั้นอีกไม่ได้ เว้นแต่คู่ความตกลงกันเป็นอย่างอื่น (ข้อ 6)

กรณีผู้พิพากษาเป็นผู้ดำเนินการสมานฉันท์และสันติวิธี และคู่ความตกลงกันได้ด้วยการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ ยอมความ หรือจำเลยให้การรับสารภาพ ให้ถือว่าผู้พิพากษาท่านนั้นเป็นเจ้าของสำนวนมีอำนาจสั่งคดีและพิพากษาคดีจนเสร็จสิ้น (ข้อ 7 วรรคหนึ่ง)

ประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการ

คดีที่เข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีมี 3 ประเภท คือ (ข้อ 8)

(1) คดีอาญาทุกประเภท เว้นแต่คดีอาญาที่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลอาญา เช่น คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ คดีอาญาสินไหมทดแทน คดีที่จำเลยและผู้เสียหายมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และคดีอาญาสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาท

(2) คดีที่ผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ แต่ผู้ประนีประนอมเห็นสมควรหรือคู่ความมีความประสงค์ให้ผู้พิพากษาประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีดำเนินการต่อไป โดยให้อยู่ในดุลพินิจของผู้พิพากษาประจำศูนย์ว่าจะดำเนินการต่อไปหรือไม่ เว้นแต่คู่ความมีพฤติการณ์ในการประวิงคดี

(3) คดีที่ศาลเห็นสมควร

การเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี

เมื่อมีคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลตามข้อ 8 (1) และ (3) ให้งานรับฟ้องส่งสำนวนไปยังเวรชี้ หากจำเลยให้การปฏิเสธและเป็นคดีที่ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้ส่งสำนวนไปยังศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีเพื่อดำเนินการตามกระบวนการของศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีต่อไปโดยเร็ว (ข้อ 9 วรรคหนึ่ง)

กรณีที่อธิบดีเห็นว่าคดีใดไม่สมควรดำเนินการสมานฉันท์ฯ หรือการดำเนินกระบวนการดังกล่าวอาจเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีล่าช้าจนส่งผลกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรม ก็ให้ส่งสำนวนคดีดังกล่าวคืนให้องค์คณะผู้พิพากษาทำการพิจารณาพิพากษาต่อไป (ข้อ 10)

การแยกสำนวน

เอกสารที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการของศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีรวบรวมตั้งเป็นสำนวนแยกต่างหากจากสำนวนคดีอาญา (ข้อ 9 วรรคสาม)

ผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาของศาล

กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีย่อมไม่กระทบต่อการดำเนินกระบวนพิจารณาของศาล แต่ให้คำนึงถึงประโยชน์ของคู่ความกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีและความเป็นธรรมเป็นสำคัญ (ข้อ 11)

การดำเนินการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์

ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี เสนอสำนวนคดีอาญาต่อผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ เพื่อให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิได้ศึกษารายละเอียดในคดีดังกล่าวก่อนที่จะเริ่มดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ฯ (ข้อ 13)

กระบวนการสมานฉันท์ฯ ต้องดำเนินการต่อหน้าคู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้อง แต่ถ้าผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการสมานฉันท์ฯ ก็ให้มีอำนาจดำเนินการเป็นการเฉพาะแต่คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือแต่เพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอยู่ในการประชุม โดยจะให้มีทนายความร่วมด้วยหรือไม่ก็ได้ (ข้อ 15)

ผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ อาจเสนอให้อธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายหรือผู้พิพากษาประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการสมานฉันท์ฯ ก็ได้ (ข้อ 16)

ความลับของกระบวนการไกล่เกลี่ย

ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 กำหนดให้เอกสารและข้อเท็จจริงที่ปรากฏในการดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ฯ ถือเป็นความลับ คู่ความจะขอคัดถ่ายหรืออ้างเป็นพยานเอกสารหรือพยานบุคคลในชั้นพิจารณาไม่ได้ เว้นแต่คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องยินยอม (ข้อ 11)

นอกจากนี้ ก่อนเริ่มการสมานฉันท์ฯ ให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิแจ้งแก่คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องและคู่ความทราบว่าข้อมูลที่ได้รับรวมถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าวไม่สามารถนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีและการดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ไม่ผูกพันองค์คณะผู้พิพากษาหรือคู่ความในการดำเนินกระบวนพิจารณาหรือพิพากษาคดี ทั้งจะขอคัดถ่าย อ้างอิงเอกสารหรือข้อเท็จจริง เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาคดีหรือการอื่นใดไม่ได้ เว้นแต่คู่ความและผู้เกี่ยวข้องตกลงยินยอมกัน หรืออธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายเห็นสมควร (ข้อ 14)

ระยะเวลาในการดำเนินการ

ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ ต้องดำเนินกระบวนการดังกล่าวให้แล้วเสร็จก่อนวันนัดตรวจพยานหรือในวันนัดตรวจความพร้อมในการสืบพยาน (ถ้ามี) หรือ

วันนัดสืบพยาน แต่ถ้าเห็นว่าไม่สามารถดำเนินการได้ทัน ให้รายงานอธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายทราบโดยเร็ว เพื่อให้มีคำสั่งตามที่เห็นสมควรต่อไป (ข้อ 18)

การดำเนินการภายหลังกระบวนการสิ้นสุดลง

เมื่อการสมานฉันท์ฯ เสร็จสิ้นลง ให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิรายงานผลการดำเนินการตามแบบพิมพ์ต่ออธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมาย (ข้อ 19 วรรคหนึ่ง)

ในกรณีที่ผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ เห็นว่าจำเลยได้สำนึกในความผิดโดยให้การรับสารภาพและได้พยายามแก้ไขเยียวยาความเสียหาย หรือบรรเทาผลร้ายอย่างเหมาะสมแล้ว หรือมีเหตุบรรเทาโทษประการอื่น ให้ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอมาตรการที่สมควรนำมาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลย หรือเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายหรือสังคมต่อศาลด้วย เช่น การรอการกำหนดโทษ การรอการลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือการลงโทษในสถานเบา พร้อมทั้งเงื่อนไขต่างๆ ที่ควรกำหนดให้จำเลยปฏิบัติ เช่น (ข้อ 17)

(1) การรายงานตัวต่อเจ้าพนักงาน

(2) การทำงานบริการสังคม

(3) การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย

(4) การห้ามประกอบกิจกรรมบางอย่างอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดอีก

(5) การเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนหรือสถานศึกษาอื่น

(6) การห้ามเสพสุรา หรือสิ่งเสพติดอย่างอื่น หรือให้เข้ารับการบำบัดรักษาการติดสุราหรือสิ่งเสพติด

(7) การห้ามเที่ยวเตร่ หรือออกนอกสถานที่อยู่ในเวลากลางคืนหรือช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือ

(8) การปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้กับผู้เสียหายอันเป็นส่วนหนึ่งของการบรรเทาผลร้าย แก้ไขฟื้นฟู หรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีก เป็นต้น

การสิ้นสุดกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี

ในกรณีต่อไปนี้ให้ถือว่ากระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีสิ้นสุดลง (ข้อ 20)

(1) จำเลยให้การรับสารภาพและศาลมีคำพิพากษา

(2) อธิบดีมีคำสั่งให้ส่งสำนวนคืนเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีต่อไปตามข้อ 10

(3) ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ เห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลงได้ด้วยกระบวนการดังกล่าว หรือกระบวนการสมานฉันท์ฯ ไม่เป็นประโยชน์แก่คดีอีกต่อไป

(4) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถอนตัวจากกระบวนการสมานฉันท์ฯ เว้นแต่กรณีผู้เสียหายถอนตัว ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิจะดำเนินกระบวนการต่อไปก็ได้ แต่ต้องแจ้งสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายแก่ผู้เสียหายแล้ว

(5) คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทได้โดยวิธีอื่น

2.4 มาตรการทางกฎหมายและการดำเนินคดีในความผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา

2.4.1 เหตุผลในการลงโทษความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา

หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยความรับผิดในทางอาญาของบุคคลหรือหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าบุคคลกระทำความผิดและจะต้องรับโทษทางอาญาหรือไม่นั้น โดยหลักจะต้องพิจารณาจาก "เจตนา" ของผู้กระทำเป็นหลัก ทั้งนี้เป็นไปตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคหนึ่ง ซึ่งถือเป็นหลักทั่วไปว่า "บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา..." กล่าวคือ การกระทำใดจะเป็นเหตุให้บุคคลต้องรับผิดในทางอาญา จะต้องปรากฏว่าผู้กระทำมีเจตนาที่จะกระทำการนั้น ๆ แต่นอกจากการกระทำโดยเจตนาจะเป็นความผิดแล้วตามกฎหมายไทยในบางกรณีแม้บุคคลจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่เจตนา แต่ถ้าได้กระทำการนั้นโดยประมาทและเข้ากรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดเมื่อได้กระทำโดยประมาท การกระทำนั้นก็จะเป็นความผิดอาญาซึ่งผู้กระทำจะต้องรับโทษด้วยเช่นเดียวกัน[86]

ด้วยเหตุนี้การกระทำโดยประมาทจึงเป็นมูลเหตุแห่งความรับผิดในทางอาญาอย่างหนึ่ง แต่การกระทำโดยประมาทก็มิได้เป็นมูลเหตุแห่งความรับผิดในทางอาญาโดยทั่วไปเช่นเดียวกับการกระทำโดยเจตนา กล่าวคือ การกระทำโดยประมาทเป็นแต่เพียงข้อยกเว้นให้บุคคลต้องรับผิดทางอาญา เฉพาะกรณีที่ผู้กระทำได้กระทำโดยประมาทและมีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ต้องรับผิดเท่านั้น มิใช่ว่าบุคคลที่กระทำโดยประมาททุกกรณีจะต้องรับผิดทางอาญาเสมอ ทั้งนี้ตามที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติไว้ในตอนท้ายว่า "...เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาทในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดเมื่อได้กระทำโดยประมาท..." และกฎหมายก็มิได้บัญญัติให้การกระทำโดยประมาทในทุกประเภทความผิดเป็นความผิดอาญาซึ่งผู้กระทำจะต้องรับโทษคงบัญญัติให้การกระทำโดยประมาทเป็นความผิดอาญาเฉพาะเท่าที่เห็นว่าจำเป็นและเห็นว่าการกระทำโดยประมาทนั้นก่อให้เกิดภยันตรายต่อสังคม เช่น การทำให้เกิดเพลิงไหม้โดยประมาท การก่อให้เกิดภยันตรายต่อประชาชนโดยประมาท การทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยประมาท

---

[86] ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งให้ต้องรับผิดแม้ได้กระทำโดยไม่เจตนา"

การทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัสโดยประมาท เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตือนและปรามมิให้ผู้กระทำและบุคคลอื่นกระทำการโดยขาดความระมัดระวังเท่านั้น ดังนั้น ถ้าหากความผิดใดไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดหากกระทำโดยประมาท ก็จะลงโทษบุคคลที่กระทำความผิดนั้นได้เฉพาะแต่ในกรณีที่ผู้กระทำได้กระทำโดยเจตนาเท่านั้น (ยกเว้นความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดแม้กระทำโดยไม่มีเจตนา)

ดังนั้น เหตุที่กฎหมายบัญญัติให้การกระทำโดยประมาทเป็นความผิดและมีโทษทางอาญาเช่นเดียวกับการกระทำโดยเจตนานั้นเป็นเพราะการกระทำโดยประมาทเป็นการกระทำโดยจิตใจของผู้กระทำไม่นำพาและเฉยเมยต่อผลร้ายหรือต่อความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นแก่บุคคลอื่น อันเป็นการแสดงถึงจิตใจที่ชั่วร้ายอย่างหนึ่งรองลงมาจากเจตนา[87] ที่ควรต้องปราบปรามด้วยโทษทางอาญา หรืออาจกล่าวได้ว่าการกระทำโดยประมาทเป็นเรื่องของสภาวะทางจิตใจของผู้กระทำที่ไม่สนใจถึงผลอันจะพึงเกิดจากการกระทำของตน กระทำโดยด่วนไม่ใช้ความสุขุมรอบคอบและไม่คิดถึงผลการกระทำนั้น ๆ จึงเป็นการสมควรและเป็นความยุติธรรมที่จะลงโทษแก่บุคคลผู้ซึ่งได้กระทำการใด ๆ โดยไม่สนใจว่าการกระทำของตนนั้นจะก่อให้เกิดภยันตรายแก่บุคคลอื่นหรือไม่ นอกจากนี้เราจะเห็นได้ว่า มิใช่แต่เพียงการกระทำความผิดอาญาโดยเจตนาเท่านั้นที่ก่อให้เกิดภยันตรายแก่สังคม การกระทำโดยประมาทในความผิดหลายประเภทก็เป็นเรื่องที่ผู้กระทำได้ก่อให้เกิดภยันตรายต่อสังคมหรือชุมชนด้วยเช่นเดียวกัน แม้ว่าการกระทำโดยประมาทผู้กระทำจะไม่มีเจตนาต่อความเสียหายก็ตาม แต่อย่างน้อยผู้กระทำก็ได้กระทำลงโดยรู้ตัว การปล่อยให้ผู้กระทำโดยประมาทในทุกกรณีรับผิดเพียงแค่ชดใช้ค่าเสียหายในทางแพ่งให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายโดยไม่ต้องรับโทษทางอาญาเลยคงจะไม่ถูกต้อง กฎหมายจำต้องมีมาตรการลงโทษเพื่อเป็นบทเรียนแก่ผู้กระทำเพื่อให้รู้จักระมัดระวังและมิให้คนอื่นเอาเยี่ยงอย่าง[88]

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าแม้การที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้กระทำผิดความความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 (ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย) และมาตรา 300 (ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส) และมาตรา 390 (ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ) ได้รับการลงโทษนั้นจะเป็นการสมควรก็ตาม แต่วิธีการลงโทษผู้กระทำผิดโดยการจำคุกนั้นยังเป็นการไม่เหมาะสม เพราะนอกจากจะมิได้เป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแล้วยังเป็นการสร้างปัญหาต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามมาอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการสร้างภาระด้านงบประมาณแก่ภาครัฐ สร้างปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ หรือปัญหาการกระทำผิดซ้ำ เป็นต้น

---

[87] จิตติ ติงศภัทิย์. (2546). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. หน้า 251.

[88] ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ์. (2547). *กฎหมายอาญาหลักและปัญหา*. หน้า 140.

2.4.2 มาตรการทางกฎหมายในความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา

โทษสำหรับความผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา นั้น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย) มาตรา 300 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส) ได้บัญญัติไว้ ดังนี้

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

นอกจากนี้ ยังมีโทษสำหรับการกระทำความผิดฐานประมาทซึ่งประมวลกฎหมายอาญามิได้บัญญัติอยู่ในลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย แต่การกระทำและผลของการกระทำนั้นกระทบต่อร่างกายหรือจิตใจของบุคคลเช่นเดียวกัน ซึ่งได้บัญญัติไว้ในบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดลหุโทษ คือ ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ตามมาตรา 390 ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำโดยประมาท และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

จากบทบัญญัติดังกล่าวโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย) มาตรา 300 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส) และมาตรา 390 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ) จึงได้แก่ โทษจำคุกและโทษปรับ

เมื่อพิจารณาการลงโทษจำคุกสำหรับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายนี้ จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้เปิดช่องให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการลงโทษได้ ซึ่งการใช้ดุลพินิจของศาลในคดีดังกล่าวมักหลีกเลี่ยงการใช้โทษจำคุก เนื่องด้วยศาลเล็งเห็นว่าการใช้โทษจำคุกมิใช่มาตรการแก้ไขผู้กระทำผิด ทั้งการลงโทษจำคุกระยะสั้นก็มิได้มีประโยชน์ต่อผู้กระทำผิดไม่ว่ากรณีใด ศาลจึงใช้มาตรการทางกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 สำหรับผู้กระทำผิดดังกล่าว โดยการคุมประพฤติผู้กระทำผิดแทนการลงโทษจำคุก

การคุมประพฤติเกิดขึ้นเมื่อศาลเห็นว่าจำเลยกระทำผิดจริง แต่ยังไม่สมควรที่จะถูกลงโทษโดยการจำคุก ก็ให้มีการรอลงอาญาหรือภาคทัณฑ์ไว้ก่อน โดยให้อยู่ภายใต้การคุมประพฤติ

ของพนักงานคุมประพฤติ ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หากไม่กระทำผิดเงื่อนไขคุมประพฤติ หรือไม่กระทำผิดในคดีอาญาอื่น ๆ อีก ก็จะพ้นโทษไปโดยอิสระ หากกระทำผิดเงื่อนไขหรือกระทำผิดในคดีอื่นอีก ก็จะถูกลงโทษตามที่รอลงอาญาไว้

ในเบื้องต้นของการคุมประพฤติ ศาลจะมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติทำรายงานก่อนพิพากษาคดี ทั้งนี้ เพราะพื้นเพของผู้กระทำผิดเป็นมาอย่างไรนั้น ศาลไม่อาจทราบได้ การที่ศาลจะทราบก็ต่อเมื่อมีการทำรายงานของพนักงานคุมประพฤติไปประกอบการพิจารณาของศาลว่าผู้กระทำผิดคนใดควรได้รับการคุมประพฤติ

ดังนั้น หลักการคุมประพฤติมีสาระสำคัญ 2 ประการ[89] คือ

1) การทำรายงานก่อนศาลพิพากษาคดี เมื่อศาลพบว่า จำเลยได้กระทำผิดจริงตามฟ้องก่อนที่ศาลจะพิพากษาคดี ถ้าผู้นั้นกระทำผิดไม่ร้ายแรงและจำเลยยินดีรับการคุมประพฤติ ศาลจะสั่งให้พนักงานคุมประพฤติประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยและสิ่งแวดล้อมต่างๆ แล้วรายงานให้ศาลทราบ โดยให้เวลาพอสมควร แล้วศาลจึงกำหนดวันพิพากษาคดีนั้น

พนักงานคุมประพฤติหลังจากที่ได้รับมอบหมายจากศาลแล้ว จะดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริง (Pre-sentence investigation) ทุกอย่างเกี่ยวกับตัวจำเลย เช่น อายุ การศึกษา การทำงาน การรับราชการทหาร สถานภาพการสมรส สถานะทางเศรษฐกิจ ประวัติการทำผิด พี่น้อง เพื่อนสนิท และลักษณะของความผิดในปัจจุบันละพฤติการณ์ในการกระทำผิด เป็นต้น โดยสอบปากคำจำเลย ตรวจสอบใบสูติบัตร สำเนาทะเบียนบ้านหรือสำมะโนครัว ใบสุทธิหรือประกาศนียบัตร ใบรับรองความประพฤติ หรือการรับจ้างทำงาน เป็นต้น เมื่อได้ข้อมูลทั้งหมดมาแล้ว พนักงานคุมประพฤติจะต้องนำข้อมูลเหล่านั้นมาพิเคราะห์อย่างละเอียดถี่ถ้วน แล้วเรียบเรียงเขียนเป็นรายงานให้น่าอ่านและเข้าใจง่าย จุดไหนที่ควรเน้นก็เน้นให้เห็นชัดในท้ายรายงาน พนักงานคุมประพฤติจะเขียนเสนอแนะว่า ศาลควรใช้มาตรการชนิดไหน เช่น จำคุก หรือคุมประพฤติ หรือมาตรการแก้ไขบำบัดในชุมชนอย่างอื่นเพื่อเสนอต่อศาลด้วย ส่วนศาลจะพิจารณาข้อเสนอแนะของพนักงานคุมประพฤติหรือไม่นั้นเป็นเรื่องดุลพินิจของศาล

2) การควบคุมสอดส่องผู้ถูกคุมประพฤติ (supervision) การคุมประพฤติมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. การควบคุมสอดส่อง พนักงานคุมประพฤติจะต้องติดต่อกับผู้ถูกคุมประพฤติ ครอบครัวของผู้ถูกคุมประพฤติ นายจ้างของผู้ถูกคุมประพฤติและบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสอดส่อง ถามข่าวคราว และช่วยเหลือให้ผู้ถูกคุมประพฤติปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลได้กำหนดไว้ โดยทั่วไปพนักงานคุมประพฤติจะต้องทราบว่าการคุมประพฤติดำเนินไปอย่างไร ครอบครัว และ

---

[89] นัทธี จิตสว่าง. (2542). *หลักทัณฑวิทยา:หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์*. หน้า 123-125.

นายจ้างให้ความช่วยเหลือและเอาใจใส่พอสมควรไหม การควบคุมสอดส่องถ้าใช้อย่างถูกต้องจะมีความหมายมากกว่าการบีบบังคับ และเป็นวิธีการช่วยเหลือให้ผู้ถูกคุมประพฤติรู้จักความรับผิดชอบและปฏิบัติตามข้อบังคับของสังคมและตามคำสั่งศาล

2. บริการ พนักงานคุมประพฤติจะต้องกำหนดขอบเขตที่ผู้ถูกคุมประพฤติและครอบครัวของเขาจะสามารถใช้ความช่วยเหลือต่าง ๆ จากหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนอย่างได้ประโยชน์ยิ่ง

3. การให้คำแนะนำ พนักงานคุมประพฤติจะต้องช่วยผู้ถูกคุมประพฤติและครอบครัวของเขาให้เข้าใจและเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นส่วนบุคคลและที่เกี่ยวกับสังคมซึ่งเป็นเหตุให้เขากระทำผิดกฎหมายบ่อยครั้งทีเดียว พนักงานคุมประพฤติจะต้องช่วยให้ผู้ถูกคุมประพฤติเข้าใจบทบาทของเขา ทั้งในการก่อให้เกิดปัญหาและในการแก้ไขปัญหานั้นด้วย ผู้ถูกคุมประพฤติและครอบครัวจะต้องได้รับการสนับสนุนให้ใช้แรงกายและแรงใจในการแก้ปัญหานั้น

เมื่อพนักงานคุมประพฤติได้รับมอบหมายให้คุมประพฤติผู้ถูกคุมประพฤติคนใดคนหนึ่งแล้ว พนักงานคุมประพฤติก็จะรับเรื่องมาจากศาล และวางแผนในการควบคุมสอดส่องและแก้ไขบำบัดผู้ถูกคุมประพฤตินั้นตามขั้นตอนที่กล่าวแล้ว ในกรณีที่ผู้ถูกคุมประพฤติได้ปฏิบัติครบตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดไว้ด้วยดีและครบกำหนดแล้ว พนักงานคุมประพฤติก็จะรายงานศาลเพื่อขอให้ปล่อยผู้นั้นพ้นการคุมประพฤติไป แต่ในกรณีที่ผู้ถูกคุมประพฤติฝ่าฝืนเงื่อนไขหรือกระทำผิดขึ้นใหม่ พนักงานคุมประพฤติก็จะรายงานต่อศาลเพื่อขอให้เพิกถอนการคุมประพฤติได้ และใช้มาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสมต่อไป

สำหรับผลดีของการคุมประพฤติที่สำคัญก็คือ

1. เป็นวิธีการแก้ไขบำบัดที่มีมนุษยธรรม โดยคำนึงถึงการแก้ไขบำบัดผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลและในชุมชนที่เขาอาศัยอยู่

2. เป็นวิธีการส่งเสริมให้ผู้กระทำผิดยังคงมีความสัมพันธ์กับครอบครัวของเขา ตามธรรมชาติ คือ ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูครอบครัวได้ตามปกติ

3. เป็นวิธีการไม่ตัดอิสรภาพ ทำให้ผู้กระทำผิดสามารถประกอบอาชีพการงานต่อไปได้ เพื่อเลี้ยงตัวเอง เลี้ยงครอบครัว และเสียภาษีบำรุงรัฐได้อีกด้วย

4. เป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้กระทำผิดสามารถหารายได้อย่างสุจริต และนำไปชดใช้แก่ผู้เสียหายด้วย

5. เป็นวิธีที่ประหยัดค่าใช้จ่ายได้มาก เพราะผู้กระทำผิดยังคงอยู่กับครอบครัวของเขาในชุมชน และใช้พนักงานคุมประพฤติคอยควบคุมสอดส่องจำนวนไม่มากนัก ซึ่งถ้าจะเปรียบเทียบกับการจำคุกแล้ว ค่าใช้จ่ายในการคุมประพฤติถูกกว่ามาก คือ ประมาณ 1 ใน 11 ส่วนของค่าใช้จ่ายในการจำคุก

6. เป็นวิธีที่ได้ผลดีกว่าการจำคุก ที่ว่าผู้ถูกคุมประพฤติจะไม่ได้รับสมญาว่า “คนขี้คุก” และไม่ได้เรียนรู้สิ่งไม่ดีต่าง ๆ จากอาชญากรที่ควบคุมหรือกักขังอยู่ในคุก และดังนั้นจึงมีส่วนช่วยให้ผู้ถูกคุมประพฤติไม่มีนิสัยเป็นอาชญากร หรือกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

7. เป็นการลดความแน่นแออัดยัดเยียดในคุกลได้มาก และดังนั้นจะทำให้การช่วยเหลือผู้ที่จำเป็นต้องได้รับวิธีการจำคุกได้ผลดียิ่งขึ้น

8. เป็นการลดภาระของสังคมที่จะต้องคอยช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ครอบครัวหรือผู้สืบสันดานผู้ถูกคุมประพฤติ เพราะผู้ถูกคุมประพฤติยังสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้ตามปกติ

อย่างไรก็ดี แม้ศาลจะหลีกเลี่ยงโทษจำคุกโดยการคุมประพฤติผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ซึ่งมีผลดีมากมายหลายประการ แต่การที่ศาลเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดโดยใช้มาตรการทางกฎหมายนี้ โดยไม่มีกระบวนการหรือวิธีการที่ทำให้ผู้กระทำผิดได้ตระหนักหรือรู้สำนึกในผลร้ายจากการกระทำของตนว่าก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นและสังคมอย่างไร จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้กระทำผิดกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกได้

2.4.3 การดำเนินคดีอาญาในความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา

ความผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ไม่ว่ากรณีมาตรา 291 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย) มาตรา 300 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส) หรือมาตรา 390 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ) นั้น ถือเป็นการกระทำความผิดอาญาต่อแผ่นดิน หรือความผิดที่ยอมความไม่ได้ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีวิธีการดำเนินคดีความผิดอาญาต่อแผ่นดิน โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน[90] ดังนี้

2.4.3.1 กระบวนพิจารณาก่อนฟ้องคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 บัญญัติให้สิทธิทั้งผู้เสียหาย และพนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีได้ แต่กรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีกฎหมายไม่ได้กำหนดเงื่อนไขก่อนฟ้องคดีไว้ ดังนั้น กระบวนการก่อนฟ้องคดีของคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ จึงมีเพียงการรวบรวมพยานหลักฐานและเขียนฟ้องให้ถูกต้องตามมาตรา 158 และยื่นต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีตามมาตรา 22 และมาตรา 24 เท่านั้น

[90] ณรงค์ ใจหาญ. (2543). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1.* หน้า 43-52.

สำหรับคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 วางเงื่อนไขว่า ต้องเป็นคดีที่ได้สอบสวนโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว พนักงานอัยการจึงสามารถฟ้องได้ ดังนั้น กระบวนการก่อนฟ้องคดีของพนักงานอัยการ จึงมีดังนี้

1. ร้องทุกข์กล่าวโทษ กระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่ทำให้เจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งอาจเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือพนักงานสอบสวน ทราบว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น

1) การร้องทุกข์ หมายถึง การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือพนักงานสอบสวนว่ามีผู้กระทำความผิดเกิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ตน และการกล่าวหานี้มีเจตนาจะให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษ (มาตรา 2 (7))

ในความผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ไม่ว่ากรณีตามมาตรา 291 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย) มาตรา 300 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส) หรือมาตรา 390 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ) นั้น การร้องทุกข์ไม่มีความสำคัญต่อการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ ทั้งนี้ เพราะคำร้องทุกข์เป็นเงื่อนไขในการสอบสวนเฉพาะคดีความผิดส่วนตัว (มาตรา 121 วรรค 1) กล่าวคือ ในคดีความผิดส่วนตัวนั้น ถ้าผู้เสียหายไม่ต้องการร้องทุกข์ พนักงานสอบสวนก็ไม่สามารถสอบสวนโดยชอบได้ และทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องคดี เนื่องจากคดีนั้นไม่ได้มีการสอบสวน (มาตรา 120)

การร้องทุกข์นั้นกฎหมายไม่ได้จำกัดว่าต้องทำเป็นหนังสือ ผู้เสียหายจึงอาจร้องทุกข์ด้วยวาจา ซึ่งเจ้าพนักงานจะบันทึกไว้ หรือทำเป็นหนังสือไปยื่นให้เจ้าพนักงานก็ได้ (มาตรา 123-124)

2) การกล่าวโทษ หมายถึง การที่บุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายได้กล่าวต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีบุคคลรู้ตัวหรือไม่ก็ดี ได้กระทำผิดอย่างหนึ่ง (มาตรา 2 (8))

จะเห็นได้ว่า การกล่าวโทษแตกต่างจากการร้องทุกข์ตรงที่ว่า ผู้กล่าวโทษต้องไม่ใช่ผู้เสียหาย และคำกล่าวโทษไม่จำต้องกล่าวด้วยเจตนาจะให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษ

2. การสืบสวน (Investigation) หมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด (มาตรา 2 (10))

การสืบสวนเป็นอำนาจของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ[91] ที่จะดำเนินการสืบหาข้อเท็จจริงและหลักฐานต่าง ๆ เพื่อทราบว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิดและกระทำโดยวิธีการใด อย่างไรนอกจากนี้ ยังเป็นการสืบสวนเพื่อทราบว่าจะมีการกระทำผิดที่ใด เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ดังนั้น การสืบสวนจึงเป็นการกระทำทั้งก่อนและหลังการกระทำผิด ในการสืบสวนคดีความผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญานี้ พนักงานสอบสวนมักใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย[92] แม้ว่าจะไม่มีบทบัญญัติใดวางหลักในเรื่องหลักการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนไว้โดยตรงก็ตาม ทำให้พนักงานสอบสวนต้องทำการสืบสวนเมื่อเกิดคดีดังกล่าวขึ้น

3. การสอบสวน (Detection) หมายความถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ (มาตรา 2 (11))

ในบางประเทศอำนาจสอบสวนอยู่ที่พนักงานอัยการ[93] แต่สำหรับประเทศไทยนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้แยกอำนาจสอบสวนกับฟ้องร้องให้อยู่กับองค์กรที่แยกจากกัน คือ ให้อำนาจสอบสวนอยู่กับพนักงานสอบสวน ซึ่งได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจ และสอบสวนในเขตอำนาจตามที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 18,19,20) ส่วนพนักงานอัยการมีเพียงอำนาจฟ้องร้อง เว้นแต่เป็นความผิดที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร ซึ่งเป็นอำนาจของอัยการสูงสุด (มาตรา 20)

เมื่อมีความผิดเกิดขึ้น พนักงานสอบสวนผู้มีเขตอำนาจจะทำการสอบสวนหลังจากที่มีผู้มาร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษ[94] หรือพนักงานสอบสวนพบด้วยตัวเอง พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่จะพิสูจน์ความผิด เช่น สอบปากคำผู้ต้องหา ผู้เสียหาย พยานผู้รู้เห็น รวบรวมเอกสารต่าง ๆ ส่งลายพิมพ์นิ้วมือ ลายมือการเขียนหนังสือ หรือของกลางไปตรวจพิสูจน์ เป็นต้น การสอบสวนนี้พนักงานสอบสวนต้องทำเป็นบันทึกรวบรวมไว้ในสำนวน

การสอบปากคำผู้เสียหาย พยาน หรือผู้ต้องหาที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี จะต้องมีนักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา ที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับกระทรวงยุติธรรม พนักงานอัยการ และผู้ที่เด็กร้องขอให้อยู่ด้วยในการสอบปากคำ ร่วมในการสอบปากคำเด็กโดยต้องทำในสถานที่เป็นสัดส่วน

---

[91] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17

[92] คณิต ณ นคร. (2528). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. หน้า 116-117.

[93] เช่น ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เป็นต้น

[94] อย่างไรก็ตาม พนักงานสอบสวนอาจไม่สอบสวนก็ได้ แม้ว่าจะมีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษแล้ว ถ้าเข้าเงื่อนไขตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 122,127

และเหมาะสมกับเด็ก และให้มีการบันทึกปากคำด้วยวิดีโอ เพื่อนำไปใช้ในการสืบพยานในชั้นพิจารณาของศาล ทั้งนี้ ต้องเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป หรือคดีที่ทำร้ายร่างกายเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี หรือคดีอัตราโทษจำคุกต่ำกว่า 3 ปี แต่เด็กร้องขอให้มีการสอบปากคำด้วยวิธีพิเศษ (มาตรา 133 ทวิ, 134 ทวิ)

ระหว่างสอบสวน พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการจำกัดเสรีภาพของบุคคลตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความกำหนด เช่น ออกหมายเรียกบุคคลให้มาที่ทำการ หรือจับบุคคลใดที่สงสัยว่าเป็นผู้ต้องหา นอกจากนี้ ยังมีอำนาจในการค้น ควบคุม และปล่อยชั่วคราวระหว่างสอบสวน

ในกรณีที่มีการตายผิดธรรมชาติ หรือตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงานต้องมีการชันสูตรพลิกศพ เพื่อตรวจศพว่าผู้ตายเป็นใคร ตายเพราะเหตุใด และพฤติการณ์ที่ตายเป็นเช่นไร ซึ่งพนักงานสอบสวนในเขตท้องที่ที่ศพนั้นอยู่ และแพทย์ทางนิติเวช หรือแพทย์ประจำโรงพยาบาลเป็นผู้ร่วมชันสูตร และบันทึกรายละเอียดไว้ (ดูมาตรา 148,150) แต่ถ้าเป็นการตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน ต้องมีพนักงานฝ่ายปกครองระดับตั้งแต่ปลัดอำเภอและพนักงานอัยการร่วมชันสูตรด้วย หลังจากทำรายงานแล้วต้องส่งให้พนักงานอัยการ เพื่อขอให้ศาลไต่สวนการตายตามมาตรา 150 วรรค 3

หลังจากรวบรวมพยานหลักฐานได้เพียงพอแล้ว พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจะทำความเห็นส่งพนักงานอัยการเพื่อสั่งคดี ซึ่งความเห็นพนักงานสอบสวนนี้อาจจะเป็นการงดการสอบสวน ควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้อง แล้วแต่กรณี ในกรณีเสนอความเห็นควรสั่งฟ้อง พนักงานสอบสวนต้องนำผู้ต้องหาส่งพนักงานอัยการพร้อมสำนวนการสอบสวนด้วย (ดูมาตรา 140-142)

4. การสั่งคดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจในการฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องแก่พนักงานอัยการเท่านั้น พนักงานสอบสวนแม้จะสามารถทำความเห็นเสนอพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีอิสระในการสั่งคดี โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานในสำนวนที่พนักงานสอบสวนรวบรวมส่งมาให้

เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาสำนวนการสอบสวนที่ส่งมาแล้ว อาจมีคำสั่งคือ งดการสอบสวน สั่งไม่ฟ้อง สั่งฟ้อง สั่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือหากยังจับตัวผู้ต้องหาไม่ได้ ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการจับตัวมาให้ จากนั้นถ้าเห็นควรสั่งฟ้องจะออกคำสั่งฟ้องและร่างคำฟ้องพร้อมนำตัวผู้ต้องหายื่นฟ้องคดีต่อศาลที่มีอำนาจ

ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง และไม่ใช่คำสั่งของอัยการสูงสุดต้องปฏิบัติตามมาตรา 145 ต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมคำสั่งไม่ฟ้องเสนอผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ถ้าเป็นคดีในกรุงเทพมหานคร หรือเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด ถ้าเป็นคดีในจังหวัดอื่น ถ้าบุคคลดังกล่าวเห็นด้วยกับคำสั่งไม่ฟ้องของ

พนักงานอัยการ ถือเป็นคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่เห็นด้วยให้บุคคลดังกล่าวส่งสำนวนพร้อมความเห็นควรฟ้องให้อัยการสูงสุดชี้ขาด ถ้าอัยการสูงสุดชี้ขาดให้ฟ้องก็นำตัวผู้ต้องหาฟ้องต่อศาล ถ้าชี้ขาดให้ไม่ฟ้องถือเป็นคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี

เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ให้แจ้งให้ผู้ต้องหา ผู้ร้องทุกข์ทราบ และจัดการปล่อยผู้ต้องหา ถ้าผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือขังอยู่ นอกจากนี้ จะสอบสวนผู้นั้นในเรื่องเดียวกันอีกไม่ได้ เว้นแต่จะได้พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหานั้นได้ (มาตรา 146,147) แต่ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีนั้นได้ (มาตรา 34)

โดยส่วนมากเมื่อเกิดคดีประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาขึ้น อัยการมักจะทำการสั่งฟ้องคดี ทั้งนี้ โดยยึดตามตัวบทกฎหมายอาญาอย่างเคร่งครัด อันเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย[95] ทั้งที่เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 จะเห็นได้ว่ามีการบัญญัติในลักษณะกว้าง ๆ เปิดโอกาสให้อัยการสามารถใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีได้ แต่ในทางปฏิบัติหาได้เป็นเช่นนั้น เหตุที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจากความเข้าใจว่าหากเปิดแนวทางให้มีการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางแล้วจะเป็นช่องทางให้อัยการใช้ดุลพินิจสั่งคดีไปในทางที่ไม่ถูกต้องได้ ซึ่งถือเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 อย่างมาก ทำให้อัยการไม่มีโอกาสได้ใช้ดุลพินิจเพื่ออำนวยความยุติธรรมในสังคมได้อย่างเต็มที่[96]

2.4.3.2 กระบวนพิจารณาหลังฟ้องคดี

ภายหลังจากที่พนักงานอัยการหรือผู้เสียหายเป็นโจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลชั้นต้นแล้ว ศาลชั้นต้นจะดำเนินการ ดังนี้

1. การตรวจสอบ ก่อนที่จะรับฟ้องไว้พิจารณา ศาลมีหน้าที่ต้องตรวจดูคำฟ้องว่าถูกต้องตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 158 หรือไม่ และพิจารณาด้วยว่าศาลของตนมีเขตอำนาจที่จะรับฟ้องไว้พิจารณาหรือไม่

ถ้าศาลตรวจแล้วเห็นว่าฟ้องไม่ถูกต้อง ศาลจะสั่งได้ 3 กรณี คือ สั่งให้แก้ฟ้องให้ถูกต้อง ยกฟ้อง หรือไม่ประทับฟ้อง ซึ่งศาลจะสั่งอย่างไรขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล (มาตรา 161)[97] ถ้าตรวจแล้วเห็นว่าฟ้องถูกต้อง ถ้าเป็นคดีที่อัยการเป็นโจทก์ ศาลประทับฟ้องโดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนได้ แต่ถ้าเป็นคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนจึงจะประทับฟ้องได้ถ้าคดีมีมูล (มาตรา 162)

---

[95] ชนิญญา (รัชนี) ชัยสุวรรณ. (2525). *การใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 150.

[96] แหล่งเดิม. หน้า 150.

[97] คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ โจทก์อุทธรณ์ได้ ตามมาตรา 161 วรรค 2

2. การไต่สวนมูลฟ้อง คือ การที่ศาลไต่สวนคดีเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดี ซึ่งจำเลยต้องหาว่ามีมูลน่าเชื่อเพียงใด

โดยปกติแล้ว ศาลมักจะไต่สวนเฉพาะคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์เท่านั้น แต่ถ้าคดีนั้นพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียว ศาลอาจไม่ไต่สวนมูลฟ้องก็ได้ การที่ศาลต้องไต่สวนคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์เพราะต้องการกลั่นกรองไม่ให้ราษฎรแกล้งฟ้องกันเอง

กระบวนการชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้เป็นเรื่องระหว่างศาลกับโจทก์ ดังนั้น ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ จำเลยจะมาฟังหรือไม่ก็ได้ และจำเลยไม่อาจนำพยานมาสืบหักล้างพยานโจทก์ เพียงแต่ตั้งทนายซักค้านพยานโจทก์ได้เท่านั้น ศาลไม่อาจถามคำให้การจำเลย และสามารถสืบพยานลับหลังจำเลยได้

เมื่อศาลพิจารณาพยานของโจทก์แล้วเห็นว่าคดีมีมูลให้สั่งประทับฟ้อง[98] และส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลย ถ้ายังไม่ได้จำเลยมาให้ออกหมายเรียกหรือหมายจับ เพื่อนำตัวจำเลยมาศาลในการดำเนินการพิจารณา ถ้าเห็นว่าคดีไม่มีมูลให้สั่งยกฟ้อง[99] (มาตรา 167)

3. การพิจารณา การพิจารณาในศาลชั้นต้นเป็นการค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานที่โจทก์ หรือจำเลยนำเสนอเพื่อให้ได้ความว่าตามที่โจทก์ได้กล่าวหาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดนั้น จำเลยเป็นผู้กระทำผิดจริงหรือไม่ และมีข้อแก้ตัวที่จะไม่ต้องรับผิดเพียงใด ซึ่งการพิจารณานี้โจทก์ต้องมีหน้าที่นำสืบพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด มิฉะนั้นต้องถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์

โดยหลักการพิจารณาในศาลชั้นต้นจะต้องทำโดยเปิดเผย คือ เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปเข้าฟังการพิจารณาได้ และต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเพื่อเปิดโอกาสให้จำเลยทราบถึงข้อกล่าวหาและต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ในบางคดี เช่น คดีที่มีโทษประหารชีวิต คดีเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี กระทำผิด หรือคดีที่มีอัตราโทษจำคุก จำเลยจะได้รับการจัดทนายความให้ ทั้งนี้ เพื่อให้จำเลยได้มีโอกาสต่อสู้คดีโดยมีที่ปรึกษาทางกฎหมายที่จะแนะนำแนวทางที่เป็นประโยชน์ พยานที่ศาลนำมาพิจารณานั้นนอกจากพยานฝ่ายโจทก์และจำเลยแล้ว ศาลมีอำนาจเรียกพยานมาสืบเองหรือเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาประกอบการวินิจฉัยได้ (มาตรา 128,175)

ในการสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี กฎหมายได้กำหนดวิธีการสืบพยานไว้เป็นพิเศษ โดยศาลจะต้องแยกเด็กไปนั่งอยู่เป็นส่วนสัดต่างหากจากห้องพิจารณา แล้วถ่ายทอดภาพและเสียงมายังห้องพิจารณา และการสอบปากคำของพยานที่เป็นเด็กนั้น ศาลจะถามเองหรือจะถามผ่านนักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยาก็ได้ แต่ถ้าเป็นคู่ความถามจะต้องถามผ่านนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ และก่อนเบิกความของเด็ก ศาลจะต้องเปิดวิดีโอที่บันทึกไว้ในชั้นสอบสวน

---

[98] คำสั่งว่าคดีมีมูลเป็นที่สุด ไม่มีสิทธิอุทธรณ์ฎีกา มาตรา 170

[99] คำสั่งศาลเช่นนี้โจทก์อุทธรณ์ฎีกาได้ตามมาตรา 170 เว้นแต่จะต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ตามหลักกฎหมาย

(ถ้ามี) ก่อน แล้วจึงซักถาม ถามค้าน ถามต่อเพิ่มเติม ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เด็กต้องเบิกความซ้ำซาก (มาตรา 172 ตรี)

อย่างไรก็ดี ในบางคดี ศาลอาจใช้คำรับสารภาพของจำเลยในชั้นพิจารณาลงโทษจำเลยได้ โดยที่โจทก์ไม่ต้องนำสืบ ถ้าคดีนั้นไม่ใช่คดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป หรือโทษหนักกว่านั้น (มาตรา 176)

4. การพิพากษา หลังจากสิ้นสุดการสืบพยานฝ่ายโจทก์และจำเลย ศาลจะพิจารณาพยานฝ่ายโจทก์ว่ามีหลักฐานน่าเชื่อว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ ถ้าไม่น่าเชื่อหรือเป็นที่สงสัย ศาลจะยกฟ้องโจทก์โดยไม่ต้องคำนึงถึงพยานหลักฐานจำเลย แต่ถ้าพยานหลักฐานของโจทก์น่าเชื่อ ศาลต้องพิจารณาพยานหลักฐานที่จำเลยนำสืบว่าหักล้างพยานฝ่ายโจทก์อย่างไร ถ้าหักล้างได้ศาลจะยกฟ้อง ถ้าหักล้างไม่ได้ศาลจึงพิจารณาต่อไปว่าจำเลยมีเหตุที่กฎหมายยกเว้นความผิดหรือยกเว้นโทษ หรือคดีขาดอายุความหรือไม่ ถ้ามีศาลจะต้องยกฟ้อง แต่ถ้าไม่มีศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลย (มาตรา 185) โดยทำเป็นคำพิพากษาซึ่งมีรายการตามที่ระบุไว้ในมาตรา 186

การลงโทษจำเลยนั้นมีหลักว่าต้องพิพากษาลงโทษไม่เกินที่กว่าที่โจทก์ขอ (มาตรา 192) และคำพิพากษานั้นต้องอ่านให้จำเลยและคู่ความฟัง ซึ่งมีผลตั้งแต่วันที่อ่านในศาลโดยเปิดเผย (มาตรา 188)

5. การอุทธรณ์ กระบวนการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์เป็นกระบวนการของศาลอุทธรณ์ที่พิจารณาคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ซึ่งคู่ความอุทธรณ์คัดค้านขึ้นมา อุทธรณ์นี้อาจเป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริงก็ได้ โดยหลักแล้วการอุทธรณ์หรือฎีกานั้นกฎหมายอนุญาตให้คู่ความอุทธรณ์ฎีกาได้ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นที่ต้องห้ามตามกฎหมาย

การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ ห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ถ้าคดีนั้นมีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และศาลพิพากษายกฟ้อง หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท เว้นแต่จะปฏิบัติตามมาตรา 193 ตรี ก่อนจึงจะอุทธรณ์ได้ ส่วนการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายไม่ต้องห้าม แต่ต้องเป็นข้อกฎหมายที่โต้แย้งในเรื่องที่ยกขึ้นพิจารณาในศาลชั้นต้น เว้นแต่เป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (มาตรา 195)

การยื่นอุทธรณ์ ผู้อุทธรณ์ต้องยื่นต่อศาลชั้นต้นที่พิจารณาคดีนั้นภายในกำหนดอายุอุทธรณ์ และพัศดีจะออกใบรับให้แล้วส่งอุทธรณ์ให้ศาลชั้นต้นพิจารณา (มาตรา 198 และ 199)

ศาลชั้นต้นเมื่อรับอุทธรณ์แล้วมีหน้าที่สั่งว่าควรรับอุทธรณ์หรือไม่ ถ้ารับก็ส่งให้ศาลอุทธรณ์พิจารณา ถ้าไม่รับต้องจดเหตุผลในคำสั่งไม่รับนั้นด้วย (มาตรา 198)

ศาลอุทธรณ์เมื่อรับอุทธรณ์จากศาลชั้นต้นที่ส่งมาจะพิจารณาอุทธรณ์ โดยดูจากคำพยานในศาลชั้นต้นแล้ววินิจฉัยคดี แต่อาจมีแถลงการณ์ของคู่ความในศาลได้ ซึ่งการแถลงการณ์ต้องกระทำโดยเปิดเผย หรือถ้าเห็นว่าพยานหลักฐานยังไม่ชัดเจนอาจสั่งให้ศาลชั้นต้นสืบพยานเพิ่มเติม หรือเรียกพยานมาสืบเองก็ได้

เมื่อศาลอุทธรณ์พิจารณาเสร็จแล้วให้ทำเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วแต่กรณี แต่จะพิพากษาลงโทษจำเลย โดยเพิ่มเติมโทษจำเลยไม่ได้ เว้นแต่โจทก์จะอุทธรณ์ขึ้นมาให้เพิ่มเติมโทษ (มาตรา 212) เมื่อมีคำพิพากษาแล้วจะอ่านที่ศาลอุทธรณ์ หรือส่งให้ศาลชั้นต้นอ่านก็ได้ (มาตรา 209) หลังจากมีคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาศาลชั้นต้นย่อมสิ้นผลไปในส่วนที่ถูกกลับหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลง

6. การฎีกา กระบวนการชั้นฎีกา เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการพิจารณาพิพากษาของศาล โดยศาลฎีกาจะพิจารณาคำฟ้องฎีกาที่คู่ความยื่นคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งอุทธรณ์ ซึ่งอาจเป็นฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายหรือปัญหาข้อเท็จจริง หลังจากที่ศาลฎีกามีคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นเช่นใดแล้ว ถือว่าคดีถึงที่สุด จึงนำคดีมาฟ้องร้องกันอีกไม่ได้ในเรื่องนั้น

คู่ความที่ยื่นฎีกา ต้องยื่นฎีกาต่อศาลชั้นต้นภายในกำหนด 1 เดือน นับแต่ศาลอุทธรณ์อ่านคำพิพากษา ศาลชั้นต้นจะเป็นผู้ตรวจแล้วสั่งรับหรือไม่รับฎีกา ถ้ารับก็ส่งไปศาลฎีกา ถ้าไม่รับก็สั่งไม่รับและจดเหตุผลไว้ในคำสั่งให้ชัดเจน

ข้อจำกัดในเรื่องฎีกาปัญหาข้อเท็จจริง มีในมาตรา 218,219,216 ทวิ,219 ตรี และมาตรา 220 ซึ่งถ้าปฏิบัติตามเงื่อนไขของมาตรา 221 แล้วจะสามารถฎีกาได้ ส่วนฎีกาปัญหาข้อกฎหมายไม่ต้องห้าม แต่ต้องเป็นเรื่องที่พิจารณามาแล้วทั้งในศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน อย่างไรก็ดี ในมาตรา 220 ปัจจุบัน ถ้าศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้องนั้น ต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย เว้นแต่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขมาตรา 221

กระบวนการพิจารณาของศาลฎีกาเป็นเช่นเดียวกับศาลอุทธรณ์ เมื่อพิจารณาเสร็จแล้วก็จะมีคำพิพากษา ผลของคำพิพากษาถ้าตัดสินให้ยกฟ้องก็ให้ปล่อยจำเลยพ้นข้อหาไป ถ้าพิพากษาลงโทษก็จะนำจำเลยไปบังคับคดี

2.4.3.3 กระบวนการชั้นบังคับคดี

เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ไม่ว่าจะถึงที่สุดในศาลชั้นใด และศาลมีคำพิพากษาตัดสินให้ลงโทษให้ลงโทษจำเลย ต้องมีการบังคับคดีโดยไม่ชักช้า ซึ่งโทษในความผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย) มาตรา 300 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส)

หรือมาตรา 390 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ) คือ โทษจำคุกและโทษปรับ

หากศาลลงโทษจำเลยด้วยโทษจำคุกก็เป็นการลงโทษจำคุกแบบมีกำหนดเวลา ซึ่งมีระยะเวลาการลงโทษ สำหรับความผิดตามมาตรา 291 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย) ไม่เกิน 10 ปี มาตรา 300 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส) ไม่เกิน 3 ปี และมาตรา 390 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ) ไม่เกิน 1 เดือน โดยให้นำไปจำคุกในเรือนจำตามที่คำพิพากษากำหนด ถ้าครบกำหนดแล้ววันใดก็ให้ปล่อยตัวผู้นั้นออกจากเรือนจำ

สำหรับโทษปรับ เจ้าหน้าที่ศาลจะบังคับเอาเงินค่าปรับจากผู้ต้องคำพิพากษาตามจำนวนที่ระบุไว้ในคำพิพากษาทันที

อนึ่ง ในความผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามมาตรา 291 มาตรา 300 และมาตรา 390 ดังที่ได้กล่าวมานั้น หากศาลมีการระวางโทษจำคุกอาจมีการขอทุเลาการบังคับคดีได้[100] ในกรณีที่จำเลยวิกลจริตหรือเกรงว่าจะมีอันตรายแก่ชีวิตถ้าต้องโทษจำคุก หรือมีครรภ์ตั้งแต่เจ็ดเดือนขึ้นไป หรือคลอดบุตรแล้วยังไม่ถึงเดือน แต่โทษปรับนั้นไม่มีการทุเลาการบังคับคดี เจ้าหน้าที่ศาลจะบังคับเอาเงินค่าปรับจากผู้ต้องคำพิพากษาตามจำนวนที่ระบุไว้ในคำพิพากษาทันที

จะเห็นได้ว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในความผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกายดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น มิได้เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายได้ปรับความเข้าใจและรับรู้ความรู้สึกจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นร่วมกัน ทำให้ผู้กระทำผิดมิได้ใส่ใจในความรู้สึกของผู้เสียหาย ส่วนผู้เสียหายเองก็มิได้รับการชดใช้ค่าเสียหายอย่างเต็มที่ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในคดีดังกล่าว จึงมุ่งเน้นเพียงการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ โดยมิได้ให้ความสำคัญแก่ผู้เสียหายเท่าที่ควร ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในปัจจุบันยังไม่สามารถสร้างความปรองดองและความสมานฉันท์แก่ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายในคดีดังกล่าว

2.4.4 ดุลพินิจของศาลตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาของประเทศไทย

แม้ผู้พิพากษาจะมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีต่างๆ ให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติรับรองอำนาจไว้ แต่สิ่งที่ศาลหรือผู้พิพากษาถูกเพ่งเล็งหรือถูกวิจารณ์มากที่สุด คือ “การใช้ดุลพินิจในการลงโทษผู้กระทำผิด” ทั้งนี้ เพราะเคยมีตัวอย่างให้ปรากฏเสมอว่า บางครั้งคดีฐานความผิดเดียวกัน แต่ศาลก็ลงโทษผู้กระทำหนักหรือเบาไม่เท่ากัน หรือบางครั้งแม้ในคดีเดียวกัน แต่ศาลก็วางโทษผู้กระทำผิดซึ่งถูกฟ้องร่วมกันไม่เท่ากัน

[100] การขอทุเลาการบังคับคดีได้ หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่บังคับตามคำพิพากษาแต่ยังไม่บังคับคดีชั่วคราว

ทำให้คิดไปว่าศาลไม่ช่วยป้องกันหรือปราบปรามปัญหาอาชญากรรม หรือศาลพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดตามอำเภอใจ หรือศาลลำเอียงช่วยเหลือผู้กระทำผิดบางคน[101]

แท้จริงแล้วในการประสาทความยุติธรรมให้แก่ผู้มีอรรถคดี นอกจากศาลหรือผู้พิพากษาจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ เที่ยงธรรม และถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ในการใช้ดุลพินิจลงโทษผู้กระทำผิด ศาลยังต้องวางตนเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และปราศจากอคติ 4 ประการ คือ ไม่ลำเอียงเพราะความรัก ความโกรธ ความหลง และความเกรงกลัวต่ออิทธิพลใดๆ ในการกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิด ศาลจะต้องกำหนดตามอัตราที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย คือ ไม่เกินกว่าโทษขั้นสูงที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือถ้ามีโทษขั้นต่ำก็ต้องวางกำหนดโทษไม่ต่ำกว่าโทษขั้นต่ำของกฎหมาย นอกจากนี้ ศาลยังจะต้องพิจารณาหลักและทฤษฎีแห่งการลงโทษผู้กระทำผิด เช่น ลงโทษเพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามปัญหาอาชญากรรม เพื่อทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อข่มขู่ผู้กระทำผิด และเพื่อปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดประกอบอีกด้วย[102]

การใช้ดุลพินิจในการลงโทษผู้กระทำผิดให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละคนและแต่ละคดี จึงเป็นเรื่องยากที่สุดของศาล แต่ความแตกต่างในการใช้ดุลพินิจในการลงโทษผู้กระทำผิดนั้นส่วนใหญ่มิใช่เกิดจากศาลหรือผู้พิพากษา เพราะผู้พิพากษาทุกคนต่างยึดมั่นในหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น และจะต้องปฏิบัติตามจริยธรรมข้าราชการตุลาการอย่างเคร่งครัดอีกด้วย แต่ความแตกต่างในการใช้ดุลพินิจในการลงโทษจะเกิดจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

(1) ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีที่ปรากฏแก่ศาล จากการนำสืบของคู่ความว่ามีเพียงพอและครบถ้วนต่อการวินิจฉัยคดีหรือไม่ เพียงใด

(2) สภาพของท้องถิ่น และขนบธรรมเนียมของท้องถิ่น

(3) สภาพความผิดที่ผู้กระทำผิด กระทำลงไปว่ามีความรุนแรงเพียงใด เป็นการกระทำที่มีเจตนาชั่วร้ายเพียงใด หรือเป็นการกระทำโดยไม่เจตนา

(4) ผลกระทบของการกระทำผิดมีต่อตัวผู้เสียหายมากน้อยเพียงใด

(5) ผลกระทบของการกระทำผิดต่อสังคมและเศรษฐกิจโดยส่วนรวม มีหรือไม่เพียงใด

(6) ผลกระทบของการกระทำผิดต่อตัวผู้กระทำผิด และบุคคลในครอบครัวของผู้กระทำผิด

สำหรับความผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกาย ตามมาตรา 291 มาตรา 300 และมาตรา 390 นั้น ศาลจะใช้ดุลพินิจรอการลงโทษแก่ผู้กระทำผิด นอกจากศาลจะต้องใช้ดุลพินิจเช่นเดียวกับการลงโทษผู้กระทำผิดแล้ว ศาลยังต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ประกอบเพิ่มเติมอีก 12 ประการ คือ อายุ ประวัติ ความประพฤติ

---

[101] สงวน พรอิชยานนท์. (2538). *รอการลงโทษ*. หน้า 74-76.

[102] แหล่งเดิม. หน้า 74-75.

สติปัญญา สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิด และเหตุอื่นอันควรปรานี ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าว ส่วนใหญ่จะเป็นเหตุเฉพาะตัวของผู้กระทำผิดว่าควรได้รับการรอการลงโทษหรือไม่ เท่านั้น เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7705/2549 แม้จำเลยจะมีอาชีพรับจ้างขับรถบรรทุกและควรจะทราบดีว่าการกระทำของตนจะเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของผู้ร่วมใช้ถนน แต่ขณะเกิดเหตุผู้ตายขับรถจักรยานยนต์โดยมีผู้เสียหายนั่งซ้อนท้ายมาด้วยความเร็ว เหตุที่เกิดขึ้นผู้ตายจึงมีส่วนประมาทอยู่ด้วย การกระทำของจำเลยจึงไม่ร้ายแรงมากนัก ทั้งจำเลยได้ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ฝ่ายผู้ตายและผู้เสียหายจนเป็นที่พอใจไม่ติดใจดำเนินคดีแก่จำเลยอีกต่อไป ถือได้ว่าจำเลยได้พยายามบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้นแล้ว เมื่อไม่ปรากฏว่าจำเลยเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน จึงสมควรให้รอการลงโทษจำคุกแก่จำเลย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9/2539 จ่าสิบตำรวจ ส. ขับรถจักรยานยนต์ออกจากซอยแล้วเลี้ยวขวาตัดหน้ารถคันที่จำเลยขับจำเลยหักหลบแล้วแตะเบรกแต่ก็ยังชนกันและรถจำเลยเสียหลักแล่นขึ้นไปบนสะพานลอยแล้วชนรถยนต์สามล้อสาธารณะที่แล่นสวนทางมาแล้วไปชนราวสะพานไปพลิกคว่ำอยู่ถนนฝั่งตรงข้ามเป็นเหตุให้มีผู้ถึงแก่ความตายเมื่อจุดชนถึงที่รถพลิกคว่ำเป็นระยะทางประมาณ 40 ถึง 50เมตรแสดงว่าจำเลยขับรถด้วยความเร็วทั้งที่รู้ว่าฝนตกและถนนลื่นซึ่งจำเลยอาจใช้ความระมัดระวังโดยลดความเร็วลงได้แต่จำเลยหาได้ใช้ให้เพียงพอไม่ถือว่าจำเลยขับรถโดยประมาทแต่เมื่อจ่าสิบตำรวจ ส. มีส่วนประมาทอยู่ด้วยประกอบกับจำเลยได้ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายจนเป็นที่พอใจแล้วและจำเลยไม่เคยได้รับ โทษจำคุกมาก่อนสมควรวางโทษใหม่ให้เหมาะสมแก่รูปคดี โดยให้รอการลงโทษจำเลยไว้ มีกำหนด 3 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 และให้จำเลยไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ ทุก 3 เดือนเป็นเวลา 1 ปี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 927/2515 รถยนต์ของจำเลยกับรถจักรยานยนต์ฝ่ายผู้ตายขับเกิดชนกันเพราะประมาททั้งสองฝ่าย.เมื่อเกิดเหตุแล้ว จำเลยมิได้หลบหนีแต่ได้หยุดลงไปดูผู้ตาย ได้มอบตัวเองกับเจ้าพนักงานตำรวจ และได้มอบเงินจำนวนหนึ่งพอสมควรเป็นค่าทำศพแก่บิดามารดาผู้ตาย ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งแห่งการพยายามบรรเทาผลร้ายแห่งความผิด และเมื่อปรากฏว่าการที่รถชนกันเพราะความประมาทในการขับรถของผู้ตายมากกว่าจำเลยด้วยแล้ว เป็นเหตุให้รอการลงโทษจำคุกจำเลยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 201/2520 กรณีที่จำเลยกับผู้ตายต่างประมาทในลักษณะเดียวกันจนเกิดเหตุขึ้น การใช้ดุลพินิจจะพิจารณาแต่ความประมาทของจำเลยฝ่ายเดียวไม่ได้ เมื่อต่างประมาทไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันตัวจำเลยเองบาดเจ็บสาหัสศาลลงโทษจำคุกจำเลยแต่รอการลงโทษ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2137/2532 แม้จำเลยจะขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ชนกับรถที่ ส. ขับทำให้ ส. ถึงแก่ความตายโจทก์ร่วมกับพวกได้รับอันตรายสาหัสและได้รับอันตรายแก่กาย แต่ปรากฏตามฟ้องว่าผู้ตายเป็นฝ่ายขับรถโดยความประมาทด้วย และสาเหตุที่รถชนกันนั้นเป็นเพราะผู้ตายกลับรถกลางถนนในเขตชุมนุมชน ผู้ตายจึงเป็นผู้ก่อให้เกิดการกระทำผิดอยู่มาก กรณีมีเหตุอันควรปรานี รอการลงโทษให้แก่จำเลยตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56

อย่างไรก็ดี แม้ผู้กระทำผิดจะมีข้อเท็จจริงต่างๆ อันควรได้รับการรอการลงโทษ ศาลก็ย่อมไม่มีอำนาจใช้ดุลพินิจรอการลงโทษได้ หากศาลได้คำนึงถึงเหตุอื่นๆ ประกอบ เช่น ผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจ หรือพฤติการณ์แห่งการกระทำผิด ฯลฯ หาใช่เป็นบทบังคับศาลว่าเมื่อผู้กระทำผิดมีข้อเท็จจริงอันควรได้รับการรอการลงโทษแล้ว ศาลจะต้องรอการลงโทษผู้กระทำผิดเสมอไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5296/2540 จำเลยขับรถด้วยความเร็วสูงบนถนนที่ลื่นเพราะผิวจราจรเปียกและมีเศษดินตกอยู่ทั่วไปแล้วแซงรถยนต์คันอื่นล้ำเข้าไปในช่องเดินรถสวนชนรถที่แล่นสวนทางมาเป็นการขับรถด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเมื่อเป็นเหตุให้ผู้ขับและผู้ที่โดยสารอยู่ในรถที่แล่นสวนทางมาทั้งเด็กและผู้ใหญ่ได้รับอันตรายสาหัส 4 คน และถึงแก่ความตายในวันเกิดเหตุ 4 คน โดยที่ผู้ได้รับอันตรายสาหัสรายโจทก์ร่วมที่ 2 ได้รับบาดเจ็บถึงขั้นกะโหลกศีรษะแตกร้าวมีเลือดออกเหนือเยื่อหุ้มสมองและตับแตก จึงสมควรที่จะต้องลงโทษจำเลยในสถานหนัก ส่วนการที่จำเลยชดใช้ค่าเสียหายแต่เพียงบางส่วนและช่วยออกค่ารักษาพยาบาลให้ฝ่ายผู้เสียหายและโจทก์ร่วมที่ 1 และที่ 2 นั้น พอถือเป็นเหตุปรานีให้รับโทษสถานเบาได้ แต่ไม่อาจถือเป็นเหตุรอการลงโทษให้ได้เพราะไม่อาจชดเชยกับความสูญเสียและความเจ็บปวดทุกข์ทรมานที่เกิดแก่บรรดาผู้ได้รับบาดเจ็บและญาติพี่น้องของผู้ตายและผู้ได้รับบาดเจ็บได้ ทั้งเป็นเรื่องที่จำเลยต้องรับผิดในทางแพ่งอยู่แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1226/2515 การลงโทษแก่ผู้กระทำผิดมิใช่คำนึงแต่เพียงในแง่ส่วนตัวของผู้กระทำผิดเท่านั้นแต่เพื่อปราบปรามให้เกรงขามและรักษาความสงบเรียบร้อยโดยทั่วๆ ไปด้วย การที่จำเลยกระทำโดยประมาทอย่างร้ายแรงเป็นเหตุให้คนตายนั้น แม้จำเลยได้ยอมชดใช้เงินค่าเสียหายให้แก่เจ้าทุกข์และบิดาผู้ตายก่อนโดยดีมาตั้งแต่ต้นก็ตาม ก็เป็นข้อที่ศาลได้มีดุลพินิจกำหนดโทษให้เบาลงมากอยู่แล้ว ฉะนั้นจึงยังไม่มีเหตุสมควรที่จะรอการลงโทษให้จำเลยได้

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญามาตรา 291 มาตรา 300 และมาตรา 390 แล้ว จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายอาญามาตราดังกล่าวเปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจในการที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดดังกล่าวได้อย่างกว้างขวาง ศาลจึงสามารถใช้ดุลพินิจในการ

ลงโทษตามที่ศาลเห็นว่าเหมาะสมแก่ตัวผู้กระทำความผิด อย่างไรก็ดี การลงโทษจำคุกแก่ผู้กระทำผิดดังกล่าว ศาลจะถือเป็นมาตรการสุดท้ายที่จะใช้ปฏิบัติแก่ผู้กระทำผิด เพราะการลงโทษจำคุกในทางปฏิบัตินั้นก่อให้เกิดผลเสียแก่ผู้กระทำผิดและสังคม แต่เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ของกฎหมายอาญาที่ต้องการให้มีการคุ้มครองและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ศาลจึงใช้ดุลพินิจรอการลงโทษแก่ผู้กระทำผิด เพื่อเป็นการควบคุมตัวผู้กระทำผิด ทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้กลับตนเป็นพลเมืองดีของสังคม ดังจะเห็นได้จากแนวคำพิพากษาของไทยในปัจจุบัน

DPU

บทที่ 3
การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายในต่างประเทศ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่อของอาชญากรรมกับบทบาทในการมีส่วนร่วมในกระบวนการโดยมีชุมชนเป็นพื้นฐาน ให้ความสำคัญกับการเยียวยาความเสียหายซึ่งผู้เสียหายได้รับไม่ด้อยไปกว่าการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิด จึงกล่าวได้ว่าการดำเนินคดีอาญาตามโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นการทำให้ชุมชนและสมาชิกของชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรมอันเป็นหนทางหนึ่งที่นำมาซึ่งความสงบสุข และปลอดภัยของชุมชน เป็นปรากฏการณ์ที่สังคมตะวันตกได้ให้ความสนใจอย่างมากในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาที่เป็นสังคมแห่งคดีความ (Litigious Society) ทางเลือกใหม่ไม่ว่าจะเป็นการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมยอมความหรือระบบอนุญาโตตุลาการนอกศาลล้วนได้รับความนิยมอย่างยิ่ง แม้ในคดีอาญาอัยการก็เริ่มนิยมที่จะใช้การเบี่ยงคดีในคดีที่เห็นว่าการฟ้องผู้ต้องหาไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะโดยเฉพาะคดีที่เป็นการกระทำโดยประมาท โดยอัยการอาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ต้องหาต้องดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนด เช่น ให้ทำประโยชน์สาธารณะหรืออยู่ภายใต้การควบคุมความประพฤติในระยะเวลาหนึ่งก่อนที่จะมีคำสั่งไม่ฟ้องเด็ดขาด แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้สามารถสร้างความพอใจต่อทุกฝ่าย ทั้งผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และผู้ที่เกี่ยวข้องได้มากกว่าการดำเนินคดีตามปกติ ทำให้องค์กรในระบบยุติธรรมสามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปจัดการกับเรื่องอื่นที่มีความสำคัญมากกว่า[1] ดังนั้น หากมีการนำแนวคิดและกระบวนการดังกล่าวมาปรับใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยแล้วก็ย่อมส่งผลให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ลำดับต่อไปจะกล่าวถึงความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายและการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดดังกล่าวในต่างประเทศ

---

[1] วิยะดา วังวรรณรัตน์. (2543). *วิธีการดำเนินคดีอาญาที่ไม่เป็นทางการ*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .หน้า 136.

3.1 ประเทศเยอรมนี

ในส่วนของประเภทความผิด แต่เดิมเยอรมันได้รับเอาแบบมาจากฝรั่งเศส จึงมีการแบ่งประเภทความผิดออกเป็น 3 ประเภทคือ

(1) ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ (Verbrechen)

(2) ความผิดอาญาโทษปานกลาง (Vergehen)

(3) ลหุโทษ (Ubertretungen)

กระทั่งในปี ค.ศ. 1975 เยอรมันได้มีการประกาศใช้กฎหมายอาญาฉบับใหม่ โดยนำความผิดลหุโทษ (Ubertretungen) ไปบัญญัติไว้ในกฎหมายที่ชื่อว่า Ordnungs-widrigkeitengesetz (OWIG) ซึ่งเป็นกฎหมายทางปกครองอันเกี่ยวกับละเมิดความเป็นระเบียบอันเป็นผลมาจากจำนวนความผิดลหุโทษเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกน้อยและมีค่าปรับต่ำ ผู้กระทำผิดลหุโทษจึงไม่ควรรับโทษทางอาญาเพื่อให้มีมลทินและประวัติติดตัว จึงได้ยกเลิกมาตรการบังคับทั้งหมดที่ใช้แก่ความผิดเล็กน้อย ซึ่งไม่มีค่าควรแก่การลงโทษออกจากความผิดอาญา[2]

ดังนั้น ในปัจจุบันในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันจึงมีความผิดเพียง 2 ประเภท คือ

(1) ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ (Verbrechen) ซึ่งมีอัตราระวางโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป หรือความผิดที่ต้องระวางโทษหนักกว่านั้น

(2) ความผิดอาญาโทษปานกลาง (Vergehen) ได้แก่ ความผิดที่ต้องระวางโทษจำคุกที่เบากว่านั้น หรือความผิดที่ต้องระวางโทษปรับ

สำหรับความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายนั้น ได้กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน โดยบัญญัติไว้ในส่วนที่ 16 ความผิดต่อชีวิต คือ ความผิดฐานก่อให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยประมาท (มาตรา 222) และส่วนที่ 17 ความผิดต่อบุคคล คือ ความผิดฐานประมาทก่อให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กาย (มาตรา 229)

ในส่วนของบทกำหนดโทษสำหรับความผิดฐานก่อให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยประมาท (มาตรา 222) นั้น ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันได้กำหนดโทษจำคุกไว้ไม่เกิน 5 ปี หรือปรับ

ส่วนความผิดฐานประมาทก่อให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กาย (มาตรา 229) นั้น ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันได้กำหนดโทษจำคุกไว้ไม่เกิน 3 ปี หรือปรับ

การดำเนินคดีอาญาในเยอรมันเป็นหน้าที่ของรัฐซึ่งรับผิดชอบโดยอัยการ เอกชนจะฟ้องคดีอาญาได้อย่างจำกัด[3] อัยการจะดำเนินคดีโดยยึดตามหลักการดำเนินคดีตามกฎหมาย

---

[2] พรรณรายรัตน์ ศรีไชยรัตน์. (2536). *ความเหมาะสมในการบัญญัติความผิดลหุโทษไว้ในประมวลกฎหมายอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .หน้า 45-53.

[3] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน, มาตรา 374.

กล่าวคือ เมื่อทราบและมีเหตุอันควรเชื่อว่าได้มีการกระทำผิดอาญาตามกฎหมายขึ้น อัยการมีหน้าที่ต้องดำเนินคดีนั้นทุกคดี เว้นแต่จะมีเหตุยกเว้นตามกฎหมายจึงไม่ต้องดำเนินคดี[4]

ระบบในการดำเนินคดีอาญาของเยอรมันเป็นแบบกล่าวหา (Akkusations Prozess) แยกอำนาจหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกันโดยให้อัยการรับผิดชอบด้านการสอบสวนฟ้องร้อง ส่วนศาลหรือผู้พิพากษาให้มีหน้าที่ตัดสินคดี จากการใช้ระบบนี้ฐานะของผู้ถูกกล่าวหาจึงได้เปลี่ยนไปจากการเป็นวัตถุแห่งการซักฟอกกลายเป็นประธานในคดี (Prozess-Subjekt)[5]

การสอบสวนฟ้องร้อง (Vorverfahren) ถือเป็นกระบวนการเดียวกันที่รับผิดชอบโดยอัยการ[6] ตำรวจมีฐานะเป็นเพียงเครื่องมืออัยการเท่านั้น การกระทำใดที่ตำรวจได้กระทำไปก่อนต้องส่งเรื่องให้อัยการโดยไม่ชักช้า[7] อัยการมีอำนาจสอบสวนคดีเองในข้อเท็จจริงทุกประเภท กล่าวคือ ข้อเท็จจริงที่เป็นผลดี ผลร้ายแก่ผู้ถูกกล่าวหา ตลอดจนถึงพฤติการณ์แวดล้อมต่าง ๆ ที่อาจจะมีผลต่อการกำหนดโทษ เพื่อให้มีข้อมูลเพียงพอในการใช้ดุลพินิจประกอบการสั่งคดี จึงสรุปได้ว่า อำนาจในการเริ่มคดี การดำเนินคดีต่อไป และการวินิจฉัยสั่งคดีเป็นอำนาจแต่เพียงผู้เดียวของอัยการ แต่ถึงแม้ว่าอัยการจะดำเนินคดีอาญาตามหลักกฎหมายแต่ก็มีข้อยกเว้นให้อัยการไม่ดำเนินคดี หรือไม่ฟ้องผู้กระทำผิดได้ ในกรณีต่อไปนี้

1) กรณีเนื่องจากความผิดเล็กน้อยของคดีอัยการอาจไม่ดำเนินคดี

(1) ในความคิดอาญาโทษปานกลาง อัยการพิจารณาเห็นว่าความชั่ว (Schuld) ของผู้ต้องหามีน้อย และการดำเนินคดีนั้นไม่มีประโยชน์ต่อสาธารณะ (Offertiches Interesse) ซึ่งโดยปกติต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีนั้น

(2) ในความผิดที่ตามกฎหมายศาลอาจไม่ลงโทษผู้กระทำได้

(3) อัยการอาจไม่ยื่นฟ้องข้อหาใดก็ได้ หากพิจารณาเห็นว่าโทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่เกี่ยวพันกับโทษ หรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่ได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้วหรือกำหนดใช้แก่ผู้กระทำผิดนั้นเล็กน้อย หรือเบาไม่มีน้ำหนักเลย[8]

(4) การกระทำบางอย่างแยกออกเป็นส่วนหนึ่งต่างหากได้ ซึ่งเกี่ยวกับการกระทำนั้นเป็นที่คาดหมายว่าโทษ หรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่กระทำนั้นไม่มีน้ำหนัก อัยการอาจจำกัด

---

[4] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 152 วรรคสอง.

[5] คณิต ณ นคร. *อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด.* หน้า 76.

[6] แหล่งเดิม. หน้า 79.

[7] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน, มาตรา 163 วรรคสอง.

[8] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน, มาตรา 154.

การสอบสวนเฉพาะการกระทำส่วนอื่นของความผิดเฉพาะบางฐานได้[9]

(5) อัยการอาจรอการยื่นฟ้องไว้ชั่วคราวในความผิดอาญาโทษปานกลาง โดยความเห็นชอบของศาลที่จะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นและของผู้ต้องหา แล้วกำหนดให้ผู้ต้องหาปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อเห็นว่าเป็นมาตรการที่เหมาะสมและความชั่วของผู้ต้องหามีน้อยภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ หากผู้ต้องหาปฏิบัติตามคดีเป็นอันยุติ[10]

2) กรณีเนื่องจากความเกี่ยวข้องกับต่างประเทศ

(1) ความผิดอาญาที่ได้กระทำลงในต่างประเทศ หรือที่ตัวการในความผิดอาญาที่กระทำลงในต่างประเทศนั้นได้กระทำในส่วนของตนในประเทศ

(2) ความผิดที่คนต่างด้าวได้กระทำผิดในเรือ หรืออากาศยานต่างประเทศขณะที่เรือหรืออากาศยานนั้นอยู่ในอาณาเขตของประเทศ

(3) ความผิดที่ผู้กระทำได้กระทำในต่างประเทศ และศาลต่างประเทศได้มีคำพิพากษาลงโทษและได้พ้นโทษแล้ว เมื่อคำนึงถึงโทษตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศแล้ว ไม่มีน้ำหนักพอหรือได้มีคำพิพากษาของศาลต่างประเทศถึงที่สุดให้ปล่อยตัว

(4) อัยการจะไม่ยื่นฟ้องผู้กระทำผิดที่อาจส่งเป็นผู้ร้ายข้ามแดนให้ต่างประเทศหรืออาจเนรเทศออกไปจากประเทศได้

3) กรณีใช้ดุลพินิจในความผิดอาญาต่อความมั่นคงของรัฐ

การใช้ดุลพินิจไม่ดำเนินคดีนี้แยกได้เป็น 2 กรณีคือ กรณีเนื่องจากข้อหาของความผิดโดยตรง ผู้มีอำนาจดำเนินคดีคือ อธิบดีอัยการสหพันธรัฐ อาจไม่ดำเนินคดีได้หากเห็นว่าการดำเนินคดีจะนำผลเสียหายอย่างยิ่งมาสู่ประเทศในแง่ความปลอดภัยและความมั่นคง หรือการดำเนินคดีนั้นจะขัดต่อประโยชน์อันสำคัญของประเทศ และกรณีที่ไม่เกี่ยวกับข้อหาโดยตรงแต่การดำเนินคดีกระทำต่อความมั่นคงของรัฐ ผู้มีอำนาจดำเนินคดีคืออัยการ ทั่วไปอาจไม่ดำเนินคดีที่ผลของการกระทำเกิดในประเทศ โดยการกระทำที่กระทำลงในต่างประเทศถ้าเห็นว่าการดำเนินคดีจะเป็นอันตรายต่อประเทศในแง่ความปลอดภัยและความมั่นคง

4) กรณีเนื่องจากผู้กระทำกลับใจและช่วยป้องกันผลร้าย

เป็นกรณีที่เกี่ยวข้องตามมาตรา 153 e ในข้อหาเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ หากหลังจากกระทำผิด ผู้กระทำผิดได้ทำการป้องกันภัยอันเกี่ยวแก่ความมั่นคงปลอดภัยของรัฐ หรือระเบียบแบบแผนตามรัฐธรรมนูญ อธิบดีอัยการสหพันธรัฐโดยความเห็นชอบของศาลสูงมลรัฐอาจไม่ดำเนินคดีแก่ผู้นั้นได้

---

[9] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน, มาตรา 154 a.

[10] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน, มาตรา 153 a.

5) กรณีเหยื่อในความผิดอาญาฐานกรรโชกหรือรีดเอาทรัพย์

กรณีความผิดอาญาฐานกรรโชกหรือรีดเอาทรัพย์ กระทำลงโดยขู่เข็ญว่าจะเปิดเผยการกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งที่ผู้เสียหายได้กระทำลงไว้ อัยการอาจไม่ดำเนินคดีในส่วนความผิดอาญาที่ถูกขู่เข็ญว่าจะเปิดเผยได้ ถ้าความผิดนั้นไม่เป็นความผิดอาญาที่เนื่องจากความร้ายแรงของความผิดอาญานั้น

6) กรณีความผิดอาญาฐานกล่าวหาเท็จและดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาท

อัยการจะไม่ยื่นฟ้องคดีอาญาฐานกล่าวหาเท็จและดูหมิ่นหรือหมิ่นประมาทตลอดเวลาที่คดีวินัยที่เนื่องจากความผิดดังกล่าวยังดำเนินการอยู่

7) กรณีที่ได้มีการส่งคดีเข้าสู่โครงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

หลังจากอัยการได้ส่งคดีเข้าสู่โครงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และคดียังอยู่ระหว่างการดำเนินการภายใต้โครงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น อัยการจะไม่ดำเนินการอื่นจนกว่าจะทราบผลของการไกล่เกลี่ยตามโครงการไกล่เกลี่ยนั้น

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาแนวทางในการดำเนินคดีอาญาของเยอรมันจะอยู่ที่การลงโทษผู้กระทำผิด และเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคม แต่แนวทางทั้งสองก็ไม่ได้เกิดผลสำเร็จแต่อย่างใดเพราะในช่วงระยะเวลาไม่นานนี้เยอรมันก็เป็นประเทศหนึ่งที่ประสบปัญหาจำนวนอาชญากรรม และการกระทำความผิดอาญามากขึ้น[11] เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเยอรมันได้มีแนวทางที่สามเกิดขึ้น โดยมุ่งเป้าไปที่การแก้ไขตัวผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย อันส่งผลให้เยอรมันนำมาตรการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายมาใช้ในกระบวนการยุติธรรม[12] ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวนี้เองเป็นวิธีการหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงกล่าวได้ว่าประเทศเยอรมันเป็นประเทศที่นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาท โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

การดำเนินคดีอาญาของเยอรมันตั้งอยู่บนหลักพื้นฐานที่ว่า การกระทำความผิดอาญาเป็นการกระทำผิดต่อรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจในการดำเนินคดี แต่ก็ได้มีข้อยกเว้นไว้บางกรณีเท่านั้นที่ให้ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการดำเนินคดี ดังนั้น การที่จะนำข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ในระบบกฎหมายเยอรมันจึงไม่ใช่เรื่องง่าย จากการศึกษาพบว่าแม้ระบบกฎหมายเยอรมันจะเห็นว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของรัฐก็ตาม แต่เยอรมันก็ได้มีการผ่อนคลายกฎเกณฑ์ดังกล่าวลงด้วยการยอมรับเอากฎหมาย

---

[11] Deiter Dolling. Victim-Offender Mediation. p. 45. (อ้างถึงใน ณภัทร กตเวทีเสถียร, 2547: 84).

[12] แหล่งเดิม. หน้า 85.

ที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทมาใช้ในระบบยุติธรรมทางอาญา ทั้งนี้จะได้แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของการรับเอากฎหมายดังกล่าวมาใช้ตามลำดับคือ

ปี ค.ศ. 1991 เป็นปีที่ระบบยุติธรรมเยอรมันได้เริ่มรับเอากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เป็นครั้งแรก โดยได้นำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวกับการกระทำผิดของเยาวชน (Juvenile Criminal Code) ในมาตรา 10, 45 ที่ให้อำนาจอัยการละเว้นจากการดำเนินคดี ถ้าเห็นว่าเยาวชนผู้ทำผิดมีความตั้งใจที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น และได้บัญญัติไว้ในเรื่องการกระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 153 a ทำให้อัยการละเว้นหรืองดการดำเนินคดีโดยความยินยอมของศาลที่พิจารณาและความยินยอมของผู้ถูกกล่าวหา หากได้มีการชดใช้ความเสียหาย หรือหากการไกล่เกลี่ยตามโครงการไกล่เกลี่ยเป็นผล

ปี ค.ศ. 1994 ได้มีการบัญญัติเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายอาญา (German Criminal Code) มาตรา 46 a ให้ศาลมีอำนาจทุเลาการลงโทษได้ในความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 1 ปี หรือละเว้นการลงโทษหากเห็นว่าคู่กรณีได้มีการไกล่เกลี่ย หรือชดใช้ค่าเสียหายกันได้และบัญญัติเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 153 b ที่ให้อำนาจอัยการยุติการดำเนินคดีได้โดยความยินยอมของศาล หากคดีนั้นอยู่ในเงื่อนไขที่ศาลจะยกเว้นการลงโทษ

ปี ค.ศ. 1999 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอีกครั้งในมาตรา 155 a, 155 b ที่ให้อัยการและศาลมีหน้าที่ต้องตรวจดูว่าในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินคดีมีขั้นตอนใดที่มีความเป็นไปได้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท นอกจากนี้ ยังต้องสนับสนุนให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วย โดยให้มีอำนาจส่งคดีเข้าสู่โครงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Victim - Offender Mediation - Program) ไม่ว่าจะเป็นโครงการของรัฐหรือเอกชน

วิวัฒนาการข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า เยอรมันได้มีการยอมรับการระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แล้ว และได้มีการนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมาย ซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ

(1) กฎหมายที่เกี่ยวกับการกระทำผิดของเยาวชน (Juvenile Criminal Code) มาตรา 10 มาตรา 45 ที่ให้อำนาจอัยการละเว้นการดำเนินคดีหากเห็นว่าผู้กระทำผิดเป็นเยาวชน และมีความตั้งใจที่จะไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น

(2) ประมวลกฎหมายอาญา (German Criminal Code) มาตรา 46 a ให้อำนาจศาลในกรณีที่ผู้กระทำผิดได้มีการไกล่เกลี่ยกับผู้เสียหาย หรือในคดีนั้นได้มีการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายแล้วให้ศาลมีอำนาจบรรเทาโทษ หรือถ้าคดีนั้นมีโทษจำคุกและศาลจะพิพากษาจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 360 มาร์ค ให้ศาลมีอำนาจยกเว้นโทษได้

(3) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (German Criminal Procedure Code)

มาตรา 153 a ในคดีความผิดเล็กน้อยโดยความยินยอมของศาลที่พิจารณาคดีนั้น และความยินยอมของผู้ถูกกล่าวหา อัยการมีอำนาจระงับคดีและกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ถูกกล่าวหาปฏิบัติ เช่น ให้ชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น มาตรา 153 b ภายใต้เงื่อนไขที่ศาลมีอำนาจยกเว้นโทษได้ อัยการโดยความยินยอมของศาลที่มีเขตอำนาจมีอำนาจระงับการฟ้องคดีอาญาได้ และกรณีที่ได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้วโดยการยินยอมของอัยการและผู้ถูกกล่าวหา ศาลมีอำนาจยุติการดำเนินกระบวนพิจารณาลงได้ก่อนมีการสืบพยาน

มาตรา 155 a ที่ให้อัยการและศาลมีหน้าที่ต้องตรวจสอบในทุกขั้นตอนของกระบวนการถ้ามีความเป็นไปได้ที่จะดำเนินการตามโครงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิด และผู้เสียหาย ในคดีที่เหมาะสมให้ริเริ่มให้มีการไกล่เกลี่ยตลอดจนใช้ส่งเสริมและสนับสนุนการไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้นโดยคู่กรณี แต่ไม่ให้ดำเนินการใดหากผู้เสียหายไม่ยินยอม

มาตรา 155 b ให้อัยการและศาลมีอำนาจส่งคดีเข้าสู่โครงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งโครงการดังกล่าวอาจเป็นของรัฐ ชุมชน หรือของเอกชน

วิธีการระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ระบบการฟ้องคดีของเยอรมัน เป็นระบบการฟ้องคดีตามระบบกฎหมาย ซึ่งบังคับให้ต้องดำเนินคดีในทุกกรณีที่พบว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น อัยการจะไม่ดำเนินคดีต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น เยอรมันได้นำหลักดุลพินิจมาใช้ในการดำเนินการของอัยการ อัยการจึงสามารถใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีก็ได้

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในเยอรมัน จึงเป็นการดำเนินการเพื่อให้ได้ผลของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ประกอบดุลพินิจของอัยการในการสั่งชะลอการฟ้อง หรือใช้ประกอบดุลพินิจของศาลในการกำหนดคำพิพากษา

การให้ได้มาซึ่งผลของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน แต่สำหรับประเทศเยอรมันได้เลือกนำมาใช้ในระบบยุติธรรมทางอาญาเพียงวิธีเดียว คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย (Victim – Offender Mediation) หรือ (Tater - Opfer - Ausgleich) โดยจะนำมาใช้ในคดีความผิดเล็กน้อยหรือคดีที่มีโทษปานกลาง

การไกล่เกลี่ยจะกระทำโดยองค์กรที่มีหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยตรง ซึ่งในเยอรมันจะมีองค์กรที่ทำการไกล่เกลี่ยดังกล่าวประมาณ 400 องค์กร ที่เป็นหน่วยงานของรัฐและเอกชน แต่องค์กรที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมากที่สุดคือ The WAAGE Hannover ซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้ากำไร งบประมาณในการบริหารองค์กรบางส่วนมาจากรัฐ การบริจาค และเงินค่าธรรมเนียม การทำงานขององค์กรจะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย

ข้อพิพาทและอบรมบุคคลให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยที่มีคุณภาพ โดยคัดจากบุคคลผู้สมัครที่มีความเหมาะสมและภายหลังผ่านการอบรมแล้วจะออกใบประกาศนียบัตรให้เพื่อรับรองการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย (Victim – Offerder – Midiation Program) จะเริ่มต้นได้โดย 3 วิธีคือ

(1) เมื่ออัยการเห็นว่าคดีที่อยู่ระหว่างการดำเนินการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องสามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ ก็จะส่งคดีเข้าสู่โครงการไกล่เกลี่ยในขั้นตอนก่อนการฟ้องคดี และรอผลการไกล่เกลี่ยเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง[13]

(2) เมื่อผู้พิพากษาหรือศาลที่พิจารณาคดีนั้นเห็นว่า คดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณานั้นสามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ ก็จะส่งคดีเข้าสู่โครงการไกล่เกลี่ยในขั้นตอนระหว่างการพิจารณาคดี และนำผลของการไกล□เกลี่ยมาประกอบการทำคำพิพากษาว่าจะลงโทษสถานเบาหรือยกเว้นโทษแก่ผู้กระทำความผิด[14]

(3) เมื่อผู้กระทำผิดหรือผู้เสียหาย ไม่ว่าคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาชั้นอัยการหรือชั้นศาล คู่กรณีสามารถติดต่อขอให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ด้วยตนเอง เพื่อนำผลการไกล่เกลี่ยส่งแก่อัยการ หรือศาลเพื่อพิจารณาต่อไป[15]

ภายหลังจากได้รับเรื่องเข้าสู่โครงการไกล่เกลี่ยแล้ว คณะทำงานซึ่งประกอบด้วยผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจำนวน 2 คน ทนายความจำนวน 1 คน ผู้ชำนาญการในการไกล่เกลี่ยจำนวน 1 คน และนักสังคมสงเคราะห์หญิง จำนวน 1 คน จะทำการติดต่อกับผู้เสียหายก่อน หากผู้เสียหายตกลงเข้าร่วมโครงการก็จะติดต่อกับผู้กระทำความผิด หลังจากติดต่อแต่ละฝ่ายจนพร้อมที่จะพบปะกัน ซึ่งหน้าก็จะจัดให้พบกัน โดยให้แต่ละฝ่ายได้แสดงความรู้สึกและแสดงความรับผิดชอบต่อกัน โดยฝ่ายผู้เสียหายมีโอกาสที่จะแสดงความรู้สึก ผลความเสียหายที่เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้มีโอกาสรับรู้ ผู้กระทำผิดรู้สึกผิดและสำนึกในการกระทำและพยายามบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น กรณีที่มีการตกลงกันได้ผู้ไกล่เกลี่ยก็จะทำรายงานส่งไปยังอัยการหรือศาลตามลำดับ

ผลของการดำเนินการตามโครงการนี้ หากการไกล่เกลี่ยไม่ประสบความสำเร็จก็จะส่งเรื่องกลับคืนไปดำเนินการตามขั้นตอนปกติของกระบวนการยุติธรรม แต่ถ้าการไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จ ผลของการดำเนินการพร้อมด้วยรายงานของผู้ทำการไกล่เกลี่ยจะถูกส่งกลับไปยังผู้ที่ส่งคดีเข้าสู่โครงการกล่าวคือหากเป็น

---

[13] ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 155a และมาตรา 155b

[14] ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 46a

[15] แหล่งเดิม.

(1) กรณีที่ผู้กระทำผิดหรือผู้เสียหายส่งเรื่องเข้าสู่โครงการเองก็จะส่งผลการดำเนินการไปยังอัยการ หากคดีอยู่ระหว่างการดำเนินการของอัยการ หรือส่งไปยังศาลที่พิจารณาคดีนั้น หากคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล

(2) กรณีที่อัยการเป็นผู้ส่งคดีเข้าโครงการไกล่เกลี่ย ก็จะส่งผลไปยังอัยการเพื่อประกอบการพิจารณาไม่ฟ้อง

(3) กรณีที่ศาลเป็นผู้ส่งคดีเข้าโครงการไกล่เกลี่ยก็จะส่งผลไปยังศาลที่พิจารณาคดีดังกล่าวเพื่อประกอบการทำคำพิพากษาว่าจะบรรเทาโทษหรือยกเว้นโทษ

สรุปได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นในเยอรมันนี้ เป็นการดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดอำนาจไว้ให้กระทำได้ โดยสามารถกระทำได้ใน 2 ขั้นตอน กล่าวคือ

(1) เป็นกรณีที่ดำเนินการเพื่อยุติคดีในชั้นอัยการ โดยพิจารณาจากผลการไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้น หากผลการไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จก็ให้อัยการยุติคดี และ

(2) เป็นการดำเนินการในชั้นศาลเพื่อนำผลของการไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้น เพื่อให้ศาลใช้ประกอบการทำคำพิพากษาว่าจะลงโทษสถานเบา หรือจะยกเว้นโทษแก่ผู้กระทำผิด

เยอรมันได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ระงับข้อพิพาทในคดีความผิดดังต่อไปนี้ ความผิดเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกาย 64% ความผิดเกี่ยวกับการทำให้เสียทรัพย์ 15% ความผิดเกี่ยวกับการลักทรัพย์และการฉ้อโกง 11% ความผิดเกี่ยวกับการชิงทรัพย์และการข่มขู่ 9% และอื่น ๆ 1% (เช่น ความผิดฐานข่มขืนใจ) ซึ่งในส่วนของอัตราโทษแต่ละศาลพบว่า ความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดฐานข่มขู่ ความผิดฐานกรรโชก ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ความผิดฐานข่มขืนใจ ล้วนแต่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี

ดังนั้น ในส่วนของความผิดเล็กน้อยของเยอรมัน จึงได้มีการกำหนดขึ้นโดยพิจารณาจากปัจจัย ดังต่อไปนี้คือ

(1) พิจารณาจากคุณธรรมทางกฎหมาย คือ ในส่วนของคุณธรรมทางกฎหมายของความผิดแต่ละฐานมุ่งประสงค์คุ้มครองความเป็นส่วนตัว คือ คุ้มครองกรรมสิทธิ์ การครอบครองทรัพย์สิน และเสรีภาพในการตกลงใจ การทำความผิดเหล่านี้จึงถือว่าเป็นความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายโดยตรง ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำผิดจึงเป็นผู้เสียหาย

(2) พิจารณาจากอัตราโทษของความผิดดังกล่าวคือ ความผิดส่วนใหญ่ที่นำมาใช้ในการระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะเป็นความผิดที่มีคุณธรรมทางกฎหมายที่คุ้มครองความเป็นส่วนตัว และมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ซึ่งต่างจากความผิดที่กระทบต่อรัฐจะมีอัตราโทษสูงกว่า 5 ปี

(3) เจตนาในการกระทำความผิด ผู้กระทำความผิดมีเพียงเจตนาธรรมดาโดยทั่วไป

จึงสรุปได้ว่า ความผิดเล็กน้อยของเยอรมัน ได้แก่ ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี และมีคุณธรรมทางกฎหมายที่คุ้มครองบุคคลและกรรมสิทธิ์ของบุคคล[16]

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าสำหรับความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายของประเทศเยอรมัน ไม่ว่าจะเป็นความผิดฐานก่อให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยประมาท (มาตรา 222) ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันได้กำหนดโทษจำคุกไว้ไม่เกิน 5 ปี หรือปรับ หรือความผิดฐานประมาทก่อให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กาย (มาตรา 229) ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันได้กำหนดโทษจำคุกไว้ไม่เกิน 3 ปี หรือปรับ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว นั้น จึงถือเป็นความผิดเล็กน้อย และสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายข้างต้นมาใช้กับความผิดในลักษณะดังกล่าวได้เช่นเดียวกัน

3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศสหรัฐอเมริกามีมากว่า 30 ปีแล้ว โดยพัฒนามาจากโครงการ Victim Offender Reconciliation (VOR) ซึ่งเน้นการทำงานกับอาชญากรรมต่อทรัพย์สิน การทำร้ายร่างกายที่ไม่รุนแรง โดยช่วยเหลือผู้เข้าร่วมโครงการในการต่อรองข้อตกลงระหว่างคู่กรณี การชดใช้ค่าเสียหายและแก้ไขปัญหาวิธีอื่นนอกเหนือจากกระบวนการทางศาล จนกระทั่งปัจจุบันเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิดซึ่งแทรกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อาจใช้เป็นมาตรการเสริมในชั้นตำรวจ อัยการ หรือชั้นศาล โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบมีการตอบสนองที่ถูกวิธีต่อความเจ็บปวดและความสูญเสียที่ได้รับจากอาชญากรรม โครงการไกล่เกลี่ยนี้ทำงานโดยใช้ความต้องการของผู้ได้รับผลกระทบเป็นหลัก มุ่งบำบัดและไม่ให้เกิดความเสียหายและความสูญเสียเพิ่มมากขึ้น กระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหายนี้สามารถใช้ได้กับคดีเกือบทุกประเภทความผิด ไม่ว่าความผิดร้ายแรงซึ่งรวมถึงการทำร้ายร่างกายอันตรายสาหัส ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย และความผิดทางเพศ ยกเว้นความผิดฐานเจตนาฆ่าผู้อื่น กระบวนการไกล่เกลี่ยในประเทศสหรัฐอเมริกานี้มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องโดยปรากฏในบางมลรัฐ เช่น รัฐแคลิฟอร์เนีย รัฐมินิสโซต้า รัฐนิวเม็กซิโก และรัฐเท็กซัส โดยแต่ละรัฐก็จะมีการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาใช้ในขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและประเภทความผิดที่ต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกา

---

[16] ณภัทร กตเวทีเสถียร. *การระงับข้อพิพาทในคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (ศึกษาเฉพาะความผิดที่มีผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาญา)*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ . หน้า 134-135.

เป็นประเทศที่มีการปกครองแบบสหพันธรัฐนั่นเอง

ประเทศสหรัฐอเมริกามีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยคือ The AmericanBar Association's Special Committee on Alternative Means Disputes Resolution ซึ่งการใช้กระบวนการนี้อาจทำได้ทั้งในภาคเอกชน (Private Sector) กระบวนการในระดับชุมชน (Community Process) และในส่วนของที่เป็นองค์กรสาธารณะ (Public Agency) ซึ่งวิธีการไกล่เกลี่ยโดยองค์กรนี้ส่งผลดีให้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกาหลายประการ เช่น ทำให้จำนวนคดีความที่จะขึ้นสู่ศาลลดลง จำนวนคำพิพากษาลงโทษจำคุกลดลงเป็นการสนับสนุนให้เกิดสันติภาพ ทั้งนี้ยังเป็นการตอบสนองความต้องการของสาธารณชนที่คัดค้านและไม่พอใจกับระบบกระบวนการยุติธรรมของประเทศที่มีปัญหาเรื่องความล่าช้าในการดำเนินคดีและคู่กรณีพิพาทต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่สูง องค์กรที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยทางอาญาจะถูกจัดตั้งขึ้นในรูปแบบของศูนย์การไกล่เกลี่ย ศูนย์เหล่านี้จะเป็นหน่วยงานอิสระแต่ก็ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลกลางและหน่วยงานต่าง ๆ แต่ละศูนย์จะมีจุดประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนของตนเองและสร้างกลไกในการปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ศูนย์ได้ตั้งไว้[17] ผู้ที่จะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประจำศูนย์นอกจากจะต้องเป็นผู้ที่มีความเป็นกลาง ซื่อสัตย์ สุจริตเป็นที่ยอมรับแล้ว บุคคลดังกล่าวยังต้องจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีด้านกฎหมาย หรือวิชาชีพอื่นที่เหมาะสม และทำหน้าที่นี้ด้วยความสมัครใจของตนอีกด้วย

ลักษณะการทำงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยนั้นไม่มีกฎหมายบังคับให้คู่กรณีต้องนำคดีมาไกล่เกลี่ยกันก่อนนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล แต่เป็นทางเลือกหนึ่งที่เปิดโอกาสให้คู่กรณีสามารถเลือกวิธีที่จะยุติข้อพิพาทของตนเองลง ซึ่งหากคู่กรณีไม่สมัครใจที่จะเลือกใช้วิธีการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทของตนเองแล้วก็จะไม่มีใครไปบังคับได้ ดังนั้น ความเชื่อมั่นของประชาชนในการใช้บริการของศูนย์ไกล่เกลี่ยจึงขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพและคุณธรรมของศูนย์เป็นสำคัญ ดังนั้น ศูนย์ต่าง ๆ จึงต้องประชาสัมพันธ์ถึงวิธีการทำงานและทำการคัดเลือกผู้ทำหน้าที่ประนอมข้อพิพาทประจำศูนย์ให้เป็นที่เชื่อถือและยอมรับได้

กระบวนการไกล่เกลี่ยของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น สามารถนำมาใช้เกือบทุกประเภทคดีความผิด แม้จะเป็นความผิดที่ร้ายแรงก็ตามเนื่องจากกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นไม่มีความผิดประเภทยอมความกันได้ ศาลสูงสุดของสหรัฐได้เคยประกาศซ้ำในหลายคดีว่าผลประโยชน์ของรัฐและสังคมย่อมอยู่เหนือผลประโยชน์ของเหยื่อในการกระทำความผิด รัฐฟ้องคดีเพื่อสังคม มิใช่เพื่อพยานผู้กล่าวโทษ พนักงานอัยการทำหน้าที่เพื่อสังคม มิใช่เพื่อผู้ประสบเคราะห์กรรมจากการกระทำความผิด ผลประโยชน์ที่พยานผู้กล่าวโทษได้รับจากผู้กระทำความผิดจึงเป็นเรื่อง

---

[17] Sander, Frank E.A. (1976). "Varieties of Dispute Processing". *Federal Rules Decision, vol. 70,* p. 111-134.

ของคู่กรณีเองย่อมไม่กระทบกระเทือนต่อรูปคดีและอำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ[18] ด้วยเหตุนี้ แม้ผู้กระทำผิดจะชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายจนพอใจ หรือได้ตกลงอย่างหนึ่งอย่างใดกับผู้เสียหาย คดีย่อมยุติระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหาย แต่ความรับผิดทางอาญายังคงมีอยู่ ต่อมาแม้ว่าในภายหลังบางมลรัฐได้เริ่มกำหนดหลักการให้มา โดยกำหนดให้ความผิดอาญาบางประเภทยอมความได้ หรือคดีอาจเลิกกันได้โดยพฤติการณ์บางประการ แต่ได้กำหนดเงื่อนไขโดยเคร่งครัดว่าผู้เสียหายจะต้องปรากฏตัวต่อศาล และแจ้งให้ศาลทราบว่าตนสมัครใจไม่ติดใจเอาความกับจำเลยอีกต่อไป เพราะเหตุที่จำเลยได้ชดใช้ให้ตนเป็นที่พอใจ ซึ่งการตีความของศาลจะเป็นไปโดยเคร่งครัด แต่กระนั้นก็ดีศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาก็ได้วินิจฉัยว่ากฎหมายดังกล่าวเหล่านี้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ในข้อที่ว่าไม่ได้คุ้มครองบุคคลใดโดยเสมอภาคกัน เพราะโดยผลของกฎหมายเหล่านั้น ผู้ใดร่ำรวยสามารถชำระเงินแก่ผู้เสียหายได้ผู้นั้นไม่ต้องถูกจำคุก ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาเห็นว่าไม่เป็นธรรม เพราะกฎหมายอันเป็นธรรมควรปฏิบัติต่อผู้ร่ำรวยและยากจนโดยเสมอภาคกัน เงินไม่ควรซื้อเสรีภาพจากการถูกจำคุกได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการที่กฎหมายของสหรัฐอเมริกากำหนดหลักการไว้เช่นนี้นั้นเป็นการมองข้ามความเป็นจริงที่มุ่งแต่พิทักษ์ผลประโยชน์และความสงบสุขของสังคมอันเป็นการมุ่งในทางทฤษฎีมากกว่าทางปฏิบัติ ซึ่งจะเป็นการสร้างภาระให้แก่รัฐเองยิ่งกว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาสังคม ดังนั้น กระบวนการไกล่เกลี่ยทางอาญาของศูนย์การไกล่เกลี่ยต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา จึงเป็นการระงับข้อพิพาทที่ไม่เป็นทางการ ไม่มีกฎหมายรองรับถึงผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่ในทางปฏิบัติที่ปรากฏทั่วไปว่าในกรณีที่ได้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกันระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายโดยศูนย์ต่างๆ แล้ว ถ้าหากว่าการไกล่เกลี่ยนั้นไม่ได้เป็นการละเมิดต่อกฎหมายโดยตรง หรือไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยตรงแล้ว บรรดาเจ้าหน้าที่ตลอดจนกลไกแห่งความยุติธรรมทั้งหลายมักจะละเลยหรือเพิกเฉยที่จะดำเนินคดี ตำรวจจะไม่จับกุมผู้กระทำความผิด พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง หรือศาลอาจสั่งว่าคดีไม่มีมูลหรือคณะลูกขุนวินิจฉัยว่าจำเลยไม่มีความผิด ซึ่งจะทำให้ข้อพิพาททางอาญาดังกล่าวนั้นระงับลงได้แม้จะไม่มีกฎหมายรับรองก็ตาม

ดังนั้น กระบวนการไกล่เกลี่ยของสหรัฐอเมริกาตามโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการแก้ไขปัญหาโดยอาศัยความเชื่อมั่นขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมของรัฐ และปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายโดยเฉพาะคู่กรณีพิพาทอาจเลือกใช้บริการของศูนย์ด้วยความสมัครใจของตน การทำงานของศูนย์จะบรรลุวัตถุประสงค์ตามโครงการที่ตั้งขึ้นหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับความเชื่อมั่นโดยตรงต่อศูนย์ซึ่งเป็นเรื่องที่คู่กรณีพิพาทต้องตัดสินใจด้วยตนเองให้ดี พนักงานอัยการยังคงมีสิทธิในการที่

---

[18] วิษณุ เครืองาม. (2517). “ความยินยอม-ยอมความตามกฎหมายอาญาสหรัฐอเมริกา.” *วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์, 2.* หน้า 162-165.

จะฟ้องผู้กระทำผิดได้ตลอดเวลาหากเห็นว่าจำต้องทำเช่นนั้นเพื่อความเหมาะสม ซึ่งเป็นเรื่องดุลพินิจของพนักงานอัยการที่จะพิจารณาว่าจะฟ้องคดีหรือไม่[19] กระบวนการไกล่เกลี่ยทางอาญาของสหรัฐอเมริกาจึงเป็นวิธีการที่ดีที่ไม่กำหนดเป็นเงื่อนไขบังคับว่าคดีประเภทใดที่ต้องผ่านการประนอมข้อพิพาทก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาล แต่กำหนดให้เป็นทางเลือกที่คู่กรณีพิพาทมีอำนาจในการตัดสินใจด้วยตัวของตัวเองว่าควรจะใช้วิธีการใดที่จะเหมาะสมในการที่จะระงับข้อพิพาทของตนเองที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ดีในรัฐ Montana รัฐ Minnesota และรัฐ Winconsin ได้มีการออกกฎหมายมารองรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้อย่างชัดเจน วิธีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย (Victim Offender Mediation) สามารถนำมาใช้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่ที่ปรากฏอย่างชัดเจนมี 3 ขั้นตอน คือ

(1) การไกล่เกลี่ยเฉพาะคดีที่ส่งต่อมาจากศาล หากคู่กรณีทำความตกลงกันได้เป็นผลสำเร็จผู้กระทำผิดจะได้รับการชะลอการฟ้องไว้ภายใต้การควบคุมและสอดส่อง

(2) การไกล่เกลี่ยเฉพาะคดีที่ส่งต่อมาจากศาล เมื่อศาลได้ยอมรับแล้วว่าจำเลยกระทำความผิดโดยให้ถือว่าการไกล่เกลี่ยเป็นเงื่อนไขข้อหนึ่งของการควบคุมและสอดส่อง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจของเหยื่อหรือผู้เสียหาย

(3) การไกล่เกลี่ยคดีที่ส่งมาจากพนักงานอัยการในชั้นก่อนฟ้อง และจากศาลภายหลังพิพากษา

การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในบางมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นสามารถนำไปใช้ได้กับความผิดเกือบทุกประเภทแม้จะเป็นความผิดร้ายแรง และในทุกขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นชั้นตำรวจ อัยการ หรือศาล โดยอาศัยความสมัครใจของคู่กรณีเป็นหลัก

โครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เกิดขึ้น ทำให้สหรัฐอเมริกาเหนือค่อนข้างจะประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นโครงการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด (VOM) ในสหรัฐอเมริกา และโครงการระงับข้อพิพาทอย่างสมานฉันท์หรือ Restorative Resolutions โครงการเยียวยาของที่ประชุมอันศักดิ์สิทธิของชุมชน

สหรัฐอเมริกาได้มีการนำโครงการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด หรือ Victim Offender Mediation มาใช้ร่วมกับระบบกระบวนการยุติธรรม โดยให้ดุลพินิจแก่ตำรวจ พนักงานอัยการ และศาลในการเบี่ยงคดี โดยทั่วไปแล้วบริการระงับข้อพิพาทตั้งอยู่ที่สำนักงานตำรวจ สำนักงานอัยการ และองค์กรที่ไม่ได้แสวงหากำไรของชุมชนหรือของโบสถ์

---

[19] สุภัทรา กรอุไร. (2543). *การประนอมข้อพิพาททางอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.หน้า 48-51.

จากการวิจัยเพื่อประเมินผล Mark Umbreit พบว่าจากโครงการประนอมข้อพิพาท จำนวน 289 โครงการในสหรัฐอเมริกามี 94 โครงการ ที่ทำเรื่องการกระทำความผิดของเยาวชนและผู้เสียหาย มี 57 โครงการที่ทำเรื่องการกระทำความผิดของผู้ใหญ่และผู้เสียหาย มี 103 โครงการ ที่ทำเรื่องเยาวชนที่กระทำผิดอย่างเดียว มี 48 โครงการที่ทำทั้งเรื่องเยาวชนและผู้ใหญ่ที่กระทำผิด และมี 9 โครงการ ที่ทำเฉพาะเรื่องผู้ใหญ่ที่กระทำผิด

กระบวนการประนอมข้อพิพาทอาจเกิดขึ้นได้ในหลายขั้นตอน มากกว่าหนึ่งในสามของโครงการจะเป็นการเบี่ยงคดีก่อนชั้นศาล (คือก่อนที่จะมีการนำคดีขึ้นสู่ศาล) มีโครงการหลังจากที่ศาลมีการพิจารณาจำนวน 28 โครงการ และโครงการส่วนใหญ่เป็นโครงการของภาคเอกชนโดยร้อยละ 43 ของโครงการเป็นของหน่วยงานภาคเอกชนและชุมชน ร้อยละ 22 เป็นโครงการของวัด นอกจากนี้แล้วยังมีโครงการประนอมข้อพิพาทของกรมคุมประพฤติ สำนักงานคุ้มครองและดูแลผู้เสียหาย สำนักงานอัยการ และกรมราชทัณฑ์ โครงการทั้งหมดได้รับการสนับสนุนทางด้านการเงินจากทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น มูลนิธิ วัด เงินบริจาค โครงการส่วนใหญ่จะใช้เงินอุดหนุนจากแหล่งทุนมากกว่าหนึ่งแหล่ง ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยแต่ละโครงการจะตกประมาณ 55,007 เหรียญสหรัฐอเมริกาต่อปี ซึ่งจริง ๆ แล้วแต่ละโครงการอาจใช้เงินตั้งแต่ 1 ถึง 413,671 เหรียญสหรัฐอเมริกา

จำนวนคดีที่นำโครงการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้จะแตกต่างกันในแต่ละปี จำนวนเฉลี่ยของคดีที่เยาวชนกระทำความผิดมีปีละ 136 เรื่อง จำนวนเฉลี่ยของคดีที่ผู้ใหญ่กระทำความผิดมีปีละ 74 เรื่อง จากการสำรวจประเภทคดีพบว่ามีคดีความผิดอาญาร้ายแรงที่เรียกว่า felony จำนวนร้อยละ 33 คดีที่เป็นความผิดอาญาร้ายแรง ลำดับรองลงมาที่เรียกว่า Misdemeanor จำนวนร้อยละ 67 บุคคลกลุ่มแรกที่มีบทบาทที่สุดในการแจ้งเรื่องเพื่อให้มีการใช้การประนอมข้อพิพาทตามโครงการคือ พนักงานคุมประพฤติ ศาล และพนักงานอัยการ ความผิดที่พบบ่อยที่สุดในโครงการประนอมข้อพิพาทคือ ทำให้เสียทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ในเคหสถาน ตัวอย่างคดีอาญาความผิดร้ายแรงที่มีการประนอมข้อพิพาท เช่น ทำร้ายร่างกายสาหัส ความรุนแรงในครอบครัว ทำให้ผู้อื่นตายโดยประมาท ความผิดทางเพศ ความผิดฐานพยายามฆ่า และฆ่าผู้อื่น

การประเมินผลโครงการส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกาได้ผลเป็นที่น่าพอใจทั้งในเรื่องสถิติการกระทำผิดซ้ำและความพึงพอใจของผู้เสียหาย ตัวอย่างเช่น ในการวิเคราะห์โครงการที่ทำรวมทั้งทวีปอเมริกาเหนือ คือ ในแคนาดา มินนิสโซตา นิวเม็กซิโก และเท็กซัสของ Mark Umbreit และ Robert Coates ในปี 1990/91 พบว่า

(1) การประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด (VOM) สร้างความพึงพอใจแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ (ผู้เสียหายร้อยละ 79 และ ผู้กระทำผิดร้อยละ 87) และรู้สึกว่าได้รับความเป็นธรรม (ผู้เสียหายร้อยละ 83 และผู้กระทำผิดร้อยละ 89)

(2) ผู้เข้าร่วมโครงการรู้สึกว่าการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดทำให้เกิดความร่วมมือในกระบวนการยุติธรรมทั้งจากฝ่ายผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด

(3) การประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ได้ลดความหวาดกลัวและความกังวลของผู้เสียหาย

(4) ผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนที่ไม่ได้นำเรื่องการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ จะมีความรู้สึกต้องรับผิดชอบต่อการกระทำผิดของตนเองน้อยกว่ากรณีที่มีการนำโครงการดังกล่าวมาใช้

(5) โครงการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับกรณีการกระทำความผิดของเยาวชนทุกเรื่อง โดยเฉพาะในชั้นก่อนมีคำพิพากษาและไม่ใช่เพียงแต่กรณีมีการกระทำความผิดครั้งแรก

(6) โครงการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ใช้ได้ดีในกรณีที่มีการกระทำความผิดร้ายแรง เช่น ลักทรัพย์ในเคหสถาน ปล้นทรัพย์ และทำร้ายร่างกาย

(7) การประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ได้รับความร่วมมืออย่างมากจากศาลและเจ้าหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

(8) ผู้กระทำผิดส่วนใหญ่จะแสดงให้เห็นว่าเต็มใจที่จะเข้าร่วมโครงการ

(9) ผู้เสียหายส่วนใหญ่ (ร้อยละ 91) เต็มใจเข้าร่วมโครงการ มีเพียงบางส่วน (ร้อยละ 9) ที่แจ้งว่ารู้สึกเหมือนถูกบังคับ

(10) จำนวนผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชนที่เข้าโครงการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดที่กลับไปกระทำผิด (ภายใน 1 ปี) จะมีจำนวนน้อยมาก และหากมีก็พบว่าเป็นความผิดที่เบากว่าที่ทำในครั้งแรก

(11) โครงการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด มีส่วนสำคัญในการทำให้ผู้กระทำความผิดจ่ายเงินชดใช้แก่ผู้เสียหาย (ร้อยละ 81) ต่างจากกรณีที่ศาลสั่งให้ใช้เงินแม้ในผู้กระทำความผิดรายเดียวกัน (ร้อยละ 58)

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ประมวลกฎหมายสหรัฐอเมริกา (United States Code:USC) ได้กำหนดความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ไว้ในลักษณะ18 (มาตรา 1112) โดยในส่วนของบทกำหนดโทษนั้น ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ถือเป็นความผิดที่จัดอยู่ในชั้น class E Felony (จำคุก 1 ปี ไม่ถึง 5 ปี) ซึ่งถือเป็นความผิดอาญาร้ายแรงที่มีการประนอมข้อพิพาทในประเทศสหรัฐอเมริกาเช่นกัน

3.3. ประเทศแคนาดา

ในส่วนของประเภทของความผิด แคนาดาได้มีการแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) ความผิดอุจฉกรรจ์ (Indictable offence) คือ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป เช่น ฆ่าคนตาย ทำร้างร่างกาย ทำผิดทางเพศ จำเลยจะต้องถูกดำเนินคดีในศาลอาญา โดยมีลูกขุน เว้นแต่จำเลยและอัยการไม่ต้องการ หรือบางข้อหาที่ร้ายแรง[20]

(2) ความผิดลหุโทษ (Summary offence) เป็นความผิดที่มีความรุนแรงน้อย มีโทษจำคุกไม่ถึง 2 ปี

สำหรับความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายในประเทศแคนาดานั้น ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา (RSC 1985) ได้กำหนดความผิดทางอาญาฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายไว้ในมาตรา 220 ซึ่งมี 2 กรณี คือ

(1) กรณีที่มีการใช้ปืนในการกระทำความผิด

(2) กรณีอื่น

ส่วนความผิดฐานก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายผู้อื่นโดยประมาท นั้น ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดาได้กำหนดไว้ในมาตรา 221

สำหรับโทษในความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายตามมาตรา 220 ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดากำหนดโทษไว้ ดังนี้ (1) กรณีที่มีการใช้ปืนในการกระทำความผิด ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต ขั้นต่ำสี่ปี (2) กรณีอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต

ส่วนความผิดฐานก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายผู้อื่นโดยประมาทนั้น ตาม มาตรา 221 ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดาได้กำหนดไว้ในโดยให้ระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี

ดังนั้น เมื่อพิจารณาอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิด ฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายตามมาตรา 220 และความผิดฐานก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายผู้อื่นโดยประมาทนั้น ตามมาตรา 221 ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา จึงเห็นได้ว่าความผิดดังกล่าวถือเป็นประเภทความผิดอุจฉกรรจ์ (Indictable offence) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

การดำเนินคดีอาญาของแคนาดาเป็นการดำเนินคดีโดยรัฐ มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และเพื่อปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐาน เสรีภาพของประชาชน การกระทำผิดที่เกิดขึ้นถือเป็นความผิดต่อรัฐ รัฐมีหน้าที่สอบสวนจับกุมและให้อัยการเท่านั้นมีอำนาจฟ้องคดี แต่แคนาดามีกรณีที่พิเศษต่างจากประเทศอื่นคือ แคนาดาถือว่าประชาชนทุกคนเป็นส่วนหนึ่ง

[20] www.gov.ca/Just/rj/rj-develop.htm

ของกระบวนการยุติธรรม ทุกคนจึงมีหน้าที่ให้ความร่วมมือแก่เจ้าหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา การดำเนินคดีไม่ใช่เป็นเพียงหน้าที่ของรัฐตามลำพัง[21]

ระบบการดำเนินคดีอาญาในศาลของแคนาดาเป็นระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ที่ถือว่าคู่ความทั้งสองฝ่ายมีฐานะเท่าเทียมกัน มีหน้าที่เสนอข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่อศาลที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางเป็นผู้ตัดสิน ในระบบนี้จะมีกติกาเพื่อช่วยฝ่ายผู้ต้องหา จำเลย เพื่อไม่ให้เสียเปรียบผ่านโจทก์ คือ มีหลักเรื่องการสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ในศาล (Presumption of innocence) มีระบบลูกขุน (Jury) มีระบบตัดพยานโดยเคร่งครัด และมีระบบทนายที่แข็งแรง[22]

ในส่วนของประเภทของความผิด ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าแคนาดาได้มีการแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) ความผิดอุจฉกรรจ์ (Indictable offence) คือ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป เช่น ฆ่าคนตาย ทำร้างร่างกาย ทำผิดทางเพศ จำเลยจะต้องถูกดำเนินคดีในศาลอาญา โดยมีลูกขุน เว้นแต่จำเลยและอัยการไม่ต้องการ หรือบางข้อหาที่ร้ายแรง[23]

(2) ความผิดลหุโทษ (Summary offence) เป็นความผิดที่มีความรุนแรงน้อย มีโทษจำคุกไม่ถึง 2 ปี

การฟ้องร้องคดีจะต้องมีการกล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิดในข้อใดเสียก่อน ถ้าการกล่าวหาเป็นความผิดประเภท Indictable offences ผู้ถูกกล่าวหาไปปรากฏตัวที่ศาลเพื่อนัดวันพิจารณา แต่ถ้าเป็นความผิดประเภท Summary offences อาจให้ผู้แทนที่กฎหมายรับรองไปปรากฏตัวแทนได้ และก่อนที่ผู้ต้องสงสัยจะถูกดำเนินคดี จะต้องมีบุคคลมายืนยันต่อหน้าศาล (Justice of the peace) ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง และมีเหตุผลอันควรเชื่อว่าได้ทำผิด โดยปกติผู้ยืนยันมักจะเป็นตำรวจ แต่บางกรณีอาจเป็นบุคคลอื่นได้ หลังจากนั้น ศาลจะพิจารณาว่ามีเหตุที่ควรจะพิจารณาคดีต่อไปหรือไม่ หากศาลเห็นว่าสมควรที่จะให้มีการดำเนินคดีก็จะดำเนินคดีต่อไป โดยขั้นตอนนี้ยังไม่ใช่เป็นการวินิจฉัยความถูกต้องของผู้กระทำผิด แต่เป็นการพิจารณาว่ามีเหตุผลเพียงพอต่อการดำเนินคดีในชั้นศาลหรือไม่ หลังจากนั้นก็จะมีการกำหนดวันเพื่อทำการพิจารณา[24]

---

[21] www.canada.Justice.gc/en/dept/pub/Just/CSJ_Page37.html

[22] Ibid. p.12.

[23] www.gov.ca/Just/rj/rj-develop.htm

[24] สารานุกรมกระบวนการยุติธรรมนานาชาติ. หน้า 660.

การพิจารณาพิพากษากระทำโดยผู้พิพากษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องสังคมและคำนึงถึงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ทั้งนี้ ผู้พิพากษาจะพิจารณาถึงสถานการณ์แวดล้อมประกอบไปด้วยเช่น ประเภทความผิด การวางแผน อาวุธที่ใช้ ประวัติการกระทำผิด การศึกษา การประกอบอาชีพ อายุ ครอบครัว สุขภาพ รายงานการสืบเสาะ และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับผู้เสียหาย เป็นต้น[25]

แต่ในช่วงเวลา 2-3 ปีที่ผ่านมา ความน่าเชื่อถือในระบบยุติธรรมของประเทศแคนาดาได้ลดลง โดยประชาชนมีความรู้สึกว่า ผู้กระทำผิดไม่ได้รู้สำนึกในการกระทำนั้น เหยื่อและชุมชนไม่ได้รับการกล่าวถึงมากนักในกระบวนการยุติธรรม และเมื่อประมาณปี ค.ศ.1994-1995 ระบบยุติธรรมของประเทศจำต้องสูญเสียงบประมาณเกือบถึง 10 พันล้านดอลล่าร์ ในการจัดการปรับปรุงแก้ไของค์กร ตำรวจ ราชทัณฑ์ หน่วยงานทางกฎหมาย และศาล โดยที่ทุกองค์กรต่างรับรู้ความจริงที่ว่าระบบยุติธรรมของประเทศแคนาดา ยังอ่อนแอเกินไปไม่ทันต่อเหตุการณ์ความผิดที่เกิดขึ้น เมื่อพิจารณาจากการที่ศาลทุกศาลในฝั่งตะวันตกยังคงจำคุกผู้กระทำผิดในอัตราสูงสุด และจากสถิติที่เพิ่มขึ้นของผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน เมื่อเทียบกับเมืองอื่น โดยมีสาเหตุของความล้มเหลวมาจากระบบที่ไม่เข้มแข็ง การลงโทษจึงไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่แท้จริง ผลของการใช้โทษที่รุนแรงจึงได้มีการพิจารณากันอย่างลึกซึ้งถึงสาเหตุแห่งการขาดความน่าเชื่อถือในระบบโดยพิจารณาถึงการรับฟังเสียงความต้องการของผู้เสียหายและพยาน

การขาดความน่าเชื่อถือเป็นผลจากภายหลังผู้กระทำผิดพ้นโทษจากเรือนจำและกลับเข้าสู่สังคม สังคมยังคงรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อผู้กระทำผิด ประชาชนจึงอยู่อาศัยด้วยความกลัว อาชญากรรมที่จะเรียกร้องความน่าเชื่อถือให้กลับคืนมาและสร้างความพอใจให้แก่ผู้เสียหายเป็นความพยายามอย่างมากในหลายปีที่ผ่านมา จึงได้มีการคิดทบทวนและทราบถึงสาเหตุว่าไม่ได้เกิดจากระบบเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากหลายส่วนประกอบกัน เช่น ระบบการศึกษา สุขภาพ และระบบสวัสดิการสังคม ที่มาของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงได้ถือกำเนิดขึ้นจากการผสมผสานของแนวคิดตามระบบยุติธรรมแบบเก่ากับแนวคิดตามระบบยุติธรรมแบบใหม่ที่ให้ความสำคัญกับสมาชิกในชุมชนมากขึ้น[26]

จนกระทั่งในฤดูร้อนของปี ค.ศ.1997 กระทรวงยุติธรรมโดยรัฐโนวาสโกเทีย ได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ปรับปรุง โดยนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาระบบยุติธรรมของประเทศแคนาดา โดยวัตถุประสงค์หลักของการดำเนินการมี 2 เป้าหมาย อันได้แก่

---

[25] “Sentencing of Adults” From www.novalawyer.com/sentence.html

[26] Ibid.

(1) เป้าหมายหลัก คือ ลดความขัดแย้ง และเพิ่มความพอใจให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งตามระบบเดิมผู้เสียหายยังคงมีความโกรธแค้นผู้กระทำผิดอยู่ โอกาสที่ผู้กระทำผิดจะกลับคืนสู่สังคมอย่างเป็นปกติย่อมเกิดขึ้นได้ยาก

(2) เป้าหมายรอง คือ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง[27]

ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ประเทศแคนาดาเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ กฎหมายที่บังคับใช้จึงมีอยู่มากมายดังเช่นในรูปของพระราชบัญญัติ แต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีอยู่ 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติการกระทำความผิดของเยาวชน และประมวลกฎหมายอาญา

ก) พระราชบัญญัติการกระทำความผิดของเยาวชน บัญญัติไว้ในเรื่องมาตรการทางเลือก[28] ที่กำหนดให้ใช้ในการกระทำความผิดของเยาวชน โดยให้ทำการตกลงกันด้วยวิธีการใดๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการนำตัวผู้กระทำผิดมาดำเนินคดีตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม มาตรการนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของมาตรการทางเลือกซึ่งมีผู้ดำเนินการคือ อัยการสูงสุดหรือผู้ที่รับมอบหมาย ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าหน้าที่ในจังหวัดนั้น[29] ในการดำเนินการนี้ผู้ดำเนินการจะต้องกำหนดมาตรการให้เหมาะสมและเป็นที่พอใจได้ว่าจะได้รับการพิจารณาโดยรอบคอบและเป็นประโยชน์ต่อสังคม[30] เยาวชนผู้เข้าร่วมตามมาตรการนี้จะต้องรู้สึกผิดและยอมรับผิดชอบในการกระทำของตน จึงได้ยินยอมเข้าร่วมโดยสมัครใจ[31] โดยก่อนการตัดสินใจจะต้องได้รับการชี้แจงรายละเอียดของโครงการและต้องได้รับการแจ้งถึงสิทธิที่มีอยู่[32] มาตรการนี้จะไม่ถูกนำมาใช้หากผู้กระทำผิดไม่ยอมรับ ปฏิเสธการกระทำของตน[33]

ขั้นตอนการดำเนินการเริ่มต้นจากการที่ตำรวจและพนักงานอัยการจะส่งคดีให้คณะกรรมการชุมชนใช้มาตรการทางเลือกที่จะระงับข้อพิพาท ด้วยการประชุมไกล่เกลี่ย ซึ่งจะดำเนินการโดยอาสาสมัคร และผู้ที่เข้าร่วมการประชุมคือผู้กระทำผิดและครอบครัว อาสาสมัครผู้ทำการไกล่เกลี่ย จำนวน 2 คน แต่สำหรับในคดีบางคดีเหยื่อและผู้ปกครองก็จะเข้ามาในคดีด้วย

---

[27] www.gov.ca/Just/rj/rj-develop.htm

[28] พระราชบัญญัติการกระทำความผิดของเยาวชน, มาตรา 4(1)

[29] พระราชบัญญัติการกระทำความผิดของเยาวชน, มาตรา 4(1)(a)

[30] พระราชบัญญัติการกระทำความผิดของเยาวชน, มาตรา 4(1)(b)

[31] พระราชบัญญัติการกระทำความผิดของเยาวชน, มาตรา 4(1)(c)(d)

[32] พระราชบัญญัติการกระทำความผิดของเยาวชน, มาตรา 4(1)(e)

[33] พระราชบัญญัติการกระทำความผิดของเยาวชน, มาตรา 4(3)

การดำเนินการตามมาตรการทางเลือกตามพระราชบัญญัตินี้ไม่ถือว่าเป็นการขัดแย้งกับการดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม หากภายหลังปรากฏว่าผู้กระทำผิดยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขให้ศาลเยาวชนยกฟ้องในข้อหาดังกล่าว[34]

ข) ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไว้ในมาตรการทางเลือกเช่นกัน[35] ภายหลังการกระทำผิดเกิดขึ้นกฎหมายแก่ตำรวจและพนักงานอัยการมีทางเลือกที่จะเสนอคดีในขั้นตอนก่อนยื่นฟ้องศาลต่อโครงการเบี่ยงเบนคดีหรือตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้โดยอาศัยกฎหมายอาญามาตรา 717 ถ้าผู้กระทำมีคุณสมบัติเหมาะสม ก็ให้ดำเนินการส่งคดีเข้าร่วมโครงการโดยมีผู้ที่รับผิดชอบดำเนินการคือ อัยการสูงสุดหรือผู้แทนที่มอบหมาย ผู้ที่รับการแต่งตั้งจากเจ้าหน้าที่ โดยการดำเนินการนี้จะต้องกำหนดมาตรการที่เหมาะสม[36] ผู้กระทำผิดที่เข้าร่วมโครงการจะต้องได้รับการแนะนำรายละเอียดของมาตรการ และต้องยินยอมเข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ[37] ซึ่งก่อนให้ความยินยอมต้องได้รับการชี้แจงสิทธิของตน[38]

มาตรการนี้จะไม่ถูกนำมาใช้หากผู้กระทำผิดปฏิเสธการมีส่วนร่วม หรือไม่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิด[39] หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ได้ตกลงไว้ และภายหลังศาลพอใจในความประพฤติของผู้กระทำผิดหลังจากผ่านขั้นตอนและเงื่อนไขของมาตรการแล้ว ศาลจะยกฟ้องในข้อหาดังกล่าว

วิธีการระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

การดำเนินคดีอาญาของแคนาดาโดยทั่วไปยึดตามประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับทั่วทั้งประเทศ แต่ในด้านการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แคนาดาได้มอบหมายให้แต่ละรัฐมีอำนาจกำหนดนโยบายในการบริหารได้เอง การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในระบบยุติธรรมทางอาญาของแคนาดาถือได้ว่าเป็นการบริหารกระบวนการยุติธรรม ดังนั้นในแต่ละรัฐจึงสามารถกำหนดนโยบายและแนวทางในการปฏิบัติได้เอง[40] ส่งผลให้แต่ละรัฐมีนโยบายและแนวทางในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ในการศึกษานี้ผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาถึงการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในรัฐโนวาสโกเทียเท่านั้น

---

[34] พระราชบัญญัติการกระทำความผิดของเยาวชน, มาตรา 4(4)(a)

[35] ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา, มาตรา 717

[36] ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา, มาตรา 717 (1)(b)

[37] ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา, มาตรา 717 (1)(c)

[38] ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา, มาตรา 717 (1)(d)

[39] ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา, มาตรา 717 (2)(a)

[40] www.canada.Justice.gc.ca/en/ps/voc/rjpap.html

การระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของรัฐโนวาสโกเทียเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อันได้แก่ ตำรวจ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เจ้าหน้าที่คุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ได้เสนอคดีต่อคณะกรรมการชุมชนให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ยุติลง[41]

คณะกรรมการชุมชนในรัฐโนวาสโกเทีย จะประกอบด้วย ตัวแทนสมาชิกของชุมชนที่อาสาสมัครเข้ามาทำงาน เพื่อทำหน้าที่ติดต่อคู่กรณีที่เกี่ยวข้องในคดี สนับสนุน และช่วยเหลือดำเนินการ อันผลให้เกิดความพอใจแก่ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย ตามที่คู่กรณีต้องการ นอกจากนี้จะเป็นผู้กำหนดวิธีการในการระงับข้อพิพาท ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตลอดจนเป็นผู้ดำเนินการจัดให้มีการพบปะกัน โดยการทำงานของคณะกรรมการชุมชนจะทำงานเป็นส่วนหนึ่งของกระทรวงยุติธรรม[42] คณะกรรมการชุมชนจะเป็นผู้ดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ รัฐไม่ใช่เป็นผู้ดำเนินการตามโครงการนี้ รัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุนเรื่องงบประมาณ และเป็นเพียงผู้กำกับดูแล เพราะรัฐไม่สามารถดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ในทุกชุมชน[43] สมาชิกในชุมชนมีส่วนสำคัญในความสำเร็จของโครงการ แต่ก็ไม่ใช่หมายความว่ารัฐจะโอนความรับผิดชอบทั้งหมดให้แก่ชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบโดยปราศจากการสนับสนุน และในปัจจุบันทั่วทั้งแคนาดามีคณะกรรมการชุมชนทั้งสิ้นจำนวน 107 คณะทำงาน แต่ในรัฐโนวาสโกเทียมีคณะกรรมการชุมชนจำนวน 6 คณะทำงาน[44]

ขั้นตอนการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในประเทศแคนาดาได้มีการกำหนดไว้โดยรัฐบาลกลาง เพียงว่า สามารถนำมาใช้กับความผิดเล็กน้อย หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทเท่านั้น ส่วนรายละเอียดในขั้นตอนการดำเนินการไม่ได้บัญญัติเอาไว้ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐโนวาสโกเทียที่จะกำหนดวิธีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้เอง และในทางปฏิบัติรัฐโนวาสโกเทียสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้กับความผิดที่มีความรุนแรงได้ด้วย[45] โดยขั้นตอนของการดำเนินการได้ยึดเอาประเภทความผิดเป็นเกณฑ์ ดังนั้นรัฐโนวาสโกเทียจึงได้แบ่งประเภทความผิดเพื่อใช้สำหรับการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ออกเป็น 4 ระดับ คือ

---

[41] www.gov.ns.ca/Just/rj/rj-Framework.htm

[42] www.gov.ns.ca/Just/rj/rj-develop.htm

[43] Montgomery.A. Alternative Measeur in Nova Scotia: A comprehensive Review" Nova Scotia Department. August 1979.

[44] www.restorativejustice.ca/aboutus.asp

[45] www.isuma.net/v01n01/clairmeme.shtml

ก) ความผิดระดับที่ 1 ได้แก่ ความผิดที่อยู่ในเขตอำนาจของจังหวัด ความผิดฐานเตร็ดเตร่คนจรจัด ความผิดฐานทำร้ายร่างกายไม่เป็นเหตุได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย[46]

ข) ความผิดระดับที่ 2 ได้แก่ ความผิดฐานอื่นที่ไม่ใช่ความผิดระดับ 3 และความผิดระดับ 4[47]

ค) ความผิดระดับที่ 3 ได้แก่ ความผิดฐานฉ้อโกงหรือยักยอกซึ่งทรัพย์มีมูลค่าไม่เกิน 20,000 ความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์ ความผิดทางเพศ ความผิดฐานลักพาตัว กังขัง ความผิดเกี่ยวกับครอบครัว ความรุนแรงในครอบครัว[48]

สำหรับประเภทความผิดนี้เองจะเป็นสิ่งที่กำหนดว่า คดีที่เกิดขึ้นจะเสนอเรื่องให้คณะกรรมการชุมชนดำเนินการระงับข้อพิพาทได้ในขั้นตอนใด และใครเป็นผู้มีอำนาจส่งคดีให้คณะกรรมการชุมชนพิจารณา จากการศึกษาผู้เขียนพบว่ารัฐโนวาสโกเทียได้มีขั้นตอนการส่งคดีให้คณะกรรมการชุมชนพิจารณาไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1) ขั้นตอนก่อนฟ้องคดี (Pre-charge) สามารถกระทำได้โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจที่พบการกระทำความผิดระดับ 1 และระดับ 2 โดยสามารถใช้ดุลพินิจที่จะว่ากล่าวตักเตือนด้วยวาจา หรือทำเป็นหนังสือสำหรับความผิดที่มีความรุนแรง แต่หากเห็นว่ามาตรการตักเตือนไม่ได้ผลก็จะเสนอเรื่องดังกล่าวไปดำเนินการในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ต้องเป็นการกระทำในกรณีที่มิได้มีการตั้งข้อหาความผิด หากมีการตั้งข้อหาแล้วและตำรวจเห็นว่าควรใช้มาตรการทางเลือกก็สามารถดำเนินการส่งเรื่องให้พนักงานอัยการดำเนินการต่อไป[49]

2) ขั้นตอนภายหลังยื่นฟ้อง หรือก่อนมีคำพิพากษา (Post-charge/pre-conviction) เป็นมาตรการที่สามารถกระทำได้โดยพนักงานอัยการ โดยหลังจากตำรวจได้ตั้งข้อหาและส่งคดีมาแล้ว พนักงานอัยการจะดำเนินการทบทวนข้อหาและสามารถเลือกที่จะเสนอคดีเข้าสู่การดำเนินการของคณะกรรมการชุมชน สำหรับความผิดระดับ 1 และระดับ 2 หรือจะฟ้องคดีต่อศาลตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมก็ได้[50]

---

[46] Ibid. p.14.

[47] Ibid. p.15

[48] Ibid. p.15

[49] www.gov.ns.ca/just/rj/rj-framework.htm

[50] Ibid. pp.1-20.

3) ขั้นตอนก่อนมีคำพิพากษา (Post-conviction/pre-sentence) เป็นการดำเนินการของผู้พิพากษาขณะที่คดีอยู่ระหว่างรอการพิพากษา ซึ่งโดยปกติในคดีที่มีความรุนแรงมากจะใช้วิธีการดำเนินคดีในศาล และมักจะตัดสินคดีโดยศาล แต่ในคดีที่มีความรุนแรงไม่มาก ศาลมักจะส่งคดีตามความเห็นของศาลเอง หรือตามความเห็นของอัยการ ให้คณะกรรมการชุมชนดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยศาลจะเลื่อนการพิจารณาคดีออกไป เพื่อให้คณะกรรมการชุมชนดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์[51]

4) ขั้นตอนระหว่างการรับโทษ (Post-sentence) เป็นขั้นตอนการเสนอคดีเข้าสู่การดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ หรือเจ้าหน้าที่คุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย สำหรับความผิดระดับ 1 ระดับ 2 ระดับ 3 และระดับ 4 เพื่อเยียวยาความเสียหายของเหยื่อ ผู้กระทำผิด ชุมชน ระหว่างที่ผู้กระทำผิดได้รับโทษอยู่ โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการช่วยบรรเทาผลร้ายต่อเหยื่อ และช่วยเหลือให้ผู้กระทำผิดได้มีโอกาสกลับคืนสู่สังคม[52]

ภายหลังจากที่คณะกรรมการชุมชนได้รับคดีไว้พิจารณาแล้ว ขั้นตอนการดำเนินการต่อไปคือ การเลือกใช้วิธีการระงับข้อพิพาทที่เหมาะสมแก่คู่กรณี เนื่องจากวิธีการระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นมีอยู่หลายวิธี การนำไปใช้นั้นต้องขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละคดี และลักษณะของสังคมในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งต้องมีการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับสังคมและเหตุการณ์ แต่ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามลักษณะดังนี้คือ ผู้เสียหายได้รับการชดใช้ บรรเทาผลร้าย ผู้กระทำผิดได้รู้สำนึกผิด พร้อมบรรเทาผลร้ายและมีโอกาสกลับคืนสู่สังคมอีกครั้ง ในการที่จะนำคดีเข้าสู่ขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ต้องผ่านขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเสียก่อน และต้องพิจารณาว่าความผิดเป็นความผิดระดับใด และใครจะเป็นผู้เสนอคดีนั้นได้ และนอกจากนั้นยังต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขดังนี้ คือ ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดต้องยินยอมเข้าร่วมโครงการโดยสมัครใจ และการดำเนินการนั้นต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชน[53]

ในส่วนของวิธีการระงับข้อพิพาท รัฐโนวาสโกเทียได้กำหนดถึงวิธีการไว้หลายวิธีดังกรณีต่อไปนี้

---

[51] Ibid. pp.1-20.

[52] Ibid. pp.1-20.

[53] These requirements are consistent with s.4(1) of the Young offenders Acts and s 717 (1) of the Criminal Code.

(1) การประชุมผู้เสียหาย-ผู้กระทำผิด (Victim-Offender-Conference)

ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมีโอกาสพบปะพูดคุยถึงเรื่องความผิดที่เกิดขึ้น ความรู้สึกของทั้งสองฝ่าย ข้อเสนอของผู้กระทำผิด และความต้องการของผู้เสียหาย เพื่อหาทางยุติความบาดหมางที่เกิดขึ้น[54]

(2) การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference)

มีลักษณะคล้ายกับการประชุมผู้เสียหาย-ผู้กระทำผิด ในกรณีที่จัดให้มีการพบปะกันโดยตรงแต่มีเพิ่มเติมเข้ามาคือ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาร่วมประชุมด้วย[55]

(3) การล้อมวงพิจารณา (Sentencing Circle)

มีลักษณะคล้ายกับการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยบุคคลที่เข้าร่วมได้แก่ ผู้พิพากษา อัยการ ทนาย จำเลย ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย โดยลักษณะการดำเนินการมีวัตถุประสงค์เพื่อชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และใส่ใจต่อผู้กระทำผิดไม่ให้กระทำผิดอีก[56]

ผลการดำเนินการของคณะกรรมการชุมชน หากระหว่างการดำเนินการคณะกรรมการชุมชนหรือผู้กระทำผิดรู้สึกว่าการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะไม่ประสบความสำเร็จ หรือขั้นตอนการดำเนินการไม่เป็นที่ยอมรับของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือกรณีที่คณะกรรมการได้ติดตามผลการดำเนินการแล้วเห็นว่าไม่ได้มีการปฏิบัติตามข้อที่ตกลงกันไว้ คณะกรรมการชุมชนก็จะเสนอเรื่องเพื่อกลับไปดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมเช่นเดิม[57]

หากผลการดำเนินการเป็นผลสำเร็จ คณะกรรมการชุมชนก็จะส่งเรื่องกลับไปยังผู้ที่ส่งคดีเข้าสู่โครงการ กล่าวคือ ก) กรณีที่ตำรวจเป็นผู้ส่งคดีให้คณะกรรมการชุมชนพิจารณา โดยยังไม่ได้มีการตั้งข้อหา คณะกรรมการก็จะส่งเรื่องกลับไปยังตำรวจเพื่อยุติคดีโดยไม่ต้องแจ้งข้อหากับผู้กระทำผิด ข) กรณีที่อัยการเป็นผู้ส่งคดีให้คณะกรรมการชุมชนพิจารณา คณะกรรมการก็จะส่งเรื่องกลับไปยังอัยการเพื่อยุติคดี โดยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง ค) กรณีที่ผู้พิพากษาเป็นผู้ส่งคดีให้คณะกรรมการชุมชนพิจารณา คณะกรรมการชุมชนก็จะส่งเรื่องกลับไปยังผู้พิพากษาเพื่อยุติคดีโดยการพิพากษายกฟ้อง ง) กรณีที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เป็นผู้ส่งคดีให้คณะกรรมการชุมชนพิจารณา คณะกรรมการชุมชนก็จะส่งเรื่องกลับไปยังเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เพื่อพิจารณาลดโทษหรือปล่อยตัว ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงในแต่คดี

---

[54] Satisfying Justice. p.39.

[55] Ibid, www.gov.ns.ca/just/rj/rj-framework.htm. p.7.

[56] Ibid. p.7.

[57] Umbriet, M, Information on Research Finding Related to Uniquely Restorative Justice Interventions, (Centre for Restorative Justice & Mediation, University of Minesota : 1996). p.14.

เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญาของแคนาดาได้กำหนดไว้ว่า การลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นเป็นไปเพื่อการยับยั้งการกระทำความผิด การทำให้ผู้กระทำผิดหรือผู้ที่คิดจะกระทำผิดเกิดความลังเล เปลี่ยนใจไม่กระทำผิด การแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคมในกรณีที่มีความจำเป็น การแก้ไขผู้กระทำความผิด การชดใช้ค่าเสียหายหรือบรรเทาผลร้ายแก่ผู้เสียหายและชุมชน โดยสนับสนุนให้ผู้กระทำความผิดมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน[58] จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นได้ว่าประเทศแคนาดาได้มีการพัฒนาวัตถุประสงค์ของการลงโทษเปลี่ยนจากลงโทษเพื่อแก้แค้นมาเป็นการให้ความสำคัญในด้านการป้องกันอาชญากรรม การแก้ไขผู้กระทำผิด การชดใช้หรือบรรเทาความเสียหายอันเกิดจากการกระทำผิดแก่ผู้เสียหายและชุมชน การเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมนี้ได้มีความสอดคล้องกับหลักการและวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประกอบกับระบบการดำเนินคดีอาญาที่เป็นระบบกล่าวหา ดังนั้น เมื่อนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้จึงสามารถใช้ได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม และนำมาใช้ได้กับความผิดหลากหลายประเภท ซึ่งรวมถึงความผิดที่รุนแรงด้วย

[58] ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา, มาตรา 718.

บทที่ 4
วิเคราะห์การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาในประเทศไทย

4.1 วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีอาญาและข้อจำกัดทางกฎหมายของความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย

หากจะกล่าวถึงการดำเนินคดีอาญาของไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาถือเป็นหลักสำคัญของระบบทางอาญา เพราะเป็นกฎหมายที่กำหนดโครงสร้างของกระบวนวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมและกำหนดขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา

จากการศึกษาผู้เขียนเห็นว่า ลักษณะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยมีลักษณะสำคัญสรุปได้ว่า ระบบยุติธรรมทางอาญาของไทย มีรูปแบบการดำเนินคดีอาญาเป็นระบบกล่าวหา คือ มีการแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาออกจากกัน[1] กล่าวคือ การสอบสวนเป็นหน้าที่ของตำรวจ การฟ้องร้องเป็นหน้าที่ของอัยการ และการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นหน้าที่ของศาล นอกจากนั้น ยังได้มีการยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นเป็นประธานในคดี โดยในข้อสันนิษฐานของกฎหมายที่ว่า ให้สันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ว่าเป็นผู้กระทำความผิด ส่วนระบบการฟ้องคดีนั้น กรณีของประเทศไทยมีระบบการฟ้องคดีเป็นระบบผสม[2] คือ มีทั้งการฟ้องคดีโดยรัฐในความผิดอาญาแผ่นดินและการฟ้องคดีโดยประชาชนในความผิดต่อส่วนตัว กล่าวคือ การฟ้องคดีโดยรัฐ (Public prosecution) จะมีองค์กร “อัยการ” เป็นผู้รับผิดชอบฟ้องคดีอาญาต่อแผ่นดิน แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็มีบทบัญญัติให้เอกชนฟ้องคดีต่อแผ่นดินได้ด้วย ซึ่งแม้จะมีบทบัญญัติดังกล่าวก็ตาม แต่อัยการก็สามารถเข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดีที่เอกชนเป็นผู้ฟ้องคดีอาญาแผ่นดินได้ และนอกจากนี้การเข้าเป็นโจทก์ร่วมของผู้เสียหายก็ไม่สามารถดำเนินการขัดกับอัยการได้ หากอัยการเห็นว่าผู้เสียหายจะดำเนินการใดอันเป็นการ

---

[1] สุจินต์ ทิมสุวรรณ. (2524,ตุลาคม). “การดำเนินคดีอาญาโดยอัยการ”. *วารสารอัยการ,4,46.* หน้า 11.

[2] กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2536).“อัยการกับกระบวนการยุติธรรม”. *อัยการนิเทศ,57,2.* หน้า 66.

เสียหายแก่คดีก็มีสิทธิร้องขอให้ศาลสั่งผู้เสียหายให้กระทำหรือละเว้นการกระทำนั้นได้ อันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า แม้ผู้เสียหายจะมีอำนาจฟ้องคดีได้เองหรือขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดีได้ก็ตาม แต่การดำเนินคดีส่วนใหญ่ยังคงเป็นอำนาจของอัยการอยู่ จึงกล่าวได้ว่าในความผิดอาญาแผ่นดินเป็นระบบการฟ้องคดีโดยรัฐ แต่ในความผิดต่อส่วนตัวเป็นการฟ้องคดีโดยประชาชนผู้เสียหาย ผู้เสียหายซึ่งเป็นเอกชนสามารถดำเนินการฟ้องคดี ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องได้ด้วยตนเองตามลำพัง ไม่ต้องขออนุญาตต่ออัยการ การดำเนินคดีของผู้เสียหายทุกขั้นตอนอัยการไม่มีอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้องได้ เนื่องจากกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้อำนาจไว้

ส่วนการฟ้องคดีของอัยการเป็นไปตามหลักดุลพินิจ (Opportunity Principle)[3] คืออัยการมีอำนาจที่จะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีได้ตามอิสระ แม้เมื่ออัยการพิจารณาหลักฐานการสอบสวนแล้วมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหากระทำผิด แต่หากคำนึงถึงผลได้เสียที่สังคมจะได้รับหรือประโยชน์สาธารณะแล้วมีเพียงเล็กน้อย ไม่ได้สัดส่วนกับผลร้ายที่เกิดแก่ผู้กระทำผิดจากการฟ้องคดี รวมถึงเหตุอื่นๆ ด้วย อัยการอาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีได้เสมอ และหากเมื่อฟ้องคดีแล้วภายหลังเห็นว่ามีเหตุอันควรก็อาจยุติคดีได้ กรณีการใช้ดุลพินิจของอัยการนี้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 141,142,143 ที่ให้อำนาจอัยการมีอำนาจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องได้แม้ความเห็นนั้นจะขัดกับพนักงานสอบสวนก็ตาม นอกจากนี้ยังให้อัยการมีอำนาจถอนฟ้องคดีได้ก่อนมีคำพิพากษา ตามมาตรา 35 หากอัยการเห็นว่ามีเหตุอันควร ซึ่งต่างจากการฟ้องคดีตามหลักกฎหมายคือ หากอัยการเห็นว่ามีการกระทำความผิดและเชื่อว่าผู้ต้องหาผิดจริง อัยการมีหน้าที่ต้องฟ้องคดีต่อศาลเสมอ และเมื่อฟ้องคดีแล้วจะยุติคดีด้วยการถอนฟ้องไม่ได้

จากการที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยได้แบ่งแยกอำนาจสอบสวนกับอำนาจฟ้องร้องคดีออกจากกันโดยเด็ดขาด โดยพนักงานสอบสวนมีอำนาจตั้งแต่เริ่มต้นคดีจนกระทั่งสรุปสำนวนทำความเห็นเสนอพนักงานอัยการ ซึ่งเป็นอำนาจโดยเด็ดขาดของพนักงานสอบสวน มีผลทำให้ดุลพินิจของอัยการในการสั่งคดีต้องขึ้นอยู่กับสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนดำเนินการมา จากกรณีดังกล่าวทำให้อัยการมิได้รู้เห็นในการดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน อัยการจึงพิจารณาความจริงจากสำนวนที่พนักงานสอบสวนส่งมาเท่านั้น ประกอบกับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ทั้งกรณีมาตรา 291 มาตรา 300 ซึ่งอยู่ในลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย หรือมาตรา 390 ซึ่งเป็นความผิดลหุโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา ล้วนแต่เป็นความผิดอาญาต่อแผ่นดิน ซึ่งอัยการมักใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีดังกล่าว ทั้งที่อัยการสามารถใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีได้ หากปรากฏว่าการฟ้องคดีไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน ส่งผลให้กระบวนการ

[3] แหล่งเดิม. หน้า 66.

กลั่นกรองคดีดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้ปริมาณคดีดังกล่าวขึ้นสู่ศาลมากกว่าที่ควรจะเป็นกลายเป็นปัญหาคดีล้นศาลอยู่ขณะนี้ จึงเห็นได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยยังเน้นการปราบปรามมากกว่าการป้องกัน ซึ่งอาจทำให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำในบุคคลเดียวกัน

จากปัญหาการดำเนินคดีในความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าว จึงเห็นได้ว่าเกิดจากการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการและศาล ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

4.1.1 วิเคราะห์การใช้ดุลพินิจสั่งคดีของพนักงานอัยการ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า แนวความคิดในเรื่องการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีของอัยการไทยเป็นระบบดุลพินิจ (Opportunity Principle) มาแต่ต้น โดยพิจารณาได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนดังกล่าวในมาตราก่อน ให้พนักงานอัยการปฏิบัติดังต่อไปนี้ 1. กรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งฟ้อง...”

จะเห็นได้ว่าถ้อยคำในมาตรา 143 เปิดโอกาสให้อัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีได้อย่างเต็มที่ กล่าวคือ แม้ผู้ต้องหาจะได้กระทำการอันเป็นความผิดต่อกฎหมาย ถ้าอัยการเห็นควรสั่งไม่ฟ้องก็มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้ ซึ่งตามบทกฎหมายดังกล่าว เป็นการเปิดโอกาสให้อัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการสั่งไม่ฟ้องในความผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกาย ตามมาตรา 291 มาตรา 300 หรือมาตรา 390 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งอัยการอาจสั่งไม่ฟ้องคดีโดยอาศัยหลักความยุติธรรมในสังคม เหตุผลเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน เหตุผลทางหลักวิชาอาชญาวิทยา เหตุผลเกี่ยวกับความจำเป็นทางพยานหลักฐาน ฯลฯ[4] แม้ผู้ต้องหาจะได้กระทำผิดกฎหมายก็ตาม ทั้งนี้ เพราะโดยปกติการสั่งคดีนั้นย่อมถือหลักว่าผู้กระทำได้กระทำความผิดต่อกฎหมายหรือไม่ ถ้ากระทำความผิดต่อกฎหมายก็สั่งดำเนินคดีฟ้องร้องไป แต่ในบางกรณีพนักงานอัยการอาจสั่งไม่ฟ้องคดีที่มีผู้กระทำผิดต่อกฎหมายก็ได้ เพราะไม่มีกฎหมาย แต่ต้องมีเหตุอันสมควรที่พนักงานอัยการจะสั่งไม่ฟ้องในกรณีเช่นนั้น[5]

ในทางปฏิบัตินั้น ประเทศไทยได้แยกการสอบสวนและการฟ้องคดีออกจากกันอย่างเด็ดขาด โดยพนักงานอัยการมีอำนาจเพียงการพิจารณากลั่นกรองพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมเสนอต่อศาลเท่านั้น จึงไม่ได้สัมผัสข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานมาแต่เบื้องต้น การกลั่นกรองสำนวนการสอบสวนจึงอาจกระทำได้ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์และจำต้องฟ้องผู้ต้องหา

---

[4] พีรศักดิ์ ศรีสุพล. (2544). *การชะลอการฟ้อง*. งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง วิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 88.

[5] อรรถปรีชานุสรณ์. (2513) คำชี้ขาดความเห็นแย้งของอธิบดีกรมอัยการ. หน้า 8-9.

เป็นจำเลยต่อศาลโดยไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่น จึงเป็นเหตุให้บุคคลถูกอัยการฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลได้โดยง่าย ซึ่งรวมถึงความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามมาตรา 291 มาตรา 300 หรือมาตรา 390 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ดังนั้น พนักงานอัยการจึงมักสั่งฟ้องคดีดังกล่าว จึงส่งผลให้คดีข้างต้นต้องขึ้นสู่ศาลโดยไม่มีทางเลี่ยง

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) ซึ่งมีอัยการเป็นองค์กรในการดำเนินคดีที่สำคัญองค์กรหนึ่งนั้น อัยการไม่ใช่คู่แพ้ชนะกับผู้ต้องหาและจำเลย อัยการไม่ใช่คู่ความในเนื้อหาไม่ว่าในกรณีใด[6] ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พนักงานอัยการมีหน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบความจริงอย่างมีความเป็นภาวะวิสัยก่อนสั่งคดีเสมอ แม้ว่าตามกฎหมายพนักงานอัยการจะไม่มีหน้าที่ในการเริ่มคดี ความเป็นภาวะวิสัยหรือเป็นกลางของอัยการนี้ย่อมมีตลอดไปถึงการดำเนินคดีในชั้นศาล[7] การตัดสินใจที่จะดำเนินคดีต่อบุคคลหนึ่งบุคคลใดนั้น เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญยิ่งเพราะการฟ้องดำเนินคดีอย่างเป็นธรรม และมีประสิทธิภาพนั้นเป็นหัวใจที่สำคัญในการรักษากฎหมายและความสงบเรียบร้อยของสังคม อีกทั้งการฟ้องดำเนินคดีมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แม้จะเป็นเพียงการฟ้องดำเนินคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็จะผลเกี่ยวพันไปถึงพยาน ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา และครอบครัวของผู้เสียหายและผู้ต้องหา รวมตลอดถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมและงบประมาณของรัฐ ในการตัดสินใจที่จะฟ้องดำเนินคดี นอกจากพิจารณาพยานหลักฐานและข้อกฎหมายแล้วพนักงานอัยการจึงต้องพิจารณาที่วัตถุประสงค์ของการลงโทษเป็นสำคัญเพราะการฟ้องคดีของพนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีหน้าที่อำนวยความยุติธรรมตามกฎหมายนั้นมุ่งหมายให้สาธารณชนหรือประชาชนโดยส่วนรวมได้รับประโยชน์จากการดำเนินคดีเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริงและเป็นส่วนรวม ทั้งนี้ มีความมุ่งหมายให้ผู้กระทำความผิดเกิดความสำนึกไม่ไปกระทำความผิดอันเป็นการสร้างความเดือดร้อนให้แก่บุคคลอื่นตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษในปัจจุบันที่มุ่งหมายแก้ไขดัดแปลงผู้กระทำความผิดและสังคมเป็นวัตถุประสงค์หลัก ดังนั้นประโยชน์สาธารณชนจะพึงได้รับจากการฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการจึงแตกต่างจากการที่ผู้เสียหายอาจใช้สิทธิฟ้องคดีเอง

จากแนวความคิดที่ว่า แม้ผู้ต้องหาจะได้กระทำผิดกฎหมายอย่างชัดแจ้ง อัยการก็มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องคดีได้แล้วเช่นนี้ อัยการก็น่าจะมีอำนาจที่จะดำเนินการในทางที่เป็นคุณประโยชน์แก่ตัวผู้กระทำผิด โดยเฉพาะวิธีการสั่งชะลอการฟ้องคดีความผิดที่เขาได้กระทำเช่นนั้นไว้ก่อน แล้ว

---

[6] คณิต ณ นคร. (2536). *แนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลของพนักงานอัยการ ใน 100 ปี อัยการ* (สำนักงานอัยการสูงสุดจัดพิมพ์ในโอกาสครบรอบ 100 ปี แห่งการสถาปนาสถาบันอัยการ). หน้า 142.

[7] แหล่งเดิม. หน้า 142-143.

ดำเนินการตามวิธีที่เห็นสมควร เพื่ออบรมสั่งสอนแก้ไขให้ผู้กระทำผิดนั้นมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีได้ เพื่อเป็นการแก้ไขเป็นรายบุคคล ทั้งนี้ เพราะการสั่งดำเนินคดีและการจำคุกบุคคลในระยะสั้นนั้นเป็นการไร้ผลที่จะเปิดโอกาสให้เขากลับตนเป็นคนดี ในทางตรงข้ามกลับเป็นการผลักดันให้เขามีโอกาสได้เข้าไปคบหาสมาคมกับอาชญากรได้มากขึ้น อีกทั้ง ยังเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินโดยใช่เหตุ เพราะทางราชการจะต้องสร้างที่คุมขังเพิ่ม และต้องเสียงบประมาณในการเลี้ยงดูผู้ต้องโทษเป็นจำนวนมากมายมหาศาล[8]

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า แม้ว่าโดยหลักการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยจะเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยให้พนักงานอัยการมีดุลพินิจในการฟ้องคดีได้อย่างกว้างขวางดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่การใช้ดุลพินิจโดยการกำหนดเงื่อนไขเพื่อชะลอการฟ้องนั้นยังมีข้อจำกัดในทางกฎหมายที่ไม่อาจกระทำได้ ทั้งที่เป็นมาตรการที่ดีมาตรการหนึ่ง มาตรการชะลอการฟ้อง หรือการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีที่มีมูลของพนักงานอัยการ แม้ไม่ใช่เป็นเรื่องของการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยตรง เป็นแต่เพียงกระบวนการส่งต่อก่อนที่จะนำเอาผลของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประกอบการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีก็ตาม แต่จะเห็นได้ว่ามาตรการดังกล่าวจะเป็นส่วนสนับสนุนโดยตรงให้การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ระงับข้อพิพาทเกิดประโยชน์สมเจตนาที่ต้องการเยียวยาสังคมได้มากที่สุด เพราะจะทำให้คดียุติลงได้ก่อนที่จะมีการฟ้องคดี ทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาโดยเร็ว และผู้กระทำความผิดไม่ต้องถูกฟ้องให้ต้องเสียประวัติ อันจะเป็นมลทินติดตัว โดยเฉพาะในคดีที่ศาลไม่มีช่องทางใดที่จะบรรเทาโทษโดยการรอการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษให้ได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นในคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน โดยเฉพาะความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ไม่ว่าจะเป็นกรณีมาตรา 291 มาตรา 300 หรือมาตรา 390 แม้พนักงานอัยการจะมีดุลพินิจสั่งคดีได้โดยอิสระ แต่ในความเป็นจริงแล้วแทบจะไม่มีพนักงานอัยการคนใดใช้ดุลพินิจเช่นว่านี้ ทำให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำมาใช้ในชั้นพนักงานอัยการเท่าที่ควร[9]

4.1.2 วิเคราะห์การใช้ดุลพินิจในการลงโทษของศาลไทย

ดุลพินิจในการลงโทษของศาลนั้น เป็นดุลพินิจโดยอิสระภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมาย ดุลพินิจเช่นว่านี้ คือ การกำหนดโทษว่าสมควรจะลงโทษจำเลยมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสมกับสภาพความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้ก่อให้เกิดขึ้น โดยการกำหนดโทษจะพิจารณาตามรวางโทษ

---

[8] เรวัต จำเฉลิม. (2522). *ชะลอการฟ้อง*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 43.

[9] สุภัทรา กรอุไร. (2554). *องค์ประกอบที่เป็นสาระสำคัญอันจะนำไปสู่ความสำเร็จของการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด*. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 193.

ขั้นต่ำและขั้นสูงที่กฎหมายกำหนดไว้[10] นอกจากนี้ การลงโทษจำคุกอาจก่อให้เกิดผลเสียกับจำเลยมากกว่าผลดี กฎหมายจึงให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการพิจารณาเหตุผลว่าผู้กระทำความผิดสมควรได้รับความปราณีหรือไม่ ทั้งกรณีการรอการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 หรือกรณีของเหตุบรรเทาโทษ อย่างไรก็ตาม แม้ศาลจะสามารถใช้วิธีการดังกล่าวข้างต้น เพื่อหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกในระยะเวลาอันสั้น แต่การใช้ดุลพินิจของศาลดังกล่าวก็ยังอาจก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมาหลายประการ คือ

4.1.2.1 การรอการลงโทษ

แม้ว่าการรอการลงโทษจะเป็นวิธีการที่อำนวยประโยชน์ให้กับผู้กระทำความผิดอย่างมากมายก็ตาม แต่ก็เป็นวิธีการที่ขัดกับทฤษฎีข่มขู่และทดแทน ซึ่งทฤษฎีการลงโทษทั้งสองนี้เป็นทฤษฎีที่ตรงกับความรู้สึกของประชาชน ส่วนใหญ่ที่ต้องการให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างเฉียบพลัน และรุนแรงสมกับการกระทำผิด ซึ่งแนวความคิดของสังคมดังกล่าว จะแก้ไขได้ก็ด้วยกระบวนการที่นำสังคมและผู้เสียหายเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดดุลพินิจในการนี้ด้วย ด้วยเหตุนี้ การรอการลงโทษผู้กระทำความผิด จึงต้องพิจารณาอย่างละเอียดว่าข้อเท็จจริงเช่นไรจึงควรมีการรอการลงโทษ เพราะหากมีการใช้มาตรการดังกล่าวมากเกินไป กล่าวคือ การที่ศาลเลือกที่จะใช้กับข้อเท็จจริงต่าง ๆ ไม่ว่าจะมีเหตุผลสมควรหรือไม่มากเกินควร โดยไม่คำนึงถึงสภาพข้อเท็จจริงว่ามีความเหมาะสมที่จะใช้การรอลงโทษหรือไม่ แล้ว ย่อมเป็นการใช้ดุลพินิจที่ไม่สมควร อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อระบบยุติธรรมทางอาญา การได้ข้อเท็จจริงที่จะกำหนดว่าการกระทำผิดอย่างไร แค่ไหน เพียงไร ที่ควรจะได้รับการรอการลงโทษนี้ เป็นขอบเขตการใช้ดุลพินิจที่ศาลต้องคำนึงถึงตลอดเวลา เพราะมิฉะนั้นแล้วกรณีดังกล่าวอาจจะก่อให้เกิดทัศนคติขัดแย้งคัดค้านการลงโทษขึ้นได้

ดังนั้น การใช้ดุลพินิจของศาลในการลงโทษผู้กระทำความผิด ศาลจึงต้องใช้ดุลพินิจใน 2 ส่วน คือ ดุลพินิจในการพิจารณาข้อเท็จจริง และดุลพินิจในการกำหนดโทษ ส่วนการปรับใช้กฎหมายนั้นเป็นปัญหาข้อกฎหมายว่าด้วยการบังคับใช้และการตีความ ซึ่งตกอยู่ภายใต้หลักที่ว่ากฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด ด้วยเหตุนี้กฎหมายอาญาที่ดีต้องเปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจน้อยที่สุด แต่สำหรับการค้นหาความจริงหรือการกำหนดข้อเท็จจริงนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ได้บัญญัติไว้กว้าง ๆ ว่า “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น” และในการกำหนดโทษ ศาลเองก็ต้องคำนึงถึงเหตุต่าง ๆ ในมาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เปิดกว้างให้ศาลใช้ดุลพินิจอย่างมาก

---

[10] แหล่งเดิม. หน้า 194.

สำหรับความผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกาย ตามมาตรา 291 มาตรา 300 หรือ มาตรา 390 แห่งประมวลกฎหมายอาญา นั้น เมื่อพิจารณาอัตราโทษจำคุกที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว จะเห็นได้ว่า กฎหมายประมวลอาญาของไทยเปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจในการที่จะลงโทษได้อย่างกว้างขวาง โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์มาตรา 59 วรรคสี่ ประกอบมาตรา 56 และระวางโทษจำคุกเท่าใดก็ได้ แต่ต้องไม่เกินอัตราโทษที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ สำหรับความผิดมาตรา 291 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย) ศาลระวางโทษจำคุกได้ไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท มาตรา 300 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส) ระวางโทษจำคุกได้ไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือมาตรา 390 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ) ระวางโทษจำคุกได้ไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือศาลอาจจะใช้วิธีการรอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษก็ได้เช่นกัน

อย่างไรก็ดี การที่ศาลมักใช้ดุลพินิจรอการลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดสำหรับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกาย ตามมาตรา 291 มาตรา 300 หรือมาตรา 390 แห่งประมวลกฎหมายอาญา นั้น อาจส่งผลให้ผู้กระทำความผิดเองไม่ได้ตระหนักหรือรู้สำนึกในการกระทำที่ผิดพลาดของตนหรือเกิดความเกรงกลัวที่จะกระทำความผิดอีกในอนาคต รวมทั้งเหยื่ออาชญากรรมและประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติกับผู้กระทำความผิด ทำให้ประชาชนมีทัศนคติว่ากระบวนการยุติธรรมไม่เป็นกลาง ไม่เห็นประโยชน์จากการเคารพกฎหมาย และมีความคิดแก้แค้นกันเอง อันส่งผลให้กฎหมายไร้ประสิทธิภาพและขาดความศักดิ์สิทธิ์ไป

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในแง่ตัวผู้กระทำความผิดแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้กระทำความผิดเองไม่ได้มีเจตนาในการกระทำความผิดและไม่ได้มีจิตใจชั่วร้าย (Mens Rea) หากแต่ผลของการกระทำความผิดเกิดจากการที่ผู้กระทำผิดมิได้ใช้ความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์ที่วิญญูชนพึงมีในขณะนั้น วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำจึงเป็นการไม่เหมาะสมตามที่เคยได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจรอการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดได้ เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกแก่ผู้กระทำผิด การใช้ดุลพินิจรอการลงโทษของศาลดังกล่าวจึงต้องกระทำโดยระมัดระวัง ศาลจึงได้พิจารณาเป็นรายคดี เพื่อสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นมากที่สุดนั่นเอง

4.1.2.2 เหตุบรรเทาโทษ

สำหรับเหตุบรรเทาโทษนั้น เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจลดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดได้ไม่เกินกึ่งหนึ่งของโทษ ค่านิยมของสังคมต่อเหตุบรรเทาโทษ การที่ศาลได้ใช้เหตุบรรเทาโทษ เพื่อลดโทษที่ลงแก่ผู้กระผิดอย่างกว้างขวางนี่เอง เป็นสิ่งที่ทัศนคติของสังคมเริ่มมีปฏิกิริยาในทางคัดค้าน โดยเฉพาะดุลพินิจลดโทษในกรณีที่จำเลยรับสารภาพ เป็นที่วิพากษ์ทั่วไปว่า “กฎหมายชราภาพ” หรือ “กฎหมายไม่ศักดิ์สิทธิ์[11]

ปัญหาความไม่สมานฉันท์อันเนื่องมาจากการรอการลงโทษและการลดโทษนั้น แม้การรอการลงโทษและการลดโทษเนื่องจากมีเหตุบรรเทาโทษจะมีข้อดีอยู่มากก็ตาม แต่ข้อดีส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ โดยไม่ได้นำเอาความเดือดร้อนของผู้เสียหายมาร่วมพิจารณาด้วย ทั้งที่การรอการลงโทษก็ดี การลดโทษก็ดี ประเทศต่าง ๆ จะใช้หากมีเหตุผลเนื่องมาจากได้มีวิธีการในเรื่องความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทั้งสิ้น[12] ซึ่งจะประกอบด้วยทั้งเหตุผลด้านตัวผู้เสียหายที่ได้ให้อภัยและได้รับการเยียวยาบรรเทาความเสียหายเป็นที่เหมาะสม เหตุผลด้านตัวผู้กระทำความผิดที่สำนึกผิดได้แก้ไขบรรเทาผลร้ายให้แก่ผู้เสียหายและสังคมจนเป็นที่พอใจ ซึ่งวิธีนี้จะทำให้สังคมได้รับความรู้สึกอุ่นใจและให้อภัยแก่ผู้กระทำความผิดแทนการมองแต่ด้านตัวผู้กระทำความผิดเพียงด้านเดียว อันก่อให้เกิดความเคียดแค้นจากฝ่ายผู้เสียหายและความโกรธแค้นจากสังคมที่เห็นผู้กระทำความผิดได้รับการรอการลงโทษหรือลดโทษ และการจะทำให้สังคมผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิดสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสุขสงบจึงหนีไม่พ้นการพิจารณานำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้[13]

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการที่ศาลใช้ดุลพินิจในการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกาย ตามมาตรา 291 มาตรา 300 หรือมาตรา 390 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้เช่นนี้ จึงเป็นการเอื้อให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติได้โดยง่าย โดยอาศัยบทบัญญัติตามมาตรา 56 (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ที่ให้อำนาจศาลตามที่เห็นสมควรในการกำหนดเงื่อนไขอื่นๆ เพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งจะเป็นกระบวนการที่ให้ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายและบรรเทาความเสียหายแก่ผู้เสียหายอีกด้วย

---

[11] นพพร โพธิรังสิยากร. (2550). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์.* เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 5 สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

[12] Mark S. Umbreit, 1998 อ้างใน นพพร โพธิรังสิยากร. เล่มเดิม.

[13] สุภัทรา กรอุไร. (2554). เล่มเดิม. หน้า 195-196.

4.2 วิเคราะห์การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลตามระเบียบที่เกี่ยวข้องของไทยในปัจจุบัน

4.2.1 การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นพนักงานอัยการ

สำหรับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นพนักงานอัยการนั้น ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 หัวข้อที่ 2.3.3.1 ว่า ปัจจุบันประเทศไทยกำลังมีร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... ซึ่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ ผู้เขียนเห็นว่าหากมีการประกาศใช้แล้วจะเอื้อให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ โดยร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นการนำร่างพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน พ.ศ. ... มารวมกับร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. .... และกำหนดให้มีกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยใช้แนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ในชั้นไกล่เกลี่ยและการชะลอการฟ้อง ซึ่งสำหรับในส่วนของชั้นอัยการนั้น ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจชะลอการฟ้องคดีอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียว ความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท โดยกำหนดให้ในกรณีพนักงานอัยการได้รับความเห็นและสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนและเห็นควรสั่งฟ้องแล้วแต่เป็นกรณีที่อาจมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้องได้ พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินการตามที่เห็นสมควร โดยอาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ สิ่งแวดล้อมของผู้ต้องหา พฤติการณ์แห่งคดี การบรรเทาผลร้ายแห่งคดี การรู้สำนึกในความผิดและการชดใช้เยียวยาความเสียหาย ความยินยอมของผู้เสียหาย เป็นต้น พร้อมทำความเห็นในการชะลอการฟ้องเสนอต่อพนักงานอัยการเพื่อประกอบการพิจารณา หรือจัดให้มีกระบวนการเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ ซึ่งรวมถึงการให้ผู้กระทำผิดชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหาย การขอโทษผู้เสียหายหรือการกระทำอื่นที่เหมาะสม ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ เป็นต้น ซึ่งหากพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า การชะลอการฟ้องเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และสังคม ให้พนักงานอัยการมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้อง โดยในกรณีดังกล่าวนี้พนักงานอัยการอาจจัดให้ผู้ต้องหาอยู่ภายใต้เงื่อนไขและระยะเวลาการคุมประพฤติของพนักงานคุมประพฤติตามที่เห็นสมควร ซึ่งหากผู้ต้องหาปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการครบถ้วน พนักงานอัยการจะมีคำสั่งยุติการดำเนินคดี

นอกจากนี้ ปัจจุบันมีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555 โดยกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ โดยมีเป้าหมายที่จะนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้เพื่อสร้างความสมานฉันท์ในสังคม และลดภาระในการดำเนินคดีทั้งของรัฐและของ

ประชาชน โดยกำหนดให้มีการนำวิธีการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญามาใช้ ทั้งในความผิดต่อส่วนตัวและคดีอาญาที่ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัว อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าระเบียบดังกล่าวยังไม่มีผลเป็นการลดจำนวนปริมาณคดีอาญาที่จะขึ้นสู่ศาลแต่อย่างใด กล่าวคือ ในส่วนของความผิดต่อส่วนตัวนั้นแม้ระเบียบจะกำหนดให้มีการนำวิธีการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญามาใช้ แต่ระเบียบดังกล่าวก็กำหนดให้พนักงานอัยการผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาพิจารณาสั่งคดีนั้นต่อไป ตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ โดยไม่ต้องรอผลการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท (ข้อ 8 วรรคสี่) กรณีจึงไม่มีผลเป็นการลดจำนวนปริมาณคดีอาญาที่จะขึ้นสู่ศาลแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ดี สำหรับคดีอาญาที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวนั้น ระเบียบดังกล่าวยังมีผลในแง่ดี กล่าวคือ หากคู่กรณีสามารถตกลงประนอมข้อพิพาทกันได้ก็อาจมีผลให้มีการยอมความกันตามกฎหมายต่อไป ส่งผลให้สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องในความผิดดังกล่าวระงับไป สำหรับคดีอาญาที่ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวนั้น ระเบียบดังกล่าวเพียงแต่กำหนดให้กรณีที่การไกล่เกลี่ยสามารถตกลงกันได้แล้ว ให้พนักงานอัยการที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาแถลงถึงผลการไกล่เกลี่ยนั้นต่อศาลเท่านั้น (ข้อ 24) กรณีจึงไม่มีผลเป็นการลดจำนวนปริมาณคดีอาญาที่จะขึ้นสู่ศาลเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม ผลของการดำเนินการดังกล่าวก็อาจยังถือเป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดีของศาลต่อไป

4.2.2 การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาล

สำหรับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาล นั้น ปัจจุบันศาลยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี ได้มีการนำแนวคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา โดยได้วางระเบียบว่าด้วยการไกล่เกลี่ยของแต่ละศาลไว้ กล่าวคือ ศาลอาญามีระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550 ศาลอาญากรุงเทพใต้มีระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555 และศาลอาญาธนบุรีจะมีระเบียบศาลอาญาธนบุรี ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551 ซึ่งระเบียบดังกล่าวศาลแต่ละศาลได้ออกมาใช้เป็นการเฉพาะในแต่ละศาล เพื่อรองรับระบบการไกล่เกลี่ยและเป็นแนวทางในการดำเนินการภายในศาลนั้นๆ โดยระเบียบเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีอาญานั้น จะกำหนดรูปแบบ แนวทาง วิธีการปฏิบัติ และขั้นตอนการทำงานตามระบบไกล่เกลี่ย รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยกับเจ้าหน้าที่ธุรการงานไกล่เกลี่ย อันเป็นการรองรับอำนาจกระทำการของผู้ไกล่เกลี่ยและเจ้าหน้าที่ธุรการงานไกล่เกลี่ย ซึ่งแต่ละศาลจะวางระเบียบเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยตามสภาพและความเหมาะสมของศาลนั้น ๆ ทำให้แนวทางการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาของศาลยุติธรรมยังมีลักษณะที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความลักลั่นกันในการดำเนินกระบวนพิจารณากับผู้กระทำผิดได้ โดยเฉพาะการกำหนดประเภทคดี

ความผิดที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยทางอาญาของแต่ละศาล ซึ่งการไกล่เกลี่ยคดีอาญามิได้กำหนดให้ใช้กับความผิดเล็กน้อยเท่านั้น

หากวิเคราะห์จากระเบียบเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลของศาลอาญา ศาลอาญาธนบุรี และศาลอาญากรุงเทพใต้ จะพบว่ามีการกำหนดประเภทคดีที่แตกต่างกัน เช่น ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550 ได้กำหนดถึงวิธีการเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท โดยเมื่อศาลมีคำสั่งให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทให้ศูนย์ประนอมข้อพิพาทกำหนดวันนัดประนอมข้อพิพาทและแจ้งให้คู่ความที่เกี่ยวข้องทราบเท่านั้น โดยระเบียบดังกล่าวมิได้กำหนดถึงประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทแต่อย่างใด แต่เป็นดุลพินิจของศาลในการกำหนดประเภทคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท (ข้อ 12) แต่อย่างไรก็ดี หากพิจารณาประกอบกับระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 ข้อ 8 (1) ที่กำหนดว่า คดีที่เข้าสู่ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี มี 3 ประเภท คือ (1) คดีอาญาทุกประเภท เว้นแต่คดีอาญาที่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลอาญา เช่น คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ คดีอาญาสินไหมทดแทน คดีที่จำเลยและผู้เสียหายมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และคดีอาญาสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาท ฯลฯ แล้วจึงเห็นได้ว่าระเบียบดังกล่าวได้กำหนดตัวอย่างประเภทคดีที่เข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลอาญาไว้ เช่น คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ คดีอาญาสินไหมทดแทน คดีที่จำเลยและผู้เสียหายมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และคดีอาญาสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาท เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การที่ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550 มิได้กำหนดประเภทคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาทไว้ชัดเจน จึงส่งผลให้การพิจารณาว่าคดีประเภทใดจะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยของศาลอาญาหรือไม่จึงต้องพิจารณาประกอบกับระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 รวมทั้งการนำคดีเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท โดยเฉพาะคดีประเภทอื่น ๆ ที่มิได้กำหนดไว้ในข้อ 8(1) ของระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 จึงยังคงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ส่วนระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555 (ข้อ 19) และระเบียบศาลอาญาธนบุรีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551 (ข้อ 14) ได้กำหนดประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยไว้ที่เหมือนกัน คือ

(1) คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องกันเอง

(2) คดีความผิดต่อส่วนตัว

(3) คดีที่ผู้เสียหายร้องขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

(4) คดีที่เกี่ยวพันทางญาติ

(5) คดีความผิดที่กระทำโดยประมาท

(6) คดีที่ศาลเห็นสมควร

นอกจากนี้ ระเบียบศาลอาญาธนบุรีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551 (ข้อ 19) ยังได้กำหนดประเภทคดีอาญาที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยนอกเหนือจากระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2549 คือ คดีที่คู่ความร้องขอและคดีที่ราษฎรเป็นผู้เสียหายหรือร่วมเป็นผู้เสียหายที่จำเลยให้การรับสารภาพต่อศาลและศาลสั่งสืบเสาะ

ดังนั้น จากระเบียบของทั้งสามศาลข้างต้นจึงเห็นได้ว่า ความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ไม่ว่าจะเป็นกรณีมาตรา 291 (ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย) มาตรา 300 (ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส) หรือมาตรา 390 (ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ) ซึ่งเป็นความผิดที่กระทำโดยประมาทจึงเป็นความผิดที่สามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยของศาลอาญา ศาลอาญาธนบุรี และศาลอาญากรุงเทพใต้ได้

นอกจากนี้ แม้ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555 (ข้อ 19) และระเบียบศาลอาญาธนบุรีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551 (ข้อ 14) จะได้กำหนดประเภทคดีอาญาที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาไว้เหมือนกันดังกล่าวข้างต้น แต่ระเบียบของศาลทั้งสองแห่งดังกล่าวก็ยังคงมีความแตกต่างกัน ดังนั้น จึงทำให้เกิดการกำหนดประเภทคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การกระทำความผิดประเภทเดียวกัน ผู้กระทำความผิดในเขตอำนาจศาลที่มีการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญามาใช้อาจได้รับการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาควบคู่กับการพิจารณาคดีอาญาในศาล แต่ในขณะที่ผู้กระทำความผิดในเขตอำนาจของศาลที่มิได้มีการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญามาใช้จะถูกดำเนินกระบวนพิจารณาทางอาญาตามปกติโดยไม่มีทางเลือกอื่น จึงเป็นปัญหาที่ผู้กระทำผิดในข้อหาเดียวกันแต่ได้รับทางเลือกในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีที่แตกต่างกัน อีกทั้งทำให้ผู้เสียหายไม่มีทางเลือกในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตัวเอง

สำหรับศาลยุติธรรมอื่น ๆ นั้น บางศาลก็ได้มีการได้วางระเบียบหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยไว้ตามสภาพและความเหมาะสมของศาลนั้น ๆ โดยได้กำหนดประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยไว้เช่นเดียวกัน เช่น ศาลจังหวัดนนทบุรี เป็นต้น ในขณะที่บางศาลยังไม่มีการออกระเบียบหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลไว้ จึงต้องนำระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 หรือข้อกำหนดของ

ประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 มาเป็นแนวทางในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาแทน เช่น ศาลจังหวัดตลิ่งชัน ศาลจังหวัดมีนบุรี และศาลจังหวัดพระโขนง เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมและทิศทางการบริหารของศาลแต่ละแห่งในการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญามาใช้ในชั้นศาล[14] กรณีดังกล่าวจึงส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาค เกิดความลักลั่นกันและขาดความเป็นเอกภาพในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาล

ดังนั้น จึงควรกำหนดประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลให้เป็นหลักเกณฑ์เดียวกันเพื่อให้ผู้กระทำผิดอย่างเดียวกันได้มีสิทธิเลือกในการพิจารณาคดีอย่างเสมอภาคกันมิให้เกิดความลักลั่นกันในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญากับผู้กระทำผิด และผู้เสียหายได้มีสิทธิเลือกในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีกับผู้กระทำผิดเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้รู้สำนึกและสามารถร่วมกับผู้เสียหายในการกำหนดมาตรการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายได้

สำหรับระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีที่ออกมาใช้บังคับ เนื่องจากเห็นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ยังมีข้อจำกัดว่าสามารถดำเนินการได้เฉพาะคดีแพ่งกับคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ และคดีอาญาความผิดเล็กน้อยเท่านั้น แต่คดีอาญาส่วนใหญ่มักเป็นคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน โดยมีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดี เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์และความผิดต่อชีวิตร่างกาย เป็นต้น คดีเหล่านี้ไม่สามารถที่จะนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลได้ เนื่องจากเป็นคดีความผิดร้ายแรงและไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะนำเข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาล นอกจากนี้ คดีอาญาความผิดต่อแผ่นดินบางความผิดกฎหมายก็กำหนดโทษไว้ต่ำหรือเป็นความผิดเพียงเล็กน้อย ในทางปฏิบัติบางศาลจึงมีการนำคดีลักษณะดังกล่าวเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยอย่างไม่เป็นทางการ และมีบางศาลไม่นำคดีอาญาดังกล่าวเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเลย เพราะเหตุเป็นคดีที่เป็นความผิดอาญาแผ่นดินไม่สามารถประนีประนอมยอมความได้[15] ทำให้คู่ความในคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดินเหล่านี้ไม่มีทางเลือกที่จะทำให้คดีของตนเสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็ว ทั้งไม่มีผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือและผู้แนะนำให้ความรู้ถึงทางเลือกในการดำเนินคดีว่าควรจะดำเนินการอย่างไรต่อไปจึงจะเป็นประโยชน์สูงสุดตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยเฉพาะจำเลยและผู้เสียหายในคดีดังกล่าวส่วนใหญ่มักไม่ทราบถึงสิทธิ หน้าที่และขั้นตอนการดำเนินคดีในศาล

---

[14] สมรพรรณ ทองนาค. (2552). *การไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาล.* วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 109-110.

[15] สมศักดิ์ เลิศนิมิตกิจ. (2554). *แนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีศึกษาเปรียบเทียบกับแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท.* รายงานผลงานส่วนบุคคล หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 9 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.หน้า 19.

ซึ่งแตกต่างจากคดีที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ที่จะมีผู้ประนีประนอมหรือผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคอยแนะนำหาทางเลือกและทางออกที่ดีให้แก่คู่ความ

ศาลอาญากรุงเทพใต้จึงเห็นเป็นการสมควรให้มีระบบการสมานฉันท์และสันติวิธีขึ้นในศาลอาญากรุงเทพใต้ เพื่อให้การบริหารจัดการคดีเป็นไปอย่างมีระบบตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ และเพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลอาญากรุงเทพใต้ และดำเนินการจัดตั้ง “ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี” ขึ้น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนระงับข้อพิพาทด้วยหลักสมานฉันท์และสันติวิธี โดยให้ความรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามกฎหมาย ขั้นตอนการดำเนินคดีของศาลตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ตลอดจนผลดีผลเสียของการดำเนินคดีในศาล และการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการกระทำของคู่ความอันมีต่อสังคมส่วนรวม โดยมุ่งเน้นให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิดำเนินการดังกล่าวแก่คู่ความเป็นรายคดี ตลอดจนวิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดโดยการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและชุมชน รวมทั้งตอบปัญหาข้อสงสัยต่างๆ แก่คู่ความ อีกทั้งยังทำให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปโดยรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้ในคดีอาญาเกือบทุกประเภทคดี ทำให้ข้อพิพาทระงับลงได้ด้วยหลักสมานฉันท์ควบคู่ไปกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาและการพิจารณาคดีของศาล โดยมีเป้าหมายลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่การพิจารณาสืบพยาน อันจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการคดีของศาลเป็นไปโดยความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม ตามนโยบายของประธานศาลฎีกาและสำนักงานศาลยุติธรรม

นอกจากนี้ ศาลอาญาก็ได้มีการออกระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 ขึ้นมาใช้โดยมีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน

เมื่อพิจารณาระเบียบของทั้งสองศาลในส่วนของประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี จะเห็นได้ว่ามีอยู่ด้วยกัน 3 ประเภท คือ

(1) คดีอาญาทุกประเภท เว้นแต่คดีอาญาที่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลอาญากรุงเทพใต้หรือศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลอาญา เช่น คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ คดีอาญาสินไหมทดแทน คดีที่จำเลยและผู้เสียหายมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และคดีอาญาสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาท

(2) คดีที่ผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จและคู่ความมีความประสงค์ขอให้ผู้พิพากษาประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีดำเนินการต่อไป โดยให้อยู่ในดุลพินิจของผู้พิพากษาประจำศูนย์ว่าจะดำเนินการต่อไปหรือไม่ เว้นแต่คู่ความมีพฤติการณ์ในการประวิงคดี

(3) คดีที่ศาลเห็นสมควร

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555 ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี และระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 แล้ว จึงเห็นได้ว่า ความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ไม่ว่าจะเป็นกรณีมาตรา 291 มาตรา 300 หรือมาตรา 390 ซึ่งเป็นความผิดที่กระทำโดยประมาทและเป็นความผิดที่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลอาญากรุงเทพใต้และศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลอาญา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงมิใช่คดีที่จะเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี (ข้อ 8 (1)) เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จและคู่ความมีความประสงค์ขอให้ผู้พิพากษาประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีดำเนินการต่อไป โดยให้อยู่ในดุลพินิจของผู้พิพากษาประจำศูนย์ว่าจะดำเนินการต่อไปหรือไม่ เว้นแต่คู่ความมีพฤติการณ์ในการประวิงคดี หรือคดีที่ศาลเห็นสมควร (ข้อ 8 (2) และ (3))

แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับศาลอาญานั้นเมื่อพิจารณาระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 ประกอบกับดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550 มิได้กำหนดประเภทคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทไว้ แต่ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลว่าจะให้คดีดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทหรือไม่แล้ว จึงเห็นได้ว่า การพิจารณาว่าคดีประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะประเภทคดีที่มิได้กำหนดไว้ในข้อ 8 (1) ของระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 จะเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีได้หรือไม่นั้น จึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่ว่าจะให้คดีดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทหรือไม่ โดยหากคดีใดศาลเห็นว่าเป็นคดีที่ควรเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทแล้ว คดีดังกล่าวก็ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีได้ เนื่องจากเป็นคดีอาญาที่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยของศูนย์ประนอมข้อพิพาท (ข้อ 8 (1)) เว้นแต่เป็นกรณีที่ผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จและคู่ความมีความประสงค์ขอให้ผู้พิพากษาประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีดำเนินการต่อไป โดยให้อยู่ในดุลพินิจของผู้พิพากษาประจำศูนย์ว่าจะดำเนินการต่อไปหรือไม่ เว้นแต่คู่ความมีพฤติการณ์ในการประวิงคดี หรือคดีที่ศาลเห็นสมควร (ข้อ 8 (2) และ (3)) แต่หากคดีใดศาลเห็นว่าไม่เป็นคดีที่ควรเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาทแล้ว คดีดังกล่าวก็จะเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีได้ เนื่องจากมิใช่คดีอาญาที่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยของศูนย์ประนอมข้อพิพาท (ข้อ 8 (1))

นอกจากนี้ สำหรับศาลยุติธรรมอื่น ๆ นั้น ก็เริ่มมีการนำกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีมาใช้โดยจัดตั้งศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีขึ้นเช่นเดียวกัน ซึ่งบางศาลก็ได้มีการออกระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์ของศาลนั้นเองขึ้นมาใช้บังคับ เช่น ศาลจังหวัดตลิ่งชัน ศาลจังหวัดปัตตานี

ศาลจังหวัดสุราษฎร์ธานี ศาลจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นต้น ในขณะที่บางศาลยังไม่มีการออกระเบียบขึ้นมาใช้บังคับ แต่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ทางปฏิบัติหรือคู่มือการปฏิบัติงานในกรณีดังกล่าวไว้ เช่น ศาลจังหวัดขอนแก่น เป็นต้น ซึ่งในส่วนของการกำหนดประเภทคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการนั้นก็ยังคงมีความแตกต่างกันอยู่ แต่ส่วนใหญ่ก็จะกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในลักษณะเดียวกัน คือ (1) คดีอาญาทุกประเภท เว้นแต่คดีอาญาที่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ย (2) คดีที่ผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จและคู่ความมีความประสงค์ขอให้ผู้พิพากษาประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีดำเนินการต่อไป โดยให้อยู่ในดุลพินิจของผู้พิพากษาประจำศูนย์ว่าจะดำเนินการต่อไปหรือไม่ เว้นแต่คู่ความมีพฤติการณ์ในการประวิงคดี หรือ (3) คดีที่ศาลเห็นสมควร

อย่างไรก็ตาม จากกรณีดังกล่าวข้างต้นและจากกรณีที่แต่ละศาลได้กำหนดประเภทคดีที่แตกต่างกันในเรื่องของการนำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จึงอาจเกิดปัญหาขึ้นได้ เช่น

1. กรณีที่ศาลใดกำหนดลักษณะของประเภทคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีไว้ ตามหลักเกณฑ์ทั้งสามกรณีดังกล่าว และกำหนดให้ความผิดที่กระทำโดยประมาทเป็นความผิดที่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ ดังนั้น สำหรับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ไม่ว่าจะเป็นกรณีตามมาตรา 291 มาตรา 300 หรือมาตรา 390 ซึ่งเป็นความผิดที่กระทำโดยประมาท และอยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ย จึงเป็นคดีอาญาที่ไม่สามารถเข้าสู่ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีได้ เช่นเดียวกับกรณีของศาลอาญากรุงเทพใต้ดังกล่าวข้างต้น

2. กรณีที่ศาลใดกำหนดลักษณะของประเภทคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีไว้ ตามหลักเกณฑ์ทั้งสามกรณีดังกล่าว แต่มิได้กำหนดให้ความผิดที่กระทำโดยประมาทเป็นความผิดที่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ ดังนั้น สำหรับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ไม่ว่าจะเป็นกรณีมาตรา 291 มาตรา 300 หรือมาตรา 390 ซึ่งเป็นความผิดที่กระทำโดยประมาท และไม่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ย จึงเป็นคดีอาญาที่สามารถเข้าสู่ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีได้

3. กรณีที่ศาลใดกำหนดให้คดีอาญาแผ่นดินทุกประเภท รวมทั้งความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาท สามารถนำคดีเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีได้ โดยมิได้กำหนดข้อยกเว้นของประเภทคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการไว้ ไม่ว่าศาลนั้นจะได้กำหนดให้ความผิดที่กระทำโดยประมาทเป็นความผิดที่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้หรือไม่ก็ตาม เช่น ศาลจังหวัดสุราษฎร์ธานี ศาลแขวงราชบุรี เป็นต้น ดังนั้น ในการดำเนินกระบวนพิจารณาในศาลนั้นสำหรับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ไม่ว่า

จะเป็นกรณีมาตรา 291 มาตรา 300 หรือมาตรา 390 ซึ่งเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน จึงสามารถนำเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีได้

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงเห็นได้ว่าเกิดจากการที่แต่ละศาลมีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เองแตกต่างกัน โดยเฉพาะประเภทคดีและข้อยกเว้นของประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีหรือกระบวนการไกล่เกลี่ยที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การนำคดีขึ้นสู่ศาลที่แตกต่างกันเกิดการลักลั่นหรือไม่เสมอภาคกันในการดำเนินคดี ดังนั้น กรณีดังกล่าวจึงควรกำหนดให้มีหลักเกณฑ์หรือระเบียบกลางในการไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์และสันติวิธี เพื่อให้ทุกศาลใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์และสันติวิธี ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อความเป็นเอกภาพและความชัดเจนในการปฏิบัติงานของศาลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกาย และการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ของไทยกับต่างประเทศ

สำหรับหัวข้อนี้จะเป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกาย และการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ของไทยกับต่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อกำหนดมาตรการทางกฎหมายในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาในประเทศไทยต่อไป

4.3.1 ประเทศเยอรมัน

สำหรับประเทศเยอรมันได้กำหนดความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน (German Penal Code) โดยบัญญัติไว้ในส่วนที่ 16 ความผิดต่อชีวิต คือ ความผิดฐานก่อให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยประมาท (มาตรา 222) และส่วนที่ 17 ความผิดต่อบุคคล คือ ความผิดฐานประมาทก่อให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กาย (มาตรา 229)

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว ได้มีการบัญญัติความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายไว้ในภาค 2 ลักษณะที่ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ซึ่งความผิดตามมาตรา 291 เป็นกรณีความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย จะอยู่ในหมวดที่ 1 ความผิดต่อชีวิต และมาตรา 300 เป็นกรณีความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส จะอยู่ในหมวดที่ 2 ความผิดต่อร่างกาย นอกจากนี้ ยังมีโทษสำหรับการกระทำความผิดฐานกระทำโดยประมาทซึ่งประมวลกฎหมายอาญามิได้บัญญัติอยู่ในลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย แต่การกระทำและผลของการกระทำนั้นกระทบต่อร่างกายหรือจิตใจ

ของบุคคลเช่นเดียวกัน ซึ่งได้บัญญัติไว้ในภาค 3 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดลหุโทษ คือ ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ตามมาตรา 390 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้กำหนดความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายไว้ในลักษณะเดียวกันกับประเทศเยอรมัน เพียงแต่ประเทศไทยได้แยกผลที่เกิดจากความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทต่อร่างกายไว้เป็นกรณีได้รับอันตรายสาหัส (มาตรา 300) และกรณีได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ (มาตรา 390) ไว้ต่างหากจากกัน และกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายโดยแยกภาคความผิดไว้แตกต่างกัน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเยอรมันแล้วจะมีการกำหนดความผิดฐานประมาทต่อร่างกายได้กำหนดไว้ในมาตราเดียว คือ ความผิดฐานประมาทก่อให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กาย (มาตรา 229) โดยมิได้แยกผลของการกระทำประมาทไว้ ซึ่งแตกต่างจากของประเทศไทยดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

ส่วนบทกำหนดโทษนั้น สำหรับความผิดฐานก่อให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยประมาท (มาตรา 222) นั้น ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันได้กำหนดโทษจำคุกไว้ไม่เกินห้าปีหรือปรับ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้วประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 ได้กำหนดโทษสำหรับความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายไว้ให้ระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้กำหนดโทษในความผิดดังกล่าวไว้สูงกว่าของประเทศเยอรมัน

ส่วนความผิดฐานประมาทก่อให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กาย (มาตรา 229) นั้น ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันได้กำหนดโทษจำคุกไว้ไม่เกินสามปีหรือปรับ ส่วนประเทศไทยนั้นประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 ได้กำหนดโทษฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัสไว้โดยให้ระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้กำหนดโทษในความผิดดังกล่าวไว้เช่นเดียวกับประเทศเยอรมัน แต่อย่างไรก็ตาม ในความผิดฐานประมาทต่อร่างกายนั้นประเทศไทยยังได้กำหนดความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจไว้ตามมาตรา 390 ประมวลกฎหมายอาญา โดยกำหนดให้ระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งประเทศเยอรมันมิได้กำหนดความผิดดังกล่าวไว้ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

สำหรับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้นั้น ประเทศเยอรมันนับเป็นประเทศหนึ่งที่ประสบปัญหาจำนวนอาชญากรรม และการกระทำความผิดอาญามากขึ้น เนื่องจากตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาแนวทางในการดำเนินคดีอาญาของเยอรมันจะอยู่ที่การลงโทษผู้กระทำผิด และเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในสังคม แต่แนวทางทั้งสองก็ไม่ได้เกิดผลสำเร็จแต่อย่างใด

และเพื่อเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเยอรมันจึงได้มีแนวทางที่สามเกิดขึ้น โดยมุ่งเป้าไปที่การแก้ไขตัวผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย อันส่งผลให้เยอรมันนำมาตรการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายมาใช้ในกระบวนการยุติธรรม แม้ระบบการฟ้องคดีของเยอรมันจะเป็นระบบการฟ้องคดีตามระบบกฎหมาย ซึ่งบังคับให้ต้องดำเนินคดีในทุกกรณีที่พบว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น อัยการจะไม่ดำเนินคดีต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้นก็ตาม แต่เยอรมันก็ได้นำหลักดุลพินิจมาใช้ในการดำเนินการของอัยการโดยอัยการสามารถใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีก็ได้

ดังนั้น ในประเทศเยอรมันจึงได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ โดยเลือกนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย (Victim – Offender Mediation) หรือ (Tate – Opfer – Ausgleich) มาใช้ในคดีความผิดเล็กน้อยหรือคดีที่มีโทษปานกลาง ซึ่งนำมาใช้ประกอบดุลพินิจของอัยการในการสั่งชะลอการฟ้อง โดยเมื่ออัยการเห็นว่าคดีที่อยู่ระหว่างการดำเนินการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องสามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ อัยการก็จะส่งคดีเข้าสู่โครงการไกล่เกลี่ยในขั้นตอนก่อนการฟ้องคดี และรอผลการไกล่เกลี่ยเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง ซึ่งหากผลของการดำเนินการตามโครงการไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จแล้ว ก็จะมีการส่งผลของการดำเนินการพร้อมด้วยรายงานของผู้ทำการไกล่เกลี่ยไปยังอัยการเพื่อประกอบการพิจารณาไม่ฟ้อง

นอกจากนี้ ประเทศเยอรมันยังได้นำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายมาใช้ในคดีความผิดเล็กน้อยหรือคดีที่มีโทษปานกลาง โดยเป็นการใช้ประกอบดุลพินิจของศาลในการกำหนดคำพิพากษา ซึ่งเมื่อผู้พิพากษาหรือศาลที่พิจารณาคดีนั้นเห็นว่า คดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณานั้นสามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ ก็จะส่งคดีเข้าสู่โครงการไกล่เกลี่ยในขั้นตอนระหว่างการพิจารณาคดีและหากการดำเนินการตามโครงการเป็นผลสำเร็จแล้ว ก็จะนำผลของการไกล่เกลี่ยดังกล่าวมาประกอบการทำคำพิพากษาของศาลต่อไปว่าจะลงโทษสถานเบาหรือยกเว้นโทษแก่ผู้กระทำความผิด

สำหรับความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายของประเทศเยอรมันนั้น ไม่ว่าจะเป็นความผิดฐานก่อให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยประมาท (มาตรา 222) หรือความผิดฐานประมาทก่อให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กาย (มาตรา 229) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ว่าความผิดดังกล่าวถือเป็นความผิดเล็กน้อย ดังนั้น กรณีจึงสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายข้างต้นมาใช้กับความผิดในลักษณะดังกล่าวได้เช่นเดียวกัน ซึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับประเทศไทยที่ได้กำหนดความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายไว้ในลักษณะเดียวกันกับประเทศเยอรมัน ดังที่

ได้กล่าวมาแล้ว จึงน่าที่ประเทศไทยจะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายมาใช้กับความผิดในลักษณะดังกล่าวในขั้นตอนการใช้ดุลพินิจสั่งคดีของพนักงานอัยการและใช้ในการประกอบดุลพินิจของศาลในการกำหนดคำพิพากษาเช่นเดียวกับประเทศเยอรมัน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหากระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกิดขึ้น

4.3.2. ประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกานั้นได้กำหนดความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย (มาตรา 1112) ไว้ในลักษณะ18 กฎหมายสหรัฐอเมริกา (united states code:USC) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้วจะเห็นได้ว่าได้มีการกำหนดลักษณะของความผิดไว้เช่นเดียวกัน

ส่วนบทกำหนดโทษนั้น ประมวลกฎหมายสหรัฐอเมริกา (United States Code:USC) ได้กำหนดความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย (มาตรา 1112) ซึ่งเป็นความผิดที่จัดอยู่ในชั้น class E Felony โดยให้จำคุกตั้งแต่หนึ่งปีแต่ไม่เกินห้าปี ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้วประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 ได้กำหนดโทษสำหรับความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายไว้ให้ระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าในส่วนของการกำหนดโทษขั้นต่ำนั้นประเทศไทยมีการกำหนดโทษที่รุนแรงน้อยกว่าเนื่องจากไม่มีการระบุโทษจำคุกขั้นต่ำไว้เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกาที่ให้จำคุกตั้งแต่หนึ่งปี แต่อย่างไรก็ตามสำหรับโทษจำคุกขั้นสูงนั้นประเทศไทยได้กำหนดโทษจำคุกในความผิดดังกล่าวไว้ถึงสิบปี ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดโทษจำคุกไว้ไม่เกินห้าปี

สำหรับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้นั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศสหรัฐอเมริกามีมากว่า 30 ปีแล้ว โดยพัฒนามาจากโครงการ Victim Offender Reconciliation (VOR) ซึ่งเน้นการทำงานกับอาชญากรรมต่อทรัพย์สิน การทำร้ายร่างกายที่ไม่รุนแรง โดยช่วยเหลือผู้เข้าร่วมโครงการในการต่อรองข้อตกลงระหว่างคู่กรณี การชดใช้ค่าเสียหายและแก้ไขปัญหาวิธีอื่นนอกเหนือจากกระบวนการทางศาล จนกระทั่งปัจจุบันเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิดซึ่งแทรกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อาจใช้เป็นมาตรการเสริมในชั้นตำรวจ อัยการ หรือชั้นศาล โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบมีการตอบสนองที่ถูกวิธีต่อความเจ็บปวดและความสูญเสียที่ได้รับจากอาชญากรรม โครงการไกล่เกลี่ยนี้ทำงานโดยใช้ความต้องการของผู้ได้รับผลกระทบเป็นหลัก มุ่งบำบัดและไม่ให้เกิดความเสียหายและความสูญเสียเพิ่มมากขึ้น

สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหายนี้มาใช้ โดยสามารถใช้ได้กับคดีเกือบทุกประเภทความผิด รวมถึงความผิดฐานประมาท เช่น ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย โดยมีองค์กรเฉพาะที่รับผิดชอบทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยซึ่งในรัฐ Iowa ได้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาใช้ในชั้นอัยการ โดยอัยการจะนำวิธีการชะลอการฟ้อง (Diversion) มาใช้ปฏิบัติ โดยจะระงับการฟ้องผู้กระทำผิดเป็นการชั่วคราวก่อนและจัดให้มีกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย หากคู่กรณีสามารถตกลงกันได้เป็นผลสำเร็จ ผู้กระทำผิดจะได้รับการชะลอการฟ้องไว้ ภายใต้การคุมประพฤติหรือดำเนินกิจกรรมตามที่กำหนด ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ตัวผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และสังคม เมื่อผู้กระทำผิดปฏิบัติเงื่อนไขที่กำหนดได้สำเร็จครบครันภายในเวลาที่กำหนดไว้ อัยการจะสั่งไม่ฟ้องผู้กระทำผิดนั้นต่อไป

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าในส่วนของความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาก็ได้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหายนี้มาใช้ โดยนำมาใช้กับคดีความผิดฐานประมาท เช่น ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ซึ่งถือเป็นความผิดที่ร้ายแรงด้วย และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยซึ่งได้มีการกำหนดลักษณะของความผิดดังกล่าวไว้เช่นเดียวกัน รวมทั้งในส่วนของการกำหนดโทษนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาก็มีการกำหนดโทษในความผิดดังกล่าวที่รุนแรงมากกว่าแต่ก็ยังนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เป็นประโยชน์แก่ตัวผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และสังคม จึงน่าที่ประเทศไทยจะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายมาใช้กับความผิดในลักษณะดังกล่าวโดยใช้ในชั้นอัยการเช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา

4.3.3 ประเทศแคนาดา

สำหรับประเทศแคนาดานั้นได้กำหนดความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้เกิดอันตรายต่อร่างกายและความตายไว้ ในประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา (RSC 1985) ซึ่งเป็นความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ถึงผู้อื่นถึงแก่ความตาย ได้กำหนดไว้ดังนี้

มาตรา 220 ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ถึงผู้อื่นถึงแก่ความตาย

(1) ใช้ปืนในการกระทำความผิด

(2) กรณีอื่น

มาตรา 221 ความผิดฐานก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายผู้อื่นโดยประมาท

ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้วจะเห็นได้ว่าได้มีการกำหนดลักษณะของความผิดไว้ในลักษณะเดียวกัน แต่ยังมีข้อแตกต่างกันบางประการ คือ ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ถึงผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามมาตรา 220 ได้แบ่งเป็นอีก 2 กรณี คือ (1) ใช้ปืนในการกระทำความผิด (2) กรณีอื่น แต่ประเทศไทยไม่ได้แบ่งแยกกรณีความผิดในฐานความผิดดังกล่าวไว้ นอกจากนี้ในส่วนของความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทต่อร่างกายนั้นประเทศไทยได้แยกผลที่เกิดจากความผิดที่เกิดจากการกระทำโดยประมาทต่อร่างกายไว้เป็นกรณีได้รับอันตรายสาหัส (มาตรา 300) และกรณีได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ (มาตรา 390) ไว้ต่างหากจากกัน และกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายโดยแยกภาคความผิดไว้แตกต่างกัน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศแคนาดาแล้วจะมีการกำหนดความผิดฐานประมาทต่อร่างกายได้กำหนดไว้ในมาตราเดียว คือ ความผิดฐานก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายผู้อื่นโดยประมาท (มาตรา 221) โดยมิได้แยกผลของการกระทำประมาทไว้ซึ่งแตกต่างจากของประเทศไทยดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

ส่วนบทกำหนดโทษนั้น สำหรับโทษในความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายตามมาตรา 220 ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดากำหนดโทษไว้ ดังนี้ (1) กรณีที่มีการใช้ปืนในการกระทำความผิด ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต ขั้นต่ำสี่ปี (2) กรณีอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้วประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 ได้กำหนดโทษสำหรับความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายไว้ให้ระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าในส่วนของการกำหนดโทษของประเทศแคนาดาสำหรับความผิดดังกล่าวมีความรุนแรงมากกว่าประเทศไทย

ส่วนความผิดฐานก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกายผู้อื่นโดยประมาทนั้น ตามมาตรา 221 ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดาได้กำหนดไว้ในโดยให้ระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปีส่วนประเทศไทยนั้นประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 ได้กำหนดโทษฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัสไว้โดยให้ระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ส่วนความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ตามมาตรา 390 ประมวลกฎหมายอาญา ได้กำหนดให้ระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประเทศแคนาดาได้กำหนดโทษในความผิดดังกล่าวไว้รุนแรงกว่าประเทศไทย

สำหรับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับประเทศแคนาดานั้น ในปี ค.ศ.1997 กระทรวงยุติธรรมโดยรัฐโนวาสโกเทีย ได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ปรับปรุง โดยนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาระบบยุติธรรมของประเทศแคนาดา โดยวัตถุประสงค์หลักของการดำเนินการมี 2 เป้าหมาย อันได้แก่ (1)

เป้าหมายหลัก คือ ลดความขัดแย้ง และเพิ่มความพอใจให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งตามระบบเดิมผู้เสียหายยังคงมีความโกรธแค้นผู้กระทำผิดอยู่ โอกาสที่ผู้กระทำผิดจะกลับคืนสู่สังคมอย่างเป็นปกติย่อมเกิดขึ้นได้ยาก (2) เป้าหมายรอง คือ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้นั้น รัฐบาลกลางได้กำหนดให้สามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดเล็กน้อย หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทได้ด้วย สำหรับในคดีที่เป็นความผิดร้ายแรง เช่น ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย นั้น แม้การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาลนี้จะมิได้เป็นการเบี่ยงเบนคดีหรือระงับคดีก็ตาม (การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาลกลายเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาคดีของศาล) แต่ถือเป็นเหตุบรรเทาโทษอย่างหนึ่ง ส่วนในรัฐโนวาสโกเทียก็ได้กำหนดให้สามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้กับความผิดที่มีความรุนแรงได้ด้วย โดยในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาลนั้นจะเป็นการดำเนินการของผู้พิพากษาขณะที่คดีอยู่ระหว่างรอการพิพากษา ซึ่งโดยปกติในคดีที่มีความรุนแรงมากจะใช้วิธีการดำเนินคดีในศาล และมักจะตัดสินคดีโดยศาล แต่ในคดีที่มีความรุนแรงไม่มาก ศาลมักจะส่งคดีตามความเห็นของศาลเอง หรือตามความเห็นของอัยการ ให้คณะกรรมการชุมชนดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งหากผลการดำเนินการเป็นผลสำเร็จ คณะกรรมการชุมชนก็จะส่งเรื่องกลับไปยังผู้พิพากษาเพื่อยุติคดี โดยการพิพากษายกฟ้อง อย่างไรก็ตาม ในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้นั้นจะต้องปรากฏว่าผู้เสียหายได้รับการชดใช้ บรรเทาผลร้าย ผู้กระทำผิดได้รู้สำนึกผิด พร้อมบรรเทาผลร้ายและมีโอกาสกลับคืนสู่สังคมอีกครั้ง และนอกจากนั้นยังต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข คือผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดต้องยินยอมเข้าร่วมโครงการโดยสมัครใจ และการดำเนินการนั้นต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชน

ในกรณีของความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายนั้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ประเทศไทยและประเทศแคนาดาได้มีการกำหนดลักษณะของความผิดไว้ในลักษณะเดียวกัน แม้จะมีข้อแตกต่างกันบ้างประการก็ตาม รวมทั้งในส่วนของการกำหนดโทษนั้นประเทศแคนาดาก็มีการกำหนดโทษในความผิดดังกล่าวที่รุนแรงมากกว่าแต่ก็ยังนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้โดยเป้าหมายเพื่อลดความขัดแย้ง และเพิ่มความพอใจให้แก่ผู้เสียหาย รวมทั้งทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง จึงน่าที่ประเทศไทยจะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายมาใช้กับความผิดในลักษณะดังกล่าวโดยใช้ในการประกอบดุลพินิจของศาลในการกำหนดคำพิพากษาเช่นเดียวกับประเทศแคนาดา

4.4 เหตุผลและความจำเป็นในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญามีความเหมาะสมดังต่อไปนี้

1. แนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีความเหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม กล่าวคือ สังคมมีปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แนวคิดการลงโทษผู้กระทำความผิดในอดีตที่มุ่งเน้นเพียงการแก้แค้นทดแทน การป้องกันปราบปราม และการยับยั้งจึงไม่มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี การนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมสมานฉันท์มาใช้จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ เนื่องจากสภาพความผิดบางกรณีนั้น สามารถที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้

2. สังคมไทยเป็นสังคมที่แฝงแนวคิดพุทธศาสนาอันปรากฏให้เห็นตามวัฒนธรรมและประเพณีของคนไทยต่าง ๆ สังคมไทยจึงเป็นสังคมที่มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้อภัยและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ในขณะที่แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ให้ผู้กระทำผิดแสดงความรับผิดชอบต่อผู้เสียหายโดยการให้อภัยของผู้เสียหาย กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงมีความสอดคล้องกับสภาพสังคมไทย การนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา จึงเป็นการนำแนวคิดพุทธศาสนามาใช้ปฏิบัตินั่นเอง

3. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการแบบ informal justice ที่สามารถใช้เสริมและควบคู่ไปกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งเป็นแบบ formal justice ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญาในความผิดฐานดังกล่าว

4. กระบวนการยุติธรรมเชิงมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญแก่เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยการเปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายได้พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนทัศนคติกับผู้กระทำผิด ส่งผลให้เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหายได้พูดหรือแสดงถึงผลกระทบของอาชญากรรมต่อชีวิตของเขาให้ได้ถามและได้รับคำตอบที่ต้องการ ทำให้ผู้กระทำผิดได้เรียนรู้ถึงผลกระทบจากการกระทำของเขา และมีความสำนึกที่จะแสดงความรับผิดชอบต่อเหยื่อโดยตรง เพื่อจะได้หาทางทำแต่สิ่งที่ถูกต้องต่อไป

5. กระบวนการยุติธรรมเชิงมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ให้ผู้กระทำผิดแสดงความรับผิดชอบในการชดเชยเยียวยาแก่เหยื่อและชุมชน จากการล่วงละเมิดชีวิตและร่างกายของบุคคลอื่น ส่งผลให้ผู้เสียหายได้รับการชดใช้เยียวยาฟื้นฟูความเสียหายได้อย่างเต็มที่

6. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่เน้นการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษ ทำให้ผู้กระทำผิดได้มีโอกาสแก้ไขและปรับปรุงตนเอง ขณะเดียวกันก็เป็นการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในระดับจิตสำนึก

7. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงก่อให้เกิดความปรองดองและความสมานฉันท์ในสังคม

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นได้ว่าการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาในประเทศไทยจึงมีความเหมาะสม เนื่องจากเป็นการมองความผิดดังกล่าวว่ามิใช่เรื่องที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วย ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และชุมชน จึงต้องเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เป็นการประสานสัมพันธ์ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการปฏิบัติ โดยเน้นการฟื้นฟูความเสียหายให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิมหรือกลับคืนสู่สภาพเดิมมากที่สุด เพื่อการสร้างสรรค์ความสันติและความสมานฉันท์ให้กลับคืนสู่สังคมชุมชน ความสมัครสมานสามัคคีปรองดอง

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ว่า โทษสำหรับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา นั้น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย) มาตรา 300 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส) และมาตรา 390 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ) ได้บัญญัติโทษสำหรับความผิดดังกล่าวไว้ 2 ประการ คือ 1) โทษจำคุก และ 2) โทษปรับ ซึ่งสำหรับการลงโทษจำคุกสำหรับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามมาตรา 291 แห่งประมวลกฎหมายอาญา จะเป็นการลงโทษจำคุกที่มีระยะเวลาไม่เกินสิบปี เช่นเดียวกับโทษปรับที่กฎหมายบังคับให้ผู้กระทำผิดต้องชำระเงินค่าปรับเป็นจำนวนเงินไม่เกินสองหมื่นบาท ส่วนการลงโทษจำคุกสำหรับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส ตามมาตรา 300 แห่งประมวลกฎหมายอาญา จะเป็นการลงโทษจำคุกที่มีระยะเวลาไม่เกินสามปี หรืออาจเป็นโทษปรับที่ไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และการลงโทษจำคุกสำหรับความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ จะเป็นการลงโทษจำคุกที่มีระยะเวลาไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

สำหรับการลงโทษผู้กระทำความผิดในความผิดข้างต้นนั้น แม้โทษจำคุกจะเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีต่างๆ คือ ทั้งเพื่อการแก้แค้นทดแทน การป้องกันยับยั้ง และเพื่อแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาอัตราโทษจำคุกที่กำหนดไว้สำหรับความผิดดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า มีอัตราโทษจำคุกระยะสั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาจากลักษณะของความผิดและตัวของผู้กระทำผิดดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า ผู้กระทำความผิดดังกล่าวมิได้เป็นผู้ที่มีเจตนาและจิตใจชั่วร้าย (Mens Rea) ในการกระทำความผิดแต่อย่างใด หากแต่ผลของการกระทำความผิดเกิดจากการที่ผู้กระทำความผิดมิได้ใช้ความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์ที่วิญญูชนพึงมีขณะนั้น ดังนั้น การนำโทษจำคุกมาใช้กับการกระทำความผิดในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการไม่เหมาะสม มิได้มองในแง่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เนื่องจากการลงโทษจำคุกย่อมมีผลเสียหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดนิสัยและการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากร การบั่นทอนสุขภาพจิตใจ การเสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียง ผู้กระทำความผิดขาดความสำนึกในการกระทำความผิดของตน อีกทั้ง การที่ผู้กระทำผิดต้องถูกจำคุกนั้นยังทำให้ขาดสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตตามปกติ ต้องอยู่ในเรือนจำและถูกจำกัดอิสรภาพไว้ในที่จำกัด ทำให้เสียโอกาสในการศึกษา การประกอบอาชีพ และเมื่อภายหลังพ้นโทษแล้ว ก็จะไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ส่งผลให้สภาพจิตใจของผู้กระทำผิดเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้กระทำผิดกลับไปกระทำความผิดซ้ำได้ง่ายขึ้น ประกอบกับในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม และเศรษฐกิจ จำเป็นต้องใช้ประชากรและงบประมาณจำนวนมากเพื่อพัฒนาประเทศให้เป็นสากลเทียบเท่าอารยประเทศ แต่หากเงินงบประมาณส่วนหนึ่งกลับต้องนำมาใช้ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำแล้ว กรณีย่อมเป็นการกระทบต่องบประมาณและทรัพยากรมนุษย์อีกด้วย

นอกจากนี้ ในการพิจารณาคดีของศาลนั้น แม้ว่าศาลจะได้ใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุกแก่ผู้กระทำผิดที่เกิดขึ้นจากความประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา เช่น วิธีรอการลงโทษ การคุมประพฤติ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีอิสรภาพ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถประกอบการงานอาชีพตามเดิมและนำเงินไปชดใช้ความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมต่อไปก็ตาม แต่มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ โดยไม่ได้เน้นการแก้ไขป้องกันผู้กระทำความผิดที่เป็นต้นเหตุแต่อย่างใด เพราะผู้กระทำความผิดไม่ได้ตระหนักหรือรู้สำนึกในการกระทำที่ผิดพลาดของตนว่าการกระทำของตนนั้นได้ส่งผลร้ายกับผู้เสียหายซึ่งเป็นเหยื่ออาชญากรรม ชุมชน และสังคมเพียงใด ทำให้ขาดหลักประกันว่าผู้กระทำผิดจะไม่หวนกลับไปกระทำความผิดกฎหมายซ้ำอีกในอนาคต ตลอดจนอาจมีแนวความคิดว่าการกระทำความผิดที่มีระวางโทษไม่สูงมาก

ศาลอาจจะใช้ดุลพินิจรอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษ จึงไม่มีความเกรงกลัวที่จะกระทำความผิดอีกในอนาคต รวมทั้งเหยื่ออาชญากรรมและประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติกับผู้กระทำความผิด ทำให้ประชาชนมีทัศนคติว่ากระบวนการยุติธรรมไม่เป็นกลาง ไม่เห็นประโยชน์จากการเคารพกฎหมาย และมีความคิดแก้แค้นกันเอง อันส่งผลให้กฎหมายไร้ประสิทธิภาพและขาดความศักดิ์สิทธิ์ไป

ดังนั้น หากมีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เสริมหรือควบคู่กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยสำหรับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นจากความประมาท โดยเฉพาะความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาแล้ว กรณีจึงย่อมเป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสม อันจะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และชุมชน ได้มีส่วนร่วมโดยตรงในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ช่วยบรรเทาความเสียหาย แก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำ ช่วยลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล อันนำมาซึ่งความพึงพอใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความสมานฉันท์ในสังคม และยังเป็นการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

4.5 วิเคราะห์ผลจากการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าระบบการฟ้องคดีของประเทศไทยนั้นเป็นระบบผสม[16] คือ มีทั้งการฟ้องคดีโดยรัฐในความผิดอาญาแผ่นดินและการฟ้องคดีโดยประชาชนในความผิดต่อส่วนตัว กล่าวคือ การฟ้องคดีโดยรัฐ (Public prosecution) จะมีองค์กร “อัยการ” เป็นผู้รับผิดชอบฟ้องคดีอาญาต่อแผ่นดิน แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็มีบทบัญญัติให้เอกชนฟ้องคดีต่อแผ่นดินได้ด้วย ซึ่งแม้จะมีบทบัญญัติดังกล่าวก็ตาม แต่อัยการก็สามารถเข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดีที่เอกชนเป็นผู้ฟ้องคดีอาญาแผ่นดินได้ และนอกจากนี้การเข้าเป็นโจทก์ร่วมของผู้เสียหายก็ไม่สามารถดำเนินการขัดกับอัยการได้ หากอัยการเห็นว่าผู้เสียหายจะดำเนินการใดอันเป็นการเสียหายแก่คดีก็มีสิทธิร้องขอให้ศาลสั่งผู้เสียหายให้กระทำหรือละเว้นการกระทำนั้นได้ อันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า แม้ผู้เสียหายจะมีอำนาจฟ้องคดีได้เองหรือขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดีได้ก็ตาม แต่การดำเนินคดีส่วนใหญ่ยังคงเป็นอำนาจของอัยการอยู่ จึงกล่าวได้ว่าในความผิดอาญาแผ่นดินเป็นระบบการฟ้องคดีโดยรัฐ แต่ในความผิดต่อส่วนตัวเป็นการฟ้องคดีโดยประชาชนผู้เสียหาย ผู้เสียหายซึ่งเป็นเอกชนสามารถดำเนินการฟ้องคดี ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องได้ด้วยตนเองตามลำพัง ไม่ต้องขอ

---

[16] กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2536).“อัยการกับกระบวนการยุติธรรม”. *อัยการนิเทศ,57,2.* หน้า 66.

อนุญาตต่ออัยการ การดำเนินคดีของผู้เสียหายทุกขั้นตอนอัยการไม่มีอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้องได้ เนื่องจากกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้อำนาจไว้

ส่วนการฟ้องคดีของอัยการของประเทศไทยนั้น ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นไปตามหลักดุลพินิจ (Opportunity Principle) โดยอัยการมีอำนาจที่จะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีได้ตามอิสระ แม้เมื่ออัยการพิจารณาหลักฐานการสอบสวนแล้วมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหากระทำผิด แต่หากคำนึงถึงผลได้เสียที่สังคมจะได้รับหรือประโยชน์สาธารณะแล้วมีเพียงเล็กน้อย ไม่ได้สัดส่วนกับผลร้ายที่เกิดแก่ผู้กระทำผิดจากการฟ้องคดี รวมถึงเหตุอื่นๆ ด้วย อัยการอาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีได้เสมอ และหากเมื่อฟ้องคดีแล้วภายหลังเห็นว่ามีเหตุอันควรก็อาจยุติคดีได้ กรณีการใช้ดุลพินิจของอัยการนี้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 141,142,143 ที่ให้อำนาจอัยการมีอำนาจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องได้แม้ความเห็นนั้นจะขัดกับพนักงานสอบสวนก็ตาม นอกจากนี้ ยังให้อัยการมีอำนาจถอนฟ้องคดีได้ก่อนมีคำพิพากษา ตามมาตรา 35 หากอัยการเห็นว่ามีเหตุอันควร

จากหลักการดำเนินคดีอาญาและหลักการฟ้องคดีของพนักงานอัยการของประเทศไทยที่กล่าวมาดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นได้ว่าหากมีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายมาใช้สำหรับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ตามมาตรา 291 มาตรา 300 และมาตรา 390 ซึ่งถือเป็นความผิดอาญาแผ่นดินที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหายแล้ว ย่อมส่งผลต่อกระบวนการยุติธรรมของไทย ดังนี้

1) การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นพนักงานอัยการ

สำหรับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ตามมาตรา 291 มาตรา 300 และมาตรา 390 ซึ่งถือเป็นความผิดอาญาแผ่นดินที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหาย ผู้ที่มีสิทธิฟ้องร้องดำเนินคดีจึงได้แก่บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดกับพนักงานอัยการในฐานะตัวแทนของรัฐ โดยในส่วนการฟ้องคดีของพนักงานอัยการซึ่งเป็นการฟ้องคดีตามหลักดุลพินิจ (Opportunity Principle) ที่อัยการมีอำนาจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีได้ตามอิสระ แม้เมื่ออัยการพิจารณาหลักฐานการสอบสวนแล้วมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหากระทำผิด แต่หากคำนึงถึงผลได้เสียที่สังคมจะได้รับหรือประโยชน์สาธารณะแล้วมีเพียงเล็กน้อย ไม่ได้สัดส่วนกับผลร้ายที่เกิดแก่ผู้กระทำผิดจากการฟ้องคดี รวมถึงเหตุอื่น ๆ ด้วย อัยการอาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีได้เสมอ ดังนั้น หากพนักงานอัยการได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายมาใช้สำหรับความผิดดังกล่าว

ควบคู่ไปกับการใช้มาตรการชะลอการฟ้อง ตามที่ร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... กำหนดไว้ กล่าวคือ กรณีที่พนักงานอัยการได้รับความเห็นและสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนและเห็นควรสั่งฟ้องแล้ว แต่พนักงานอัยการเห็นควรมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้องได้ พนักงานอัยการก็อาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ สิ่งแวดล้อมของผู้ต้องหา พฤติการณ์แห่งคดี การบรรเทาผลร้ายแห่งคดี การรู้สำนึกในความผิดและการชดใช้เยียวยาความเสียหาย ความยินยอมของผู้เสียหาย เป็นต้น พร้อมทำความเห็นในการชะลอการฟ้องเสนอต่อพนักงานอัยการเพื่อประกอบการพิจารณา หรือจัดให้มีกระบวนการเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ ซึ่งรวมถึงการให้ผู้กระทำผิดชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหาย การขอโทษผู้เสียหายหรือการกระทำอื่นที่เหมาะสม ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ เป็นต้น ซึ่งหากพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า การชะลอการฟ้องเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และสังคม พนักงานอัยการก็จะมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้อง โดยในกรณีดังกล่าวนี้พนักงานอัยการอาจจัดให้ผู้ต้องหาอยู่ภายใต้เงื่อนไขและระยะเวลาการคุมประพฤติของพนักงานคุมประพฤติตามที่เห็นสมควร ซึ่งหากผู้ต้องหาปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการครบถ้วน พนักงานอัยการจะมีคำสั่งยุติการดำเนินคดี ซึ่งกรณีดังกล่าวย่อมส่งผลเป็นการลดจำนวนปริมาณคดีอาญาที่จะขึ้นสู่ศาลได้ ประกอบกับการที่พนักงานอัยการจัดให้กระบวนการสมานฉันท์ระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายควบคู่ไปกับการใช้มาตรการชะลอการฟ้องนั้น ย่อมส่งผลให้ผู้กระทำความผิดสำนึกในการกระทำของตน ลดการกระทำความผิดซ้ำ ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาชดใช้ความเสียหาย ตลอดจนผู้เสียหายได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม อันนำมาซึ่งความพึงพอใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความสมานฉันท์ในสังคมอีกด้วย

2) การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาล

ความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา ตามมาตรา 291 มาตรา 300 และมาตรา 390 ถือเป็นความผิดอาญาแผ่นดินที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหาย ดังนั้น หากมีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายมาใช้ในชั้นศาลสำหรับความผิดดังกล่าวแล้ว ย่อมส่งผลดีต่อกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ หากศาลสามารถไกล่เกลี่ยในคดีส่วนแพ่งจนคู่ความตกลงกันได้ก็จะมีผลต่อคดีอาญา คือ กรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญา ผู้เสียหายก็มีอำนาจถอนฟ้องคดีอาญาดังกล่าวเสียได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “คำร้องขอถอนฟ้องคดีอาญาจะยื่นเวลาใดก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ได้ ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ถอนก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควรประการใด ถ้าคำร้องนั้น

ได้ยื่นภายหลังเมื่อจำเลยให้การแก้คดีแล้ว ให้ถามจำเลยว่าจะคัดค้านหรือไม่ แล้วให้ศาลจดคำแถลงของจำเลยไว้ ในกรณีที่จำเลยคัดค้านการถอนฟ้อง ให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย" เมื่อโจทก์ถอนฟ้องคดีอาญาและศาลมีคำสั่งอนุญาต ศาลก็จะต้องจำหน่ายคดีของโจทก์ออกจากสารบบความ คดีอาญาดังกล่าวก็จะเสร็จไปจากศาลโดยไม่ต้องมีการสืบพยาน และเมื่อผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ได้ถอนฟ้องคดีไปจากศาลแล้ว ผู้เสียหายคนเดิมนั้นหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายก็จะนำคดีมาฟ้องอีกไม่ได้ ตามมาตรา 36 วรรคแรก แต่อย่างไรก็ตาม การถอนฟ้องคดีนี้ก็ไม่ตัดสิทธิพนักงานอัยการที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่ ทั้งนี้ ตามมาตรา 36 (3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ส่วนคดีความผิดอาญาแผ่นดินที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เมื่อสามารถไกล่เกลี่ยประนีประนอมได้สำเร็จเป็นที่พอใจของผู้เสียหาย ผู้เสียหายอาจแถลงต่อศาลว่าไม่ติดใจดำเนินคดีแก่จำเลยและขอให้ศาลลงโทษสถานเบาแก่จำเลย ซึ่งโดยปกติแล้วกรณีที่คู่ความสามารถเจรจาตกลงกันได้เช่นนี้ จำเลยมักจะขอถอนคำให้การเดิมที่ให้การปฏิเสธ และขอให้การใหม่เป็นให้การรับสารภาพตามฟ้อง หากเป็นกรณีที่ไม่จำต้องสืบพยานประกอบคำรับสารภาพของจำเลย จะทำให้คดีนั้นเสร็จไปโดยศาลไม่ต้องสืบพยานในคดีดังกล่าวอีกต่อไป การที่ผู้เสียหายแถลงว่าไม่ติดใจดำเนินคดีแก่จำเลย ถือได้ว่าเป็นเหตุบรรเทาโทษและศาลสามารถนำมาใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษให้จำเลยโดยการลงโทษจำเลยสถานเบาและหากโทษที่ลงแก่จำเลยอยู่ในเกณฑ์ที่ศาลจะรอการลงโทษได้ ทั้งไม่ปรากฏว่าจำเลยเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน ศาลก็อาจรอการลงโทษจำคุกให้แก่จำเลยเพื่อให้โอกาสแก่จำเลยได้กลับตัวประพฤติตนเป็นพลเมืองดีต่อไป ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 แต่หากโทษที่ศาลลงแก่จำเลยไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะรอการลงโทษได้ จำเลยยังได้รับผลประโยชน์จากการที่ศาลลงโทษจำเลยในสถานเบา หรือหากเป็นคดีที่ต้องสืบพยานโจทก์ประกอบคำรับสารภาพ โจทก์จะสืบพยานเฉพาะปากที่สำคัญและจำเป็นเพียงไม่กี่ปาก ทำให้ใช้เวลาในการสืบพยานไม่มาก คดีก็จะเสร็จไปจากศาลด้วยความสะดวกและรวดเร็ว และทำให้ปริมาณคดีในศาลลดลง นอกจากนั้น เมื่อคดีเสร็จไปโดยความพอใจของคู่ความทุกฝ่าย ก็ย่อมไม่มีคู่ความฝ่ายใดยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาของศาล ทำให้ไม่มีคดีขึ้นสู่ศาลสูง ช่วยลดปริมาณคดีของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาไปด้วยในตัว[17]

[17] จีรวัฒน์ สุวัตถิกุล.(2554). *แนวทางและปัญหายุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลจังหวัดตลิ่งชัน.* รายงานผลงานส่วนบุคคล หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ ๑ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. หน้า 11-12.

4.6 การกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาในประเทศไทย

หลังจากที่ได้วิเคราะห์ถึงปัญหาการดำเนินคดีอาญาและข้อจำกัดทางกฎหมายของความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ทั้งในประเด็นเรื่องการใช้ดุลพินิจสั่งคดีของพนักงานอัยการ การใช้ดุลพินิจในการลงโทษของศาลไทย การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นพนักงานอัยการและชั้นศาลตามระเบียบที่เกี่ยวข้องของไทยในปัจจุบัน เหตุผลและความจำเป็นในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญามา และผลจากการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยแล้ว ในหัวข้อนี้ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ถึงการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาต่อไป

สำหรับการพิจารณาว่ารูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใดเหมาะในการนำมาใช้ปฏิบัติกับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญานั้น ต้องคำนึงถึงสภาพสังคมไทยและความเป็นไปได้ในอนาคต นอกจากนี้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้สามารถนำมาใช้เสริมในทุกส่วนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลัก การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาในประเทศไทย จึงต้องคำนึงถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบัน ซึ่งความผิดในลักษณะดังกล่าวถือเป็นความผิดที่ยอมความไม่ได้ หรือความผิดอาญาต่อแผ่นดิน ซึ่งศาลมักมีคำพิพากษาให้รอการลงโทษโดยกำหนดเงื่อนไขให้คุมความประพฤติจำเลยไว้เป็นส่วนมาก และมีน้อยคดีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก ดังนั้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกก็คือ ความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นคดีที่ศาลลงโทษจำคุกไม่นาน เมื่อจำเลยพ้นโทษจำคุกแล้ว หรือกรณีที่ศาลพิพากษาให้ใช้วิธีการคุมประพฤติจำเลยไว้ จำเลยต้องกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเช่นเดิม ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ควรนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังกล่าวมาใช้ในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนี้

1) การนำมาใช้ในชั้นพนักงานอัยการ

เป็นการนำมาใช้ในการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีที่มีมูลของพนักงานอัยการ (มาตรการชะลอการฟ้อง) ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการฟ้องคดีของประเทศไทยถือหลักการฟ้องตามดุลพินิจ กล่าวคือ กรณีพนักงานอัยการมีเหตุสมควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดตามกฎหมายอาญาก็จะต้องยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล แต่จะเปิดโอกาสให้ใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องก็ได้ โดยหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ ซึ่งในประเทศไทยจะต้องคำนึงถึง “ เหตุอันสมควรฟ้อง” และ “ประโยชน์สาธารณะ” มาพิจารณาประกอบ และเมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีไปแล้วก็สามารถถอนฟ้องคดีได้เสมอภายในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่ในทางปฏิบัติแล้วเมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีอาญาไปแล้วจะไม่ถอนฟ้องเนื่องจากมีระเบียบภายในของสำนักงานอัยการสูงสุดเองว่าเมื่อได้ฟ้องคดีอาญาไปแล้วจะถอนฟ้องได้เมื่อมีหลักฐานใหม่ยืนยันว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด และได้เสนอหลักฐานนั้นต่ออัยการสูงสุดเพื่อขอความเห็นชอบในการถอนฟ้อง

จากแนวความคิดที่ว่า แม้ผู้ต้องหาจะได้กระทำผิดกฎหมายอย่างชัดแจ้ง อัยการก็มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องคดีได้แล้วเช่นนี้ อัยการก็น่าจะมีอำนาจที่จะดำเนินการในทางที่เป็นคุณประโยชน์แก่ตัวผู้กระทำผิด โดยเฉพาะวิธีการสั่งชะลอการฟ้องคดีความผิดที่เขาได้กระทำเช่นนั้นไว้ก่อน แล้วดำเนินการตามวิธีที่เห็นสมควร เพื่ออบรมสั่งสอนแก้ไขให้ผู้กระทำผิดนั้นมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีได้ เพื่อเป็นการแก้ไขเป็นรายบุคคล มาตรการชะลอการฟ้องจึงถือเป็นมาตรการที่สอดคล้องและเอื้อต่อการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติ เพราะนอกจากจะเป็นการแก้ไขปัญหาคดีล้นศาลโดยตรงแล้ว ยังมีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ในอนาคต ส่งเสริมให้มีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด แต่อย่างไรก็ตาม มาตรการชะลอการฟ้องดังกล่าวก็ไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้รับการบรรเทาและเยียวยาฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดขึ้นจากผู้กระทำผิดภายหลังจากที่ผู้เสียหายยินยอม

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งมีพัฒนาการดังเดิมมาจากการแก้ไขปัญหาคดีล้นศาลและนักโทษล้นคุก ดังนั้น นอกจากเป้าหมายในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหาย และบูรณาการการอยู่ร่วมกันของสังคมแล้ว การแก้ไขปัญหาเรื่องคดีล้นศาลและนักโทษล้นคุกก็เป็นเป้าหมายอีกประการหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ประกอบกับจากหลักการให้ดุลพินิจในการฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า กรณีจะเป็นประโยชน์หากอัยการจะได้ใช้ความรู้ความสามารถและความเป็นธรรมในการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีที่ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาแล้ว และอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าการฟ้องคดีไม่มีเหตุอันสมควรฟ้องหรือการฟ้องคดีไม่เป็นประโยชน์ใดต่อสาธารณะก็สั่งไม่ฟ้องคดี แม้ว่าคดีดังกล่าวมีมูล หรือสามารถที่จะใช้มาตรการอื่น

แทนการฟ้องคดี นอกจากนี้ หากคดีล่วงเลยไปถึงขั้นที่ได้มีการฟ้องคดีต่อศาลไปก่อนที่จะมีกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดสำเร็จ ก็เป็นดุลพินิจของอัยการที่จะขอถอนฟ้องคดีได้ แต่การจะอนุญาตให้ถอนฟ้องคดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการกลั่นกรองและตรวจสอบโดยองค์กรตามกระบวนการยุติธรรมที่ชอบด้วยกฎหมาย

ในประเทศเยอรมันนั้นได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ โดยเลือกนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย (Victim – Offender Mediation) หรือ (Tater – Opfer – Ausgleich) มาใช้ในคดีความผิดเล็กน้อยหรือคดีที่มีโทษปานกลาง (คือ ความผิดที่ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือความผิดที่ต้องระวางโทษปรับ) ซึ่งนำมาใช้ประกอบดุลพินิจของอัยการในการสั่งชะลอการฟ้อง โดยเมื่ออัยการเห็นว่าคดีที่อยู่ระหว่างการดำเนินการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องสามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ อัยการก็จะส่งคดีเข้าสู่โครงการไกล่เกลี่ยในขั้นตอนก่อนการฟ้องคดี และรอผลการไกล่เกลี่ยเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง ซึ่งหากผลของการดำเนินการตามโครงการไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จแล้ว ก็จะมีการส่งผลของการดำเนินการพร้อมด้วยรายงานของผู้ทำการไกล่เกลี่ยไปยังอัยการเพื่อประกอบการพิจารณาไม่ฟ้อง

สำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหายนี้มาใช้ โดยสามารถใช้ได้กับคดีเกือบทุกประเภทความผิด รวมถึงความผิดฐานประมาท เช่น ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย โดยมีองค์กรเฉพาะที่รับผิดชอบทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ย[18] ซึ่งในรัฐ Iowa ได้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาใช้ในชั้นอัยการ โดยอัยการจะนำวิธีการชะลอการฟ้อง (Diversion) มาใช้ปฏิบัติ โดยจะระงับการฟ้องผู้กระทำผิดเป็นการชั่วคราวก่อนและจัดให้มีกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย หากคู่กรณีสามารถตกลงกันได้เป็นผลสำเร็จ ผู้กระทำผิดจะได้รับการชะลอการฟ้องไว้ ภายใต้การคุมประพฤติหรือดำเนินกิจกรรมตามที่กำหนด ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ตัวผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และสังคม เมื่อผู้กระทำผิดปฏิบัติเงื่อนไขที่กำหนดได้สำเร็จครบครันภายในเวลาที่กำหนดไว้ อัยการจะสั่งไม่ฟ้องผู้กระทำผิดนั้นต่อไป

สำหรับคดีความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นคดีความผิดอาญาต่อแผ่นดิน และอยู่ภายใต้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐนั้น แม้จะไม่ต้องห้ามในการที่จะนำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดก็ตาม แต่ในการตรวจสอบและควบคุมให้การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมาย (The rule of law) ยังคงมีความจำเป็น ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าการที่จะดำเนินการให้ผลของการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมีสภาพและช่องทางให้

[18] กล่าวถึงรายละเอียดแล้วในบทที่ 3 หัวข้อ 3.2.2

สามารถดำเนินการได้จริง จึงต้องสร้างกฎหมายขึ้นมารองรับหลักการดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่บัญญัติให้อำนาจแก่พนักงานอัยการในการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน ซึ่งขณะนี้ก็ยังคงมีเพียงร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... โดยหากมีการประกาศใช้แล้วจะเป็นการเอื้อให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ และเป็นการแก้ไขปัญหาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกิดขึ้นได้

2) การนำมาใช้ในชั้นศาล

เป็นการนำมาใช้ก่อนการพิจารณาตัดสินคดีของศาล และในการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษของศาล ซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ ดังนี้

(1) การนำมาใช้ก่อนการพิจารณาตัดสินคดีของศาล

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาลนั้น ปัจจุบันศาลยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี ได้มีการนำแนวคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา โดยได้วางระเบียบว่าด้วยการไกล่เกลี่ยของแต่ละศาลไว้ เพื่อรองรับระบบการไกล่เกลี่ยและเป็นแนวทางในการดำเนินการภายในศาลนั้น ๆ โดยกำหนดรูปแบบ แนวทาง วิธีการปฏิบัติและขั้นตอนการทำงานตามระบบไกล่เกลี่ย รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยกับเจ้าหน้าที่ธุรการงานไกล่เกลี่ย อันเป็นการรองรับอำนาจกระทำการของผู้ไกล่เกลี่ยและเจ้าหน้าที่ธุรการงานไกล่เกลี่ย ซึ่งแต่ละศาลจะวางระเบียบเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยตามสภาพและความเหมาะสมของศาลนั้น ๆ กล่าวคือ ศาลอาญามีระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550 ศาลอาญากรุงเทพใต้มีระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555 และศาลอาญาธนบุรีมีระเบียบศาลอาญาธนบุรีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551 ขึ้นใช้บังคับ โดยระเบียบข้างต้นได้มีการกำหนดประเภทคดีที่ให้ศาลนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยไว้ สำหรับศาลยุติธรรมอื่น ๆ นั้น ก็ได้มีการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้เช่นเดียวกัน โดยบางศาลก็ได้มีการวางระเบียบหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยไว้ตามสภาพและความเหมาะสมของศาลนั้นๆ และได้กำหนดประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยไว้เช่นเดียวกัน ในขณะที่บางศาลยังไม่มีการออกระเบียบหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลไว้ จึงต้องนำระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 หรือข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 มาเป็นแนวทางในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาแทน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความพร้อมและทิศทางการบริหารของศาลแต่ละแห่งในการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญามาใช้ในชั้นศาล

นอกจากนี้ กระบวนการไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาทดังกล่าวจะดำเนินการก่อนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาบรรเทาผลร้ายอย่างเหมาะสม และผู้กระทำความผิดได้สำนึกในการกระทำโดยนำมาตรการที่สมควรมาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลยหรือเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายหรือสังคม[19] เช่น การรอการกำหนดโทษ การรอการลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือการลงโทษในสถานเบา พร้อมทั้งเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ควรกำหนดให้จำเลยปฏิบัติก็ได้

อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการที่แต่ละศาลได้วางระเบียบเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยตามสภาพและความเหมาะสมของศาลนั้น ๆ ทำให้แนวทางการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาของศาลยุติธรรมยังมีลักษณะที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการกำหนดประเภทคดีที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคและเกิดความลักลั่นกันในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญา ดังนั้น จึงควรกำหนดประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลให้เป็นหลักเกณฑ์เดียวกัน

นอกจากนี้ ปัจจุบันศาลอาญากรุงเทพใต้ยังได้ออกระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีมาใช้บังคับ เนื่องจากเห็นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยังมีข้อจำกัดว่าสามารถดำเนินการได้เฉพาะคดีแพ่งกับคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ และคดีอาญาความผิดเล็กน้อยเท่านั้น แต่คดีอาญาส่วนใหญ่มักเป็นคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน ซึ่งคดีเหล่านี้ไม่สามารถที่จะนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลได้ เนื่องจากบางคดีเป็นคดีความผิดร้ายแรงและไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะนำเข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาล ศาลอาญากรุงเทพใต้จึงเห็นเป็นการสมควรให้มีระบบการสมานฉันท์และสันติวิธีขึ้นในศาลอาญากรุงเทพใต้ เพื่อให้การบริหารจัดการคดีเป็นไปอย่างมีระบบตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ และเพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลอาญากรุงเทพใต้ โดยได้ดำเนินการจัดตั้ง “ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี” ขึ้น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนระงับข้อพิพาทด้วยหลักสมานฉันท์และสันติวิธี โดยให้ความรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามกฎหมาย ขั้นตอนการดำเนินคดีของศาลตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ตลอดจนผลดีผลเสียของการดำเนินคดีในศาล และการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการกระทำของคู่ความอันมีต่อสังคมส่วนรวม โดยมุ่งเน้นให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิดำเนินการดังกล่าวแก่คู่ความเป็นรายคดี ตลอดจนวิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดโดยการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและชุมชน รวมทั้งตอบปัญหาข้อสงสัยต่าง ๆ แก่คู่ความ อีกทั้งยังทำให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปโดยรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้

[19] สมศักดิ์ เลิศนิมิตกิจ.เล่มเดิม. หน้า 10.

ในคดีอาญาเกือบทุกประเภทคดีรวมถึงคดีอาญาแผ่นดิน ทำให้ข้อพิพาทระงับลงได้ด้วยหลักสมานฉันท์ควบคู่ไปกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาและการพิจารณาคดีของศาล โดยมีเป้าหมายลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่การพิจารณาสืบพยาน อันจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการคดีของศาลเป็นไปโดยความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม ตามนโยบายของประธานศาลฎีกาและสำนักงานศาลยุติธรรม และปัจจุบันศาลอาญาก็ได้มีการออกระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 ขึ้นมาใช้โดยมีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ สำหรับศาลยุติธรรมอื่น ๆ นั้น ก็เริ่มมีการนำกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีมาใช้โดยจัดตั้งศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีขึ้นเช่นเดียวกัน ซึ่งบางศาลก็ได้มีการออกระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์ของศาลนั้นเองขึ้นมาใช้บังคับ ในขณะที่บางศาลยังไม่มีการออกระเบียบขึ้นมาใช้บังคับ แต่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ทางปฏิบัติหรือคู่มือการปฏิบัติงานในกรณีดังกล่าวไว้ ซึ่งในส่วนของการกำหนดประเภทคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการนั้นก็ยังคงมีความแตกต่างกันอยู่ ดังนั้น จากกรณีดังกล่าวข้างต้นและจากกรณีที่แต่ละศาลได้กำหนดประเภทคดีที่แตกต่างกันในเรื่องของการนำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ส่งผลให้การนำคดีขึ้นสู่ศาลที่แตกต่างกันเกิดการการลักลั่นหรือไม่เสมอภาคกันในการดำเนินคดีดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น กรณีดังกล่าวจึงควรกำหนดให้มีหลักเกณฑ์หรือระเบียบกลางในการไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์และสันติวิธี เพื่อให้ทุกศาลใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์และสันติวิธี ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อความเป็นเอกภาพและความชัดเจนในการปฏิบัติงานของศาลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

(2) การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล

สำหรับการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษของศาล ซึ่งเป็นกรณีในขั้นตอนการพิจารณาคดีของศาลก่อนศาลจะมีคำพิพากษา โดยให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการรับรองข้อตกลงระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิด อาศัยบทบัญญัติตามมาตรา 56 (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งให้อำนาจแก่ศาลตามที่เห็นสมควรในการกำหนดเงื่อนไขอื่นๆ เพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟู หรือป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ

แม้ศาลมักใช้ดุลพินิจในการรอการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา อันเป็นการให้โอกาสในการแก้ไขปรับปรุงฟื้นฟูผู้กระทำผิด ก็ตาม แต่ก็ไม่มีกระบวนการในการบรรเทาหรือเยียวยาความเสียหายให้แก่เหยื่อหรือผู้เสียหายเลย นอกจากนี้การที่ศาลใช้ดุลพินิจดังกล่าว ผู้กระทำผิดเองก็ไม่ได้ตระหนักในความผิดที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้กระทำผิดไม่ได้สำนึกในความผิดของตน อาจก่อให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำอีกได้

ในประเทศเยอรมันนั้นได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้โดยเลือกนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย (Victim – Offender Mediation) หรือ (Tater - Opfer -Ausgleich) มาใช้ในคดีความผิดเล็กน้อยหรือคดีที่มีโทษปานกลาง (คือ ความผิดที่ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือความผิดที่ต้องระวางโทษปรับ) โดยเป็นการใช้ประกอบดุลพินิจของศาลในการกำหนดคำพิพากษา ซึ่งเมื่อผู้พิพากษาหรือศาลที่พิจารณาคดีนั้นเห็นว่า คดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณานั้นสามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ ก็จะส่งคดีเข้าสู่โครงการไกล่เกลี่ยในขั้นตอนระหว่างการพิจารณาคดีและหากการดำเนินการตามโครงการเป็นผลสำเร็จแล้ว ก็จะนำผลของการไกล่เกลี่ยดังกล่าวมาประกอบการทำคำพิพากษาของศาลต่อไปว่าจะลงโทษสถานเบาหรือยกเว้นโทษแก่ผู้กระทำความผิด

ส่วนในประเทศแคนาดานั้นก็ได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เช่นเดียวกัน โดยรัฐบาลกลางก็ได้กำหนดให้สามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดเล็กน้อย หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทได้ด้วย สำหรับในคดีที่เป็นความผิดร้ายแรง เช่น ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย นั้น แม้การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาลนี้จะมิได้เป็นการเบี่ยงเบนคดีหรือระงับคดีก็ตาม (การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาลกลายเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาคดีของศาล) แต่ถือเป็นเหตุบรรเทาโทษอย่างหนึ่ง ส่วนในรัฐโนวาสโกเทียก็ได้กำหนดให้สามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้กับความผิดที่มีความรุนแรงได้ด้วย โดยในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาลนั้นจะเป็นการดำเนินการของผู้พิพากษาขณะที่คดีอยู่ระหว่างรอการพิพากษา ซึ่งโดยปกติในคดีที่มีความรุนแรงมากจะใช้วิธีการดำเนินคดีในศาล และมักจะตัดสินคดีโดยศาล แต่ในคดีที่มีความรุนแรงไม่มาก ศาลมักจะส่งคดีตามความเห็นของศาลเอง หรือตามความเห็นของอัยการ ให้คณะกรรมการชุมชนดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งหากผลการดำเนินการเป็นผลสำเร็จ คณะกรรมการชุมชนก็จะส่งเรื่องกลับไปยังผู้พิพากษาเพื่อยุติคดี โดยการพิพากษายกฟ้อง [20] อย่างไรก็ตาม ในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้นั้นจะต้องปรากฏว่าผู้เสียหายได้รับการชดใช้ บรรเทาผลร้าย ผู้กระทำผิดได้รู้สำนึกผิด พร้อมบรรเทาผลร้ายและมีโอกาสกลับคืนสู่สังคมอีกครั้ง และนอกจากนั้นยังต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข คือ ผู้เสียหายผู้กระทำผิดต้องยินยอมเข้าร่วมโครงการโดยสมัครใจ และการดำเนินการนั้นต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชน

[20] กล่าวถึงรายละเอียดแล้วในบทที่ 3 หัวข้อ 3.2.3

จะเห็นได้ว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของประเทศแคนาดาและประเทศเยอรมันได้เปลี่ยนบทบาทของรัฐจากผู้ดำเนินคดีมาเป็นผู้กำกับดูแลและสนับสนุนเท่านั้น ส่วนเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสปรับความเข้าใจและชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม สังคมมีความสงบสุขและสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นอีก

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรที่ประเทศไทยจะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังกล่าวมาใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาในชั้นศาลนี้ด้วย ส่วนรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่จะนำมาใช้นั้น ผู้เขียนเห็นว่า ควรนำรูปแบบการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ เพราะกระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่น ใช้กับความผิดได้หลากหลาย ไม่เกินอำนาจหน้าที่ของกรมคุมประพฤติ และสามารถนำไปใช้ในขั้นตอนก่อนชั้นศาลได้อีกด้วย เป็นกระบวนการที่ให้ประโยชน์แก่เหยื่ออาชญากรรมและเหมาะกับคดีที่ควรหันเหออกมา เช่น ความผิดโดยประมาท ส่วนวิธีการล้อมวงพิจารณาความนั้น มีขั้นตอนการดำเนินมากมาย แม้จะใช้กับความผิดที่มีความร้ายแรงดังเช่นความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย แต่ก็ไม่ควรนำมาใช้กับผู้กระทำผิดครั้งแรก ประกอบกับทั้งชุมชนเป็นผู้กำหนดแบบให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนและวัฒนธรรมของตน จึงเป็นการเกินอำนาจของพนักงานคุมประพฤติ ทั้งนี้ โดยนำวิธีการดังกล่าวมาใช้ในการพิจารณาของศาลก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา กล่าวคือ ให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการรับรองข้อตกลงระหว่างผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำความผิดโดยอาศัยบทบัญญัติตามมาตรา 56 (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ที่ให้อำนาจศาลตามที่เห็นสมควรในการกำหนดเงื่อนไขอื่นๆ เพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ กล่าวคือ เมื่อศาลมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะและพินิจจำเลย พนักงานคุมประพฤติจะเข้าไปมีบทบาทในการให้จำเลยและผู้เสียหายได้เจรจาตกลงชดใช้ค่าเสียหาย และผู้เสียหายได้รู้สึกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นได้รับการบรรเทาผลร้ายอย่างแท้จริง อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและเป็นการดึงผู้เสียหายเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อที่ศาลจะใช้เป็นข้อมูลประกอบการใช้ดุลพินิจในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยต่อไป

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าแม้ศาลจะสามารถใช้ดุลพินิจในการลงโทษโดยการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 56 (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่ปัจจุบันยังไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดให้ศาลสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่าง

ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ไว้อย่างชัดเจน ผู้เขียนจึงเห็นควรทำการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวต่อไป

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่า การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ไม่ว่าในขั้นตอนอัยการก็ดี ในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลก็ดี ควรที่จะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในงานคุมประพฤติ ด้วยเหตุที่การดำเนินคดีของอัยการและศาลมักมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะและพินิจจำเลยอยู่แล้ว ซึ่งในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ในการพิจารณาของศาลก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษานั้น ศาลจะเป็นผู้มีอำนาจในการรับรองข้อตกลงระหว่างผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำความผิด โดยอาศัยบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 (5) ที่ให้อำนาจศาลตามที่เห็นสมควรในการกำหนดเงื่อนไขอื่น ๆ เพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ กล่าวคือ เมื่อศาลมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะและพินิจจำเลย พนักงานคุมประพฤติจะเข้าไปมีบทบาทในการให้จำเลยและผู้เสียหายได้เจรจาตกลงชดใช้ค่าเสียหาย และผู้เสียหายรู้สึกผ่อนคลายว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นได้รับการบรรเทาผลร้ายอย่างแท้จริง อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย เพื่อที่ศาลจะใช้ข้อมูลประกอบการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาและพิพากษาคดีในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยได้

บทที่ 5
บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยมีมุมมองว่าความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย) มาตรา 300 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส) หรือมาตรา 390 (ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ) นั้นเป็นความผิดอาญาต่อแผ่นดินและเป็นการกระทำละเมิดต่อรัฐ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยจึงมุ่งเน้นเพียงการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ อันเป็นผลให้มีปริมาณคดีเข้าสู่ระบบเป็นจำนวนมาก และผลของการที่ปริมาณคดีเข้าสู่ระบบเป็นจำนวนมาก ย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาคดีล้นศาล นักโทษล้นเรือนจำ ซึ่งมาตรการลงโทษทางอาญาสำหรับการกระทำความผิดดังกล่าวตามประมวลกฎหมายอาญาในภาพรวมมีทั้ง การแก้แค้นทดแทน การข่มขู่ยับยั้ง การป้องกันสังคม แต่ไม่มีการแก้ไขฟื้นฟูเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้กลับคืนมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทั้งที่การกระทำความผิดฐานประมาทต่อชีวิตและร่างกายดังกล่าวไม่ใช่การกระทำผิดโดยเจตนา แต่เกิดจากการที่ผู้กระทำผิดมิได้ใช้ความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์ที่วิญญูชนพึงมีในขณะนั้น ลักษณะการกระทำความผิดโดยประมาทนี้จึงสามารถที่จะแก้ไขฟื้นฟูเพื่อที่จะให้ผู้กระทำผิดปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ ซึ่งศาลเองก็ได้เล็งเห็นเช่นกัน จึงได้ใช้มาตรการทางกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 กับผู้กระทำความผิด ภายใต้การคุมความประพฤติตามระยะเวลาที่กำหนด กล่าวคือ หากผู้กระทำผิดไม่กระทำผิดภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติหรือไม่กระทำผิดในคดีอาญาอื่นๆ อีก ก็จะพ้นโทษเป็นอิสระ แต่หากมีการกระทำผิดเงื่อนไขของการคุมประพฤติหรือกระทำความผิดทางอาญาอื่นๆ อีก ก็จะถูกลงโทษตามที่ศาลรอลงอาญาได้ อย่างไรก็ดี แม้การคุมประพฤติจะเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด แต่ก็มิใช่มาตรการหรือกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูในระดับจิตสำนึกของผู้กระทำผิด จึงอาจก่อให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำอีกได้ ทำให้ผู้กระทำผิดไม่ได้สำนึกหรือตระหนักในความผิดของตน การคุมประพฤติจึงเป็นเพียงเงื่อนไขหนึ่งที่ผู้กระทำผิดต้องปฏิบัติตามเพื่อหลีกเลี่ยงโทษจำคุกเท่านั้น

ในส่วนทางด้านผู้เสียหายในคดีความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญานั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในปัจจุบันไม่ได้ให้การเยียวยาหรือบรรเทาความเสียหายแก่ผู้เสียหายเท่าที่ควร ทั้งยังดึงผู้เสียหายออกจากระบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นผลทำให้ผู้เสียหายต้องฟ้องร้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายที่ตนควรได้รับ ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงกลายเป็นปัญหาที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยในความผิดฐานดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพ และไม่สามารถแก้ไขปัญหาการกระทำความผิดซ้ำของผู้กระทำผิด ทั้งยังเป็นการเพิ่มปริมาณคดีแพ่ง กรณีที่ผู้เสียหายฟ้องร้องในมูลละเมิดอีกด้วย

กรณีดังกล่าวจึงเกิดแนวคิดในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนมุมมองกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแบบเดิมโดยมองว่าความผิดฐานดังกล่าวไม่เพียงแต่กระทำความผิดต่อรัฐเท่านั้น หากแต่เป็นเรื่องที่กระทบต่อความสัมพันธ์ของบุคคลด้วย ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากความผิดนี้ ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายก็ดี ผู้กระทำความผิดก็ดี หรือชุมชนก็ดี ต้องเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อฟื้นฟูความเสียหายให้แก่ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม หรือกลับคืนสู่สภาพเดิมมากที่สุด อันเป็นการสร้างความสันติและความสมานฉันท์สู่สังคม

สำหรับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในขั้นตอนใดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลักนั้น ผลจากการศึกษาและวิเคราะห์ในประเทศเยอรมัน สหรัฐอเมริกา และแคนาดา พบว่า ในประเทศเยอรมันนั้นได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ โดยเลือกนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย (Victim – Offender Mediation) หรือ (Tater – Opfer –Ausgleich) มาใช้ในคดีความผิดเล็กน้อยหรือคดีที่มีโทษปานกลาง คือ ความผิดที่ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือความผิดที่ต้องระวางโทษปรับ ซึ่งนำมาใช้ประกอบดุลพินิจของอัยการในการสั่งชะลอการฟ้อง โดยเมื่ออัยการเห็นว่าคดีที่อยู่ระหว่างการดำเนินการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องสามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ อัยการก็จะส่งคดีเข้าสู่โครงการไกล่เกลี่ยในขั้นตอนก่อนการฟ้องคดี และรอผลการไกล่เกลี่ยเพื่อนำไปประกอบการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง ซึ่งหากผลของการดำเนินการตามโครงการไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จแล้ว ก็จะมีการส่งผลของการดำเนินการพร้อมด้วยรายงานของผู้ทำการไกล่เกลี่ยไปยังอัยการเพื่อประกอบการพิจารณาไม่ฟ้อง ส่วนในชั้นศาลนั้นก็จะใช้วิธีการดังกล่าว โดยเป็นการใช้ประกอบดุลพินิจของศาลในการกำหนดคำพิพากษา ซึ่งเมื่อผู้พิพากษาหรือศาลที่พิจารณาคดีนั้นเห็นว่าคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณานั้นสามารถทำการไกล่เกลี่ยได้

ก็จะส่งคดีเข้าสู่โครงการไกล่เกลี่ยในขั้นตอนระหว่างการพิจารณาคดีและหากการดำเนินการตามโครงการเป็นผลสำเร็จแล้ว ก็จะนำผลของการไกล่เกลี่ยดังกล่าวมาประกอบการทำคำพิพากษาของศาลต่อไปว่าจะลงโทษสถานเบาหรือยกเว้นโทษแก่ผู้กระทำความผิด

ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ได้มีการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหายนี้มาใช้ โดยสามารถใช้ได้กับคดีเกือบทุกประเภทความผิด รวมถึงความผิดฐานประมาท เช่น ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย โดยมีองค์กรเฉพาะที่รับผิดชอบทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ย ซึ่งในรัฐ Iowa ได้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาใช้ในชั้นอัยการ โดยอัยการจะนำวิธีการชะลอการฟ้อง (Diversion) มาใช้ปฏิบัติ โดยจะระงับการฟ้องผู้กระทำผิดเป็นการชั่วคราวก่อนและจัดให้มีกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย หากคู่กรณีสามารถตกลงกันได้เป็นผลสำเร็จ ผู้กระทำผิดจะได้รับการชะลอการฟ้องไว้ ภายใต้การคุมประพฤติหรือดำเนินกิจกรรมตามที่กำหนด ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ตัวผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และสังคม เมื่อผู้กระทำผิดปฏิบัติเงื่อนไขที่กำหนดได้สำเร็จครบครันภายในเวลาที่กำหนดไว้ อัยการจะสั่งไม่ฟ้องผู้กระทำผิดนั้นต่อไป

สำหรับในประเทศแคนาดานั้น ได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เช่นเดียวกัน โดยได้มีการกำหนดไว้โดยรัฐบาลกลางเพียงว่า สามารถนำมาใช้กับความผิดเล็กน้อยหรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทเท่านั้น ซึ่งในรัฐโนวาสโกเทียก็ได้กำหนดให้สามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้กับความผิดที่มีความรุนแรงได้ด้วย โดยในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาลนั้นจะเป็นการดำเนินการของผู้พิพากษาขณะที่คดีอยู่ระหว่างรอการพิพากษา ซึ่งโดยปกติในคดีที่มีความรุนแรงมากจะใช้วิธีการดำเนินคดีในศาลและมักจะตัดสินคดีโดยศาล แต่ในคดีที่มีความรุนแรงไม่มาก ศาลมักจะส่งคดีตามความเห็นของศาลเอง หรือตามความเห็นของอัยการ ให้คณะกรรมการชุมชนดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งหากผลการดำเนินการเป็นผลสำเร็จ คณะกรรมการชุมชนก็จะส่งเรื่องกลับไปยังผู้พิพากษาเพื่อยุติคดี โดยการพิพากษายกฟ้อง อย่างไรก็ตาม ในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ศาลนั้นจะต้องปรากฏว่าผู้เสียหายได้รับการชดใช้ บรรเทาผลร้าย ผู้กระทำผิดได้รู้สำนึกผิด พร้อมบรรเทาผลร้ายและมีโอกาสกลับคืนสู่สังคมอีกครั้ง นอกจากนั้นยังต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข คือ ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดต้องยินยอมเข้าร่วมโครงการโดยสมัครใจ และการดำเนินการนั้นต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชน

สำหรับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับประเทศไทยนั้น ผู้เขียนเห็นว่ารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้กับความผิดฐานดังกล่าวนั้น ควรเป็นวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด เนื่องจากเป็นวิธีการที่สามารถใช้กับความผิด

ได้หลากหลาย เป็นกระบวนการที่ให้ประโยชน์แก่เหยื่ออาชญากรรมและเหมาะกับคดีที่ควรหันเหออกมา เช่น ความผิดโดยประมาท ส่วนวิธีการล้อมวงพิจารณาความนั้น มีขั้นตอนการดำเนินการมากมาย แม้จะใช้กับความผิดที่มีความร้ายแรงดังเช่นความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย แต่ก็ไม่ควรนำมาใช้กับผู้กระทำผิดครั้งแรก ประกอบกับทั้งชุมชนเป็นผู้กำหนดแบบให้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนและวัฒนธรรมของตน จึงเป็นการเกินอำนาจของพนักงานคุมประพฤติ โดยรูปแบบดังกล่าวสามารถที่จะนำมาใช้ได้ทั้งในชั้นอัยการและชั้นศาล กล่าวคือ ในชั้นอัยการนั้น สามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำผิดมาใช้ประกอบดุลพินิจของอัยการในการสั่งคดีที่ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาแล้ว ทั้งนี้ เนื่องจากระบบการฟ้องคดีของไทยเป็นระบบการฟ้องคดีตามดุลพินิจ อัยการมีอำนาจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีได้อย่างกว้างขวาง การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในขั้นตอนนี้ จึงเป็นการดำเนินการเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและให้ทราบถึงความต้องการของบุคคลที่ได้รับผลกระทบโดยตรง เพื่อนำข้อเท็จจริงดังกล่าวใช้ประกอบดุลพินิจในการสั่งคดีของอัยการ แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายที่บัญญัติให้อำนาจดังกล่าวแก่พนักงานอัยการไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นในคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน โดยเฉพาะความผิดฐานกระทำโดยประมาทในความผิดต่อชีวิตและร่างการตามประมวลกฎหมายอาญา ไม่ว่าจะเป็นกรณีมาตรา 291 มาตรา 300 หรือมาตรา 390 แม้พนักงานอัยการจะมีดุลพินิจสั่งคดีได้โดยอิสระ แต่ในความเป็นจริงแล้วแทบจะไม่มีพนักงานอัยการคนใดใช้ดุลพินิจเช่นว่านี้ ทำให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำมาใช้ในชั้นพนักงานอัยการเท่าที่ควร

ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยกำลังมีร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... ซึ่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ หากมีการประกาศใช้แล้ว จะเอื้อให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ และส่งผลให้เป็นการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาล โดยร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นการนำร่างพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน พ.ศ. ... มารวมกับร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง พ.ศ. .... และกำหนดให้มีกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยใช้แนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ในชั้นไกล่เกลี่ยและการชะลอการฟ้อง ซึ่งสำหรับในส่วนของชั้นอัยการนั้น ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจชะลอการฟ้องคดีอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียว ความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี หรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท โดยกำหนดให้ในกรณีพนักงานอัยการได้รับความเห็นและสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนและเห็นควรสั่งฟ้องแล้วแต่เป็นกรณีที่อาจมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้องได้ พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินการตามที่เห็นสมควร โดยอาจสั่งให้พนักงาน

คุมประพฤติทำการสืบเสาะประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะสิ่งแวดล้อมของผู้ต้องหา พฤติการณ์แห่งคดี การบรรเทาผลร้ายแห่งคดี การรู้สำนึกในความผิดและการชดใช้เยียวยาความเสียหาย ความยินยอมของผู้เสียหาย เป็นต้น พร้อมทำความเห็นในการชะลอการฟ้องเสนอต่อพนักงานอัยการเพื่อประกอบการพิจารณา หรือจัดให้มีกระบวนการเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ ซึ่งรวมถึงการให้ผู้กระทำผิดชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหาย การขอโทษผู้เสียหายหรือการกระทำอื่นที่เหมาะสม ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ เป็นต้น ซึ่งหากพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า การชะลอการฟ้องเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย และสังคม ให้พนักงานอัยการมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้อง โดยในกรณีดังกล่าวนี้พนักงานอัยการอาจจัดให้ผู้ต้องหาอยู่ภายใต้เงื่อนไขและระยะเวลาการคุมประพฤติของพนักงานคุมประพฤติตามที่เห็นสมควร ซึ่งหากผู้ต้องหาปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานอัยการครบถ้วน พนักงานอัยการจะมีคำสั่งยุติการดำเนินคดี นอกจากนี้ ปัจจุบันมีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555 โดยกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ โดยมีเป้าหมายที่จะนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้เพื่อสร้างความสมานฉันท์ในสังคม และลดภาระในการดำเนินคดีทั้งของรัฐและของประชาชน โดยกำหนดให้มีการนำวิธีการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญามาใช้ทั้งในความผิดต่อส่วนตัวและคดีอาญาที่ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัว อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า ระเบียบดังกล่าวยังไม่มีผลเป็นการลดจำนวนปริมาณคดีอาญาที่จะขึ้นสู่ศาลแต่อย่างใด

ส่วนในชั้นศาลนั้นดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ปัจจุบันศาลยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี ได้มีการนำแนวคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา โดยได้วางระเบียบว่าด้วยการไกล่เกลี่ยของแต่ละศาลไว้เพื่อรองรับระบบการไกล่เกลี่ยและเป็นแนวทางในการดำเนินการภายในศาลนั้นๆ โดยกำหนดรูปแบบ แนวทาง วิธีการปฏิบัติ และขั้นตอนการทำงานตามระบบไกล่เกลี่ย รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยกับเจ้าหน้าที่ธุรการงานไกล่เกลี่ย อันเป็นการรองรับอำนาจกระทำการของผู้ไกล่เกลี่ยและเจ้าหน้าที่ธุรการงานไกล่เกลี่ย ซึ่งแต่ละศาลจะวางระเบียบเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยตามสภาพและความเหมาะสมของศาลนั้น ๆ กล่าวคือ ศาลอาญามีระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550 ศาลอาญากรุงเทพใต้มีระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555 และศาลอาญาธนบุรีมีระเบียบศาลอาญาธนบุรีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551 ขึ้นใช้บังคับ อย่างไรก็ตาม การที่แต่ละศาลได้วางระเบียบเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยตามสภาพและความเหมาะสมของศาลนั้น ๆ ทำให้แนวทางการดำเนิน

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาของศาลยุติธรรมยังมีลักษณะที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการกำหนดประเภทคดีที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคและเกิดความลักลั่นกันในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญา ดังนั้น จึงควรกำหนดประเภทคดีที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลให้เป็นหลักเกณฑ์เดียวกัน

นอกจากนี้ ปัจจุบันศาลอาญากรุงเทพใต้ยังได้ออกระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีขึ้นมาใช้บังคับ เนื่องจากเห็นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยังมีข้อจำกัดว่าสามารถดำเนินการได้เฉพาะคดีแพ่งกับคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัว คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ และคดีอาญาความผิดเล็กน้อยเท่านั้น แต่คดีอาญาส่วนใหญ่มักเป็นคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน ซึ่งคดีเหล่านี้ไม่สามารถที่จะนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลได้ เนื่องจากบางคดีเป็นคดีความผิดร้ายแรงและไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะนำเข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาล จึงได้ดำเนินการจัดตั้ง “ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี” ขึ้น เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนระงับข้อพิพาทด้วยหลักสมานฉันท์และสันติวิธี โดยให้ความรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามกฎหมาย ขั้นตอนการดำเนินคดีของศาลตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ตลอดจนผลดีผลเสียของการดำเนินคดีในศาล และการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการกระทำของคู่ความอันมีต่อสังคมส่วนรวม โดยมุ่งเน้นให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิดำเนินการดังกล่าวแก่คู่ความเป็นรายคดี ตลอดจนวิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดโดยการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและชุมชน รวมทั้งตอบปัญหาข้อสงสัยต่าง ๆ แก่คู่ความ อีกทั้งยังทำให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปโดยรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้ในคดีอาญาเกือบทุกประเภทคดีรวมถึงคดีอาญาแผ่นดิน ทำให้ข้อพิพาทระงับลงได้ด้วยหลักสมานฉันท์ควบคู่ไปกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญาและการพิจารณาคดีของศาล โดยมีเป้าหมายลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่การพิจารณาสืบพยาน อันจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการคดีของศาลเป็นไปโดยความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม ตามนโยบายของประธานศาลฎีกาและสำนักงานศาลยุติธรรม และปัจจุบันศาลอาญาก็ได้มีการออกระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555 ขึ้นมาใช้โดยมีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ สำหรับศาลยุติธรรมอื่น ๆ นั้น ก็เริ่มมีการนำกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีมาใช้โดยจัดตั้งศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีขึ้นเช่นเดียวกัน ซึ่งบางศาลก็ได้มีการออกระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์ของศาลนั้นเองขึ้นมาใช้บังคับ ในขณะที่บางศาลยังไม่มีการออกระเบียบขึ้นมาใช้บังคับแต่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ทางปฏิบัติหรือคู่มือการปฏิบัติงานในกรณีดังกล่าวไว้ ซึ่งในส่วนของการกำหนดประเภทคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการนั้นก็ยังคงมีความแตกต่างกันอยู่ และจากกรณีกรณีที่ศาลแต่ละศาลได้กำหนดประเภทคดีที่แตกต่างกัน

ในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยและกระบวนการสมานฉันท์และสันติ จึงส่งผลให้การนำคดีขึ้นสู่ศาลที่แตกต่างกันเกิดการการลักลั่นหรือไม่เสมอภาคกันในการดำเนินคดี กรณีดังกล่าวจึงควรกำหนดให้มีหลักเกณฑ์หรือระเบียบกลางในการไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์และสันติวิธีขึ้นเพื่อให้ทุกศาลใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์และสันติวิธี ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อความเป็นเอกภาพและความชัดเจนในการปฏิบัติงานของศาลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ แนวคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยในความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญานั้น ศาลฎีกาจะใช้วิธีการคุมประพฤติ โดยศาลมักมีคำพิพากษาให้รอการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดในคดีดังกล่าว จึงเล็งเห็นได้ว่าศาลต้องการที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด จึงเป็นการเอื้อให้ศาลสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติได้โดยง่าย ซึ่งศาลสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้โดยอาศัยประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 (5) ที่กำหนดให้ศาลสามารถใช้เงื่อนไขหรือวิธีการอื่นใดอันเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเยอรมันและประเทศแคนาดาแล้วก็ได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาล โดยหากผลของการดำเนินการเป็นผลสำเร็จแล้วในส่วนของประเทศเยอรมันก็จะนำผลของการดำเนินการดังกล่าวมาใช้ประกอบการทำคำพิพากษาของศาลต่อไปว่าจะลงโทษสถานเบาหรือยกเว้นโทษแก่ผู้กระทำความผิด ส่วนในประเทศแคนาดาสำหรับในคดีที่เป็นความผิดร้ายแรง เช่น ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย นั้น แม้การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาลนี้จะมิได้เป็นการเบี่ยงเบนคดีหรือระงับคดีก็ตาม แต่การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาลก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาคดีของศาลโดยถือเป็นเหตุบรรเทาโทษอย่างหนึ่ง มีผลให้ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายได้ปรับความเข้าใจ ทั้งหาข้อสรุปเพื่อการเยียวยาความเสียหายร่วมกัน ทำให้ผู้เสียหายไม่ต้องไปฟ้องร้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา ซึ่งการชดใช้ในความเสียหายดังกล่าวก็ย่อมต้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล หรือแม้จะตกลงกันไม่ได้ สิ่งที่เกิดขึ้นก็ยังมีส่วนดีที่ทำให้คู่กรณีได้มีโอกาสหันหน้าเข้าหากัน ซึ่งโดยหลักของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นมิได้มุ่งเน้นแต่เรื่องการเยียวยาความเสียหายที่เป็นตัวเงินหรือการใช้ราคาทรัพย์แต่เพียงอย่างเดียว หากยังหมายถึงความเข้าใจที่ดี รวมตลอดถึงความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมเป็นสำคัญ

สำหรับประเทศไทยนั้นแม้ศาลจะสามารถใช้ดุลพินิจในการลงโทษโดยการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 56 (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่ปัจจุบันยังไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดให้ศาลสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่าง

ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ไว้อย่างชัดเจน กรณีจึงควรที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวต่อไป

อย่างไรก็ตาม การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาก็มีข้อจำกัดมิได้ใช้ได้ในทุกกรณี กล่าวคือ หากผู้กระทำผิดเป็นผู้ประมาทติดนิสัยหรือการกระทำโดยประมาทนั้นมีความเสี่ยงสูง หรือการกระทำโดยประมาทนั้นก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมเป็นอย่างมาก เช่น การขับรถแข่งกัน กรณีเช่นนี้ก็ไม่ควรนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ แต่ควรให้ศาลใช้ดุลพินิจลงโทษปรับอย่างสูงหรือแล้วแต่กรณีที่ศาลเห็นสมควร

นอกจากนี้ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับคดีความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญานี้ สามารถที่จะทำได้โดยการนำตัวแทนชุมชน ซึ่งอาจจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโสของหมู่บ้าน หรือบุคคลที่เคารพนับถือของชุมชน เข้ามาช่วยค้นหาว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นได้อย่างไร ผู้กระทำผิดจะแก้ไขได้อย่างไร และหาทางออกร่วมกันว่าผู้กระทำผิดจะบรรเทาผลร้ายแก่เหยื่ออย่างไร ชุมชนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิด ในขณะเดียวกันก็เป็นการคำนึงถึงความต้องการทั้งของเหยื่อ ผู้กระทำผิด และชุมชนไปพร้อม ๆ กันอีกด้วย

ดังนั้น การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายจึงเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ ช่วยป้องกันการกระทำผิดซ้ำในระดับจิตสำนึก ลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล เปิดโอกาสให้คู่กรณีได้ปรับความเข้าใจ สร้างสันติภาพและนำความสมานฉันท์สู่สังคมอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม ในการที่จะนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับการกระทำความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาได้นั้น มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากบทสรุปที่ได้กล่าวมาผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นชะลอการฟ้อง

ควรมีการบัญญัติกฎหมายโดยให้อำนาจพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีโดยใช้มาตรการชะลอการฟ้องแทนการฟ้องคดีอาญาในความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา และให้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการไกล่เกลี่ย

ระหว่างผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมกับผู้กระทำผิดมาใช้ประกอบดุลพินิจของอัยการในการสั่งคดีที่ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาแล้ว

อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ปัจจุบันมีความเป็นไปได้ที่จะมีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับใช้กับความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาในชั้นของพนักงานอัยการ ซึ่งขณะนี้มาตรการชะลอการฟ้องยังคงเป็นเพียงร่างพระราชบัญญัติมาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. ... ในอนาคตพนักงานอัยการจึงอาจมีอำนาจชะลอการฟ้องในความผิดฐานดังกล่าวได้ อันจะเป็นผลให้ปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลลดลง แต่ทั้งนี้ การระบุให้พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้คดีความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายได้รับการชะลอการฟ้องนั้น ควรต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสม ซึ่งควรจะมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1) แนวทางสำหรับพนักงานอัยการที่จะใช้ประกอบดุลพินิจในการชะลอการฟ้อง

1.1) ด้านผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิด กำหนดให้ผู้ต้องหาที่จะขอให้ใช้มาตรการชะลอการฟ้องร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะต้องให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวน และร้องขอให้พนักงานอัยการใช้มาตรการชะลอการฟ้องร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดต้องยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขคุมประพฤติที่จะได้กำหนดไว้ทุกประการ

1.2) ความยินยอมของผู้เสียหาย กำหนดให้ก่อนที่พนักงานอัยการจะมีคำสั่งชะลอการฟ้องร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น ผู้เสียหายจะต้องให้ความยินยอมในการชะลอการฟ้องร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดังกล่าวด้วย และกำหนดให้มีการตัดสิทธิผู้เสียหายในการฟ้องคดีอาญาหากมีการชะลอการฟ้องร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แล้ว

1.3) กำหนดให้พนักงานคุมประพฤติทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องประวัติของผู้ต้องหา ลักษณะของการกระทำความผิด และเหตุปัจจัยอื่น ๆ กรณีดังกล่าวนี้จะต้องมิใช่การกระทำโดยประมาทเป็นนิสัยซ้ำซาก หรือการกระทำโดยประมาทที่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่สังคมเป็นอย่างมาก เช่น การขับรถแข่งกัน เป็นต้น

1.4) การกลั่นกรองการใช้ดุลพินิจของอัยการโดยอัยการสูงสุด ควรกำหนดให้ในกรณีที่พนักงานอัยการพิจารณาเห็นว่าสมควรใช้มาตรการชะลอการฟ้องร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ให้พนักงานอัยการส่งสำนวนพร้อมความเห็นเสนออัยการสูงสุดเพื่อพิจารณา หากอัยการสูงสุดเห็นชอบด้วยตามความเห็นของพนักงานอัยการ ก็ให้ส่งสำนวนคืนพนักงานอัยการและสั่งให้ดำเนินการชะลอการฟ้องร่วมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ต่อไป แต่หากไม่เห็นชอบด้วยกับความเห็นของพนักงานอัยการก็ให้ส่งสำนวนคืนเพื่อให้พนักงานอัยการดำเนินการสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อไป

2) กำหนดให้มีมาตรการลงโทษแก่ผู้ต้องหาที่กระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขคุมประพฤติตามที่ตกลงกัน ในขั้นตอนที่ดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยมาตรการเบื้องต้นจะให้พนักงานอัยการเรียกผู้ต้องหามาว่ากล่าวตักเตือนหรือทำทัณฑ์บน หรือพนักงานอัยการอาจจะพิจารณาแล้วระงับการรอการสั่งฟ้องคดีดังกล่าวไว้ ในการนี้ให้พนักงานอัยการออกคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล

3) ควรมีการกำหนดให้พนักงานอัยการออกคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ในกรณีที่ผู้ต้องหาได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขคุมประพฤติตามที่ตกลงกันในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างครบถ้วนภายในระยะเวลาที่พนักงานอัยการกำหนดแล้ว โดยให้พนักงานคุมประพฤติรายงานให้พนักงานอัยการทราบ และให้พนักงานอัยการออกคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อไป

4) ควรกำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขคุมประพฤติได้ในระหว่างรอสั่งฟ้อง ในกรณีที่ปรากฏภายหลังว่าพฤติการณ์ที่เกี่ยวกับการคุมประพฤติของผู้ต้องหาได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเมื่อผู้ต้องหาร้องขอหรือพนักงานคุมประพฤติเห็นสมควร ให้พนักงานคุมประพฤติทำความเห็นเสนอพนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการเห็นชอบด้วย ให้สั่งผู้ต้องหาปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดใหม่ต่อไป ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความยินยอมของผู้เสียหายด้วย

2. การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในชั้นศาล

1) ควรกำหนดให้มีหลักเกณฑ์หรือระเบียบกลางในการไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์และสันติวิธี เพื่อให้ศาลยุติธรรมทุกศาลใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือสมานฉันท์และสันติวิธี ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อความเป็นเอกภาพและความชัดเจนในการปฏิบัติงานของศาลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2) ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายอาญา โดยให้ศาลมีอำนาจที่จะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้ในคดีที่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษไว้ตามมาตราดังกล่าว โดยศาลจะถามคู่กรณีถึงการให้ความยินยอม หากคู่กรณีให้ความยินยอมแล้วศาลก็สามารถที่จะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ได้ โดยมีพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ทำการไกล่เกลี่ย เนื่องจากเป็นผู้ที่รู้ข้อมูลของคู่กรณีเป็นอย่างดีและอยู่กับคู่กรณีมาตั้งแต่ต้น โดยศาลจะถือข้อมูลที่ได้เป็นเหตุบรรเทาโทษอย่างหนึ่ง เมื่อได้ข้อสรุปอย่างไรให้นำเสนอต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาของศาลในการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษ โดยให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการรับรองข้อตกลงระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิด โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติมาตรา 56 (5)

แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติว่า “เงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดเพื่อแก้ไขฟื้นฟู หรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีก”

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาใช้กับคดีความผิดฐานกระทำโดยประมาทต่อชีวิตและร่างกายนี้ ควรมีขอบเขตการใช้อย่างจำกัดมิใช่ใช้กับการกระทำความผิดดังกล่าวทุกกรณีไป กล่าวคือ จะต้องมิใช่การกระทำโดยประมาทเป็นนิสัยซ้ำซาก หรือการกระทำโดยประมาทที่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่สังคมเป็นอย่างมาก เช่น การขับรถแข่งกัน เป็นต้น

DPU

บรรณานุกรม

DPU

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ก (2545). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

_____. (2547). *มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา* กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วย การดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: จิรรัชการพิมพ์.

คณิต ณ นคร. (2549*). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

_____. (2547*). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป.* กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

จรัญ โฆษณานันท์.(2537). *นิติปรัชญา* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

จิตติ ติงศภัทิย์. (2546*). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1.* กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ก (2548*). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การคืนอำนาจแก่เหยื่ออาชญากรรมและชุมชน.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ไชยเจริญ สันติศิริ. (2506). *คำบรรยายอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาชั้นปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณรงค์ ใจหาญ. (2545). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1.* กรุงเทพมหานคร:วิญญูชน.

ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. (2550). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอัยการสูงสุด.

เดชา สังขวรรณ. (2545). *กระบวนยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย.* กรุงเทพมหานคร: เดือนตุลา.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ์. (2547). *กฎหมายอาญาหลักและปัญหา.* กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม.

ธานิศ เกศวพิทักษ์. (2549). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โพล์สยามปริ้นติ้ง.

ผจงจิตต์ อธิคมนันทะ. (2525). *สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นัทธี จิตสว่าง. (2542). *หลักทันฑวิทยา:หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: ประกายพรึก.

มานิตย์ จุมปา. (2544). *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สงวน พรอิชยานนท์. (2538). *รอการลงโทษ*. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.

หยุด แสงอุทัย. (2523). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรัญ สุวรรณบุบผา. (2518). *หลักอาชญาวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

อาทร เพชรรักษ์. (2526). *เทคนิคการสอบสวนและการเปรียบเทียบคดีอาญา*. กรุงเทพมหานคร: อักษรสานส์.

บทความ

กระทรวงยุติธรรม. (2550). *ยุติธรรมชุมชน รวมงานวิจัย บทความ*. หน้า 47.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2536).“อัยการกับกระบวนการยุติธรรม”. *อัยการนิเทศ,* 57(2). หน้า 66.

_____.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2539, ธันวาคม). “อัยการกับกระบวนการยุติธรรม.” *บทบัณฑิตย์,* 52. หน้า 146.

กุลพล พลวัน. (2521). “การชะลอฟ้อง”. *วารสารนิติศาสตร์,* 2(10).

_____. (2529, พฤษภาคม). “ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยอัยการในประเทศไทย”. *วารสารอัยการ,* 9(10). หน้า 97.

คมกฤช เทียนทัด. (2531,เมษายน). “ผู้มีอำนาจเปรียบเทียบคดี”. *วารสารกฎหมายปกครอง,* 7.

ดุษฎีห์ ลีละเมียร. (2541, มกราคม - มิถุนายน). “เหตุผลและความจำเป็นในการยกฐานะสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนขึ้นเป็นสำนักพินิจและคุ้มครองเยาวชนและครอบครัวในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม”. *ดุลพาห,* 45(1). หน้า 62.

ประธาน วัฒนวาณิชย์ (2541, ธันวาคม). “การปฏิรูประบบการลงโทษ แนวทางสหวิทยาการโดยเน้นทางด้านอาชญาวิทยา.” *บทบัณฑิตย์,* 54(4). หน้า 11.

วิชา มหาคุณ.(2526,มิถุนายน). “กฎหมายและสังคม: ในสังคมวิทยา”. *วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์,* 8(7). หน้า 25.

วิษณุ เครืองาม. (2517). “ความยินยอม-ยอมความตามกฎหมายอาญาสหรัฐอเมริกา.” *วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์,* 2. หน้า 162-165.

ศิริศักดิ์ ติยะพรรณ. (2534,สิงหาคม). “มาตรการแทนการดำเนินคดีอาญา”. *วารสารอัยการ,* 14(162).

สุจินต์ ทิมสุวรรณ. (2524,ตุลาคม). “การดำเนินคดีอาญาโดยอัยการ”. *วารสารอัยการ,* 4(46). หน้า 11.

วิทยานิพนธ์

จำรัส รุ่งเรือง. (2547). *การนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก: ศึกษากรณีการประชุมกลุ่มครอบครัว* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ชัยวัฒน์ หิรัญวัฒนะ. (2545). *บทบาทของพนักงานสอบสวนในการกันคดีไม่ให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ชนิญญา (รัชนี) ชัยสุวรรณ. (2526). *การใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณภัทร กตเวทีเสถียร. *การระงับข้อพิพาทในคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (ศึกษาเฉพาะความผิดที่มีผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาญา)* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ทัศนีย์ แสวงสุข. (2552). *การสร้างความปรองดองในครอบครัวโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ศึกษากรณีความรุนแรงในครอบครัว* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

นนทิยา ทองสุข. (2525). *ความเหมาะสมของโทษจำคุกกรณีประมาททางอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิจจรินทร์ องค์พิสุทธิ์. (2527).*การต่อรองคำรับสารภาพ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปฐมพร ธาระวานิช. (2552). *การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับคดีอาญาที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เรวัต ฉ่ำเฉลิม. (2522). *ชะลอการฟ้อง* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิยะดา วังวรรณรัตน์. (2543). *วิธีการดำเนินคดีอาญาที่ไม่เป็นทางการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิรสา พูลสนอง. (2543). *การล้างมลทินในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมพงษ์ ขจรชัยกุล. (2539).*ปัญหาการกระทำโดยประมาทในกฎหมายอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุภัทรา กรอุไร. (2543). *การประนอมข้อพิพาททางอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2554). *องค์ประกอบที่เป็นสาระสำคัญอันจะนำไปสู่ความสำเร็จของการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อมรรัตน์ อริยะชัยประดิษฐ์. (2547). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ศึกษาเฉพาะกรณีการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรรถชัย วงศ์อุดมมงคล. (2548). *การใช้มาตรการอื่นแทนโทษทางอาญา: ศึกษาเฉพาะกรณีความผิดบางประเภท* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอกธิชัย สอดศรี. (2547). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับงานคุมประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่* (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอกสารอื่นๆ

คณิต ณ นคร. (2536). *แนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิของบุคคลของพนักงานอัยการ ใน 100 ปีอัยการ* (สำนักงานอัยการสูงสุดจัดพิมพ์ในโอกาสครบรอบ 100 ปี แห่งการสถาปนาสถาบันอัยการ).

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2545). *การปรับกระบวนทัศน์กระบวนการยุติธรรมไทย: จากการแก้แค้นทดแทนสู่การสมานฉันท์*. เอกสารประกอบโครงการสัมมนาทางวิชาการเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จีรวัฒน์ สุวัตถิกุล.(2554). *แนวทางและปัญหายุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลจังหวัดตลิ่งชัน*. รายงานผลงานส่วนบุคคล หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 9 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.

นพพร โพธิรังสิยากร. (2550). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยสมานฉันท์*. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 5 สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

พีรศักดิ์ ศรีสุพล. (2544). *การชะลอการฟ้อง*. งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง วิทยาลัยการยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

สมศักดิ์ เลิศนิมิตกิจ. (2554). *แนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธีศึกษาเปรียบเทียบกับแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท*. รายงานผลงานส่วนบุคคล หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 9 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.

อัจฉรียา ชูตินันทน์. (2551). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชน โดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว*. รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและการประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555

ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550

ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555

ระเบียบศาลอาญาธนบุรีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551

ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี

ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Kirkham and Wollan. *Introduction to Law Enforcement.*

Reid,Sue Titus. (1991). *Crime and Criminology.* 6th cd.Florida. Holt Rinehart and Winston.

Sharpe,Susan. (1998). *Restorative Justice: A Vision for Healing and Change.*

Walker,Samuel. (1999).*The police in America: An Introduction.*

Zehr,Howard. (1990). *Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice.*

Sander, Frank E.A. (1976). Varieties of Dispute Processing. *Federal Rules Decision, vol. 70.*

ARTICLES

Bodenheimer,Edgar. (1981). "Jurisprudence". *Harvard University Press.*

Herbert L. Packer. (1969). "The Limit of the Criminal Sanction". *Standford, CA: Standford University Press.*

Jerold S. Auerbach. (1983). "Justice without Law?". *Oxford University press.*

Miller,David. (1985). **"**Social Justice**"**. *Clarendon Press.* Oxford.

Pound,Roscoe.(1911). "The Scope and Purpose of Sociological Jurisprudence". *25 Harvard Law Review.*

Stuntz,William J. (1989). "Waiving Right in Criminal Procedure". *Virginia L. Rev.*

ภาคผนวก ก

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วย

การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ

พ.ศ. 2555

DPU

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด
ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญา
ในชั้นพนักงานอัยการ
พ.ศ. 2555

โดยที่เป็นการสมควรกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการให้เหมาะสมกับภารกิจของสำนักงานอัยการสูงสุด ในการอำนวยความยุติธรรมทางอาญา ด้วยการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้เพื่อสร้างความสมานฉันท์ในสังคม และลดภาระในการดำเนินคดีทั้งของรัฐและของประชาชน

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 14 วรรคหนึ่ง (11) มาตรา 19 วรรคหนึ่ง และมาตรา 23 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 อัยการสูงสุดจึงออกระเบียบ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 เป็นต้นไป

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

“สำนักงานอัยการพิเศษฝ่าย” หมายความว่า สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายตามประกาศคณะกรรมการอัยการว่าด้วยการแบ่งหน่วยงาน และการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของหน่วยงานภายในของสำนักงานอัยการสูงสุด ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญา

“สคช.” หมายความว่า สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน

“อจ.สคช.” หมายความว่า อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุดรับผิดชอบงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนประจำสำนักงานอัยการจังหวัด

ข้อ 4 ให้อัยการสูงสุดมีอำนาจตีความและวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้

ข้อ 5 ให้อัยการสูงสุดรักษาการตามระเบียบนี้ และมีอำนาจออกประกาศคำสั่ง หลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามระเบียบนี้

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และคำสั่งอื่นใด ซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

บททั่วไป

ข้อ 6 การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท พนักงานอัยการเจ้าของเรื่องจะต้องกระทำด้วยความเที่ยงธรรมและเป็นกลาง และต้องไม่กระทำการใดเพื่อเป็นการจูงใจ ให้คำมั่นสัญญา ขู่เข็ญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น เพื่อให้คู่กรณียินยอมในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท

ข้อ 7 ในกรุงเทพมหานคร การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญา ให้เป็นหน้าที่รับผิดชอบของสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย ส่วนในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ให้สำนักงานอัยการจังหวัดในท้องที่ที่พนักงานสอบสวนส่งสำนวนมามีหน้าที่รับผิดชอบ

สำหรับการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาที่พนักงานสอบสวนในท้องที่ที่รับผิดชอบส่งสำนวนมาให้สำนักงานอัยการคดีศาลแขวง หรือสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ที่มีท้องที่เดียวกันกับสำนักงานอัยการจังหวัดที่ตั้งอยู่ ณ ตัวจังหวัด หรือสำนักงานอัยการจังหวัดที่ตั้งอยู่ ณ ตัวอำเภอใด ให้สำนักงานอัยการจังหวัดที่ตั้งอยู่ ณ ตัวจังหวัด หรือสำนักงานอัยการจังหวัดที่ตั้งอยู่ ณ ตัวอำเภอนั้น แล้วแต่กรณี มีหน้าที่รับผิดชอบ

หมวด 1
การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัว

ข้อ 8 เมื่อสำนักงานอัยการพิเศษฝ่าย หรือสำนักงานอัยการจังหวัด ได้รับสำนวนการสอบสวนคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวจากพนักงานสอบสวน และคดีไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ 9 ให้มีหนังสือแจ้ง สคช. หรือ อจ.สคช. แล้วแต่กรณี โดยเร็ว เพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทโดยไม่ต้องส่งสำนวนไปด้วย

กรณีสำนักงานอัยการจังหวัดใดไม่มี อจ.สคช. ประจำอยู่ ให้อัยการจังหวัดนั้นมอบหมายพนักงานอัยการซึ่งมิใช่ผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาเรื่องนั้น เป็นพนักงานอัยการเจ้าของเรื่อง

สำหรับสำนักงานอัยการคดีศาลแขวง หรือสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดตามข้อ 7 วรรคสอง ให้มีหนังสือแจ้งสำนักงานอัยการจังหวัดโดยเร็ว เพื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่ง

ภายหลังดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้พนักงานอัยการผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาพิจารณาสั่งคดีนั้นต่อไปตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ โดยไม่ต้องรอผลการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท และเมื่อมีคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ให้มีหนังสือแจ้ง สคช. หรือ อจ.สคช. แล้วแต่กรณี ทราบทันที

หนังสือแจ้งตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามแบบ ปน.1 ท้ายระเบียบนี้

ข้อ 9 คดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวที่พนักงานอัยการจะดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทต้องไม่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) คดีที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าการกระทำความผิดของผู้ต้องหาเป็นการประกอบอาชญากรรมเป็นอาชีพ หรือเป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัย

(2) คดีที่มีข้อเท็จจริงเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าพนักงานอัยการจะต้องมีคำสั่งยุติการดำเนินคดีเพราะเหตุอื่น

ข้อ 10 เมื่อสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย สคช. หรือ อจ.สคช. ได้รับหนังสือตามข้อ 8 วรรคหนึ่งแล้ว ให้ลงสารบบประนอมข้อพิพาท และดำเนินการมอบหมายพนักงานอัยการคนหนึ่งหรือหลายคนที่รับผิดชอบงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนเป็นเจ้าของเรื่องผู้รับผิดชอบ

ภายใน 5 วันทำการ นับแต่วันได้รับเรื่อง ให้พนักงานอัยการเจ้าของเรื่องแจ้งไปยังผู้เสียหายและผู้ต้องหาให้มาพบหรือมอบหมายให้ผู้แทนมาพบพนักงานอัยการ ณ สำนักงานอัยการเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทตามวันและเวลาที่พนักงานอัยการกำหนด โดยต้องไม่เกินกว่า 15 วัน นับแต่วันที่ออกหนังสือ ทั้งนี้ การแจ้งให้ทำเป็นหนังสือตามแบบ ปน.2 ท้ายระเบียบนี้ โดยส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ พร้อมทั้งให้ประสานงานทางโทรศัพท์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีอื่นใดเพื่อให้คู่กรณีทราบ

ข้อ 11 กรณีที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายได้รับหนังสือแจ้งแล้วไม่มาตามกำหนดนัด โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้ทราบ หรือแจ้งเหตุขัดข้องแต่ไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้พนักงานอัยการเจ้าของเรื่องเสนออัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือ อจ.สคช. เพื่อเสนออัยการจังหวัด แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาสั่งยุติ และเสนออธิบดีอัยการ สคช. หรืออธิบดีอัยการภาค เพื่อทราบ

ถ้าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดขอเลื่อนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทไปจากวันเวลาที่พนักงานอัยการ ได้กำหนดนัดไว้ หากมีเหตุผลอันสมควรให้พนักงานอัยการเลื่อนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทนั้นออกไป และกำหนดวันเวลานัดใหม่ภายในระยะเวลาไม่เกิน 15 วัน

นับแต่กำหนดนัดครั้งแรก หรือตามที่เห็นสมควร แต่ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าการขอเลื่อนนั้นไม่มีเหตุผลอันสมควรก็ให้ปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง

ข้อ 12 ในกรณีที่ไม่สามารถส่งหนังสือแจ้งคู่กรณีได้ แต่มีพฤติการณ์ที่เชื่อว่าน่าจะติดตามได้ ให้พนักงานอัยการมีหนังสือแจ้งไปยังคู่กรณีอีกครั้งหนึ่ง และหากยังไม่อาจส่งหนังสือแจ้งได้อีก ให้พนักงานอัยการเสนออัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือ อจ.สคช. เพื่อเสนออัยการจังหวัด แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาสั่งยุติ

หากไม่สามารถส่งหนังสือแจ้งคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้ และมีพฤติการณ์ที่เชื่อว่าไม่น่าจะติดตามได้ ให้พนักงานอัยการเสนออัยการพิเศษฝ่าย ช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือ อจ.สคช. เพื่อเสนออัยการจังหวัด แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาสั่งยุติ

เมื่อได้มีคำสั่งยุติตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองแล้ว ให้เสนออธิบดีอัยการ สคช.หรืออธิบดีอัยการภาค เพื่อทราบ

ข้อ 13 การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ให้ดำเนินการ ณ สำนักงานอัยการหรือสถานที่ราชการอื่นตามที่พนักงานอัยการเห็นสมควร โดยสถานที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทควรจัดแยกเป็นส่วนสัดเพื่อรักษาความลับ

คู่กรณีมีสิทธิให้บุคคลซึ่งตนไว้วางใจเข้ารับฟังได้ ฝ่ายละไม่เกินสองคน

ข้อ 14 ให้พนักงานอัยการแจ้งให้คู่กรณีทราบก่อนเริ่มรับฟังข้อพิพาทว่า

(1) การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทนี้ เป็นการปฏิบัติตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ

(2) พนักงานอัยการจะกระทำด้วยความเที่ยงธรรมและเป็นกลาง

(3) คู่กรณีมีสิทธิที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทก็ได้ และคู่กรณมีสิทธิให้บุคคลซึ่งตนไว้วางใจเข้ารับฟังได้ ฝ่ายละไม่เกินสองคน

(4) คู่กรณีมีสิทธิ หน้าที่ และพันธะทางกฎหมายอันเป็นผลจากการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท เช่น เมื่อคู่กรณียอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป และหากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามที่ยอมความกัน คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องฟ้องเป็นคดีแพ่งโดยเรียกร้องได้ตามที่ยอมความกันเท่านั้น

(5) ข้อเสนอ ข้อผ่อนผัน หรือคำชี้แจงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในชั้นไกล่เกลี่ย พนักงานอัยการจะเก็บเป็นความลับ คู่กรณีไม่มีสิทธิใช้อ้างอิง ไม่ว่ากรณีใดๆ และไม่ผูกมัดคู่กรณีให้ต้องปฏิบัติตาม และหากไม่สามารถตกลงกันได้ จะไม่มีผลต่อการพิจารณามีความเห็นและคำสั่งของพนักงานอัยการ

ให้พนักงานอัยการทำบันทึกการแจ้งตามวรรคหนึ่งให้คู่กรณีลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานตามแบบ ปน.3 ท้ายระเบียบนี้

ข้อ 15 ให้พนักงานอัยการรับฟังข้อพิพาทจากคู่กรณีที่ละฝ่าย แต่จะรับฟังข้อเท็จจริงหรือซักถามข้อเท็จจริงจากคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในส่วนที่เกี่ยวกับรายละเอียดหรือพฤติการณ์ในการกระทำความผิด หรือข้อเท็จจริงอื่นใดที่เป็นสาระสำคัญของคดี ในขณะที่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งร่วมฟังอยู่ด้วยไม่ได้

ข้อ 16 การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทไม่ให้วินิจฉัยชี้ขาดว่าคู่กรณีฝ่ายใดผิดฝ่ายใดถูก

ข้อ 17 การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ถ้ามีการเรียกร้องค่าเสียหายหรือเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งต้องปฏิบัติ หากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายยินยอมให้พนักงานอัยการกะจำนวนค่าเสียหายหรือกำหนดเงื่อนไขที่ต้องปฏิบัตินั้นได้ตามที่เห็นสมควร

ข้อ 18 ในระหว่างการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ถ้าได้รับแจ้งผลการสั่งคดีตามข้อ 8 วรรคสี่ ให้พนักงานอัยการเจ้าของเรื่องแจ้งคู่กรณีทราบทันที และสอบถามคู่กรณีว่าประสงค์จะให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทต่อไปหรือไม่ ทั้งนี้ ให้บันทึกความประสงค์ของคู่กรณีไว้ตามแบบ ปน.4 ท้ายระเบียบนี้ และให้คู่กรณีลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

หากคู่กรณีไม่ประสงค์จะให้ดำเนินการต่อไป ให้ยุติการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท และให้พนักงานอัยการเสนออัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือ อจ.สคช. เพื่อเสนออัยการจังหวัด แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาสั่งยุติ และเสนออธิบดีอัยการ สคช. หรืออธิบดีอัยการภาค เพื่อทราบ

หากคู่กรณีแสดงความประสงค์ขอให้ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทต่อไป ให้ดำเนินการตามความประสงค์ของคู่กรณี

ข้อ 19 ในกรณีที่คู่กรณีไม่สามารถตกลงประนอมข้อพิพาทกันได้ ให้พนักงานอัยการทำบันทึกตามแบบ ปน.5 ท้ายระเบียบนี้ แล้วให้คู่กรณีลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน หากคู่กรณีไม่ยินยอมลงลายมือชื่อให้พนักงานอัยการบันทึกไว้ด้วย และให้พนักงานอัยการเสนออัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย หรือ อจ.สคช. เพื่อเสนออัยการจังหวัด แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาสั่งยุติ และเสนออธิบดีอัยการ สคช. หรืออธิบดีอัยการภาค เพื่อทราบ

ข้อ 20 เมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงประนอมข้อพิพาทกันได้และประสงค์จะยอมความกันตามกฎหมาย ให้พนักงานอัยการทำบันทึกยอมความกันไว้เป็นหลักฐานตามแบบ ปน.6 ท้ายระเบียบนี้

ในกรณีตกลงประนอมข้อพิพาทโดยมีเงื่อนไขหรือข้อเรียกร้องให้คู่กรณีต้องปฏิบัติ ให้พนักงานอัยการทำบันทึกข้อตกลงและความประสงค์ของคู่กรณีตามแบบ ปน.7 ท้ายระเบียบนี้

บันทึกตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้จัดทำขึ้นเป็น 4 ฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกัน แล้วอ่านข้อความให้คู่กรณีฟัง และให้คู่กรณีลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคน โดยพนักงานอัยการลงชื่อในฐานะผู้ทำการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท มอบให้คู่กรณีถือไว้ฝ่ายละฉบับ เก็บไว้ ณ สำนักงานอัยการที่ทำการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท 1 ฉบับ และส่งให้พนักงานอัยการผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาในเรื่องนั้น 1 ฉบับ

ข้อ 21 ให้พนักงานอัยการเจ้าของเรื่องแจ้งผลการดำเนินการตามระเบียบนี้ให้พนักงานอัยการผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาทราบ เพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป

เมื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้จำหน่ายเรื่องออกจากสารบบประนอมข้อพิพาท

ข้อ 22 การรายงานผลการดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ให้สำนักงานอัยการที่มีการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทรายงานผลการดำเนินการและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เป็นรายเดือนภายในวันทำการที่ห้าของเดือนถัดไป ถึงอธิบดีอัยการ สคช. หรืออธิบดีอัยการภาค แล้วแต่กรณี เพื่อรายงานต่อสำนักงานอัยการสูงสุดภายในวันที่สิบห้าของเดือนนั้น ตามแบบ ปน.8 ท้ายระเบียบนี้

หมวด 2
การไกล่เกลี่ยในคดีอาญาที่ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัว

ข้อ 23 ในสำนวนคดีอาญาที่ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัว หรือในสำนวนคดีอาญาที่มีความผิดต่อส่วนตัวและไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวรวมกัน ถ้าผู้เสียหายและผู้ต้องหามีความประสงค์จะให้ไกล่เกลี่ย เพื่อบรรเทาความเสียหายและเป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดีของศาล สำนักงานอัยการตามข้อ 8 ที่ได้รับสำนวนคดีอาญา อาจพิจารณาแจ้งให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยได้

ข้อ 24 เมื่อพนักงานอัยการเจ้าของเรื่องได้แจ้งผลการไกล่เกลี่ยแล้ว และเป็นกรณีที่การไกล่เกลี่ยสามารถตกลงกันได้ ให้พนักงานอัยการที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาแถลงถึงผลการไกล่เกลี่ยนั้นต่อศาลด้วย

ข้อ 25 การดำเนินการตามหมวดนี้ ให้นำความในหมวด 1 มาใช้โดยอนุโลม

ประกาศ ณ วันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2555

จุลสิงห์ วสันตสิงห์

(นายจุลสิงห์ วสันตสิงห์)

อัยการสูงสุด

DPU

ภาคผนวก ข

ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550

(ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ลงวันที่ 2 ตุลาคม 2550)

DPU

ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550
(ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ลงวันที่ 2 ตุลาคม 2550)

โดยที่เป็นการสมควรให้มีระบบการประนอมข้อพิพาทขึ้นในศาลอาญาเพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา และเพื่อเป็นช่องทางในการแสวงหาวิธีการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดแก่ผู้เสียหาย รวมทั้งมาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลย บัดนี้ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการประนอมข้อพิพาท อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาจึงออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2550”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบศาลอาญาว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2549

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา

“รองอธิบดี” หมายความว่า รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการดำเนินงานและส่งเสริมระบบประนอมข้อพิพาท

“ผู้ประนอมข้อพิพาท” หมายความว่า บุคคลซึ่งอธิบดีมีคำสั่งแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนอมข้อพิพาทของศาลอาญา

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า ข้าราชการและลูกจ้างซึ่งได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ประนอมข้อพิพาท

หมวด 1
ศูนย์ประนอมข้อพิพาทและการแต่งตั้งผู้ประนอมข้อพิพาท

ข้อ 5 ให้จัดตั้งศูนย์ประนอมข้อพิพาทขึ้นในศาลอาญาโดยมีหน้าที่จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ประนอมข้อพิพาทของศาลอาญา ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประนอมข้อพิพาทในการปฏิบัติหน้าที่ และจัดเตรียมเอกสารสำนวนความต่างๆ ตลอดจนดำเนินการอย่างอื่นที่จำเป็นเพื่อให้การประนอมข้อพิพาทเป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ข้อ 6 ให้มีผู้ประนอมข้อพิพาทประจำศาลอาญา โดยการแต่งตั้งจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา

การเปิดรับสมัครคัดเลือกผู้ประนอมข้อพิพาทให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการหรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญากำหนด

ส่วนวันเวลาการรับสมัคร การประกาศผล วิธีการคัดเลือกรวมทั้งจำนวนผู้ประนอมข้อพิพาท ให้เป็นไปตามที่ประกาศกำหนด

ข้อ 7 บุคคลที่จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนอมข้อพิพาทนี้ จะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เช่น แพทยศาสตร์ เภสัชศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ บริหารธุรกิจ บัญชี เศรษฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปะศาสตร์ จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ นิติศาสตร์ หรือรัฐศาสตร์ เป็นต้น และจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

(1) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ

(2) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี

(3) ไม่เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว

(4) ไม่เคยเป็นผู้อยู่ระหว่างถูกสั่งให้พักราชการหรือถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน

(5) ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ

(6) ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(7) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรงหรือมีกายหรือจิตไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้ประนอมข้อพิพาท โดยต้อใบรับรองแพทย์มาแสดงพร้อมใบสมัคร

(8) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีบุคลิกภาพ มีความประพฤติ และทัศนคติที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติหน้าที่ผู้ประนอมข้อพิพาท

(9) เป็นผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งที่ศาลอาญาอนุมัติ ผู้สมัครเป็นผู้ประนอมข้อพิพาทของศาลอาญาต้องมีข้าราชการระดับ 7 ขึ้นไปหรือข้าราชการตุลาการหรือข้าราชการอัยการตั้งแต่ชั้น 2 ขึ้นไปเป็นผู้รับรองความประพฤติมาแสดงพร้อมใบสมัคร

ให้คณะกรรมการเป็นผู้พิจารณากลั่นกรอง และเสนอรายชื่อผู้สมควรเป็นผู้ประนอมข้อพิพาทเสนออธิบดีเพื่อมีคำสั่งแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนอมข้อพิพาทในศาลอาญา

ผู้ประนอมข้อพิพาทที่ได้รับแต่งตั้งมีวาระในการดำรงตำแหน่ง คราวละ 2 ปี นับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง เมื่อพ้นวาระแล้วสามารถสมัครเป็นผู้ประนอมข้อพิพาทได้อีก

เมื่อผู้ประนอมข้อพิพาทครบวาระดำรงตำแหน่งแล้ว ให้คงปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งต่อไปจนกว่าอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาจะแต่งตั้งผู้ประนอมข้อพิพาทชุดใหม่

ข้อ 8 เมื่ออธิบดีมีคำสั่งแต่งตั้งบุคคลใดเป็นผู้ประนอมข้อพิพาท ให้ศูนย์ประนอมข้อพิพาท บันทึกชื่อผู้นั้นในบัญชีรายชื่อผู้ประนอมข้อพิพาทแล้วปิดประกาศในศาลอาญาเพื่อให้ทราบทั่วกัน

ข้อ 9 การจัดให้ผู้ประนอมข้อพิพาทมาปฏิบัติหน้าที่ในวันเวลาใดและการมอบหมายสำนวนความเรื่องใดให้ผู้ประนอมข้อพิพาทรับผิดชอบ ให้ศูนย์ประนอมข้อพิพาทปฏิบัติตามคำสั่งของอธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมาย หรือประธานคณะกรรมการในกรณีที่คู่ความตกลงกันขอให้แต่งตั้งบุคคลหนึ่งหรือหลายคนที่มิได้อยู่ในบัญชีรายชื่อผู้ประนอมข้อพิพาทของศาลอาญาเป็นผู้ประนอมข้อพิพาทเฉพาะคดี ให้ศูนย์ประนอมข้อพิพาทเสนอเรื่องต่ออธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายเพื่อมีคำสั่ง

หมวด 2
จริยธรรมของผู้ประนอมข้อพิพาท

ข้อ 10 ผู้ประนอมข้อพิพาท ต้องมีวุฒิภาวะ น่าเชื่อถือ อดทน เยือกเย็น ไม่ข่มขู่บังคับให้ยอมความ มีศิลปะในการประนอมข้อพิพาท ไม่นำความลับไปเปิดเผย มีความเป็นกลาง ไม่มีอคติ มีความอุตสาหะ มีเมตตากรุณา มีทัศนคติที่ดี อุทิศเวลา และมีศีลธรรมอันดีงาม

ผู้ประนอมข้อพิพาทพึงปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ

หมวด 3
การพ้นจากตำแหน่งของผู้ประนอมข้อพิพาท

ข้อ 11 ผู้ประนอมข้อพิพาทพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(1) ตาย

(2) ลาออก

(3) ขาดคุณสมบัติตาม ข้อ 7

(4) ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ

(5) ขาดการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันสมควรจำนวน 3 ครั้ง

การพ้นจากตำแหน่งตาม (3),(4) และ (5) ให้เป็นไปตามคำสั่งอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา

หมวด 4

วิธีการเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท

ข้อ 12 เมื่อศาลมีคำสั่งให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการประนอมข้อพิพาท ให้ศูนย์ประนอมข้อพิพาทกำหนดวันนัดประนอมข้อพิพาทและแจ้งให้คู่ความที่เกี่ยวข้องทราบพร้อมทั้งชี้แจงให้คู่ความเห็นถึงประโยชน์ในการแถลงข้อเท็จจริงและพฤติการณ์แวดล้อมต่างๆ ให้ผู้ประนอมข้อพิพาทได้รับทราบก่อนเริ่มดำเนินการประนอมข้อพิพาท โดยที่คู่ความไม่จำต้องลงลายมือชื่อในคำแถลงนั้นก็ได้

เอกสารที่เกี่ยวกับการประนอมข้อพิพาท ให้ศูนย์ประนอมข้อพิพาทรวบรวมตั้งเป็นสำนวนแยกต่างหากจากสำนวนคดีอาญา

ข้อ 13 ในกรณีที่อธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายเห็นว่าคดีใดไม่สมควรดำเนินการประนอมข้อพิพาท หรือการประนอมข้อพิพาทเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีล่าช้าจนส่งผลกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรมก็ให้ส่งสำนวนคดีดังกล่าวคืนให้องค์คณะผู้พิพากษาทำการพิจารณาพิพากษาต่อไป

ข้อ 14 กระบวนการประนอมข้อพิพาทย่อมไม่กระทบต่อการดำเนินกระบวนพิจารณาและอำนาจในการประนอมข้อพิพาทของศาล แต่ให้คำนึงประโยชน์ของคู่ความกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีและความเป็นธรรมเป็นสำคัญ

หมวด 5

การดำเนินการประนอมข้อพิพาท

ข้อ 15 ให้ศูนย์ประนอมข้อพิพาทเสนอสำนวนคดีอาญาต่อผู้ประนอมข้อพิพาทเพื่อให้ผู้ประนอมข้อพิพาทได้ศึกษารายละเอียดของคดีดังกล่าวก่อนที่จะเริ่มดำเนินการประนอมข้อพิพาท

ข้อ 16 ผู้ประนอมข้อพิพาทอาจให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการนัดหมายให้คู่ความ บุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือพนักงานคุมประพฤติมาศาล ณ วันเวลาใดตามที่เห็นสมควร เพื่อสอบถามข้อมูลความคิดเห็น หรือเพื่อดำเนินการอย่างอื่นอันเป็นประโยชน์ต่อการประนอมข้อพิพาทก็ได้

ข้อ 17 การแจ้งวันนัดประนอมข้อพิพาท หรือการติดต่อสื่อสารระหว่างศูนย์ประนอมข้อพิพาทกับคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอาจกระทำโดยทางโทรศัพท์ โทรสาร หรือทางไปรษณีย์ก็ได้

ข้อ 18 ก่อนเริ่มการประนอมข้อพิพาท ให้ผู้ประนอมข้อพิพาทแจ้งแก่คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องให้ทราบว่าข้อเท็จจริงที่เจรจาในการประนอมข้อพิพาทจะไม่นำไปใช้ในการพิจารณาคดี และการดำเนินการประนอมข้อพิพาทไม่ผูกพันองค์คณะผู้พิพากษา หรือคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือพิพากษาคดี

ข้อ 19 การประนอมข้อพิพาทต้องดำเนินการต่อหน้าคู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้อง แต่ถ้าผู้ประนอมข้อพิพาทเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการประนอมข้อพิพาทก็อาจดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยจะให้มีทนายความหรือบุคคลอื่นอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

ข้อ 20 ผู้ประนอมข้อพิพาทอาจขอให้อธิบดีหรือรองอธิบดีหรือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการประนอมข้อพิพาทก็ได้

ข้อ 21 ผู้ประนอมข้อพิพาทต้องดำเนินการประนอมข้อพิพาทให้แล้วเสร็จก่อนวันนัดตรวจสอบความพร้อมในการสืบพยาน (ถ้ามี) หรือวันนัดสืบพยาน แต่ถ้าเห็นว่าไม่สามารถดำเนินการได้ทัน ก็ให้รายงานให้ศาลทราบเสียแต่เนิ่นๆ เพื่อให้ศาลมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรต่อไป

ข้อ 22 เมื่อการประนอมข้อพิพาทเสร็จสิ้นลง ให้ผู้ประนอมข้อพิพาทรายงานผลการประนอมข้อพิพาทต่อศาลตามแบบพิมพ์ เอกสารท้ายระเบียบหมายเลข 1 และ 2 และถ้าผู้เสียหายกับจำเลยได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ก็ให้เสนอไปพร้อมกับรายงานดังกล่าวด้วย

ข้อ 23 ในกรณีที่ผู้ประนอมข้อพิพาทเห็นว่าจำเลยได้สำนึกในความผิด โดยได้พยายามแก้ไขเยียวยาความเสียหายหรือบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมแล้ว หรือมีเหตุบรรเทาโทษประการอื่น ในการรายงานผลการประนอมข้อพิพาทให้ผู้ประนอมข้อพิพาทเสนอมาตรการที่สมควรนำมาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลยหรือเพื่อคุ้มครองผู้เสียหาย

หรือสังคมต่อศาลด้วย เช่น การรอการกำหนดโทษ การรอการลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือการลงโทษในสถานเบา พร้อมทั้งเงื่อนไขต่างๆ ที่ควรกำหนดให้จำเลยปฏิบัติ เช่น

(1) การรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่

(2) การทำงานบริการสังคม

(3) การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย

(4) การห้ามประกอบกิจการบางอย่างอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดอีก

(5) การเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนหรือสถานศึกษาอื่น

(6) การห้ามเสพสุราหรือสิ่งเสพติดอย่างอื่นหรือให้เข้ารับการบำบัดรักษาการติดสุราหรือสิ่งเสพติด

(7) การห้ามเที่ยวเตร่หรือออกนอกสถานที่อยู่ในเวลากลางคืนหรือช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่ง หรือ

(8) การปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้กับผู้เสียหายอันเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีก เป็นต้น

ให้คณะกรรมการมีหน้าที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ประนอมข้อพิพาทตามวรรคแรก

หมวด 6

การสิ้นสุดกระบวนการประนอมข้อพิพาท

ข้อ 24 ในกรณีต่อไปนี้ให้ถือว่ากระบวนการประนอมข้อพิพาทสิ้นสุดลง

(1) คดีสามารถตกลงกันได้

(2) ศาลมีคำสั่งให้ยุติการประนอมข้อพิพาท

(3) อธิบดีหรือรองอธิบดีมีคำสั่งให้ส่งสำนวนคืนเพื่อพิจารณาพิพากษาต่อไปตามข้อ 10

(4) ผู้ประนอมข้อพิพาทเห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลงได้ด้วยวิธีการประนอมข้อพิพาท หรือการประนอมข้อพิพาทไม่เป็นประโยชน์แก่คดีอีกต่อไป

(5) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถอนตัวจากการประนอมข้อพิพาท

(6) คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทได้โดยวิธีอื่น

ข้อ 25 เมื่อกระบวนการประนอมข้อพิพาทสิ้นสุดลง ให้ผู้ประนอมข้อพิพาทส่งสำนวนคดีคืน เพื่อให้ผู้พิพากษาในคณะกรรมการเป็นเจ้าของสำนวนดำเนินการมอบหมายให้ผู้พิพากษาท่านใดท่านหนึ่งเป็นองค์คณะพิจารณาและพิพากษาคดีต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2550

(นายวิฐูร คลองมีคุณ)
ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์
ช่วยทำงานชั่วคราวในตำแหน่งอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา

DPU

ภาคผนวก ค.
ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้
ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555

DPU

ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้
ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555

ตามที่ศาลอาญากรุงเทพใต้ได้ออกระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2549 นั้น แต่เนื่องจากในปัจจุบันศาลอาญากรุงเทพใต้ได้มีการปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และประธานศาลฎีกาได้ออกข้อกำหนดว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทประจำศาลอาญากรุงเทพใต้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับข้อกำหนดว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 ศาลอาญากรุงเทพใต้จึงได้ออกระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ย ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2555”

ข้อ 2 ให้ยกเลิกระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2549 ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน 2549

ข้อ 3 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญากรุงเทพใต้

“รองอธิบดี” หมายความว่า รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญากรุงเทพใต้ที่ได้รับมอบหมาย

“ผู้ประนีประนอม” หมายความว่า บุคคลซึ่งอธิบดีมีคำสั่งแต่งตั้งให้เป็นผู้มีอำนาจดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในนามของศาลอาญากรุงเทพใต้ ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554

“คณะกรรมการบริหารงานไกล่เกลี่ยประจำศาล” หมายความว่า บุคคลซึ่งอธิบดีมีคำสั่งแต่งตั้งตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554

“ศูนย์ไกล่เกลี่ย” หมายความว่า ศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทประจำศาลอาญากรุงเทพใต้

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า ข้าราชการและลูกจ้างซึ่งได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทประจำศาลอาญากรุงเทพใต้

หมวด 1
การแต่งตั้งผู้ประนีประนอมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ข้อ 5 ให้อธิบดี รองอธิบดี ผู้พิพากษาอาวุโส และผู้พิพากษาในศาลอาญากรุงเทพใต้เป็นผู้ประนีประนอมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ประนีประนอม ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประนีประนอมในการปฏิบัติหน้าที่ และจัดเตรียมเอกสารสำนวนความต่างๆ ตลอดจนดำเนินการอย่างอื่นที่จำเป็นเพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ข้อ 6 การคัดเลือกผู้ประนีประนอม ให้อธิบดีแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งจำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน หรือตามที่อธิบดีเห็นสมควร เป็นผู้คัดเลือกจากบุคคลตามข้อ 7 แล้วเสนอให้อธิบดีมีคำสั่งแต่งตั้งตามข้อ 8

ข้อ 7 นอกจากบุคคลตามข้อ 5 วรรคหนึ่ง บุคคลที่จะได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนีประนอม จะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในศาสตร์ต่างๆ เช่น แพทยศาสตร์ จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ นิติศาสตร์ หรือรัฐศาสตร์ และ

(1) เป็นผู้ประนีประนอมที่ขึ้นทะเบียนไว้ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 หรือ

(2) เป็นบุคคลอื่นซึ่งอธิบดีเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นอย่างดี

ข้อ 8 เมื่ออธิบดีมีคำสั่งแต่งตั้งบุคคลใดเป็นผู้ประนีประนอม ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยบันทึกชื่อผู้นั้นในบัญชีรายชื่อผู้ประนีประนอม แล้วแจ้งให้ผู้พิพากษาทราบ

ข้อ 9 วาระการดำรงตำแหน่งและการถอดถอนผู้ประนีประนอมให้อยู่ในอำนาจของอธิบดีจะเห็นสมควร ภายใต้ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554

ข้อ 10 การจัดให้ผู้ประนีประนอมมาปฏิบัติหน้าที่ในวันเวลาใดและการมอบหมายสำนวนความเรื่องใดให้ผู้ประนีประนอมรับผิดชอบ ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยปฏิบัติตามคำสั่งของอธิบดีหรือรองอธิบดี ในกรณีที่คู่ความตกลงกันขอให้แต่งตั้งบุคคลหนึ่งหรือหลายคนที่มิได้อยู่ในบัญชีรายชื่อผู้ประนีประนอมของศาลอาญากรุงเทพใต้เป็นผู้ประนีประนอมเฉพาะคดี ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยเสนอเรื่องต่ออธิบดีหรือรองอธิบดีเพื่อมีคำสั่ง

ข้อ 11 ผู้ประนีประนอมตามข้อ 5 วรรคหนึ่ง จะพิจารณาคดีที่ตนไกล่เกลี่ยอีกไม่ได้

ข้อ 12 กรณีผู้ประนีประนอมตามข้อ 5 วรรคหนึ่ง เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและคู่ความสามารถตกลงกันได้ด้วยการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ ยอมความ หรือให้รอฟังคำพิพากษา ให้ถือว่าผู้ประนีประนอมท่านนั้นเป็นเจ้าของสำนวนและมีอำนาจสั่งคดีจนเสร็จสิ้น

ข้อ 13 กรณีผู้ประนีประนอมตามข้อ 7 เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและคู่ความสามารถตกลงกันได้ด้วยการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ ยอมความ หรือให้รอฟังคำพิพากษา ให้ผู้พิพากษาเวรชี้หรือคณะไกล่เกลี่ย หรือตามที่อธิบดีเห็นสมควร เป็นเจ้าของสำนวนและเป็นผู้พิจารณาจนเสร็จสิ้น

หมวด 2
วิธีการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ข้อ 14 คดีที่เข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยมี 6 ประเภท คือ

(1) คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องกันเอง

(2) คดีความผิดต่อส่วนตัว

(3) คดีที่ผู้เสียหายร้องขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

(4) คดีที่เกี่ยวพันทางญาติ

(5) คดีความผิดที่กระทำโดยประมาท

(6) คดีที่ศาลเห็นสมควร

ข้อ 15 เมื่อมีคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลตามข้อ 14 (1)-(5) ให้งานรับฟ้องนัดคู่ความไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อน 1 นัด ไม่น้อยกว่า 45 วันนับแต่วันรับฟ้อง

ข้อ 16 ให้งานเก็บสำนวนก่อนคำพิพากษาคัดแยกคดีไกล่เกลี่ยให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยเตรียมความพร้อมล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 1 เดือนก่อนถึงวันนัด

ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยทำสำนวนไกล่เกลี่ยแยกต่างหากจากสำนวนคดีอาญาและออกหมายเลขดำไกล่เกลี่ยรวมทั้งลงสารบบรับ แล้วเสนออธิบดีหรือรองอธิบดีสั่งจ่ายสำนวน

ก่อนถึงวันนัดให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยจัดทำบัญชีนัดความไกล่เกลี่ยข้อพิพาทปิดประกาศให้คู่ความตรวจดูไว้ที่หน้าศูนย์ไกล่เกลี่ย ณ ที่มองเห็นได้ง่าย

ข้อ 17 ในกรณีที่อธิบดี หรือรองอธิบดีเห็นว่าคดีใดไม่สมควรดำเนินการไกล่เกลี่ย หรือการไกล่เกลี่ยเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีล่าช้าจนส่งผลกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรม ก็ให้ส่งสำนวนคดีดังกล่าวคืนให้องค์คณะผู้พิพากษาทำการพิจารณาพิพากษาต่อไป

ข้อ 18 กระบวนการไกล่เกลี่ยย่อมไม่กระทบต่อการดำเนินกระบวนพิจารณาและอำนาจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาล แต่ให้คำนึงประโยชน์ของคู่ความกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีและความเป็นธรรมเป็นสำคัญ เอกสารและข้อเท็จจริงที่ปรากฏในชั้นไกล่เกลี่ยข้อพิพาทถือเป็นความลับ คู่ความจะขอคัดถ่ายหรืออ้างเป็นพยานเอกสารหรือพยานบุคคลไปใช้ในชั้นพิจารณาไม่ได้

หมวด 3
การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ข้อ 19 ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยเสนอสำนวนคดีอาญาต่อผู้ประนีประนอม เพื่อให้ผู้ประนีประนอมได้ศึกษารายละเอียดของคดีดังกล่าวก่อนที่จะเริ่มดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ข้อ 20 ผู้ประนีประนอมอาจให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการนัดหมายให้คู่ความ บุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือพนักงานคุมประพฤติมาศาล ณ วันเวลาใดตามที่เห็นสมควร เพื่อสอบถามข้อมูลความคิดเห็น หรือเพื่อดำเนินการอย่างอื่นอันเป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ได้

ข้อ 21 การแจ้งวันนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือการติดต่อสื่อสารระหว่างศูนย์ไกล่เกลี่ยกับคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอาจกระทำโดยทางโทรศัพท์ โทรสารหรือทางไปรษณีย์ก็ได้

ข้อ 22 ก่อนเริ่มการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้ผู้ประนีประนอมแจ้งแก่คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบว่าข้อเท็จจริงที่เจรจาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นความลับจะไม่นำไปใช้ในการพิจารณาคดี และการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ผูกพันองค์คณะผู้พิพากษาหรือคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือพิพากษาคดี ทั้งจะขอคัดถ่ายอ้างอิงเอกสารหรือข้อเท็จจริงและบุคคลไปใช้ในการพิจารณาคดีหรือการอื่นใดไม่ได้ เว้นแต่คู่ความจะตกลงกัน หรืออธิบดีหรือรองอธิบดีเห็นสมควร

ข้อ 23 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องดำเนินการต่อหน้าคู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้อง แต่ถ้าผู้ประนีประนอมเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ก็อาจดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยจะให้มีทนายความหรือบุคคลอื่นอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

ข้อ 24 ผู้ประนีประนอมอาจขอให้อธิบดี หรือรองอธิบดี หรือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ได้

ข้อ 25 ผู้ประนีประนอมต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แล้วเสร็จก่อนวันนัดตรวจสอบความพร้อมในการสืบพยาน (ถ้ามี) หรือวันนัดสืบพยาน แต่ถ้าเห็นว่าไม่สามารถดำเนินการได้ทัน ก็ให้รายงานให้ศาลทราบเสียแต่เนิ่นๆ เพื่อให้ศาลมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรต่อไป

ข้อ 26 เมื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเสร็จสิ้นลง ให้ผู้ประนีประนอมรายงานผลการไกล่เกลี่ยต่อศาล และถ้าผู้เสียหายกับจำเลยได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันก็ให้เสนอไปพร้อมกับรายงานดังกล่าวด้วย

ข้อ 27 ในกรณีที่ผู้ประนีประนอมเห็นว่าจำเลยได้สำนึกในความผิด โดยได้พยายามแก้ไขเยียวยาความเสียหาย หรือบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมแล้ว หรือมีเหตุบรรเทาโทษประการอื่น ในการรายงานผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ประนีประนอมจะเสนอมาตรการที่สมควรนำมาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลยหรือเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายหรือสังคมต่อศาลด้วย เช่น การรอการกำหนดโทษ การรอการลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือการลงโทษในสถานเบา พร้อมทั้งเงื่อนไขต่างๆ ที่ควรกำหนดให้จำเลยปฏิบัติก็ได้

หมวด 4
การสิ้นสุดกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ข้อ 28 ในกรณีต่อไปนี้ให้ถือว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสิ้นสุดลง

(1) คดีสามารถตกลงกันได้

(2) ศาลมีคำสั่งให้ยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

(3) อธิบดี หรือรองอธิบดีมีคำสั่งให้ส่งสำนวนคืนเพื่อพิจารณาพิพากษาต่อไปตามข้อ 17

(4) ผู้ประนีประนอมเห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลงได้ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย หรือการไกล่เกลี่ยไม่เป็นประโยชน์แก่คดีอีกต่อไป

(5) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถอนตัวจากการไกล่เกลี่ย

(6) คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทได้โดยวิธีอื่น

ข้อ 29 เมื่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสิ้นสุดลง ให้ผู้ประนีประนอมแจ้งผลของการไกล่เกลี่ยให้ศาลทราบเพื่อดำเนินการต่อไปโดยเร็ว

หมวด 5
การสิ้นสุดกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ข้อ 30 ผู้ประนีประนอมตามข้อ 5 วรรคหนึ่ง ไม่มีสิทธิ์ได้รับค่าใช้จ่ายและค่าป่วยการ

ข้อ 31 ให้จ่ายค่าป่วยการแก่ผู้ประนีประนอมที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอมของสำนักงานศาลยุติธรรมแล้ว เป็นรายคดี คดีละ 500 บาท

ในกรณีคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและใช้เวลาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรวมกันมากกว่า 8 ชั่วโมง สามารถกำหนดค่าป่วยการเกินกว่าที่กำหนด แต่ไม่เกินคดีละ 3,000 บาท

ข้อ 32 กรณีคู่ความตกลงกันได้ให้แต่งตั้งบุคคลภายนอกเป็นผู้ประนีประนอมโดยความเห็นชอบของอธิบดี ให้คู่ความรับผิดชอบค่าใช้จ่ายและค่าป่วยการของผู้ประนีประนอมฝ่ายละกึ่งหนึ่ง เว้นแต่คู่ความตกลงกันเป็นอย่างอื่น

ค่าใช้จ่ายและค่าป่วยการในแต่ละครั้งต้องไม่เกิน 1,000 บาท

ประกาศ ณ วันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2555

(นายนิพนธ์ ใจสำราญ)
อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญากรุงเทพใต้

ภาคผนวก ง
ระเบียบศาลอาญาธนบุรี
ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551

DPU

ระเบียบศาลอาญาธนบุรีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551

โดยที่เป็นการสมควรให้มีระบบการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ขึ้นในศาลอาญาธนบุรี เพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาและเพื่อเป็นช่องทางในการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย รวมทั้งมาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลย อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาธนบุรีจึงออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบศาลอาญาธนบุรี ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ พ.ศ. 2551"

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบศาลอาญาธนบุรี ว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท พ.ศ. 2549

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

"อธิบดี" หมายความว่า อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาธนบุรี

"รองอธิบดี" หมายความว่า รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาธนบุรี

"ศูนย์ไกล่เกลี่ย" หมายความว่า ศูนย์ไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ประจำศาลอาญาธนบุรี

"ผู้ทรงคุณวุฒิ" หมายความว่า ผู้ทรงคุณวุฒิในการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ประจำศาลอาญาธนบุรีซึ่งอธิบดีมีคำสั่งแต่งตั้งให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ประจำศาลอาญาธนบุรี หรือผู้ประนีประนอมของศาลอาญาธนบุรี ตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544

"เจ้าหน้าที่" หมายความว่า ข้าราชการและลูกจ้างซึ่งได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์ไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ประจำศาลอาญาธนบุรี

ข้อ 5 ความข้อใดที่ระเบียบนี้มิได้กำหนดไว้ ให้ถือปฏิบัติตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544

หมวด 1
ศูนย์ไกล่เกลี่ยและผู้ทรงคุณวุฒิ

ข้อ 6 ให้จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ย โดยให้มีหน้าที่จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ ประสานงาน จัดเตรียมเอกสารสำนวนความต่างๆ ตลอดจนอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิในการปฏิบัติหน้าที่ และดำเนินการอย่างอื่นที่จำเป็นเพื่อให้การไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์เป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ขอ 7 ให้อธิบดีแต่งตั้งผู้พิพากษาในศาลอาญาธนบุรีเป็นคณะไกล่เกลี่ย โดยให้มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ประจำศาลอาญาธนบุรี

ให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอก โดยการแต่งตั้งจากอธิบดี

ข้อ 8 การคัดเลือกและแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิตามข้อ 7 วรรคสอง ให้อธิบดีแต่งตั้งคณะกรรมการคัดเลือกขึ้นชุดหนึ่ง จำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน หรือตามจำนวนที่อธิบดีเห็นสมควรเป็นผู้คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ

การรับสมัครบุคคลผู้เข้ารับการคัดเลือกให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตามข้อ 7 วรรคสอง วิธีการคัดเลือก จำนวนและการประกาศผล ให้เป็นไปตามประกาศของศาลอาญาธนบุรี

ข้อ 9 บุคคลภายนอกที่จะได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตามข้อ 7 วรรคสอง จะต้องเป็นผู้ประนีประนอมที่ขึ้นทะเบียนไว้ตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544 หรือเป็นบุคคลอื่นซึ่งอธิบดีเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์เป็นอย่างดี ทั้งยังต้องมีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ เช่น แพทยศาสตร์ เภสัชศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ศิลปะศาสตร์ บัญชีหรือบริหารธุรกิจ เป็นต้น และต้องมีคุณสมบัติดังนี้

(1) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ

(2) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี

(3) ไม่เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว

(4) ไม่เคยถูกสั่งให้พักราชการหรือถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน หรือถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ

(5) ไม่เคยถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ไดhกระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(6) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรง หรือมีสภาพทางกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

(7) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีบุคลิกภาพ ความประพฤติและทัศนคติที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

ข้อ 10 ให้คณะกรรมการคัดเลือกเป็นผู้พิจารณากลั่นกรองและเสนอรายชื่อบุคคลผู้สมควรเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้อธิบดีมีคำสั่งแต่งตั้งตามข้อ 7 วรรคสอง

ข้อ 11 เมื่ออธิบดีมีคำสั่งแต่งตั้งบุคคลใดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตามข้อ 7 วรรคสอง ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยบันทึกชื่อผู้นั้นในบัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วปิดประกาศในศาลเพื่อให้ทราบทั่วกัน

ข้อ 12 ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับแต่งตั้งตามข้อ 7 วรรคสอง มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี นับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง เมื่อครบวาระการดำรงตำแหน่งแล้ว ให้คงปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งต่อไปจนกว่าอธิบดีจะแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิชุดใหม่ขึ้นดำรงตำแหน่งแทน

ก่อนครบวาระหรือพ้นจากการดำรงตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิสามารถสมัครเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในวาระต่อไปได้

การถอดถอนผู้ทรงคุณวุฒิให้อยู่ในอำนาจของอธิบดีที่จะเห็นสมควร ภายใต้ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2544

ข้อ 13 การจัดให้ผู้ทรงวุฒิมาปฏิบัติหน้าที่ในวันและเวลาใด รวมทั้งการมอบหมายสำนวนความเรื่องใดให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้รับผิดชอบ ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยปฏิบัติตามคำสั่งของอธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมาย

ในกรณีที่คู่ความตกลงกันขอให้แต่งตั้งบุคคลหนึ่งหรือหลายคนที่มิได้อยู่ในบัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการไกล่เกลี่ยเฉพาะคดี ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยเสนอสำนวนต่ออธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายเพื่อมีคำสั่ง

ข้อ 14 ผู้พิพากษาที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จะพิจารณาคดีที่ตนไกล่เกลี่ยอีกไม่ได้

ข้อ 15 หากผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยจนคู่ความสามารถตกลงกันได้ด้วยการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ ยอมความ หรือให้รอฟังคำพิพากษา ให้ถือว่าผู้พิพากษาท่านนั้นเป็นเจ้าของสำนวนและมีอำนาจพิจารณาสั่งคดีจนเสร็จสิ้น

ข้อ 16 กรณีผู้ทรงคุณวุฒิตามข้อ 7 วรรคสอง เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและคู่ความสามารถตกลงกันได้ด้วยการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ ยอมความ หรือให้รอฟังคำพิพากษา ให้ผู้พิพากษาคณะไกล่เกลี่ย หรือผู้พิพากษาที่อธิบดีหรือรองอธิบดีมอบหมาย เป็นเจ้าของสำนวนและเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีจนเสร็จสิ้น

ข้อ 17 คดีที่มีเจ้าของสำนวน เมื่อส่งเข้าศูนย์ไกล่เกลี่ยและการไกล่เกลี่ยเป็นผลให้คู่ความตกลงกันได้ด้วยการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ ยอมความ หรือขอให้ศาลพิพากษาให้คดีเสร็จเด็ดขาด ให้ถือว่าเจ้าของสำนวนเดิมยินยอมคืนสำนวนให้อธิบดีหรือรองอธิบดีพิจารณาจ่ายสำนวนใหม่แก่คณะไกล่เกลี่ยหรือผู้พิพากษาที่เห็นสมควรได้

ข้อ 18 ผู้ทรงคุณวุฒิตามข้อ 7 วรรคสอง พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(1) ตาย

(2) ลาออก

(3) ขาดคุณสมบัติตามข้อ 9

(4) ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(5) ขาดการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันสมควร จำนวน 3 ครั้ง การพ้นจากตำแหน่งตาม (3) (4) และ (5) ให้เป็นไปตามคำสั่งของอธิบดี

หมวด 2

วิธีการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์

ข้อ 19 คดีที่เข้าสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ย โดยมุ่งเน้นความสมานฉันท์และการเยียวยาแก่ผู้เสียหาย รวมทั้งระงับข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นภายหลัง มี 8 ประเภท ได้แก่

(1) คดีราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องกันเอง

(2) คดีความผิดต่อส่วนตัว

(3) คดีที่ผู้เสียหายร้องขอตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

(4) คดีที่มีความเกี่ยวพันทางญาติ

(5) คดีความผิดที่กระทำโดยประมาท

(6) คดีที่คู่ความร้องขอ

(7) คดีที่ราษฎรเป็นผู้เสียหายหรือร่วมเป็นผู้เสียหายที่จำเลยให้การรับสารภาต่อศาลและศาลสั่งสืบเสาะ

(8) คดีที่ศาลหรืออธิบดีหรือรองอธิบดีเห็นสมควร

ข้อ 20 เมื่อมีคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลตามข้อ 19 (1) (3) และ (6) ให้งานรับฟ้องนัดคู่ความไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ก่อนหนึ่งนัด โดยกำหนดวันนัดไม่น้อยกว่า 45 วัน นับแต่วันรับฟ้อง

เมื่อมีคดีตามข้อ 19 (2) (4) (5) และ (7) ให้งานหน้าบัลลังก์เวรชี้นัดคู่ความไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ก่อนหนึ่งนัดภายในช่วงเวลาก่อนวันที่ศาลนัดฟังคำพิพากษา ทั้งนี้ให้งานหน้าบัลลังก์ประสานกับศูนย์ไกล่เกลี่ยเพื่อหาวันนัดไกล่เกลี่ย

เมื่อมีคดีตามข้อ 19 (7) อยู่ในระหว่างชั้นพิจารณา ให้งานหน้าบัลลังก์นัดคู่ความไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ก่อนหนึ่งนัดภายในช่วงเวลาก่อนที่ศาลนัดฟังคำพิพากษา ทั้งนี้ให้งานหน้าบัลลังก์ประสานกับศูนย์ไกล่เกลี่ยเพื่อหาวันนัดไกล่เกลี่ย

ข้อ 21 ให้งานเก็บสำนวนก่อนมีคำพิพากษาคัดแยกคดีไกล่เกลี่ยให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยเตรียมความพร้อมล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 1 เดือนก่อนถึงวันนัด

ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยทำสำนวนไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์แยกต่างหากจากสำนวนคดีอาญาและออกหมายเลขดำไกล่เกลี่ยรวมทั้งลงสารบบ แล้วเสนออธิบดีหรือรองอธิบดีพิจารณาสั่งจ่ายสำนวน

ก่อนถึงวันนัดให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยจัดทำบัญชีนัดความไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ปิดประกาศให้คู่ความตรวจดูที่หน้าศูนย์ไกล่เกลี่ย ณ บริเวณที่แลเห็นได้ง่าย

ข้อ 22 ในกรณีที่อธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายเห็นว่าคดีใดไม่สมควรดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือการไกล่เกลี่ยอาจเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีล่าช้าจนส่งผลกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรม ก็ให้ส่งสำนวนคดีดังกล่าวคืนแก่องค์คณะผู้พิพากษาทำการพิจารณาพิพากษาต่อไป

ข้อ 23 กระบวนการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ย่อมไม่กระทบถึงการดำเนินกระบวนพิจารณาและอำนาจในการไกล่เกลี่ยของศาล โดยให้คำนึงถึงประโยชน์ของคู่ความกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีและความเป็นธรรมเป็นสำคัญ เอกสารและข้อเท็จจริงที่ปรากฏในชั้นไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ถือเป็นความลับ คู่ความจะใช้อ้างเป็นพยานเอกสารหรือพยานบุคคลในชั้นพิจารณาไม่ได้

หมวด 3
การดำเนินการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์

ข้อ 24 ให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยเสนอสำนวนคดีอาญาต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ศึกษารายละเอียดของคดีดังกล่าวก่อนที่จะเริ่มดำเนินการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์

ข้อ 25 ผู้ทรงคุณวุฒิในการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์อาจให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการนัดหมายให้คู่ความ บุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือพนักงานคุมประพฤติมาศาลในวันและเวลาตามที่เห็นสมควรเพื่อสอบถามข้อมูล ความคิดเห็น หรือเพื่อดำเนินการอย่างอื่นอันเป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ก็ได้

ข้อ 26 การแจ้งวันนัดไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ หรือการติดต่อสื่อสารระหว่างศูนย์ไกล่เกลี่ยกับคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง อาจกระทำได้โดยทางโทรศัพท์ โทรสารหรือไปรษณีย์

ข้อ 27 ก่อนเริ่มไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิแจ้งให้คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบว่าข้อเท็จจริงที่เจรจาในการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์จะไม่ถูกนำไปใช้ในการพิจารณาคดีและการดำเนินการไกล่เกลี่ยไม่ผูกพันองค์คณะผู้พิพากษาหรือคู่ความในการดำเนินกระบวนพิจารณาและพิพากษาคดี ทั้งจะขอคัดถ่าย อ้างอิงข้อเท็จจริง เอกสารหรือบุคคลเพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาคดีหรือการอื่นใดไม่ได้ เว้นแต่คู่ความจะตกลงกันหรืออธิบดีหรือรองอธิบดีเห็นสมควร

ข้อ 28 การไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ต้องดำเนินการต่อหน้าคู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้อง แต่ถ้าผู้ทรงคุณวุฒิเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ย ก็อาจดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยจะให้มีทนายความหรือบุคคลอื่นอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

ข้อ 29 ผู้ทรงคุณวุฒิอาจขอให้อธิบดี หรือรองอธิบดี หรือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยก็ได้

ขเอ 30 ผูเทรงคุณวุฒิตเองดำเนินการไกล้เกลี่ยใหแลเวเสร็จก่อนวันนัดสืบพยาน แต่ถ้าเห็นว่าไม่สามารถดำเนินการได้ทัน ก็ให้รายงานให้ศาลทราบเพื่อให้ศาลมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรต่อไป

ข้อ 31 เมื่อการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์เสร็จสิ้นลง ให้ผู้ทรงคุณวุฒิรายงานผลการไกล่เกลี่ยต่อศาล และหากผู้เสียหายกับจำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ก็ให้เสนอสัญญาประนีประนอมยอมความไปพร้อมกับรายงานดังกล่าวด้วย

ข้อ 32 ในกรณีที่ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าจำเลยได้สำนึกในความผิดโดยได้พยายามแก้ไขเยียวยาความเสียหาย หรือบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมแล้ว หรือมีเหตุบรรเทาโทษประการอื่น ในการรายงานผลการไกล่เกลี่ย ให้ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอมาตรการที่สมควรนำมาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลยหรือเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายหรือสังคมต่อศาลด้วย อาทิ การรอการกำหนดโทษ การรอการลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือการลงโทษในสถานเบา พร้อมทั้งเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ควรกำหนดให้จำเลยปฏิบัติ เช่น

(1) การรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ

(2) การทำงานบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์

(3) การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย

(4) การห้ามประกอบกิจกรรมบางอย่างอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดอีก

(5) การเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนหรือสถานศึกษาอื่น

(6) การห้ามเสพสุรา หรือสิ่งเสพติดอย่างอื่น หรือให้เข้ารับการบำบัดรักษาการติดสุรา หรือสิ่งเสพติด

(7) การห้ามเที่ยวเตร่ หรือออกนอกสถานที่อยู่ในเวลากลางคืนหรือช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่ง หรือ

(8) การปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้กับผู้เสียหายอันเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขฟื้นฟู หรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีก เป็นต้น

การกำหนดมาตรการและเงื่อนไขตามวรรคหนึ่ง ให้อธิบดีหรือรองอธิบดีมีหน้าที่ให้คำแนะนำแก่ผู้ทรงคุณวุฒิ

หมวด 4

การสิ้นสุดกระบวนการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์

ข้อ 33 ในกรณีต่อไปนี้ให้ถือว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์สิ้นสุดลง

(1) คดีสามารถตกลงกันได้

(2) ศาลมีคำสั่งให้ยุติการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์

(3) อธิบดีหรือรองอธิบดีมีคำสั่งให้ส่งสำนวนคืนเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป

(4) ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลงได้ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์หรือการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์ไม่เป็นประโยชน์แก่คดีอีกต่อไป

(5) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถอนตัวจากการไกล่เกลี่ย

(6) คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทได้โดยวิธีอื่น

ข้อ 34 เมื่อกระบวนการไกล่เกลี่ยเชิงสมานฉันท์สิ้นสุดลง ให้ผู้ทรงคุณวุฒิส่งสำนวนคดีคืนอธิบดีเพื่อมอบหมายให้ผู้พิพากษาท่านใดท่านหนึ่งเป็นองค์คณะพิจารณาและพิพากษาคดีต่อไป

หมวด 5

ค่าใช้จ่ายและค่าป่วยการ

ข้อ 35 ผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่มีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายและค่าป่วยการ

ข้อ 36 ให้จ่ายค่าป่วยการแก่ผู้ทรงคุณวุฒิที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยของสำนักงานศาลยุติธรรมแล้วเป็นรายคดี คดีละ 500 บาท

ในกรณีคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและใช้เวลาในการไกล่เกลี่ยรวมกันมากกว่า 8 ชั่วโมง สามารถกำหนดค่าป่วยการเกินกว่าที่กำหนดในวรรคหนึ่ง แต่ต้องไม่เกินคดีละ 3,000 บาท

ข้อ 37 กรณีคู่ความตกลงกันให้แต่งตั้งบุคคลภายนอกเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการไกล่เกลี่ยโดยความเห็นชอบของอธิบดี ให้คู่ความรับผิดชอบค่าใช้จ่ายและค่าป่วยการของผู้ทรงคุณวุฒิฝ่ายละกึ่งหนึ่ง เว้นแต่คู่ความตกลงกันเป็นอย่างอื่น

ค่าใช้จ่ายและค่าป่วยการตามวรรคหนึ่ง ต้องไม่เกินครั้งละ 1,000 บาท

ผู้ประนีประนอมของศาลอาญาธนบุรีที่ได้รับการแต่งตั้งไว้ก่อนระเบียบให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตามระเบียบนี้และอยู่ภายใต้บังคับของระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2551

(ลงชื่อ) วรวุฒิ ทวาทศิน

อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาธนบุรี

ภาคผนวก จ
ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้
ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2551

DPU

ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้
ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี

โดยที่เป็นการสมควรให้มีระบบการสมานฉันท์และสันติวิธีขึ้นในศาลอาญากรุงเทพใต้ เพื่อให้การบริหารจัดการคดีเป็นไปอย่างมีระบบตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ และเพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบว่าด้วยแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลอาญากรุงเทพใต้ อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญากรุงเทพใต้จึงออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบศาลอาญากรุงเทพใต้ ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2551”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญากรุงเทพใต้

“รองอธิบดี” หมายความว่า รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญากรุงเทพใต้ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีศาลอาญากรุงเทพใต้

“ผู้พิพากษา” หมายความว่า ผู้พิพากษาที่อธิบดีหรือรองอธิบดีแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีศาลอาญากรุงเทพใต้

“ผู้ทรงคุณวุฒิ” หมายความว่า บุคคลซึ่งอธิบดีมีคำสั่งแต่งตั้งให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีของศาลอาญากรุงเทพใต้

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า ข้าราชการและลูกจ้างซึ่งได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีศาลอาญากรุงเทพใต้

หมวด 1
การแต่งตั้งผู้พิพากษาและผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์และสันติวิธี

ข้อ 4 การคัดเลือกผู้พิพากษาศาลอาญากรุงเทพใต้เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สามานฉันท์และสันติวิธี ให้อธิบดีหรือรองอธิบดีเป็นผู้แต่งตั้ง

การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการสมานฉันท์ฯ ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีศาลอาญากรุงเทพใต้มีหน้าที่จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเสนอให้อธิบดีเป็นผู้แต่งตั้ง

ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีศาลอาญากรุงเทพใต้มีหน้าที่ประสานงาน อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการปฏิบัติหน้าที่ และจัดเตรียมเอกสารสำนวนความต่างๆ ตลอดจนดำเนินการอย่างอื่นที่จำเป็นเพื่อให้การสมานฉันท์และสันติวิธีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ข้อ 5 การจัดให้ผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ มาปฏิบัติหน้าที่ในวันเวลาใดและการมอบหมายสำนวนความเรื่องใดให้ผู้ทรงคุณวุฒิรับผิดชอบ ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีประจำศาลอาญากรุงเทพใต้ปฏิบัติตามคำสั่งของอธิบดีหรือรองอธิบดี ในกรณีที่คู่ความตกลงกันขอให้แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งอยู่ในวาระท่านหนึ่งหรือหลายท่านปฏิบัติหน้าที่ ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีประจำศาลอาญากรุงเทพใต้เสนอเรื่องต่ออธิบดีหรือรองอธิบดีเพื่อมีคำสั่งต่อไป

ข้อ 6 ผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ฯ ในคดีเรื่องใดแล้วจะพิจารณาคดีเรื่องนั้นอีกไม่ได้ เว้นแต่คู่ความไม่คัดค้าน

ข้อ 7 กรณีผู้พิพากษาเป็นผู้ดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ฯ และคู่ความตกลงกันได้ด้วยการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ ยอมความ หรือจำเลยให้การรับสารภาพ ให้ถือว่าผู้พิพากษาท่านนั้นเป็นเจ้าของสำนวนมีอำนาจสั่งคดีและพิพากษาคดีจนเสร็จสิ้น

หมวด 2
วิธีการเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี

ข้อ 8 คดีที่เข้าสู่ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีมี 3 ประเภท คือ

(1) คดีอาญาทุกประเภท เว้นแต่คดีอาญาที่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลอาญากรุงเทพใต้

(2) คดีที่ผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จและคู่ความมีความประสงค์ขอให้ผู้พิพากษาประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีดำเนินการต่อไป โดยให้อยู่ในดุลพินิจของผู้พิพากษาประจำศูนย์ว่าจะดำเนินการต่อไปหรือไม่ เว้นแต่คู่ความมีพฤติการณ์ในการประวิงคดี

(3) คดีที่ศาลเห็นสมควร

ข้อ 9 เมื่อมีคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลตามข้อ 8 (1) และ (3) ให้งานรับฟ้องส่งสำนวนไปยังเวรชี้ หากจำเลยให้การปฏิเสธและเป็นคดีที่ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลอาญากรุงเทพใต้ ให้ส่งสำนวนไปยังศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีเพื่อดำเนินการตามกระบวนการของศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีต่อไปโดยเร็ว

เมื่อศาลมีคำสั่งให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์ฯ ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีกำหนดวันนัดและแจ้งให้คู่ความที่เกี่ยวข้องทราบ พร้อมทั้งชี้แจงให้คู่ความเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินกระบวนการของศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี

เอกสารที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการของศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีรวบรวมตั้งเป็นสำนวนแยกต่างหากจากสำนวนคดีอาญา

ข้อ 10 กรณีที่อธิบดีหรือรองอธิบดีเห็นว่าคดีใดไม่สมควรดำเนินการสมานฉันท์ฯ หรือการดำเนินกระบวนการดังกล่าวอาจเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีล่าช้าจนส่งผลกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรม ก็ให้ส่งสำนวนคดีดังกล่าวคืนให้องค์คณะผู้พิพากษาทำการพิจารณาพิพากษาต่อไป

ข้อ 11 กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีย่อมไม่กระทบต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล แต่ให้คำนึงถึงประโยชน์ของคู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีและความเป็นธรรมเป็นสำคัญ เอกสารและข้อเท็จจริงที่ปรากฏในการดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ฯ ถือเป็นความลับ คู่ความจะขอคัดถ่ายหรืออ้างเป็นพยานเอกสารหรือพยานบุคคลในชั้นพิจารณาไม่ได้ เว้นแต่คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องยินยอม

หมวด 3

การดำเนินการสมานฉันท์และสันติวิธี

ข้อ 12 กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีเป็นกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนระงับข้อพิพาทด้วยหลักการสมานฉันท์และสันติวิธี โดยให้ความรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ตามกฎหมาย ขั้นตอนการดำเนินคดีของศาลตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ผลดี-ผลเสียของการดำเนินคดีในศาล และการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการกระทำของคู่ความอันมีต่อสังคมส่วนรวม โดยมุ่งเน้นให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิดำเนินการดังกล่าวแก่คู่ความเป็นรายคดี ตลอดจนวิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดโดยการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและชุมชน รวมทั้งตอบปัญหาข้อสงสัยต่างๆ แก่คู่ความ

ข้อ 13 ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี เสนอสำนวนคดีอาญาต่อผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ เพื่อให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิได้ศึกษารายละเอียดในคดีดังกล่าวก่อนที่จะเริ่มดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ฯ

ข้อ 14 ก่อนเริ่มการสมานฉันท์ฯ ให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิแจ้งแก่คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องและคู่ความทราบว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าวไม่สามารถนำไปใช้ในการพิจารณาคดี และการดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ไม่ผูกพันองค์คณะผู้พิพากษาหรือคู่ความในการดำเนินกระบวนพิจารณาหรือพิพากษาคดี ทั้งจะขอคัดถ่าย อ้างอิงเอกสารหรือข้อเท็จจริงเพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาคดีหรือการอื่นใดไม่ได้ เว้นแต่คู่ความและผู้เกี่ยวข้องตกลงยินยอมกัน หรืออธิบดีหรือรองอธิบดีเห็นสมควร

ข้อ 15 กระบวนการสมานฉันท์ฯ ต้องดำเนินการต่อหน้าคู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้อง แต่ถ้าผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการสมานฉันท์ฯ ก็ให้มีอำนาจดำเนินการเป็นการลับต่อหน้าคู่ความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยจะมีทนายความหรือบุคคลอื่นอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

ข้อ 16 ผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ อาจขอให้อธิบดี หรือรองอธิบดี หรือผู้พิพากษาประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการสมานฉันท์ก็ได้

ข้อ 17 ในกรณีที่ผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ เห็นว่าจำเลยสำนึกในความผิด โดยให้การรับสารภาพและได้พยายามแก้ไขเยียวยาความเสียหายหรือบรรเทาผลร้ายอย่างเหมาะสมแล้ว หรือมีเหตุบรรเทาโทษประการอื่น ให้ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอมาตรการที่สมควรนำมาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลย หรือเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายหรือสังคมต่อศาลด้วย เช่น การรอการกำหนดโทษ การรอการลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือการลงโทษในสถานเบา พร้อมทั้งเงื่อนไขต่างๆ ที่ควรกำหนดให้จำเลยปฏิบัติ เช่น

(1) การรายงานตัวต่อเจ้าพนักงาน

(2) การทำงานบริการสังคม

(3) การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย

(4) การห้ามประกอบกิจกรรมบางอย่างอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดอีก

(5) การเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนหรือสถานศึกษาอื่น

(6) การห้ามเสพสุราหรือสิ่งเสพติดอย่างอื่น หรือให้เข้ารับการบำบัดรักษาการติดสุราหรือสิ่งเสพติด

(7) การห้ามเที่ยวเตร่หรือออกนอกสถานที่อยู่ในเวลากลางคืนหรือช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือ

(8) การปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้กับผู้เสียหายอันเป็นส่วนหนึ่งของการบรรเทาผลร้าย แก้ไขฟื้นฟู หรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีก เป็นต้น

ข้อ 18 ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ ต้องดำเนินกระบวนการดังกล่าวให้แล้วเสร็จก่อนวันนัดตรวจหรือในวันนัดตรวจความพร้อมในการสืบพยาน (ถ้ามี) หรือวันนัดสืบพยาน แต่ถ้าเห็นว่าไม่สามารถดำเนินการได้ทัน ให้รายงานอธิบดีหรือรองอธิบดีทราบเสียแต่เนิ่นๆ เพื่อให้มีคำสั่งตามที่เห็นสมควรต่อไป

ข้อ 19 เมื่อการสมานฉันท์ฯ เสร็จสิ้นลง ให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิรายงานผลการดำเนินการตามแบบพิมพ์ต่อรองอธิบดี

ให้เจ้าหน้าที่ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี จดบันทึกผลการสมานฉันท์ฯ ทุกสำนวนเพื่อทำเป็นสถิติเสนอต่ออธิบดีและรองอธิบดีทุกเดือน

หมวด 4
การสิ้นสุดกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี

ข้อ 20 ในกรณีต่อไปนี้ให้ถือว่ากระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีสิ้นสุดลง

(1) จำเลยให้การรับสารภาพและศาลมีคำพิพากษา

(2) อธิบดีหรือรองอธิบดีมีคำสั่งให้ส่งสำนวนคืนเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีต่อไปตามข้อ 10

(3) ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ เห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลงได้ด้วยกระบวนการดังกล่าว หรือกระบวนการสมานฉันท์ฯ ไม่เป็นประโยชน์แก่คดีอีกต่อไป

(4) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถอนตัวจากกระบวนการสมานฉันท์ฯ

(5) คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทได้โดยวิธีอื่น

ข้อ 21 เมื่อกระบวนการสมานฉันท์ฯ สิ้นสุดลง ให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ ส่งสำนวนคืนเพื่อดำเนินการต่อไป

หมวด 5

ค่าใช้จ่ายและค่าป่วยการ

ข้อ 20 ผู้พิพากษาและผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์ฯ ตามข้อ 4 ไม่มีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายและค่าป่วยการ

ประกาศ ณ วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2551

สุรศักดิ์ คีรีวิเชียร

(นายสุรศักดิ์ คีรีวิเชียร)

อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญากรุงเทพใต้

DPU

ภาคผนวก ฉ
ระเบียบศาลอาญา
ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555

DPU

ระเบียบศาลอาญา
ว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555

ตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมได้มีนโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมการนำระบบการระงับข้อพิพาททางเลือกมาใช้เพื่อประโยชน์ทางอรรถคดีของคู่ความนั้น กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการระงับข้อพิพาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาแก่จำเลย เน้นความสำคัญกับการอ่านอธิบายฟ้องและสอบคำให้การจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 วรรคสอง เพื่อให้จำเลยได้มีความเข้าใจในข้อหาที่ถูกฟ้อง รวมทั้งขั้นตอนการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาล ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการคดีตามกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์และสอดคล้องแนวปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาจึงออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบศาลอาญาว่าด้วยแนวปฏิบัติในการสมานฉันท์และสันติวิธี พ.ศ. 2555”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา

“รองอธิบดี” หมายความว่า รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา

“ผู้พิพากษา” หมายความว่า ผู้พิพากษาที่อธิบดีแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาทำหน้าที่ประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี

“ผู้ทรงคุณวุฒิ” หมายความว่า บุคคลซึ่งอธิบดีมีคำสั่งแต่งตั้งให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี

“เจ้าหน้าที่” หมายความว่า ข้าราชการศาลยุติธรรมและลูกจ้างซึ่งได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี

“ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี” หมายถึง ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีประจำศาลอาญาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการตามระเบียบนี้

หมวด 1
การแต่งตั้งคณะผู้พิพากษาและผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์และสันติวิธี

ข้อ 4 ให้อธิบดีคัดเลือกและแต่งตั้งคณะผู้พิพากษาเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี

อธิบดีอาจแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีก็ได้ โดยให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีมีหน้าที่จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเสนอให้อธิบดีเป็นผู้คัดเลือกแต่งตั้ง โดยคำนึงถึงคุณวุฒิ ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และชื่อเสียงเกียรติคุณ โดยต้องมีคุณสมบัติที่กำหนดไว้ใน ข้อ 5 แห่งระเบียบนี้

ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีมีหน้าที่ประสานงานคู่ความ อำนวยความสะดวกให้แก่คณะผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการปฏิบัติหน้าที่ และจัดเตรียมเอกสารสำนวนความต่างๆ ตลอดจนดำเนินการอย่างอื่นที่จำเป็นเพื่อให้การสมานฉันท์และสันติวิธีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการประเมินผลการดำเนินงานเพื่อรายงานอธิบดีทราบ

ข้อ 5 ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(1) มีอายุไม่ต่ำกว่า 40 ปีบริบูรณ์

(2) สำเร็จการศึกษานิติศาสตร์บัณฑิต

(3) มีประสบการณ์ดำเนินคดีอาญาในศาลไม่น้อยกว่า 20 คดี

(4) เป็นผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีและการดำเนินคดีอาญาในศาลที่จัดโดยสำนักงานศาลยุติธรรม และผ่านการทดสอบความรู้ความสามารถตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมกำหนด

(5) ไม่เป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

(6) ไม่เป็นผู้มีประวัติเสื่อมเสีย

(7) ไม่เป็นบุคคลที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ

(8) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

การจัดให้ผู้ทรงคุณวุฒิมาปฏิบัติหน้าที่ในวันเวลาใด และการมอบหมายสำนวนความเรื่องใดให้ผู้ทรงคุณวุฒิรับผิดชอบ ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีปฏิบัติตามคำสั่งของอธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมาย ในกรณีที่คู่ความตกลงกันขอให้แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งอยู่ในวาระ

ท่านหนึ่งหรือหลายท่านปฏิบัติหน้าที่เป็นการเฉพาะ ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีเสนอเรื่องต่ออธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายมีคำสั่งต่อไป

ข้อ 6 ผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่ดำเนินกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีในคดีเรื่องใดแล้วจะพิจารณาคดีเรื่องนั้นอีกไม่ได้ เว้นแต่คู่ความจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น

ข้อ 7 กรณีผู้พิพากษาเป็นผู้ดำเนินกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี และคู่ความตกลงกันได้ด้วยการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ ยอมความ หรือจำเลยให้การรับสารภาพ ให้ถือว่า ผู้พิพากษาท่านนั้นเป็นเจ้าของสำนวนมีอำนาจสั่งคดีและพิพากษาคดีจนเสร็จสิ้น

ในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพอยู่ในหลักเกณฑ์ที่ต้องปรึกษา ให้ปรึกษาอธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายก่อนมีคำพิพากษา

หมวด 2
วิธีการเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี

ข้อ 8 คดีที่เข้าสู่ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีมี 3 ประเภท คือ

(1) คดีอาญาทุกประเภท เว้นแต่คดีอาญาที่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยประจำศาลอาญา เช่น คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ คดีอาญาสินไหมทดแทน คดีที่จำเลยและผู้เสียหายมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และคดีอาญาสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาท

(2) คดีที่ผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ แต่ผู้ประนีประนอมเห็นสมควรหรือคู่ความประสงค์ให้ผู้พิพากษาประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีดำเนินการต่อไป โดยให้อยู่ในดุลพินิจของผู้พิพากษาประจำศูนย์ว่าจะดำเนินการต่อไปหรือไม่ เว้นแต่คู่ความมีพฤติการณ์ในการประวิงคดี

(3) คดีที่ศาลเห็นสมควร

ข้อ 9 เมื่อมีคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลตามข้อ 8 (1) และ (3) ให้งานรับฟ้องส่งสำนวนไปยังเวรชี้ หากจำเลยให้การปฏิเสธและเป็นคดีที่ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้ส่งสำนวนไปยังศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีเพื่อดำเนินการตามกระบวนการของศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีต่อไปโดยเร็ว

กรณีที่ศาลมีคำสั่งให้นำคดีเข้าสู่กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีกำหนดวันนัดและแจ้งให้คู่ความที่เกี่ยวข้องทราบ พร้อมทั้งชี้แจงให้คู่ความเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินกระบวนการของศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี

เอกสารที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการของศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีรวบรวมตั้งเป็นสำนวนและสารบบแยกต่างหากจากสำนวนคดีอาญา

ข้อ 10 กรณีที่อธิบดีเห็นว่าคดีใดไม่สมควรดำเนินการสมานฉันท์และสันติวิธี หรือการดำเนินกระบวนการดังกล่าวอาจเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีล่าช้าจนส่งผลกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรม ก็ให้ส่งสำนวนคดีดังกล่าวคืนให้องค์คณะผู้พิพากษาทำการพิจารณาพิพากษาต่อไป

ข้อ 11 กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีย่อมไม่กระทบต่อการดำเนินกระบวนพิจารณาของศาล แต่ให้คำนึงถึงประโยชน์ของคู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีและความเป็นธรรมเป็นสำคัญ เอกสารและข้อเท็จจริงที่ปรากฏในการดำเนินกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีถือเป็นความลับ คู่ความจะขอคัดถ่ายหรืออ้างเป็นพยานเอกสารหรือพยานบุคคลในชั้นพิจารณาไม่ได้ เว้นแต่คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องยินยอม

หมวด 3
การดำเนินการสมานฉันท์และสันติวิธี

ข้อ 12 กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีเป็นกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนให้คู่ความระงับข้อพิพาทด้วยหลักการสมานฉันท์และสันติวิธี เน้นการให้ความรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ตามกฎหมายแก่คู่ความ ขั้นตอนการดำเนินคดีของศาลตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ ผลดีผลเสียของการดำเนินคดีในศาล และการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบในการกระทำของคู่ความอันมีต่อสังคมส่วนรวม โดยมุ่งเน้นให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิดำเนินการดังกล่าวแก่คู่ความเป็นรายคดี ตลอดจนวิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดโดยการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและชุมชน รวมทั้งตอบปัญหาข้อสงสัยต่างๆ แก่คู่ความ

ข้อ 13 ให้ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีเสนอสำนวนคดีอาญาต่อผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์และสันติวิธี เพื่อให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิได้ศึกษารายละเอียดในคดีดังกล่าวก่อนที่จะเริ่มดำเนินกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี

ข้อ 14 ก่อนเริ่มการสมานฉันท์และสันติวิธี ให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิแจ้งแก่คู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้องและคู่ความทราบว่าข้อมูลที่ได้รับรวมถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าวไม่สามารถนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี และการดำเนินกระบวนการสมานฉันท์ไม่ผูกพันองค์คณะผู้พิพากษาหรือคู่ความในการดำเนินกระบวนพิจารณาหรือพิพากษาคดี ทั้งจะขอคัดถ่าย อ้างอิงเอกสารหรือข้อเท็จจริงเพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาคดี

หรือการอื่นใดไม่ได้ เว้นแต่คู่ความและผู้เกี่ยวข้องตกลงยินยอมกัน หรืออธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายเห็นสมควร

ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึง การติดต่อระหว่างคู่ความ ผู้เสียหาย หรือข้อเท็จจริงใดๆ เกี่ยวกับกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี ข้อเท็จจริงที่เป็นเนื้อหาหรือรายละเอียดในการเจรจาตกลงกัน ข้อเท็จจริงที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ยอมรับหรือปฏิเสธกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี ความเห็นหรือข้อเสนอใดๆ ซึ่งได้เสนอโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี ความเห็นหรือข้อเสนอใดๆ ซึ่งได้เสนอโดยผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิ

ข้อ 15 กระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี ต้องดำเนินการต่อหน้าคู่ความและบุคคลที่เกี่ยวข้อง กรณีที่จำเลยหรือผู้เสียหายมีทนายความ หรือญาติ หรือบุคคลที่ไว้วางใจมาด้วยก็สามารถให้บุคคลดังกล่าวเข้าร่วมฟังการดำเนินกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลดังกล่าวได้รับทราบถึงแนวทางการดำเนินกระบวนพิจารณา สามารถให้คำแนะนำและช่วยตัดสินใจในทางคดี แต่ถ้าผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการสมานฉันท์และสันติวิธี ก็ให้มีอำนาจดำเนินการเป็นการเฉพาะแต่คู่ความ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือเพียงแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอยู่ในการประชุมโดยจะมีทนายความร่วมด้วยหรือไม่ก็ได้

ข้อ 16 ผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์และสันติวิธี อาจเสนอให้อธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมาย หรือผู้พิพากษาประจำศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธีมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจจำเลย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีก็ได้

ข้อ 17 ในกรณีที่ผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์และสันติวิธี เห็นว่าจำเลยสำนึกในความผิดโดยให้การรับสารภาพและได้พยายามแก้ไขเยียวยาความเสียหายหรือบรรเทาผลร้ายอย่างเหมาะสมแล้ว หรือมีเหตุบรรเทาโทษประการอื่น ให้ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอมาตรการที่สมควรนำมาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของจำเลย หรือเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายหรือสังคมต่อศาลด้วย เช่น การรอการกำหนดโทษ การรอการลงโทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือการลงโทษในสถานเบา พร้อมทั้งเงื่อนไขต่างๆ ที่ควรกำหนดให้จำเลยปฏิบัติ เช่น

(1) การรายงานตัวต่อเจ้าพนักงาน

(2) การทำงานบริการสังคม

(3) การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้มาชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย

(4) การห้ามประกอบกิจกรรมบางอย่างอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดอีก

(5) การเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนหรือสถานศึกษาอื่น

(6) การห้ามเสพสุราหรือสิ่งเสพติดอย่างอื่น หรือให้เข้ารับการบำบัดรักษาการติดสุราหรือสิ่งเสพติด

(7) การห้ามเที่ยวเตร่หรือออกนอกสถานที่อยู่ในเวลากลางคืนหรือช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือ

(8) การปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้กับผู้เสียหายอันเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขฟื้นฟู หรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีก เป็นต้น

ข้อ 18 ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์และสันติวิธี ต้องดำเนินกระบวนการดังกล่าวให้แล้วเสร็จก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐาน หรือวันนัดตรวจความพร้อมในการสืบพยาน (ถ้ามี) หรือวันนัดสืบพยาน แต่ถ้าเห็นว่าไม่สามารถดำเนินการได้ทัน ให้รายงานอธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมายทราบโดยเร็วเพื่อให้มีคำสั่งตามที่เห็นสมควรต่อไป

ข้อ 19 เมื่อการสมานฉันท์และสันติวิธีเสร็จสิ้นลง ให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิรายงานผลการดำเนินการตามแบบพิมพ์ต่ออธิบดีหรือรองอธิบดีที่ได้รับมอบหมาย

ให้เจ้าหน้าที่ศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี จดบันทึกผลการสมานฉันท์และสันติวิธีทุกสำนวนเพื่อทำเป็นสถิติเสนอต่ออธิบดีทุกเดือน

หมวด 4
การสิ้นสุดกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี

ข้อ 20 ในกรณีต่อไปนี้ให้ถือว่ากระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีสิ้นสุดลง

(1) จำเลยให้การรับสารภาพและศาลมีคำพิพากษา

(2) อธิบดีมีคำสั่งให้ส่งสำนวนคืนเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีต่อไปตามข้อ 10

(3) ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์และสันติวิธีเห็นว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่อาจยุติลงได้ด้วยกระบวนการดังกล่าว หรือกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีไม่เป็นประโยชน์แก่คดีอีกต่อไป

(4) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถอนตัวจากกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธี เว้นแต่กรณีผู้เสียหายถอนตัว ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิจะดำเนินกระบวนการต่อไปก็ได้ แต่ต้องแจ้งสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายแก่ผู้เสียหายแล้ว

(5) คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทได้โดยวิธีอื่น

ข้อ 21 เมื่อกระบวนการสมานฉันท์และสันติวิธีสิ้นสุดลง ให้ผู้พิพากษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์และสันติวิธี ส่งสำนวนคืนเพื่อดำเนินการต่อไป

หมวด 5

ค่าใช้จ่ายและค่าป่วยการ

ข้อ 20 ผู้พิพากษาและผู้ทรงคุณวุฒิในการสมานฉันท์และสันติวิธี ตามข้อ 4 ไม่มีสิทธิได้รับค่าใช้จ่ายและค่าป่วยการ

ประกาศ ณ วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555

(นายทวี ประจวบลาภ)

อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา

DPU

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวกรกนก นวมงาม
วุฒิการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2544 เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 55 สำนักอบรมศึกษากฎหมาย แห่งเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ. 2545
ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน	พนักงานคดีปกครองชำนาญการ สำนักงานศาลปกครอง

DPU